

trencant la unitat equívoca del "bloc catalanista" per a defensar aquella ponència federalista. Entre altres coses, Carrasco i Formiguera, digué:

"... ¿Que se pretende resolver con la aprobación del Estatuto? Se pretende resolver el problema de Catalunya, y el problema de Catalunya, señores diputados, es como es; no como vosotros queráis verlo ... Si queréis disimularlo y dáis una solución, una fórmula que no corresponda a su realidad viva, habremos fracasado todos y habrá fracasado esta aspiración nobilísima (de que el problema de Cataluña) ... pueda tener una solución armónica en la Constitución de una República española"(845).

La Lliga Regionalista va reaccionar furiosament contra l'actitud de Carrasco i Formiguera que endarreriria -segons ells- l'aprovació de l'articulat basat en la consideració de Catalunya com a "región autónoma", i el 13 de juny sortí una violentíssima editorial a "La ^Veu de Catalunya" titulada El cas Carrasco (846), on es deia:

"El senyor Carrasco és un d'aquells temperaments que, desgraciadament abunden en els nostres pobles meridionals. I fins diem en tots els pobles políticament anormals ... En

Carrasco, gairebé separatista ... acceptà una acta d'electors ben poc catalanistes ..."(847).

L'adopció del concepte de "región autònoma", el va considerar la Lliga Regionalista com un triomf propi, i de fet així va manifestar-ho "La Veu de Catalunya" del 13 de juny del 1932, en l'editorial titulada L'autonomia de Catalunya dintre de l'Estat espanyol (848):

"... fa trenta anys que la Lliga Regionalista fixà com fórmula concreta del seu programa polític 'ACONSEGUIR L'AUTONOMIA DEL POBLE CATALÀ DINTRE L'ESTAT ESPANYOL' ..."(849).

I és cert. La qual cosa demostra la duresa centralista de la classe política espanyola, per una banda, i per l'altra, les grans limitacions de les aspiracions del conservadorisme català. Un catalanisme conformista. Però també posa de manifest el mèrit del paper de l'Esquerra Republicana, i més que en aquells moments de la discussió de l'Estatut al Parlament espanyol -donant sensació de perplexitat-, en el futur més immediat, doncs els "esquerranistes" haurien de porfidejar durament al llarg de l'any 1933 i part del 1934 per aprofundir l'autonomisme de forma empírica, es a dir, per la via directa dels fets consumats.

Des del meu punt de vista, crec que no té fons-

ment el "tic" existent dins alguns corrents de la historiografia catalanista, que considera que, de fet, l'Esquerra Republicana va fer seus els postulats catalanistes de la vella Lliga Regionalista. Tesi repetidament manifestada pels protagonistes conservadors sobre el mateix terreny dels fets. Així, per exemple, l'anomenat "Spectator" manifestava a "La Veu de Catalunya" del 26 de juny del 1932 (850), que:

"L'Esquerra mateixa, partit novíssim, que no porta gaire més d'un any de vida, i ha sofert ja tants trasbalsos, quan, al Parlament ha volgut prendre una actitud política de cara a Espanya, ha hagut de recórrer als postulats de la Lliga" (851).

Es refereix, el sibil·lí portaveu de la Lliga Regionalista, en dir de "cara a Espanya", la necessitat de l'intervencionisme dins la política de l'Estat espanyol. Amb una visió totalment formalista. Puix no era el mateix la Lliga Regionalista col·laborant amb els restauradors monàrquics, que l'Esquerra Republicana contribuint amb les forces reformistes de la República a transformar les estructures socials i polítiques de la nació. Per altra banda, en la voluntat de l'Esquerra Republicana, com a partit, exceptuant

la fracció Dencàs, no existia la perspectiva separatista. La mateixa acció de Macià el 14 d'abril del 1931, fou una intel·ligent maniobra per a obligar a negociar als centralistes. Sense aquella acció radical de l'ex-colonel, al 1931, no hagués estat discutit l'Estatut d'autonomia un any després.

L'article 2 del Títol III versà sobre la qüestió idiomàtica. Fou un altre cavall de batalla en la defensa del qual s'uniren, d'una o altra forma, totes les tendències catalanistes. El tema era delicat. Aclaparava homes tan susceptibles com Ortega y Gasset i Unamuno, que veien en la potenciació del català un empobriment de la cultura entesa com "espanyola", que identificaven amb la "castellana". Per altra banda, la dreta ancestral rebutjava visceralment qualsevol concessió en aquest terreny, també. L'Estatut de Núria afirmava:

"La llengua catalana serà oficial a Catalunya".

La Comissió dictaminadora clogué:

"El idioma catalán será, como el castellano, lengua oficial en Cataluña".

El redactat final, quedà:

"L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya".

Es a dir, el Parlament espanyol adoptà la definició de l'esmentada Comissió dictaminadora.

Entre els diputats espanyols reformistes, encapçalats per Azaña, va predominar a l'hora de convenir l'oficialitat de l'idioma català un criteri de "generositat" que de "justícia". Més a la dreta, Ortega y Gasset sostingué que:

"El Estado, español, que es el poder prevalecte, tiene una sola lengua, la española, y ésta es, por ineludible consecuencia, la que jurídicamente tiene que prevalecer" (852).

Ortega tingué sempre l'obsessió de l'unitarisme cultural. Azaña es mogué en aquella línia "generosa", condescendent:

"... es en este punto (es refereix a la qüestió idiomàtica) no sólo donde los catalanes se sienten más poseídos de su sentimiento, sino donde la República, juzgando y legislando prudentemente, debe ser más generosa y comprensiva con el sentimiento catalán" (853).

Ossorio y Gallardo es significà dins aquella línia "comprensiva", posant, però, de manifest la dura realitat de la qüestió:

"En este trato de la lengua catalana ha radicado el mayor veneno de todo el asunto ... la lengua vuestra es tan sagrada para nosotros como la castellana" (854).

La Lliga Regionalista i els dretistes espanyols

Posicions aquelles, reformistes, que la Lliga Regionalista posaria com exemple per a intentar obrir els ulls a la classe política espanyola conservadora, grollerament tancada a qualsevol concessió. Per una única vegada trobem a "La Veu de Catalunya" una valoració positiva de les actituds dels reformadors republicans: així, per exemple, en l'exemplar del 26 de juny del 1932 (855), "Spectator" acaba el seu article titulat L'article 2, de la següent manera:

"Perquè cal no oblidar que tot el que ara fan a la Cambra les oposicions -radicals i agràries- singularment obeeix meyns a principis, a idees, que a les perspectives electorals. Per contra l'actitud d'un Azaña -com, altre temps la d'un Maurra, i més la d'un Canalejas-, amb una certa despreocupació per les cridòries del carrer, i amb la confiança que això implica en la comprensió futura del país, pren una actitud cívicament més plausible" (856).

Els aliats "naturals" de la Lliga Regionalista, és a dir, les dretes d'extrecció monàrquica, eren criticats -al contrari dels republicans-. Reconeixent la diferència d'actituds, "Spectator" conclouia, una vegada fou aprovat l'article sobre la llengua:

"Ja tenim article segon. Les temptacions que ha aixecat tornaran a reproduir-se en altres articles essencials. En aquestes qüestions, en què intervenen les raons del cor, en què intervé el sentiment, topem amb l'exacerbació del sentiment contrari, hàbilment manipulat davant les masses. Per això és més d'agradir l'actitud d'homes com l'Ossorio, el qual, tot sol entre les dretes republicanes, es manifesta, en totes aquestes votacions, solidari dels catalans" (857).

Incidint en la recalcitrant actitud contra l'idioma català dels seus aliats naturals, és interessant una editorial de "La Veu de Catalunya" del 22 de juny del 1932, titulada Una concepció separatista: "conllevar-se", no; conviure (858): en ella trobem la següent "perla" dirigida contra l'extremisme xenòfob anticatalà:

"Si s'oposen que sigui reconegut oficialment el fet que el català és la llengua pròpia dels catalans

és perquè creuen, en la intimitat del seu esperit, que el català no és un idioma espanyol, sinó un idioma estrany. Si s'adonessin que el català és un idioma espanyol, tan espanyol com el castellà, no s'oportarien que el català tingués reconeguts a Catalunya els mateixos drets que el castellà a Castella" (859).

Tornant, una vegada més, sobre el tema de les crítiques de la Lliga Regionalista, pot ésser que el moment culminant fos un article de Lluís Duran i Ventosa a "La Veu de Catalunya", titulat L'equivocació de les dretes (860). Article que comença d'una forma clarificadora:

"No és fàcil de trobar una explicació plausible a l'actitud que les dretes en el Parlament i en la premsa de Madrid han adoptat, d'oposició i fins d'obstrucció a les aspiracions autonomistes de Catalunya. Però és cosa evident que des del Partit Radical, que assenyalant, a Madrid, un propòsit de situar-se com a Centre-Dreta, fins als que pensen en la possibilitat d'una restauració de la Monarquia, totes les dretes polítiques, que en podríem dir dretes espanyoles, s'han vingut col·locant en actitud contrària a l'Estatut de Catalunya" (861).

I, "pedagògicament", dirigint-se a aquells aliats naturals, prossegueix el dirigent dretista català:

"Hi ha molts problemes, en la vida política actual, en què és lògica la contradicció entre dretes i esquerres. Però l'Estatut de Catalunya ni per la seva essència, ni pel seu contingut verbal, no és d'esquerra ni de dreta" (862).

Demanant "intel·ligència" a aquelles forces de l'Espanya eterna, Duran i Ventosa és preguntava:

"...¿Què pensem guanyar-hi les dretes espanyoles amb una actitud que llanci a Catalunya a poder confiar només en els governants d'esquerra ...? ¿Quin pensament tenen per a l'esdevenidor si prescindeixen de Catalunya? ... Per a la part de dretes que aspira a governar dintre de la República, aquesta actitud està mancada de tota visió del propi interès ...¿Quin esdevenidor polític es preparen les dretes, amb l'animositat conjunta de Catalunya i de Bascònia, d'aquesta Bascònia tan impregnada precisament de sentit de dreta?" (863).

Però, al mateix temps, en aquells moments que l'Estatut era discutit al Parlament, la Lliga Regionalista combinava la crítica als dretistes amb crítiques cap a l'altra banda, és a dir, envers el separatisme, per deixar les coses ben clares. I l'encarregat de fer-ho fou en Valls i Taberner, en un article publicat a "La Vou

de Catalunya" del 3 d'agost, sota el títol Separatistes? (864). Digué, en primer lloc, l'articulista, assumint una crítica globalitzadora sobre el "temperament català" vinculat a la línia "separatista":

"És una tara congènita que ens ha produït i ens està causant molt de mal, que ens dona sovint aquest lamentable paper de pertorbadors de la pròpia vida col·lectiva i de la vida de la col·lectivitat general de la qual formem part. Aquesta tendència anarquista del nostre individualisme extremat, on estret egoisme casolà, i al mateix temps el mesquí esperit de banderia, i la migrada politiqueta de campanar ... que empetteixen sovint la nostra activitat i que ens enxiqueixen la visió de les coses, són defectes nostres que tenen arrels molt antigues" (865).

Típic conjunt de tòpics molt propi de totes les ideologies dretistes, que cercan l'inexistent "ànima dels pobles".

Concloent, després d'aquesta vitriòlica crítica de to quasi spenglerià, valocant el separatisme amb dures paraules:

"I als qui en moments d'excitació ... o d'enuig els vingúes qualsevol mena de temptació separatista, jo, repetint la condemna que per-

sones de més autoritat n'han fet elon-
cumentment altres vegades, gosaria a dir-
los ara, així mateix, que el separatisme,
a més d'ésser una aspiració sense
grandesa, és també, per moltes raons,
un pecat contra Catalunya" (866).

Era el joc divers portat per la Lliga Regionalista en aquella conjuntura. De fet, l'atac al separatisme no tenia cap sentit, puix en la discussió al Parlament espanyol ningú de la representació catalana -ni Carrasco i Formiguera tampoc- plantejà el fet separatista. És més, l'actitud dels líders parlamentaris de l'Esquerra Republicana fou moderadíssima. I si algú parlà de separatisme foren aquelles dretes ultramontanes ... precisament els que un dia no llunyà serien els grans aliats del conservadorisme català. L'article de Valls i Taberner era una justificació per al consum d'aquelles dretes ... Res més.

Resumint, si haguéssim d'elaborar un paradigma del comportament de la Lliga Regionalista al llarg de la discussió de l'Estatut de Catalunya, des de el 14 d'abril del 1931 fins a l'estiu del 1932, és a dir, fins la dictaminació de la Comissió, establiríem els següents punts:

- a) Marginació de la redacció de l'Estatut de Núria -1931- a cause dels entrebancaments polítics de l'Esquerra Republicana.
- b) Actitud d'escepticisme davant l'Estatut de Nú-

ria.

- c) Atacs d'úsims a l'Esquerra Republicana i als republicans de Madrid (especialment a Azaña i als socialistes) acusant-los de no defensar amb prou força l'articulat de Núria -en el que ells mateixos no creian- dins la Comissió dictaminadora i de frenar tot el possible. Crítiques especialment dures contra l'Esquerra Republicana, acussant-la d'inacció.
- d) Recolzament total de l'Estatut "elaborat" per la Comissió dictaminadora -destructora del projecte de Núria-, després de la famosa mitja volta de Cambó.
- e) Defensa global d'aquell al Parlament. I, àdhuc, defensa apassionada -d'Estelrich- al discutir-se l'articulat d'ensenyament (869).
- f) Crítiques cap a les dretes espanyolistes.
- g) Elogi matitzat de les forces republicanes reformadores -àdhuc Azaña- per defensar l'Estatut al Parlament espanyol.
- h) Certs elogis als altres catalanistes -esquerrans-, fent una mena de fictici "front comú".
- i) Molta presse en finalitzar la discussió -d'ací el dur ataca a Carrasco i Formiguera-.
- j) Crítica, fora de to, del separatisme.

És a dir, un calaix de sastre.

x x x x x

No podem finalitzar aquestes notes sobre la Lliga Regionalista i l'Estatut de Catalunya sense trasllar

dar-nos a l'any 1940 i veure el que en Pla deia sobre el tema, retrospectivament. Ell, que primer adoptà una posició derrotista i criticà poc després els retalls que es feien a l'Estatut de Núria, més tard va plegar veles obeint la nova directriu perfilada per Cambó, cantant aleshores les excels·lències estatutàries. Finalment, després de la desfeta de la guerra civil, enfarronit en el marc del franquisme, veia aquell passat immediat d'aquesta forma:

"En el estado pasional creado por la revolución del cambio de régimen y por el propio proyecto de Estatuto, esta entrada, a velas desplegadas, en la incontinencia verbal, vico a aumentar, en grado sumo, la perturbación psicológica y política general. Plantear en España el problema mismo de la organización del Estado a base de recordar a los españoles, a través del altavoz potentísimo del Parlamento, durante semanas y semanas, lo que les separaba, es una de las aventuras más trágicas de la República" (868).

Ni una sola paraula dedica Pla -en les aproximadament vint derrotistes pàgines dedicades a la qüestió sobre l'Estatut en llur història de la República- sobre el paper dels homes de la Lliga Regionalista en aquell discutidor estiu del 1932.

ALTRES POSTURES DEFINIDORES DE LA LLIGA REGIONALISTA
AL LLARG DEL 1932

=====

Evidentment, l'objecte d'aquesta investigació no és -no podria ser-ho perquè no és aquesta la meua voluntat- el fer la història de la Segona República. De la història de la Segona República hem anat traient algunes conjuntures força significatives, i no sempre totes -fou impossible fer-ho-, perquè aleshores la tesi hagués estat més pròpia d'un equip que d'un sol autor.

Conjuntures significatives -repeteix- escollides com a punts de referència per concretar les posicions del conservadorisme català en aquell període històric. És per això que resten alguns temes més marginals que els esmentats, però que, almeys, voldria apuntar, donant les notes oportunes relacionades amb la Lliga Regionalista, Temes, per exemple, com la revisió de responsabilitats de la Dictadura; la qüestió del sistema electoral a Catalunya; algunes opinions sobre la commemoració del primer aniversari de la República; la militarada d'agost ("sanjurjada"), i els moviments revolucionaris.

Temes, aquests, que comprimirem, però que poden ajudar a configurar el perfil del dretisme català.

DAVANT LES "RESPONSABILITATS" POLÍTQUES DE LA DICTADURA

És sabut que des del seu mateix naixement, el

14 d'abril del 1931, la República del I Govern Provisional va ja plantejar-se la qüestió d'exigir responsabilitats sobre els abusos i la corrupció produïts durant la vida de la Dictadura. La Lliga Regionalista, des del primer moment, especialment el seu portaveu de premsa, s'oposà argumentant, entre altres coses més superficials, que no es treia cap benefici envers el futur del país cercant dins el passat. Típica posició aquesta, la de l'amnèsia interessada, que anys després, al morir Franco, s'hauria de reproduir, generalitzan-se a tota la gamma de l'espectre dels partits oficialistes. Però la política és la política.

Quan als homes de la Lliga Regionalista els interessava fer memòria, eren capaços d'escriure i de parlar incansablement recordant minuciosament, al detall mínim, llurs "eficàcies" al front, per exemple, del catalanisme per ells dirigit fins les vigílies de la Dictadura. Ara, a 1932, però, callaven. Quan es tractava de demanar responsabilitats envers el passat més immediat, puix la República no es proposava anar més enrera del 1923, malgrat que era clar que la Dictadura fou una realitat derivada -prolongació amb altres decorats- d'un procés més profund, és a dir, la Restauració; repetixo, quan es tractava de forjar el període totalitari immediat, la Lliga Regionalista perdé la memòria.

Fou Azafia qui digué que "nos hubiéramos pasado un

siglo buscando responsabilidades en el estiércolo de la vida política española". I això, doncs, n'era pas possible en la moderadíssima perspectiva dels capdavanters de la Segona República espanyola. Però sí ho era el investigar el passat més immediat, és a dir, la forma més clamorosament endurida d'aquella "Restauració", la Dictadura primorriverista. Fou una qüestió de pura honestetat política.

La Lliga Regionalista s'oposà a qualsevol exigència profunda de responsabilitats. Això en un primer moment, com ja ha estat palesat a la Part I d'aquesta tesi. Recordem que ella mateixa proposava, dins la "Dicta-blanda" que fou el Govern Berenguer, el que es portés, en tot cas, a terme aquella indagació des de la pròpia executiva governamental, sense esperar a disposar d'unes Corts representatives. Però no fou així, i vingué la sorpresa del 14 d'abril del 1931.

Especialment el I Govern Constitucional, dirigit per Azaña, promogué aquelles investigacions, i la Lliga Regionalista patí una vegada més.

La pròpia Comissió de Responsabilitats del Parlament espanyol tenia en llur perspectiva indagar sobre la producció de la rebel·lió militar del 13 de setembre del 1923, sobre els components i integrants dels governs dictatorials i la seva funció.

En plantejar-se això, la Lliga Regionalista saltà. La Comissió havia estat moderada, puix la investigació es contrava en l'aspecte purament "militar" del Cop d'Estat, sense més. I després en certes personalitats col·laboracionistes directes. Així, "La Veu de Catalunya" del 28 de febrer del 1932, sota el títol de Les responsabilitats polítiques (869) palesava amb tranquil·litat la seva opinió:

"... (la redacció del dictamen de la Comissió) ... ens sembla acceptable ... D'aquests mateixos antecedents del dictamen cal deduir que el període de Dictadura resta clarament delimitat per aquestes dues dades: 13 de setembre del 1923 i 30 de gener del 1930" (870).

Però, en canvi, havia una segona part del decret investigador que els intranquil·litzava, puix deia que fora de la Dictadura pròpiament dita -la del general i llurs ministres-, també seria convenient realitzar investigacions. És a dir, que serien exigides responsabilitats una mica més enllà de la fi d'aquell període totalitari. Concretament més: agafant també l'etapa dels governs Berenguer i Aznar, la qual cosa implicava a un capdavanter de la Lliga Regionalista, a Ventosa i Cavell, darrer ministre d'Hisenda de la Monarquia. És per això que el portaveu de la Lliga Regionalista demanava preocupat que es diferenciés: exi-

gir responsabilitats al primorriverisme sí, més deixar que les responsabilitats dels altres dos Governos posdictatorials fossin simplement "jutjades" per l'inoperant "tribunal de la Història":

"Es evident que el Govern del general Berenguer va cometre errors funestos. Però aquests errors, com tots els que cometen els governs, són sotmesos a la sanció del sufragi i de la història"(871).

I justificaven a Berenguer dient:

"Quant a Catalunya ... el govern Berenguer, en un any d'actuació, anà reparant dia per dia els greuges que la dictadura havia inferit als sentiments, als ideals i als interessos de Catalunya ..."(872).

I el mèrit (?) del Govern Aznar, diu "La Veu de Catalunya", exposant una opinió tremendament particular, feta a mesura propia, fent el tenir

"... com a primera i principal preocupació precipitar la consulta electoral al país ..."(873).

En conseqüència:

"Oblidar tot això constituiria una lamentable equivocació en els estadistes i una tremenda ingratitude en els homes"(874).

Adhuc, el portaveu de la Lliga Regionalista prengué la defensa del Somotent, inclòs dins el paquet sancionador del Govern republicà, i que segons una editorial de "La Veu de Catalunya" del 7 de març del 1932, titulada A l'entorn de les responsabilitats (875), era un cos "heroic" des de temps immemorials:

"... de segles abans de la Dictadura i que, recentment, a Berga i Terrassa, han merescut (876) elogis tan efusius de les autoritats militars de la República, escrivint ... una nova pàgina de glòria en la copiosa història d'aquesta inimitable institució" (877).

Resumint. Per a la Lliga Regionalista, que en una època va fer grans esforços -allà per l'any 1930, quan caigué la Dictadura- perquè el Govern Berenguer -de transició- assolís la investigació de responsabilitats plausibles de la Dictadura limitant-la quasi al seu cap formal, és a dir, el general Primo de Rivera, ara es tractava de fer quasi el mateix, però complicant novedossament la Monarquia. Demanava, puix, el partit conservador català:

"Resumint, doncs, aquesta qüestió cal:

a) destriar les responsabilitats polítiques de les responsabilitats de gestió.

- b) distingir entre els governs de la dictadura i els del general Berenguer i l'almirall Aznar (878).
- c) concretà les responsabilitats polítiques en els casos concrets, sense diluir-les en una extensió impracticable.
- d) respectar la sobirania del poble expressada en les urnes electorals.
- e) no oblidar que les màximes responsabilitats polítiques han quedat extingides amb la mort del dictador i la caiguda de la dictadura" (879).

Ara, doncs, Dictadura i Monarquia eren parts d'una mateixa cosa. ¿On quedaven els esforços aquells del Centre Constitucional per separar Dictadura de Monarquia i salvar aquesta?

Finalment, les responsabilitats acabarien afectant també al general Berenguer, i especialment la figura del financier Juan March ... Més, els Governos de la República no arribaren mai a dur a terme una profunda depuració, ni tan sols del tipus administratiu.

EL SISTEMA ELECTORAL: L'ÚS D'UN LLENGUATGE PECULIAR

També hem assenyalat més amunt que el problema del sistema electoral enfrontà obertament els dos grans partits catalans: la Lliga Regionalista i l'Esquerra Republicana. El primer fou sempre favorable al sistema

de representació "proporcional", que com explica Molas:

"... és un sistema d'elecció que es basa en l'escrutini per llista i que otorga a cada una de les llistes un nombre de representants en proporció als vots que ha reunit ... El sistema proporcional ... tendeix, doncs, a aconseguir una representació política que sigui fidel reflex de la divisió ideològico-programàtica del cos electoral"(880).

En canvi, l'Esquerra Republicana fou favorable al sistema de representació "majoritària" que fou l'utilitzat -com ja s'ha dit- per la República per a destruir l'entramat caciquil instaurat a quasi tota la nació per la Restauració. Diu en Molas:

"Es mantinguè el sistema majoritari ... així en cada circumscripció s'elegia la llista majoritaria (oberta) i es donava una representació a la minoria. Però perquè aquesta minoria fos elegida calia que superés el 20 % dels sufragis emesos. En el cas contrari, els llocs vacants eren coberts mitjançant una segona volta ... Això permetia, doncs, en les circumscripcions on no hi havia una minoria sòlida, el coppo per part del partit o coalició majoritària ..."(881).

La Lliga Regionalista sortí perjudicada de la implantació d'aquest sistema a les primeres eleccions del 1931 (juny). Per això, en plantejar-se el règim autònom a Catalunya el 1932, va proposar amb totes

les seves forces de persuasió l'adopció d'un sistema "proporcional", i al mes de maig, mentre es discutí l'Estatut de Catalunya al Parlament espanyol, llançà una gran campanya en favor del canvi de sistema electoral. Però, de fet, finalment, en l'Estatut de Catalunya, quedà establert que:

"Previ acord amb el Govern, la Generalitat fixarà la data per a l'elecció del primer Parlament de Catalunya, seguint el mateix procediment de les eleccions a Corts Constituents ... Les circumscripcions (882) votaran un diputat per cada 40.000 habitants, amb un mínim de 14 diputats per circumscripció" (883).

La infructuosa campanya de la Lliga Regionalista, concretada en la difusió pública de les seves idees, utilitzant tots els mitjans, arribà àdhuc a demanar-ho directament a Macià. Però, sense èxit. Li van dirigir una nota publicada també a "La Veu de Catalunya" del 6 de maig del 1932 (884). Nota que va ésser seguida d'una intensa campanya contra l'Esquerra Republicana i, molt especialment, contra la persona d'Amadeu Hurtado, assessor jurídic dels dirigents de la Generalitat.

Fracassada, doncs, la gestió envers Macià, "La Veu de Catalunya" inicià aquella campanya en favor de la "proporcionalitat" electoral, i la personalització en Hurtado tingué caràcters espectacular. Així, enro-

gistem, el 16 de maig, un article titulat El Sr Hurtado, feixista? (885). En ell es planteja el següent:

"No ha arribat fins a nosaltres cap notícia que el senyor Hurtado defensi, com hauria semblat natural, el principi que al Parlament de Catalunya tinguin tots els catalans la proporció deguda a les respectives matitzacions de llurs ideologies; però confesem que ens estranya molt que el senyor Hurtado pugui defensar una solució electoral de tipus feixista"(886).

I prossegueix personalitzant, intentant crear un marc de discussió confús, encara que l'objectiu defensat per la Lliga Regionalista era plausible:

"Diuen que el senyor Hurtado és partidari de que les majories monopolitzin la representació parlamentària, perquè solament comptant majories que ofeguin altres veus polítiques poden realitzar-se les respectives concepcions de cada partit. Aquest és el criteri dels comunistes rusos, tipus Lenin, i dels feixistes italians, tipus Mussolini"(887).

¿Què tingué que veura Hurtado amb Lenin i Mussolini?

Bé. Aquesta crítica tan radicalment excitada de la Lliga Regionalista -cal recordar-ho- fou feta en una

conjuntura en la que l'Esquerra Republicana iniciava, entre bastidors, un intent de consolidar una plataforma unitària envers a les properes eleccions de novembre del 1932, pel Parlament català. És a dir, el partit del Govern català semblà interessat en cercar una situació d'unitarisme esquerrà, tal com la Lliga Regionalista intentà fer tantes i tantes vegades en l'àmbit dretà. Però, els conservadors catalans, ara, criticaven durament aquells esforços unitaristes al camp contrari.

Els havien, des de la fi de la Dictadura, precognitzat sempre "unitats essencials", i molt especialment per aconseguir l'autonomia a Catalunya, sota aquell leit motiv de que "Catalunya ha d'ésser governada per tots els catalans". Altres vegades, cercà unitarismes entre les forces dretistes, però essent ella el nucli aglutinador, dirigent. Ara, el 1932, pretextant lluitar en favor d'un objectiu democràtic, com era l'obtenció d'un sistema proporcional, negava a l'Esquerra Republicana el dret a formar plataformes unitàries.

Però prosseguim. El 17 de maig del 1932 "La Veu de Catalunya" publicà l'editorial Feixisme incomprensible(888). Ací, el portaveu de la Lliga Regionalista amplia ja el camp d'atac:

"Per bona fe que tingui el senyor Hurtado ... és estrany que no vegi

que ací no es tracta sinó de la por del senyor Macià de no ésser elegit per a la Presidència de la Generalitat, i del desig d'una colla d'il·lustres amics seus de seguir agabellant les funcions oficials que han vingut ..."(889).

Sembla cert que Hurtado, privadament, havia sostingut la necessitat d'un Govern unitari, per a fer-lo més eficaç. Això, conjuntament amb llurs esforços per l'unitarisme, assolits per l'Esquerra Republicana, exacerbà l'ànim del conservadorisme català, que es veia impossibilitat d'accedir al Poder.

Es prou coneguda la còlera que domina a les organitzacions polítiques basades en la filosofia de "l'eficàcia" quan es veuen relagades a una llarga oposició (890). Ací, la Lliga Regionalista -que, repeteixo, tenia objectivament raó en el tema electoral- torna a contradir-se històricament, concs ella, que tantes vegades parlà contra l' "actmisme polític", ara plegava veles enrera, no se n'enrecordava i volia la representació proporcional, aquella que permet, en general -hi ha diverses modalitats-, una expressió més àmplia de l'espectre electoral (891):

" ... quan un poble té una gama gairebé indefinida d'opinions polítiques i els grans partits no hi existeixen, no és possible apreciar els problemes polítics partint d'un fet imaginari. I aleshores s'imposa el reconeixement de la realitat, organitzant el

procediment electoral respectant la proporcionalitat de les forces de tots ..."(892).

Prosseguint:

"(Aquest) ha d'ésser el cas de Catalunya ... Tenim partits comunista, socialista, separatista, federal, Acció Catalana, Unió Democràtica de Catalunya, radical-socialista, radical de Leroux, Dreta Liberal Republicana, Unió Socialista, Esquerra Republicana, Lliga Regionalista, Tradicionalistes, monàrquics alfonsis ..., sense comptar elements catòlics no agrupats ..."(893).

Concloent:

"... una cosa és que el senyor Hurtado trobi que és un mal que tothom no pensi com ell, o que nosaltres trobem que és un mal que tots els electors de Catalunya no segueixin les orientacions de la Lliga Regionalista, i un altre ben diferent que ens entossudim ell i nosaltres en negar la realitat"(894).

L'ofensiva finalitzà el 19 de maig, amb l'editorial titulada L'adaptació del sistema electoral feixista que algú voldria (895). Diu ací "La Veu de Catalunya", entre altres coses:

"I entre els sistemes a utilitzar, fugint de la Representació Proporcional, sembla que, a desgrat de llur nom i llur origen, no deixa d'atreure'les amb una notable suggestió el que Mussolini ha fet oficial a Itàlia:

sistema , doncs, feixista. Els nostres demòcrates, els nostres liberals, el troben meravellosament apte per a la realització de llurs personals i grandioses concepcions i les de llur partit l'Esquerra ... "(896).

Resumint. La Lliga Regionalista tingué raó en rebutjar el sistema de representació majoritària. Però llur plantejament fou enfocat massa interessadament. El sistema majoritari vigent -cal recordar-ho- fou adoptat per a trencar l'estructura caciquil existent als pobles de l'Estat espanyol. Així, doncs, cap reflexió trobem per part dels conservadors catalans respecte aquella realitat. És a dir, manca interessada de visió profunda. I per altra banda, contradicció entre la seva infinita vocació unitària i consensualista i llurs crítiques a l'Esquerra Republicana per fer allò que ells havien practicat des de temps immemorials.

Però cal dir també que el sistema majoritari adoptat a Catalunya podia:

- a) crear les condicions perquè amb un sol vot de més, una organització política es quedés fins a -exagerant- les tres quartes parts dels escons electorals;
- b) anul.lava la personalitat dels grups minoritaris, obligan-los a la dura tasca extraparlamentària.

Contrada la qüestió -per la Lliga Regionalista- en la persona del senyor Hurtado, no és d'extranyar que aquest, en la seva obra memorística (897), en els capítols dedicats a la discussió al Parlament espanyol de l'Estatut de Catalunya, silenciï pràcticament les actituds positives dels homes de la Lliga Regionalista, i fins i tot el famós discurs d'Estelrich sobre l'ensenyament.

Per altra banda, el mateix Hurtado s'ona una pista que posa de relleu un fet que si en aquells moments era latent -àdhuc anecdòtic-, després es faria manifest: l'existència d'un veritable corrent feixistitzant -per nacionalista- dins el catalanisme suposat esquerrà, i del que Dencàs era un cap que començava a ésser visible. Diu Hurtado:

"M'havia cridat l'atenció, quan les Corts acabaven de votar el nostre Estatut, que el jove diputat Josep Dencàs s m'hagués acostat als passadissos del Congrés per dir-me que d'aquella hora endavant a Catalunya no hi hauria d'haver més que un partit ... perquè el sistema d'una pluralitat de partits responent a una varietat d'opinions anava desapareixen dels pobles moderns" (898).

El mateix Hurtado relata també l'intent de l'Esquerra Republicana d'aglutinar tots els partits catalanistes de l'àmbit esquerrà, maniobra troncada especial-

ment per la negociació activa del Partit Catalanista Republicà. El màxim que aconseguí l'Esquerra Republicana envers les eleccions catalanes del novembre del 1932 fou una candidatura dita de "Concentració Catalanista Republicana", la qual guanyà aquelles eleccions.

LA "SANJURJADA"

A 1932 les dretes "històriques" -monàrquiques- espanyoles estaven desarticulades políticament. No s'havien recuperat, encara, de l'ensorrament de la Monarquia. Pla diubuija aquell panorama d'aquesta manera tan clarificadora:

"La derecha es una nebulosa. No existe ninguna organización de conjunto. Excepto en Cataluña, donde la Lliga, que resucita de sus cenizas, se organiza otra vez como partido, en el resto de España los elementos socialmente conservadores se organizan a veces localmente ... El señor Gil Robles se distingue notoriamente en esta labor de proselitismo y pasa a ser rápidamente una personalidad de relieve nacional" (899).

En aquesta situació d'inici de "reconstrucció" i d'extensió de la consciència dretista, sense infraestructures polítiques adequades, l'intent del general Sanjurjo dels dies 10 i 11 d'agost del 1932 -en plena discussió de l'Estatut de Catalunya i de la Reforma Agrària- encapçalant una militarada era destinat al fracàs.

Molt diferent serien les coses al juliol del 1936. Però la grotesca "sanjurjada" fou precedent significatiu. Un tanteix.

Pla veu en gran simpatia aquell grotesc intent de Sanjurjo a Sevilla:

"El general Sanjurjo, que dominó la ciudad de Sevilla durante veinte y cuatro horas, en medio de un gran entusiasmo popular, abandonó la partida al constatar la inconsistencia del movimiento en otras poblaciones de la península" (900).

I, malgrat aquell "entusiasme popular", assenyala Pla:

"Las tropas enviadas sobre Sevilla no hubieron ... de actuar" (901).

De fet, és necessari situar conjuntural i històricament la militarada de Sanjurjo.

Es va produir -com hem dit- tot just en plena discussió simultània de l'Estatut de Catalunya i la Reforma Agrària. És a dir, des d'un punt de vista conservador espanyol s'estava produint, per una banda, lo que ells diuen la "desmembración de España", i per l'altra, la "modificación del orden providencial" -o "natural", socialment parlant-. L'intent de Sanjurjo fou, però simptomàtic. O era un intent desesperat o bé

es tractava d'un primer tanteig.

Davant el fet, el Govern republicà reaccionà contradictòriament: per una banda, accelerà l'aprovació de l'Estatut i de la Reforma Agrària; per l'altra, encara que suprimí alguns diaris dretistes -"El Debate", "ABC"-, temporalment, i anuncià la confiscació de propietats a la gent involucrada amb la revolta, no aprofundí la cerca de responsabilitats en l'àmbit militar, sense aprofitar l'ocasió per fer una neteja d'elements desafectes a la República.

El que a l'agost del 1932 semblava grotesc -el mateix Sanjurjo era un home d'aspecte i d'idees grotesques-, al juliol del 1936 -i malgrat també d'alguns aspectes grotescos, com la personalitat d'un Queipo de Llano- tingué una gravetat de conseqüències tràgiques. Fou una gran debilitat de la República no aprofundir, després de l'agost del 1932, la desfeta de les fraccions latentment conspiratives.

La Lliga Regionalista, com en tot el que feia referència a temes militars, adoptà una posició distanciada, però de respecte. De les coses militars quasi mai en parlà la Lliga Regionalista en els primers anys de la República. Però, clar, davant l'intent de Sanjurjo hagué de pronunciar-se. I ho va fer sense abandonar la posició de distanciament respecte. En una editorial sig-

nada per Estelrich, "La Veu de Catalunya", el 14 d'agost del 1932 donà l'opinió de la Lliga Regionalista sobre la Violència absurda (902). Digué el portavéu fent jocs de mans:

"Primera constatació objectiva.
La tècnica del cop d'Estat no ha progressat gens ni mica a Espanya.
Es fa com cent anys enrera" (903).

Però més endavant, Estelrich té que definir-se, tenint en compte que, per altra banda, en aquells moments la Lliga Regionalista estava defensant obertament al Parlament l'Estatut de Catalunya, i que el cop de Sanjurjo tingué, entre els seus motius, aixecar-se contra la "quiebra de la unidad de la patria". És per això que el conservadorisme català no tingué altra sortida -i especialment en base al fracàs ràpid de la militarada- que:

"No ens costa gens de condemnar aquests excessos contra els quals es revolta ... de dolor tot el que nosaltres pensem, tot el que nosaltres sentim, tot el que nosaltres volem per a Catalunya i per a tota Espanya. La gran reforma hispànica serà, en tot cas, la reforma dels seus mals costums polítics, de la seva péssima tradició política. Empreses com la que acaba de fracassar són veritablement crims contra una sana e-

volució política del país"(904).

No en và l'home escollit per a escriure l'article era el -potser- més liberal de tots els directors de la Lliga Regionalista de primera línia d'expressió, és a dir, Estelrich. El rebuig de la fracassada "sanjurjada" fou sentenciat amb aquestes paraules:

"Tota la nostra política es la pràctica adequada a cada moment. Aquest es el nostre principi rector. Tota la nostra història, tota la nostra significació condemna aquestes apel·lacions a la violència. De vegades, potser, una violència ha contribuït o ha semblat contribuir a un triomf. Després, hom a vist que aquell triomf, si ha perdurat, ha estat perquè d'altres forces el sostenient ... La violència no més engendra violència. Ni hi ha tampoc heroicitat en el combat fratricida i no més hi ha malvetat i crim"(905).

Hi ha un vaporós halo de respecte en aquesta mesurada condemna de la militarada del 10 d'agost. Que diferents eren les paraules de la Lliga Regionalista cap a finals del 1930, quan els capitans Galán i García Hernández encapçalaren l'intentona esquerrana de Jaca.

UN FALS CENTRE

En finalitzar l'any 1932 el Parlament de Catalunya era ja una realitat sortida de les eleccions del 20 de novembre. A la campanya electoral la Lliga Regionalista moderà molt el seu paper. Condicionada per la defensa apassionada - i interessada- d'un Estatut minvat, en la qual va fer costat amb les esquerres, arribant -com hem vist- fins i tot a l'elogi dels republicans reformistes -àdhuc Azaña-, i condicionada també per la matitzada ~~condemna~~ de la "sanjurjada", la Lliga Regionalista va perdre vots -pocs- per la dreta, els quals anaren a parar a una extrema dreta tradicionalista que va desvincular-se de la Lliga Regionalista.

Ací, crec discutible el judici de Molas:

"... la unificació dels jaumins amb els mellistes i els integristes sota la direcció de don Alfons Carles, empenyia la Lliga Regionalista cap al centre"(906).

Molas justifica aquesta apreciació en base a unes declaracions fetes aleshores pel dretista extrem Miquel Junyent (907):

"La Lliga ens exigí dues coses: una declaració de fe republicana i el sacrifici de no figurar en la candidatura"(908).

La primera "exigència", que situà la Lliga Regionalista com recolzant la institució formal de la República, no justifica una posició de "centre". Gil Robles renunciaria també a la Monarquia i el seu partit

no va ésser mai considerat de "centre". L'accidentalisme existeix -com diu el propi Molas-, i la posició de la Lliga Regionalista tingué molt d'aquell matís. (Més endavant ens referirem a la qüestió Lliga Regionalista-República, concretant més aquella acceptació formal del règim pel conservadorisme català.)

Per altra banda, els "jaumins" no podien acceptar la República com marc polític, perquè llur essència ideològica tenia la Monarquia com a nucli vital. La segona exigència de la Lliga Regionalista a l'extrema dreta era una pura qüestió conjuntural. En altres ocasions -pasades i futures- la Lliga Regionalista col·laborà amb aquella gent, sense cap escròpol.

No són, doncs, significatius aquells dos factors per a situar la Lliga Regionalista fora de l'àmbit dretà i passar-la a un "centre" en el que nosaltres, particularment, no creiem.

Però, la Lliga Regionalista, malgrat la qüestió del sistema electoral, va presentar-se a les eleccions, i va far-ho reforçada per la col·laboració d'elements d'Acció Catalana passats a les seves files, com Jaume Bofill i Mates (909). La Lliga Regionalista va propiciar una candidatura de "Concòrdia Catalana", molt activa per la gran empenta que l'imprimiren els joves de l'organització, però sense cap variació nova en els postulats essencials. Si s'acatava la Repúbli-

ca era per accidentalisme. Si homes com Bofill i Mates entraven i sortien de la Lliga Regionalista, això era un fet que demostrava, en aquest cas, la mobilitat individualista, no pas la mobilitat de la Lliga Regionalista, que seguí tenint els peus -des del punt de vista social- en el lloc de sempre. Era Bofill i Mates qui es desplaçava, no la Lliga Regionalista. Jordi Casassas exposa una hipòtesi de R. Peypoch amb la qual estic d'acord:

"Una hipòtesi interessant que basava en les relacions Lliga-CEDA mantingudes a través de l'ACSI per mediació de Ventosa i de Bertran i Musitu. Segons la referida hipòtesi, a la Lliga es preveia un viratge polític important que s'enmarcaria en l'evolució general d'Europa cap el feixisme i en la qual a Castella ja s'apun- tava cap a l'extrema dreta; a la Lliga es preveia una dretanització de la Catalunya autònoma i republicana, sense arribar a aquells extrems, però que els potenciaria com l'alternativa conservadora a l'Esquerra, respectant també l'Es- tatut i el règim republicà..."(910).

Per altra banda, el mateix Molas assenyala que els límits de l'expansió de la Lliga Regionalista fora de Catalunya fou deguda a la consolidació i a l'exten- sió de l'Acció Popular transformada en CEDA (911), la qual arribaria a disputar-li a la Lliga Regionalista

una part de la clientela al 1934, quan el problema rabassaire.

I la CEDA no era pas "centre".

A les eleccions del Parlament català, la Lliga Regionalista obtingué els 17 escons de la minoria, mentre l'Esquerra Republicana obtingué -coaligada amb l'Unió Socialista- 57 escons. El 6 de desembre, Macià era escollit President de la Generalitat, i Companys President del Parlament.

EL FINAL DEL BIENI REFORMISTA

=====

El període que abarca des del mes de gener fins al de setembre del 1933, és a dir, fins a la crisi del III Govern Azaña, i que conseqüentment suposa la fi de l'anomenat "bieni reformador", és, curiosament, analitzat com una repetició quasi caricaturesca de tota l'etapa anterior a partir del mateix 14 d'abril del 1931. Una mena de resum.

De nou es plantegen en aquesta recta final una gamma de fets i de temes que ja havien constituït els punts centrals de la vida inicial del reformisme. Tots els temes, excepte, potser, el de l'Estatut de Catalunya, ja aprovat, però que en cert sentit també era tema d'actualitat, puix el conservadorisme centralitzador tingué sempre present el que ells consideraven la "disgregación de la patria". Mai, això de l'Estatut va ésser deixat de banda per aquelles classes polítiques representants dels interessos de les oligarquies espanyolistes.

Però, com deiem, els altres temes persisteixen de forma aclaparadora, la qual cosa demostra la lentitud, de quasi paràlisi, amb que es trobà l'impuls reformador dirigit per Azaña amb el recolzament socialista. Aquesta lentitud reformadora exasperà una i altra vegada les forces revolucionàries vinculades, essencialment, a l'anarcosindicalisme, i de més lluny, amb les tendències comunistes estatistes, que de fet

tingueren arreu d'Espanya una influència menor, nodrint-se moltes vegades de la fracció d'extrema esquerra del mateix PSOE-UGT.

La impossibilitat de reformar res a fons per mitjans pacífics, gradualment, com era la voluntat dels Governos inicials de la República, va ésser un fet ostensiu. L'obstrucció de la dreta, la persistència d'un aparell d'Estat i el funcionariat - molt arrelat a la vella tradició de l'anar fent, i ideològicament força dretà, amb un estament clerical, naturalment, en contra i amb un Exèrcit a l'expectativa, amb un capital foragitador, crearen realitats que constituïen un dic excessiu per al temperament reformador. El groller fanatisme de les dretes espanyoles conservadores de l'ordre "providencial", contribuï a la desaparició lenta, però segura, del "reformisme" com a espai moderat entre "Conservadorisme" i "Revolució".

Amb la crisi del reformisme dirigit per la voluntat emprenedora d'Azafia, començà a perfilar-se un dualisme. Aquell dualisme entre el conservadorisme d'un capitalisme aristocratitzant i la radicalització revolucionària de les esquerres.

En fer crisi el reformisme republicanista, Catalunya es convertiria en el "baluarte de la República", segons la definí Azafia.

Nosaltres, seguint el fil del treball a través de la Lliga Regionalista, veurem en aquest període final del reformisme, aquella repetició, ara caricaturesca, d'uns temes ja coneguts. Temes, en general, ja abordats, més un altre de novedós: la reconversió de la Lliga Regionalista en Lliga Catalana, que comportà una reforma també formal del seu portaveu "La Veu de Catalunya", al que començaran a col·laborar amb gran assiduitat homes com Joaquim Pellicena, i Manuel Brunet. Escriurà ja meyns, per exemple, Valls i Taberner. I Pla seguirà essent el de sempre.

BARCELONA: LA REVOLTA DE GENER DEL 1933

Foren nombrosos els conflictes socials que asfixiaren, per l'esquerra, els Governos reformadors. A mesura que la paràlisi del reformisme s'anava solidificant, l'extrema esquerra fou radicalitzant-se. Ja abans del conflicte de gener del 1933, escolit com a pedra de toc per a analitzar ací la reacció del conservadorisme català, n'havien hagut d'altres. Com per exemple el de l'intent revolucionari de l'Alt Llobregat al gener del 1932. Aquest conflicte de l'Alt Llobregat ha estat ja força analitzat per diversos autors, i per això he preferit escollir el de gener del 1933 a Barcelona, com a punt de referència per a contrastar les reaccions dretistes catalanes davant la revolta. No podem oblidar que és per aquelles dates

també quan a Andalusia, concretament a Casas Viejas, tingué lloc la més profunda provocació de les forces de l'ordre Públic contra el Govern Azaña, que endarrera instància es veuria obligar a recolzar l'acció brutal de la brigada que extorminà a la família i als amics de "Seisdedos". Fou aquella una de les moltes provocacions contra el reformisme. Provocacions que tenien un doble objectiu: desacreditar el reformisme i alçar la revolució contra aquell mateix reformisme. El conservadorisme amb la seva estratègia, minava el terreny al reformisme, esperant el moment propici, madur, per a recuperar plenament el poder polític.

La revolta de Barcelona d'inicis de l'any 1933 esclatà el 8 de gener. Peirats situa el marc dels esdeveniments d'aquesta manera:

"La instauración del régimen en Catalunya ha venido a complicar la situación social en aquella región. El Gobierno catalán se caracteriza desde los primeros días por su nacionalismo desorbitado (912). Los antiguos camaradas de Layret y de Salvador Seguí, los Companys ... Martí Barrera ... y Jaime Aiguadé ... no pueden tolerar la coexistencia de dos poderes en Cataluña: el de la "Esquerra Republicana" y el de la CNT. Dencàs, Badia y Anguera de Sojo, instrumentos de la política catalana y

ejecutores de las consignas de Maurra ... tratan de aplastar a la CNT con la clausura sistemática de sus Sindicatos, con la supresión de su prensa, con el régimen de prisiones gubernativas y la política terrorista de policías y 'escamots'. Los 'Casals' de la Esquerra se convierten en mazmorras clandestinas, donde se secuestra y apalea a los trabajadores confederales. He aquí el origen del movimiento revolucionario del 8 de enero del 1933" (913).

Per Brademas (914), que demostra tenir certa simpatia per la CNT -extesa als trentistes- i cap per la FAI, el moviment tingué el seu origen en l'endarreriment d'una vaga de ferrocarrils ajornada una i altra vagada per la Federación Nacional de la Industria Ferroviaria, en favor d'unes reivindicacions econòmiques. Per aquest autor, l'intent revolucionari fou dirigit exclusivament pels quadres de la FAI, sota la direcció de García Oliver. En canvi, Peirats creu que:

"El movimiento revolucionario del 8 de enero fue organizado por los Cuadros de Defensa, organismo de choque formado por los Grupos de Acción de la CNT y la FAI" (915).

Però també esmenta l'origen de la revolta vinculat a aquella vaga ferroviària. Assenyalant que l'endarreriment d'aquesta per la Federación de la Industria Nacional Ferroviaria, alertà el Govern, que inicià una

repressió fortíssima.

Segons versió directa amb conversa sostinguda amb el mateix García Oliver (916), el 8 de gener del 1933, davant l'ofensiva brutal del Govern central i el de Catalunya -combinats- va ésser necessari donar "la cara". Respondre a una ofensiva amb una altra ofensiva. Van produir-se atacs a diverses casernes, morts, ferits, detinguts, clausura de sindicats, etc. El mateix García Oliver fou detingut i maltractat(917).

Tot això, naturalment, posava els cabells de punta a la benpensant i acomodada classe política de la Lliga Regionalista:

En conjunt, els titulars més excitats d'aquells dies a "La Veu de Catalunya" eren del tipus "L'intent anarquista fracàssa a Barcelona i arreu de Catalunya", "Les autoritats previngudes", "Intensetiroteig a diversos llocs de la Ciutat", "Intent d'assalt a la caserna de Sant Agustí", "Són trobades 263 bombes i moltes armes", "Normalitat al servei ferroviari", "A Barcelona hi hagué vuit morts i molts ferits", "Gàrbar assassinat d'un mossos d'Escuadra", "Greus sucesos a Sallent, Terrassa i Ripollet".

El dia següent dels fets, és a dir, el 9 de gener del 1933, "La Veu de Catalunya" jutjava els fets revolucionaris en una editorial titulada La revolta de diumenge (918):

"Homes, dones i criatures han caigut morts o ferits. Els defensors de la República i de l'ordre social: soldats de l'exèrcit, mossos d'Esquadra, guàrdies de seguretat, han vessat llur sang en compliment de llur deure, a Barcelona i altres indrets de Catalunya. Però, una vegada més, ha fracassat la vagageneral revolucionaria"(919).

Per una vegada, els conservadors catalans admetien que les autoritats locals havien actuat amb condèncnia:

"Cal reconèixer que en aquesta ocasió les autoritats han procedit amb serena energia i plausible eficàcia"(920).

I més endavant concloua:

"La convulsió de diumenge tingué, per la seva intensitat, una forma distinta dels moviments anteriors d'aquesta mena. Això demostra que els enemics de la República i de l'ordre establert assagen noves tàctiques que constitueixen modalitats d'atac diferents de les utilitzades fins avui. Sortosament, diumenge les autoritats compliren llur deure i l'escomesa anàrquica trobà la seva resposta immediata"(921).

A partit d'ací, temerosa pel futur, la Lliga Regionalista, a través del seu portaveu inicià una breu sèrie d'articles destinats a fer recomanacions al Govern

de la Generalitat davant la imminència de traspassos d'algunes responsabilitats d'Ordre Públic. Aquest to pedagògic utilitzat molt sovint per la Lliga Regionalista és barrejat amb crítiques vetllades o obertes. Per exemple, Lluís Duran i Ventosa es pregunta, en un article titulat L'enorme responsabilitat (922), publicat a "La Veu de Catalunya" de l' 11 de gener del 1933, què hagués passat si la repressió del moviment revolucionari hagués estat dirigida en exclusiva pels dirigents de la Generalitat, contestant-se el mateix:

"... el traspàs imminent d'aquells serveis importa una enorme responsabilitat, una responsabilitat que hem d'esperar que senten amb tota intensitat, com a homes democràtics i com a catalanistes, els que exerceixen ara, a Catalunya, les funcions de Govern i que dintre d'un termini breu hauran de substituir els que avui estan encarregats, en nom de l'Estat, de garantir la pública seguretat i la tranquil·litat social" (923).

Expresant-se a continuació tot l'ideari típic dretista:

"En altres temps no era tan complicada la funció asseguradora de l'ordre públic, Però la vida moderna,

d'ençà de les grans agitacions polítiques i socials que han seguit a la Gran Guerra i'ha feta molt més difícil ... El que abans haurien pogut ésser no més trastorns locals, manifestacions de descontentament parcials, que sols requerien mesures preventives contra pertorbadors fàcils de conèixer, solen ésser avui manifestacions d'un esperit revolucionari de sentit, d'orientació i sovint d'impulsió externa, que no podria deturar una policia patriarcalment organitzada"(924).

I, anticipant-se a la realitat dels traspassos de serveis atacava ja els governants de la Generalitat:

"Algú ha trobat a mancar en el Govern de la Generalitat, en els primers moments, manifestacions prou explícites per a donar aquesta sensació"(925).

Es sabut que l'esclat revolucionari -el que nays després denominaria "gimnasia revolucionaria en unas condicions objectivament propícias"(926)-, no solament tingué lloc a Barcelona i part de Catalunya, també gran ressò a altres llocs de l'Estat espanyol, tals com València i, molt especialment, a Adalusia, culminant amb els ja esmentats esdeveniments de Casas Viejas. "La Veu de Catalunya" seguí insistint l' 11 de gener del 1933, en una altra editorial titulada

L'actitud del Govern (927).

En perfectíssima línia amb el conservadorisme més clàssic, el portaveu de la Lliga Regionalista és: posa incondicionalment al costat dels repressors, sigui quina sigui llur naturalesa, fent gala d'un pragmatisme lògic, com corresponent a la seva ideològia:

"... Nosaltres ens hem posat des de d' primer moment al costat de les autoritats legítimament constituïdes. Quan serà totalment dominada la convulsió ... serà hora oportuna d'esbrinar les causes dels actuals esdeveniments ..."
 "(928).

Un lèxic absolutament distint de l'utilitzat quan la revolta militar de l'agost del 1932, és a dir, la "sanjurjada". Ara, el portaveu de la Lliga Regionalista feia seva la República:

"Atemptar contra l'ordre és atemptar contra la República, i atemptar contra la República és atemptar contra el país"(929).

Aprofitant la situació per a dirigir-la contra l'Esquerra Republicana, "La Veu de Catalunya" donà a la publicitat la controversia Ventosa i Calvell-Lluhi, produïda al Parlament de Catalunya tot just abans del 8 de gener, el dia 30 de desembre del 1932. Controversia reproduïda en una columna sota el títol El man-

teniment de la llei, i recordada ara, el 12 de gener del 1933 (930). Digué Ventosa i Calvell en aquella ocasió, exigint consensualisme en Ordre Públic:

"... és un element indispensable el que hi hagui aquella pau i ordre d'aquell sentit de responsabilitat i col.laboració en nosaltres i vosaltres ... Dintre de pocs dies es farà el traspàs de serveis d'Ordre Públic de l'Estat ... d'acord amb l'Estatut ... Em permeto dir-vos la gran importància que aquest moment té i la necessitat de que el Govern afirmi inexorablement el principi de que el Govern de Catalunya, és tan capaç d'imposar i de continuar el manteniment del respecte al Dret i a la Llei, perquè desapareixi d'aquesta manera el temor que pot existir a l'opinió pública..."(931).

Requisitòria a la que Lluhí, conseller executiu en cap, respongué:

"... desitjo deixar ben clar ... és que aquest Govern, una vegada traspassats els serveis, si ha d'ésser inexorable o no, com deia el senyor Ventosa, és qüestió de matís ... Semblava que (Ventosa) desitgés que s'inspirés confiança als que temen el desbordament

dels homes d'idees avançades i de les classes necessitades. Aquesta és la confiança que el senyor Ventosa desitjaria donar als que per la seva situació econòmica són contraris a això"(932).

I afegia Lluhí:

"... nosaltres participarem sempre d'un punt de vista d'equitat respecte dels que puguin atacar la República, tant si són d'esquerra com si són de la dreta, i si haguèssim de fer una declaració en el sentit d'inexorabilitat, més aviat la fariem contra els sabotejadors procedents de la dreta que, per ara, han demostrat ésser més actius que els sabotejadors de l'esquerra"(933).

Però encara fou més subtil la Lliga Regionalista en la qüestió de la revolta anarquista fracassada. No solament es remuntava a exposar la controvèrsia parlamentària Ventosa-Lluhí, sinó que posà de relleu la necessitat que els actuals governants de la Generalitat trenquessin llurs relacions amb els revolucionaris, relacions vingudes de lluny, de l'època en què els homes de la Lliga Regionalista, sota la Dictadura, es dedicaven a llurs negocis, estudis i llibres, desertant de la lluita, mentre els lluitadors de diversa mena,

prosseguien el combat contra el dictador i la Monarquia que l'emparava. Deia, puix, "La Veu de Catalunya" del 18 de gener del 1933, en una editorial titulada Després de la revolta (934):

"Personalitats eminentes de la situació han reconegut que els contactes establerts en l'època revolucionaria i les paraules imprudents d'aleshores han entrebancat després l'actuació de les comunitats governants. Aquells contactes i aquell lèxic, sobre els perills temeraris dels quals nosaltres cridarem oportunament l'atenció de tothom, foren tant deplorables com ineficaces, ja que al capdavant, la República no vingué, sortosament per a tots, ni per un pronunciament militar ni per una vaga general revolucionaria" (935).

Paternalment, doncs, la Lliga Regionalista -pensant segurament en les èpoques que Macià i Garcia Oliver parlaren sobre Prats de Molló i en l'època que Companys fou advocat de la CNT- es permetia, ara, recomanar als governants l'elecció de llurs amistats. Tret paternalista també molt clàssic del conservadorisme.

I finalment, una cosa que no hi podia manca, la referència al paper de "Moscou" i les seves maniobres,

recurs típicament utilitzat fins a la societat per les dretes espanyoles. Digué una editorial de "La Veu de Catalunya" sota el rètol Les maniobres de Moscou, publicada el 10 de gener del 1933 (936):

"... recordavem els projectes del Komintern per a entendre la revolució social als pobles d'Europa que oferixen meyns resistència a les maniobres de Moscou. Remarcavem que s'havia reunit no fa gaire la dotzava Assemblea plenària del Komintern per adoptar una sèrie de resolucions a favor de 'la tasca fonamental', que consisteix a conquerir la majoria de la classe obrera en vista de la lluita per la dictadura del proletariat" (937).

I, intentant clarificar les radicals diferències entre anarcosindicalisme i comunisme estatista, l'articulista vingué a dir que el primer fou un instrument del segon:

"Ja sabem que l'anarcosindicalisme de casa nostra, que defensa el que ell anomena la implantació del comunisme llibertari mitjançant la dictadura del proletariat ..."

-confusa referència, puix precisament és el comunisme

estatista, inspirat en Marx i, sobre tot, en Lenin (938), el que parla d'aquella dictadura ... del proletariat; l'anarcosindicalisme fou antiestatista i antipolíticista-

"... es diu enemic de Moscou i actúa allunyat de la disciplina dels Soviets. Però és evident que la tàctica de Moscou és aprofitar tots els llevats de dissolució que existeixen a cada país. I a casa nostra el màxim llevat de dissolució és l'anarcosindicalisme, en la seva forma més destructora"(939).

Culminà la denúncia de les "maniobres moscovites" amb una crida als benpensats:

"Cal que totes les persones que sentin l'impuls conscient de salvar les essències de la nostra civilització occidental i cristiana es preparin per a resistir amb totes llurs forces, aquelles temptatives de desintegració i d'anarquia"(940).

Resumint: La Lliga Regionalista estava en tot.

Era "pedagògicament" capaç de:

-retreure als governants republicans llurs companyies "dolentes";

- denunciar la revolta molt lògicament, en tant que partit conservador;
- intentar desprestigiar els homes de l'Esquerra Republicana;
- denunciar l'anarcosindicalisme "desintegrador";
- denunciar Moscou, l'instigador;
- crijar a la defensa conjunta de capitalisme i cristianisme.

Ningú pot negar que les perspectives de la Lliga Regionalista foren ben amples. En el fons, mentalment, hi trobaríem en aquestes actituds aquella vella idea retrògrada que l'organisme revolucionari, en el fons és un tot. Solament que una part, la més feble, és composta de demòcrates i lliurepensadors, que amb llurs activitats acaben donant pas a la part més "malèvola" d'aquell "organisme revolucionari": el comunisme. A la Dictadura franquista fou infinitament utilitzat aquest esquema.

CLERICALISME I TRADICIONALISME VERSUS LAÏCISME RACIONALISTA

Spencer, que fou el magistral interpret dels interessos de la burgesia plenament liberal a la segona part del segle XIX, deia que un "excés de tradició

pot matar la societat", el mateix que pot matar-la un excés "d'intervenció estatal" o un excés "de conflictivitat obrera". La Lliga Regionalista discrepà radicalment del primer punt. D'aquesta manera, pel seu clericalisme absolut, no podríem situar-la entre els hereders ideològics dels pioners del positivisme burgès, és a dir, ni de Descartes ni de Kant, tinguts per paradigmes d'un pensament burgès plenament racionalista, que encara qüestionava l'existència de la "Providència", la situaven al marge de les realitats humanes, fora de la societat. I, especialment, eren adversaris de la influència social de l'Església, seguint aquell procés que començà timidament Erasmo de Rotterdam, més enrera. Per això, el conservadorisme aristocratitzant-com el de la Lliga Regionalista-situava aquells pensadors com l'inici de la desfeta de la humanitat. Així, la Il·lustració és contemplada -i el catàleg del conservadorisme aristocràtic espanyol n'està ple de recordatoris a partir dels Vázquez de Mella, Donoso Cortés, Ganivet, Menéndez y Pelayo, que entroncaven amb la tradició retrògrada i catolicista dels francesos De Bonald i De Maistre-com un desastre de conseqüències funestes, producte del qual fou la Revolució Francesa, paradigma de tots els mals futurs de la humanitat. Pla ens ho recorda

permanentment.

Per això, el punt del clericalisme, que donà contingut profund a la veta netament carquista d'un catalanisme essencialment tradicionalista, té notable interès per a situar millor la Lliga Regionalista.

També hem assenyalat que ^a les darreries del bien reformador, els primers deu mesos de l'any 1933, són una repetició de l'etapa immediata anterior. Concretament, el tema clerical tornà a sortir a primer pla amb motiu de la discussió final de la llei de Congregacions Religioses.

Els homes de la Lliga Regionalista dominaven el tema amb una soltesa mestrívola, i serà en aquesta qüestió que tindrem l'oportunitat d'assistir a la incorporació a "La Veu de Catalunya" d'un nou intel·lectual orgànic del conservadorisme més groller, com ha resultat dels canvis promoguts en la transformació de Lliga Regionalista a Lliga Catalana, que varen repercutir en uns canvis de format del diari i de la seva direcció. El nou format aparegué per primera vegada el 3 de maig del 1933, i "La Veu de Catalunya", era ara dirigida per Joaquim Pellicena, ja antic col·laborador. Però Pellicena encara era un liberal quasi autèntic. Al contrari que Manuel Brunet, magistral intèrpret de les simfonies conservadores i home de

prestigi dins l'etapa franquista, durant la qual va posar la seva viperina ploma al servei de la Dictadura, sota el pseudònim "Romanos", a la revista "Destino".

En la qüestió religiosa, a la segona República, es barrejaven -com hem dit- diversos aspectes: el paper de la religió i de l'Església en una societat moderna, la qüestió de l'ensenyament, el tema del salari del clergat ...

D'ací la complexitat del tema i la seva diversificació al llarg del temps. Amb la discussió de la llei de Presupostos sortí a principis del 1933, la qüestió dels drets passius del clergat. És necessari recordar que el Govern republicà proposà la jubilació, o senzitllament el pas a classes passives de militars, jutges, diplomàtics i funcionaris desafectes al règim. La qual cosa, com es demostraria després, fou un error, puix aquesta gent, hi molt especialment els militars, cobrant el salari normal, però sense treballar, es dedicaren a la conspiració. En aquesta panoràmica, el diputat Baeza Medina presentà un decret acceptat pel Parlament, per excloure de les classes passives el clergat, assenyalant que aquests podria, de fet, rebre diners dels seus feligresos o de la seva central administradora de El Vaticà, una de les potències econòmiques mundials. Aquesta mesura comú en

països europeu-occidentals des de molts anys enrera, arribava finalment a l'Estat espanyol. La filosofia de separar el clergat dels altres estaments, estribava que, en darrera instància, jurges, militars i funcionaris, a part llur ideològia, formaven part de la "nació"; en canvi, el clergat era d'obediència forània. Era una reforma inspirada, puix, encara que limitada-ment en el famós assaig revolucionari de Sièyès sobre el "Tercer Estat", escrit el 1789 a França.

Alineant-se una vegada més les àbituds més reaccionàries del país, la Lliga Regionalista atacà aquella mesura positivista-burguesa, -doncs no significava, com a la URSS, la desaparició per decret de tot el que fós religiós-, que creva unes condicions per modificar l'estatus de l'Església en un país que intentava situar-se a nivell de les democràcies formals europees -capitalistes-.

El 31 de gener del 1933, a "La Veu de Catalunya", Estelrich assolí la defensa del clergat en un article retolat Els drets passius a la clerecia (941).

D'ací traiem el següent:

"Amb motiu del Concordat, els sacerdots del culte catòlic a Espanya venien a ésser reconeguts com a funcionaris de l'Estat"(942).

Això, en un país on la misèria era endèmica, entre els dos terços de la població, constituïa un luxe

o un abús, al que lògicament el Govern Azaña intentà posar fre. Estelrich afirmà:

"Deixen d'ésser-ho de fet, com a conseqüència de la nova Constitució de la República. Però ho han estat; i en tal concepte mereixen sens dubte, drets passius ..."(943).

I protestant pel que considerava una discriminació prosseguí:

"Ara bé: ¿és just i raonable que el Govern de la República doni un tracte especial als militars, als diplomàtics, als magistrats i jutges, i un altre tracte del tot diferent als sacerdots? ¿Pot justificar-se tal volta que els Governos siguin més durs amb els més desvalguts, amb els més inermes, amb els més pacífics? No; es comet ací una injustícia, una manca d'equitat de cap manera no hauria de prosperar"(944).

El Govern republicà entenia que la religió no era pas imprescindible per a la bona marxa del país. I a partir d'aquest criteri donà llibertat total: qui volgués religió que la pagués. Aquest era, i no un altre, el que havia d'ésser el veritable sentit de la religiositat. En canvi, el Govern mantenia que l'Exèrcit, la diplomàcia, la judicatura i el funcionariat,

eren necessaris per al funcionament de la nació. Aquesta filosofia, plenament, burgesa, no era pas acceptada per Estelrich, en línia tradicionalista.

Al mateix temps, en un article que ens recorda els que posteriorment, durant la Dictadura franquista, sortien assiduament als diaris, i que recollia tota la filosofia de l'ensenyament donat a les escoles en aquella època, utilitzà també la Lliga Regionalista, una vegada més, el fantasma "comunista", cercant implícites assimilacions amb la situació espanyola. Aquesta "perla", publicada a "La Veu de Catalunya" del 15 de gener del 1933, i signada per J. Civera Romani, sota el ròtol La veritable finalitat del comunisme (945), tingué aquell to retrògrad, i s'emparava seguint un costum molt propi del conservadorisme aristocratitzant, en referències exteriors:

"El 'Times' ha publicat una informació donant compte de la campanya que preparen els comunistes anglesos contra la religió cristiana" (946).

Fent-se ressò d'un país com Gran Bretanya, al qual els comunistes mai han estat res, corporativament parlant, prosseguí fent sociologisme per velles ploràmiques:

"El comunisme és una doctrina u-

tòpica que mai no triomfarà a cap poble ... El cristianisme, en canvi, és humà ... Si en alguns pobles d'Europa el comunisme té un gran nombre de representants al Parlament, és degut als obrers sense feina ... Els obrers comunistes que es troben en atur forçat, haurien de comprendre que si els grans estadistes que avui es preocupen de la solució dels problemes que hi ha plantejats en el món del treball no poden evitar la crisi que es va estenent arreu de la terra, molt meyns ho aconseguirien si governessin els homes in-documentats"(947).

Aclaparadora, apocalíptica per passiva, i ultra visió del món i de les coses humanes aquesta, acabada de perfilar amb un toc lluminós:

"¿Què passaria al món si de cop i volta hi hagués una subversió de valors i els que avui es troben en un pla inferior es col·loquessin al cim del poder? ... Els comunistes incults s'han de convencer que hom no pot prescindir de la ciència ni de la tècnica. No oblidin, els qui són partidaris de la igualtat absoluta que al món triomfarà sempre l'aristocràcia de l'esperit i de la intel·ligència"(948).

Hom sap que fou -i Galileo encara no ha estat pas "rehabilitat" per l'Església Catòlica- precisament la institució romana qui lluità més ferotgement contra el progrés científic. El fanatisme pot arribar a fer veure les coses blanques com a negres -seguint la pauta de Ignaci de Loyola-. Però, cal seguir:

"L'article 65 de la Constitució soviètica -segueix dient Civera Romani- declara que no poden ésser electors ni elegibles, els bojos, els condemnats per robatori ... i els ministres del cult ... El Govern soviètic converteix els temples en cinemas i casernes ... Segons els autors del Codi de 1926, la poligàmia no constitueix delictes ... "(949).

Això és tota una filosofia que qualsevol lector intel·ligent i sensible situarà ràpidament. Acostant-se de nou a la realitat espanyola i cometant aquesta visió tan tremendista; "La Veu de Catalunya" del 11 de febrer del 1933, en plena crisi religiosa, editorialitzava sobre Els valors espirituals (950):

"La solennitat amb que les Junes Diocesanes d'Acció Catòlica, les Joventuts, i les entitats confessionals de Barcelona commemoren l'11 aniversari de la coronació del Sant Pare, coincideix amb manifestacions anàlogues que es realitzen aquests dies arreu del món ... Demuestra l'intensitat i l'extensió dels

sentiments religiosos que constitueixen valors espirituals insubstituïbles" (951).

Així, la República anava contra "corrent" històric, segons l'articulista, puix:

"Coincideixen aquestes múltiples manifestacions de la fe religiosa del nostre poble amb la discussió a les Corts Constituents del projecte de llei anomenat de "Confessions i Congregacions Religioses". Aquest projecte, com ja diguerem quan fou presentat ...ferceix en el més íntim llur consciència el sentiments de molts millions de ciutadans dels pobles hispànics"(952).

I fent demagògia dretista -puix, la llei no suprimia les possibilitats de la religió, com hem assenyalat repetidament, sinó que foragitava el clergat de la seva relació amb l'Estat, prohibint la seva incidència a l'ensenyament, per motius, com digué Azaña, de "salud pública". L'article esmentat va a l'arrel del tema: l'ensenyament, una de les parts més crematístiques de la qüestió, doncs és necessari tenir en compte que, en el fons, es tractava també d'economia, doncs és necessari

"El projecte de llei ... nega, a més a més, la llibertat d'ensenyament, que és factor imperatiu de cultura"(953).

Empalment amb aixó, dins ja de la nova orientació i format del diari, Estelrich tornava a incidir,

el 5 de maig del 1933, amb un article retolat La lliure competició a l'ensenyament (954). Fou un intent desesperat per a salvar els interessos clericals. Comencà l'intel·ligent intel·lectual de la Lliga Regionalista afirmant la realitat del fet:

"... L'Estat vol prendre a l'Església la direcció de les ciències. L'Estat, així, s'atribueix unes finalitats que no té, ni en la mateixa Constitució que s'ha donat"(955).

I aquells que sempre van fet tot el possible per esclafar els intents de liberalització escolar, actuant contra els corrents de l'Escola Moderna; els crearen les condicions "nacionals" per l'execució de Ferrer i Guàrdia, ara demanaven "llibertat" d'ensenyament, pluralisme, i la Lliga Regionalista es convertia en un dels seus portaveus:

"... si n'hi ha d'ahver un mínim de netedat en el joc, aquest reclama que les institucions pedagògiques de l'Estat i les de l'Església puguin competir"(956).

I intentant crear una consciència catastofrista, l'autor recorre a les xifres econòmiques:

"Hi ha també el problema econòmic, que és essencial. Són conegudes les dades autèntiques, el balanç estadístic de la tasca docent de les Ordres Religioses a Espanya. El cens escolar primari de les Congregacions Religioses abasta 60.190 alumnes, una tercera part

de l'oficial. 27.000 alumnes en els Centres secundaris, i 17.103 en les escoles professionals. En discutir-se l'actual pressupost d'Instrucció Pública, ja haguérem de remarcar el colapso que per a la cultura del país representaria el tancament de les escoles congregacionistes" (957).

No podem oblidar, dins d'aquest ambient, que, com deia Manuel Brunet (958), el Sant Pare, Pius XI, "quan parla d'Espanya, la posi al costat de Rússia i Mèxic". La campanya -de la ploma d'Estelrich- prosseguí al seu discórrer amb un altre article a "La Veu de Catalunya" del 16 de juny del 1933, titulat Malthusianisme de l'esperit (959):

"Uns fanàtics de nou escuny volen fer de l'Estat una mena d'església laica, combatent, amb la força del poder, l'església religiosa. Suposen que el sentiment religiós no ajuda ... el culte a la Pàtria i de la Humanitat" (960).

Començà ací Estelrich a filar més fi, doncs ja se n'adona que hi ha persones que creuen que l'existència de l'Església Catòlica és una rêmora per a la societat, i que la religió és purament un tema individual, de consciències privades. Realitat aquesta negada per les actituds totalitàries del tradicionalisme, puix la seva voluntat és fer de la religió cosa pública. És en aquest sentit que les exigències de la

Lliga Regionalista es desenvolupaven. L'autèntic liberalisme es aquell que preconitzà que la religió institucionalitzada té que mantenir-se amb els seus propis mitjans. Lo que segueix confirma el nostre criteri sobre el tradicionalisme dels conservadors catalans:

"Encarregueu-vos de les ànimes, jo m'encarregaré de les intel·ligències; ve a dir l'Estat; com si fos tan fàcil de separar ànima i intel·ligència"(961).

En ple deliri platònic-tomista, Estelrich coincidirà amb Donoso Cortés, assenyalant pràcticament que es pot "pensar sense cervell", doncs el que ens dirà Estelrich ara és d'aquell ordre d'idees:

"Tothom sap ... que el cor precedeix al cervell. Pel camí del cor, la moral, resum de l'edicació, penetra en el cervell i impregna les entranyes del home"(962).

Finalitzant amb un atac envers el socialisme:

"Posició anacrònica, servilment imitativa, la dels nostres sectaris: sota pretext d'alliberar el mestre del rector, el sotmetren à la fèrula del batlle, de l'inspector o del ministre radical, socialista o radical-socialista" (963).

Culminant amb un altre atac contra tots els esforços històrics fets per racionalitzar la cultura:

"Les nostres esquerres han imitat l'impuls inicial, les argumentacions i les realitzacions legislatives dels esquerrans francesos de 20 i 30 anys enrera, com els pretextos i la dèria absolutista estatal del Cancellier de Ferro" (964).

El que és lògic és que si les esquerres espanyoles començaven una renovació, llurs criteris tinguessin punts de coincidència amb els criteris dels inicis renovadors de llocs tan propers, geogràfica i culturalment, com França i Alemanya.

Nosalters hem sostingut des de l'inici d'aquest treball que el conservadorisme català no era pas globalment liberal; doncs, bé, en Manuel Brunet ens dóna plenament la raó en un article a propòsit de comentar la Declaració de l'Episcopat Espanyol sobre les masses religioses assolides pel Govern de la República. Brunet retreu ací la Carta de l'Episcopat espanyol elaborada al gener del 1932, quan les primeres accions legislatives del Govern de la República per racionalitzar l'ensenyament, comenten-la retrospectivament en aquell article del 6 de juny del 1933, titulat El Memorial de greuges de l'Església (965). Diu el que durant el franquisme seria "Romanos":

"Una declaració com aquesta faria impressió a qualsevol ... En un document d'igual extensió, un don Fernando de los Ríos, amb tota la seva ciència germànica, no és capaç de codificar les essències

del socialisme el dia que al socialisme li toqui el torn de rebre. Un don Lluís Nicolau d'Ower, no té una ploma suficientment hàbil per a demostrar que el catolicisme i la maçoneria poden barrerjar-se ... ni és capaç, amb tot el seu liberalisme, de defensar, com els prelats, els drets de les minories ... Davant d'un document com aquest, ja no serà possible que Josep Carner segueixi parlant de l'Església cesària ..." (966).

Aquest recordatori de Brunet ens permet retrocedir una mica en el temps -per ò no en la problemàtica, que era essencialment la mateixa- per a veure el contingut d'aquella pastoral, que entre altres coses deia:

"... se ha cometido el grande y funesto error de excluir a la Iglesia de la vida pública y activa de la nación, de las leyes, de la educación de la juventud, de la misma sociedad doméstica, con grave menosprecio de sus derechos sagrados" (967).

Com a mal menor, el Document episcopal demanava que el Govern hauria de liberalitzar la seva situació, és a dir, no prohibint constitucionalment el dret clerical a l'ensenyament:

"En tal situación de cosas, era lógico, a lo menos, reconocer a

la Iglesia su plena independencia y dejarla gozar en paz de la libertad y del derecho común de que disfrutan, como derechos constitucionales, todo ciudadano y cualquier asociación ordenada a un fin justo y honesto. Y en lugar de tal, independencia, hásela sometido, a Ella y a sus instituciones, a medidas de excepción, y a ordenamientos restrictivos, con que se la pone injustamente bajo la dominación del poder civil y se invaden materias de exclusiva competencia eclesiástica" (1968).

L'Episcopat, doncs, entrava en contradicció, puix tot ciutadà i totes les institucions -àdhuc l'Exèrcit, sempre tan perillósament autònom en aquest país- en un Estat de Dret, que es diu, són sotmesos al poder civil que ells mateixos es donen, segons l'idea de "voluntat general" de Rousseau. Al no volguer estar sota aquest poder civil, doncs, l'Església estava demanant privilegis. És evident que pesava en llurs consideracions el factor econòmic, puix ara l'Església perdia importants fons de recaudació amb la supressió de les seves funcions (matrimoni, potestats diverses, ensenyament, salaris de la clerecia, etc.). Anys després, en

plena guerra civil, en el bandol nacionalista, ja comença una barahúnda d'intercanvis entre el Règim franquista en gestació i l'Església Catòlica institucional. El Règim tornà a l'Església prebendes i privilegis materials, a canvi de rebre la legitimitació "ideològica" i providencial.

Davant les exigències del poder clerical es produí una forta reacció de la que n'és bona mostra un article aparegut en "El Socialista" del 2 de gener del 1932, el dia següent de publicar "El Debate" aquell document episcopal. Digué el portaveu socialista:

"La formación del clero está presidida por un sistema de doblez y de falso acatamiento hacia todo aquello que quiere derribar, y que por el momento no es derribable por no poseer medios propios" (969).

Magistral definició d'un sistema d'actuació farisaic.

Doncs, bé, en discutir-se ara, en 1933, altra vegada la qüestió de les Ordres Religioses, Brunet recordava aquella pastoral que no va arribar a commoure el poble, puix hem de recordar conjuntament amb en Pla- que els jesuïtes sortiren d'Espanya enmig d'una indiferència absoluta. Amb una

mica de retard, doncs, Brunet retreia el text famós, i en un article del 7 de juny del 1933, publicà en "La Veu de Catalunya", sota el títol de El dret de les persones morals (970), l'autor tornà a recullir aquelles exigències de l'Església Catòlica, amb un contingut similar al analitzat anteriorment, i que el lector podrà trobar a l'Apèndix Documental d'aquesta tesi.

Unes notes finals tancaran la temàtica entorn la qüestió religiosa i l'ensenyament. Cal recordar que el debat de la llei de Confessions i Congregacions Religioses començà concretament a discutir-se al Parlament espanyol el 2 de febrer del 1933, fou aprovada el 17 de maig i, finalment, firmada el 2 de juny pel President de la República. Nosaltres hem vist una mostra de l'opinió de la Lliga al voltant del tema al llarg d'aquest període. Cal dir que hi havia molts més articles dedicats a aquella àrdua qüestió en "La Veu de Catalunya", però hem triat els més significatius, encara que el to de tots ells era molt semblant: un to profundament tradicionalista i, consegüentment, contrari al racionalisme clàssic. Cal assenyalar també que el President de la República fou un enemic interior contra el que hagué de lluitar el Govern Azaña per a impulsar la llei laïcizant,

i que Alcalá-Zamora va fer tot el possible per entorpir-la. Com a mostra d'això, cal considerar el transcurs de 16 dies entre l'aprovació parlamentària del Decret i la firma pel President de la República.

De les realitats de l'escolarització al país, l'esmentat Alba Tercedor (971) assenyala que "cada grupo -polític- manipulará las estadísticas a su conveniencia. Ell creu que el més fiable eren les dades donades pel mateix ministre d'Instrucció Pública, Fernando de los Ríos.

Que la situació de l'ensenyament a l'Estat espanyol era tràgica és un fet que tota persona documentada en el tema acceptaria sense problema. Tothom, naturalment, excepte en Pla i els directores de la Lliga Regionalista. En cap article dels llegits, sobre aquest tema -entre vint i trenta-, hem trobat la més mínima crítica a la situació de l'ensenyament a Espanya. És a dir, que un lector d'aquell diari, "La Veu de Catalunya", que no conegués la realitat per la seva pròpia decisió, podria treure la conclusió que al país, l'ensenyament era una qüestió absolutament solventada, i que el procés reformador d'Azaña era una provocació o el producte de la mentalitat calenturienta

d'Azaña.

En l'obra de Pla sobre la Segona República, l'actitud sobre el tema es absolutament derrotista. Per ell només tingué valor l'actuació dels diputats partidaris de la "tradició", alguns d'ells àdhuc feixistitzants:

"Quedaron, pues, en el hemiciclo del Congreso, como decíamos; combatiendo el proyecto de Ley de Órdenes y Congregaciones religiosas, los diputados de derecha. La labor que frente al mismo realizó escasisimo número de diputados fue admirable por todos conceptos y forma uno de los esfuerzos más completos del bienio. Del señor Gil Robles al señor Lamamié, del canónigo Molina Nieto al conde Rodezno, de Leizaola al señor Gómez Rojí, se llevó a cabo una tarea impropia" (972).

Alba Tercedor, estudiant l'esforç del Govern republicà per anar facilitant l'ensenyament - i ensenyament lalf- gratuït a tota la població escolar del país, assenyala:

"A las 35.9898 escuelas existentes en 1930 había que añadir, y ésta fue la meta que se

propuso la República en su primer bienio, otras 27.000. La creación de dichas escuelas se haría en plazos sucesivos: 7.000 de una vez y, después, a razón de 4.000 cada año" (973).

Aquest esforç és, naturalment, obviat per Pla -com ho fou per la Lliga Regionalista (Catalana) sobre el terreny, només preocupada pel manteniment dels privilegis clericals-, que diu el següent:

"Si crear 7.000 escuelas consiste en poner sobre un número igual de edificios, generalmente poco adecuados, 7.000 rótulos con la palabra "Escuela", se puede afirmar que la República creó 7.000 escuelas nuevas. Si se tiene en cuenta, sin embargo, que una escuela implica un mínimo de competencia y de responsabilidad pedagógica y que la improvisación en la formación de los maestros ... fue acusadísima y, los otros elementos inadecuados, no creo pueda afirmarse seriamente que la República creó 7.000 escuelas" (974).

Alba Tercedor, fent un balanç seriós sobre aquesta qüestió, i tenint en compte la dificultat extraordinària que suposava una modificació de l'ensenyament en una nació com l'espanyola -una nació que ni tan sols ara, el 1980, té solventat el problema escolar-, afirma:

"La creación de dichas escuelas -es refereix a les 7.000- se haría de una sola vez -dins el primer bienio- y, después, a razón de 4.000 cada año. En base a las creaciones de la Geceta ... la República en su primer bienio creó 9.325 escuelas, y en su segundo unas 5.000. La desorganización existente nos impide conocer con exactitud cuáles de estas cifras eran nuevas escuelas, modificaciones de escuelas ya creadas o escuelas improvisadas ... Si estas cifras son reales la República sólo creó 12.500 de las 27.000 pensadas"(975).

Aquest esforç de la República reformadora hagué d'enfrentar les dificultats objectives i les derivades de l'oposició del conservadorisme. Pius XI, ja esmentat a diverses vegades com difamador de la República espanyola, a 1933 publicà la famosa encíclica Dilectissima Nobis, subtitulada Sobre la injusta situació creada a la Iglesia Católica en España, document que, junt amb la Pastoral del gener del 1932, inspirà els tradicionalistes i conservadors espanyols. En aquella encíclica es posva de manifest que de seguir amb aquesta política adeucativa, la República espanyola mina-

ria la seva base legitimadora (?).

En darrera instància estem d'acord amb les conclusions d'Alba Tercedòr:

"La República intentó comunicar los valores que representaba: la libertad burguesa"(976).

Però, la brevetat del període republicà no permeté portar a terme els seus objectius racionalistes.

Pia explica com va concloure l'aprovació de la llei, en plena acció obstruccionista de l'oposició, encapçalada pel Partit Radical, a causa de la seva exigència de noves eleccions, puix el Govern d'Azaña havia perdut les municipals d'abril del 1933 -que no afectaven a Catalunya-; mes, cal dir que, en la qüestió religiosa, el partit de Lerroux, va recolzar el Govern. Diu Pia:

"Frente al imperativo anticlerical, la implacabilidad (de la obstrucción, vol dir) se rompió, cosa natural que sucediera, porque, como hemos recordado tantas veces, República i Anticlericalismo son en España consustanciales"(977).

Bé. Només ens queda, al voltant d'aquest tema, assenyalar el paper absolutament negatiu

-pel progrés del país- de la Lliga Regionalista (Catalana) respecte aquella autèntica pedra de toc que fou la problemàtica religiosa i escolar. Si tenim en compte que, com deia Alba Tercedor, la "República va intentar transmetre valors burgesos" -i jo crec fermament en això-, podem treure profundes conclusions sobre la naturalesa del conservadorisme català, defensor dels privilegis clericals i contrari a un ensenyament modern i racionalista.

DELENDRA EST AZAÑA

A la Part II d'aquesta investigació hem tingut ocasió d'assitís a l'esbos de la gran troballa del dretisme espanyol -i català- per a definir màllevolament la realitat política espanyola de la Segona República: Manuel Azaña.

Efectivament, ja als pocs mesos d'iniciada la República, Azaña començà a ésser escollit com a cap de turc de la còlera antirreformadora. Més, àdhuc, que els mateixos socialistes. Quan el líder republicà assolí la direcció del Govern, el conservadorisme li reconegué intel.ligència, però es posà en guàrdia davant els plans reformadors d'aquell. No cal dir que al llarg del 1932, Azaña ja

era la veritable "bàstia negra" del país, segons els dretistes.

Ara, el 1933, assistim a la fi de la seva hegemonia. La Lliga Catalana contribuí, dins d'aquell any, a fer tot el possible per ajudar a l'ensorrament del cap de Govern, tant com els altres dretistes de l'Estat espanyol.

De les permanents al·lusions difamatories contra el líder republicà existents a "La Veu de Catalunya", hem seleccionat un conjunt homogeni elaborat per la catastrofista ploma de Josep Pla. Una col·lecció de cinc articles publicats entre el 14 de gener i el 15 de febrer del 1933, és a dir, en l'inici de la duríssima discussió entorn la religió i l'ensenyament. Articles numerats i col·locats tots ells sota el mateix rètol: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política.

El primer d'aquests articles de Pla fou publicat el 14 de gener del 1933 (978), i en ell comença l'autor empordanés per caricaturitzar la "esperança frustrada", situant la pujada al poder d'Azaña com el resultat de l'èxit i de la popularitat guanyades en ficar-se amb -contra- els militars, precisament a la sortida d'una dictadura militar. Diu Pla:

"S'imposà amb la reforma mili-

tar, és a dir, donant sortida a tota mena d'hostilitat acumulada en el país per la dictadura d'un general ... després sabé ... completar la seva personalitat amb aquella quantitat d'anticlericalisme" (979).

I, mostrant per passiva la seva mentalitat tradicionalista, assenyala Pla:

"Els tres puntals del mite Azaña han estat, doncs, els mateixos tres puntals de la revolució: l'antimilitarisme, l'anticlericalisme i l'antiparlamentarisme" (980).

Es sabut que Azaña era antimilitarista "d'un tipus d'Exèrcit". De l'Exèrcit provocador, intervencionista i castat, com era aquell de l'Estat espanyol. És també sabut que Azaña era anticlerical, però en el sentit de considerar que l'Església Catòlica tingyè privilegis impròpis d'una societat moderna capitalista, i llur política fou que l'Estat deixés de tutelar-la, que fou ella mateixa la que es valgués pels seus propis mitjans, dins els temples. Ara bé, diu Pla que el tercer puntal de la "revolució" d'Azaña era el "parlamentarisme" -sense la partícula anti-. Si amb això, Pla vol dir que el líder republicà "parlava" massa, és una ximpleria en la que no creiem. Al contrari, pa-

rodiava Pla, ací, al vell retrògrad Donoso Cortés, que definí la burgesia com una "classe discutidora", fent referència a la qualitat especulativa i enriquidora heredada del racionalisme cartesià i de la Il·lustració. Així, la definició "parlamentarista" de Pla, acusatòria contra Azaña, té un regust clarament tradicionalista.

A continuació, perfilarà Pla demoledorament, "l'afrancesament" d'Azaña, recordant-nos quelles històriques denúncies tan utilitzades en aquest país per a perseguir als intel·lectuals il·lustrats i lliurepensadors. Cal veure l'esquema:

"Afrancesat conscient i despert, en el moment de crear aquest equilibri, Azaña anà a cercar en les lleis de la política francesa el criteri organitzador necessari. Obligat a prendre tres ministres socialistes, donà la cartera d'Hisenda a un ultraconservador, representant típic de la burgesia catalana, la més sensible d'Espanya. Els socialistes esparten el capital; don Jaime Carner, en canvi, fou destinat a guarir d'esglais la classe més atacada del mal de cor i d'angoixa republicana" (981).

No és cert que Carner fou un "ultraconservador". Fou un liberal típic que es definia ell mateix

com "reformiste", és a dir, "home d'esquerra educat per un sentit de responsabilitat"(982). Si Carner era "ultraconservador", ¿què eren, doncs, els homes de la Lliga? La demagògia dretista sortia, puix, de cop a la superfície. En canvi, Pla ceptava la naturalesa de la burgesia catalana, la "més sensible d'Espanya", és a dir, la més egoista.

El segon article fou publicat per Pla el 19 de gener del 1933 (983). En ell encerta perfectament en situar com a una de les qüestions claus de tot Govern el tema de l'Ordre Públic:

"És a través de l'ordre públic que l'Estat manipula els seus atributs més característics, que són els de sobirania"(984).

Concloent:

"... es podria dubtar si aquests últims mesos hi ha hagut govern a Espanya ... el Govern Azaña, en el curs de la seva gestió no ha pas demostrat tenir una política d'ordre públic eficient"(985).

Finalitzant l'article amb l'enunciat d'un leit motiv utilitzat sempre pel dretisme: la visió del fantasma comunista a través de la personificació del "intermediari" Kerenski:

"Azaña ... dubta en realitat de tot: de si el capitalisme està o no està en crisi; de si

vivim o no una època de transició; de si convè prevenir o reprimir; de si hom ha de fer una política socialitzant o una política nacional ... Aquesta figura és anomenada en els llibres d'història ... kerenskisme. ¿I a què podria aspirar mai la FAI ... que trobar-se amb un Kerenski d'Alcalà d'Henares al cap del Govern" (986).

El tercer article de Pla contra Azaña posa de manifest altra de les seves aversions personals de l'escriptor: els intel.lectuals. Per Pla l'intel.lectual és per se una figura nefasta, assimilable a "jacobinisme". Així, podem veure com en aquest article publicat el 27 de gener del 1933 (987), comença Pla acusant els intel.lectuals de mitificar l'existència de "dues Espanyes":

"Maura (Antonio) fou el que formulà la teoria segons la qual hi ha dues Espanyas, hi ha una Espanya visible, formada per una artificiosa superestructura política, i una Espanya ofegada, soterrada per aquesta superestructura ... Els intel.lectuals enferren el seu cavall de batalla en milers de discursos" (988).

Assenyalant a continuació que ara, precisament, governava l'Espanya que estava ofegada, puix aquella vella superestructura asfixiant havia es-

tat desplaçada per un nou personal encapçalat pel "intel.lectual" Azaña, "ja fracassat". Aleshores, dirà Pla, davant d'aquest fracàs ...

"Ja és hora de començar a parlar clar i de prevenir la desil.lusió final"(989).

El quart article fou publicat l' 11 de febrer del 1933 (990), és a dir, ja en la perspectiva de la discussió de la llei de Confessions i Congregacions Religioses, i Pla torna a centrar-se en la personalitat d'Azaña, a qui considera insuperable dins el Parlament -ja hem vist que el "parlamentarisme" és per a Pla un instrument defast-, diagnosticant precisament el mal de la República en base al divorci entre el Parlament i el "carrer":

"Quan més èxit té Azaña al Parlament més feble és la seva situació davant el país i quan més triturava el Govern els seus enemics d'hemicicle més força tenen els vents de fronda que bufen al carrer"(991).

Totes les dificultats, tornarà a repetir Pla, vénen de la presència d'Azaña al poder i dels seus mètodes "afrancegats", els quals, a Espanya, no dirà Pla que són "impracticables", adduint el vell tòpic conservador que "cada poble té la seva ànima

peculiar", sinó senzillament perquè Azaña ho ha fet melament. Sense anar a les arrels del problema, de considerar França com un país ja sòlidament aburgessat -al contrari que Espanya-, Pla un símil superficial i diu que a França el sistema parlamentari funciona perquè:

"... la máquina parlamentària no ha estat desvirtuada ... El parlamentarisme, a França, malgrat els seus enormes defectes, ha assegurat la continuïtat nacional ..." (992).

"Continuïtat nacional" de la que quedaren exclosos els nobles i els capellans, puix no eren, com va dir molts anys enrera Siéyès, la "nació". La qual cosa no diu Pla. I en canvi a Espanya, el Parlament, dominat per Azaña:

"... ha estat una màquina, de guillotinar, políticament, els esperits millors, per a portar-los a l'ostracisme, a la desconfiança i a l'aclaparament" (993).

Els esperits "millors" eren identificats per Pla amb els representants d'aquells interessos privilegiats per la "Providència" i la "sang" que la Revolució Francesa foragità de l'existència nacional, per parasitàris.

El cinquè i darrer article de Pla fou publicat el 15 de febrer del 1933 (994). En ell, Pla recull la idea del moment, que el Govern Azaña era l'expressió d'un Parlament que ja no reflexava les aspiracions polítiques del mos social. Estem a les vigílies d'unes eleccions municipals que el Govern Azaña perdria i que donarien peu a que l'oposició -dirigida pels radicals de Lerroux- comencés a fer la tasca d'obstrucció famosa:

"En poques paraules: si el centre de gravitació política del país ha passat del Palau Reial al carrer, cal que el Parlament reculli els matisos, els interessos, les passions del carrer en cada moment. Cal que reculli els seus canvis. Si això no es fa, de la dictadura unipersonal es passa a la dictadura de tres cents ideòlegs estipendiats i invulnerables presidits per un oligarca"(995).

Cal veure en aquest paràgraf tan brutalment demagògic diverses idees que posen de manifest el rencor que ha dominat sempre la mentalitat de Pla contra la democràcia, i per altra banda llur oportunisme. Puis si ara identificava la Monarquia a una "dictadura unipersonal", cal recordar que quan existia aquesta forma de "dictadura" ell, que ja

era periodista, no parlà mai en aquest sentit. I per altra banda, a la crítica a la "dictadura dels tres cents" constitueix una definició en la línia dels teòrics de la "partitocràcia", tan utilitzada pel més profund reaccionarisme, des de Donoso Cortés fins a Fernández de la Mora.

Ens ha semblat útil aquesta incursió per a posar de relleu, alhora que realitats del moment -primer trimestre del 1933-, els fonaments retrograds d'un intel·lectual orgànic del conservadorisme català.

UN PARTIT I UNA POLÍTICA

El dia 10 d'octubre del 1932 Cambó arribà a Barcelona provinent del seu daurat exili de París. Un exili molt diferent del patit per altres polítics del catalanisme en èpoques adverses. En primer lloc, l'exili de Cambó fou "autoexili". En segon lloc, les seves activitats polítiques no foren interferides per ningú, és a dir, per part del Govern francès.

La seva arribada es produïa a les vigílies de les eleccions convocades per la Generalitat pel dia 20 de novembre, i de les quals sortiria el Parlament de Catalunya, després de l'aprovació

de l'Estatut.

La Lliga Regionalista es trobava en fase de recomposició, amb noves adhesions provinents de fronts situats a la seva esquerra -Bofill i Mates-. També la situació era força diferent de quan ell -Cambó- marxà a l'exili. Era necessari, concs, en aquells moments, demostrar empena i adaptar-se als nous temps. Aquesta adaptació que externament suposari el canvi de nom de l'organització, que passaria a denominar-se Lliga Catalana, tondria com a fet més substancial una acceptació oficial de la República com a marc institucional per a desenvolupar la tasca política. Era necessari, coordinar-se amb altres focs dretistes, arribar al poder i canviar la Constitució. El secretari de Cambó, Nadal, atribueix al mateix líder regionalista la idea i l'organització dels canvis:

"Hacia tiempo que Cambó sentía la necesidad de ocupar a sus organizaciones en alguna obra que, al mismo tiempo que ejercitase sus actividades y estimulase sus concursos, les distrajesse del panorama de la política que en Cataluña seguían los responsables directos de ella ...

"Por otra parte, la organización y hasta el título mismo de la

Lliga Regionalista, no respondían tampoco a las necesidades del momento presente ... De esta suerte comenzó a germinarse en el pensamiento de don Francisco Cambó el proyecto de una Asamblea de Lliga Regionalista en la que se asentasen las bases de la nueva encarnación de ella" (996).

Precisant molt més, Molas afirma:

"La creació de Lliga Catalana ve a significar, doncs, dos fenòmens: a) la fixació de l'ideari del partit i el seu replantejament organitzatiu per fer front a les necessitats polítiques d'efectuar una política de masses; i b) la incorporació de dos grups centristes, i provadament republicana, la Dreta Liberal Republicana de Catalunya i el nucli de seguidors de J. Bofill i Mates" (997).

En decidir-se la Lliga -ara Catalana- a acceptar la República com a marc institucional, altres partits catalans de dretes decidiren la fusió en la perspectiva d'una modernització conjunta del conservadorisme a Catalunya. Bofill i Mates i els seus amics havien estat desenganyats per la política religiosa bastida per la República, el que demostra l'extrema debilitat de la seva ideologia "liberal". El grup Dreta Liberal Republicana era molt

minoritari, essent les seves personalitats més destacades Solà Cañizares i Pérez Terol.

Repetidament hem assenyalat que el "centrisme", per a nosaltres es una ficció política inventada per les dretes. Existeixen posicions dretanes i dretanes extremes -igual que en el camp de les esquerres-. Per això, crec que els canvis de la Lliga no eren altra cosa que una acomodació "oficial" dins un marc donat ja per establitzat: la República. Acomodació a la realitat que facilitaria l'aglutinació de grupusculs dretistes republicans, desfets al llarg de les diverses eleccions.

Que la Lliga seguia tenint una naturalesa tremendament conservadora es demostraria aviat, al llarg del 1933 i, sobre tot, a 1934, al voltant de la llei de Contractes de Conreu, quan cercaria en Madrid la intervenció central a la política catalana, impedit la profundització de l'autonomisme dirigit per l'Esquerra Republicana des del Govern de la Generalitat.

La Lliga, igual que, per exemple, el grup dretista espanyol CEDA, descobrí definitivament ara, a 1933, amb una mica de retard històric, el fet que una "República" pot ésser tan conservadora com una "Monarquia". Fet que la gran burgesia francesa descobrí ja cap el 1870, quan Thiers demostrà que en nom del republicanisme podien ésser també esclafades les masses populars, després de la Comuna de

París. Per a mí, el "canvi" de la Lliga té exclusivament aquest sentit. L'objectiu dels conservadors catalans a partir d'aquell Congrés serà tractar d'obtenir el poder -per eleccions- per a canviar la Constitució i convertir la República en un instrument del conservadorisme.

La diferència amb França rauria que en aquest país, a 1870, ja s'havien fet algunes reformes estructurals socials bàsiques, pròpies d'un sistema burgès. I a Espanya, seixanta anys després, encara havien unes actituds mentals dominants impregnades de "providencialisme", que ni la Lliga ni els partits del seu àmbit polític pensaren mai a trastocar, sinó conservar. Aquesta burgesia catalana era aristocratitzant, i no deixaria de ser-ho.

"La Veu de Catalunya" del 20 de gener del 1933 anunciava ja -identificant "catalanisme" i "Lliga"- L'empenta del catalanisme (998):

"La Lliga Regionalista i els seus homes han viscut sempre el ritme mateix del nostre poble. És per això que coincideixen meravellosament amb la història de la Lliga..."(999).

La falta de modestia és total. Però la política és la política. I l'electoralisme sempre és present. Més endavant, l'editorialista assenyelava

perspectives de "canvi":

"En la revisió de l'ideari no hi ha sinó aquella adaptació de l'ideal de sempre a la realitat de cada dia que ha constituït constantment la norma d'actuació del catalanisme històric. En la reforma de l'organització no hi ha tampoc una altra cosa que l'adaptació biològica del nostre nucli als seus mateixos desenvolupaments" (1.000).

Aquesta adaptació tenia lloc en un marc polític contra el qual la Lliga Regionalista lluità radicalment des d'abans del 14 d'abril del 1931. Ara s'apuntava la necessitat acomodaticia:

"Anem a estructurar les forces socialment conservadores del país amb una amplitud germanívola que ofereixi a tots els ciutadans, amb consciència del que és bàsic en la nostra civilització occidental i cristiana, les màximes garanties d'eficàcia i continuïtat en l'actuació" (1.001).

Simultàniament, i no deixa d'ésser significatiu, havia també un gran rebombori entre les dretes espanyoles, dividides per la qüestió de la forma de Govern. Per exemple, trobem a "La Veu de Catalunya", especialment ressaltat a primera plana, el dia 20 de gener del 1933, un recull de premsa sota el títol La

el títol La Unió de les dretes espanyoles. Ací es reproduïxen un parell de textos al voltant del tema "República"- "Monarquia". En primer lloc un article publicat a "Diario de Valencia" -portaveu d'un símil de la Lliga, la Derecha Regional Valenciana, que tingué un actiu líder, Luis Lucia, que acabaria vinculat a la CEDA-. Deia l'article titulat Es hora de hablar claro (1.002):

"Y es que hay sectores monárquicos ... que parecen tener un marcado interés en cubrir su monarquismo con el nombre de Unión, Alianza o Federación de derechas. Esto debe acabar, porque ante todo hay que rendir culto a la sinceridad política para evitar lo peor de todo, que son los confusionismos"(1.003).

L'accidentalisme de grans sectors dretistes començava, doncs, també, en una operació combinada, a llançar definitivament el llast monàrquic:

"Todo ciudadano, -no decimos todo católico- tiene, con arreglo a las leyes del Estado, derecho a plantear como previa la, cuestión de forma de gobierno, considerando a la monarquía como consubstancial con la Iglesia y con España; pero el que así lo haga que lo diga ... Es decir, que no vaya a los pueblos ocultando su monarquismo, para pescar gentes a base exclusivamente de sentimientos religiosos"(1.004).

I després de repassar el contingut dels diversos grups monàrquics, el diari de la dreta valencianista perfilà la seva acomodació -com la Lliga Catalana- dins el règim existent:

"Otro grupo cree que no es necesario plantear el problema de las formas de gobierno, sino que hay que seguir con máxima obediencia las normas del Papa y de la Carta Colectiva del Episcopado español, para defender, bajo el régimen que haya, los principios fundamentales de la civilización cristiana"(1.005).

La CEDA, a través de la seva secció valenciana, basant-se en la doctrina tomista, s'acomodava ja a la República.

Quasi paral·lelament, la Lliga, en deixar d'ésser "regionalista" i transformant-se en "catalana", s'acomodava definitivament també al marc republicà.

L'Assemblea de l'organització catalana durà els dies 3,4,5 del mes de febrer del 1933, i els seus continguts foren recollits àmpliament per "La Veu de Catalunya" dels dies 3,4,5 i 6 (1.006), i també fou resumit en forma de llibre publicat el mes de febrer del 1933 sota el títol de Un partit.

Una política (1.007). La editorial de "La Veu de Catalunya" del dia 3 de febrer (1.008) glossava el contingut de les primeres reunions:

"En aquestes ponències, a més a més de fixar-se la constitució, l'objectiu i les característiques del partit, es concreta la seva actuació dintre del règim republicà" (1.009).

Dins les "Declaracions doctrinals", que constitueixen les ponències elaborades per la Comissió d'Acció Política, destaca l'apartat III, titulat "Lliga Catalana i la República", en el que la direcció del partit preparà la justificació del reconeixement "oficial" de la forma republicana:

"... les institucions democràtiques no han pas aparegut tot d'una en la història dels pobles, sinó arrancant d'un pensament germinal han anat evolucionant per la creació progressiva de formes cada dia més completes i perfectes en les quals hom pogués buidar el pensament i el franc voler del conjunt social que representa l'Estat" (1.010).

I amb una dosi de gran pragmatisme, dins un nivell maquiavèlic, la Comissió redactora, manipu-

lant la història dels fets, i oblidant el paper defensor de la Monarquia assolit agudament pel partit, s'adjudicarà una part del "mérit" d'haver "portat" la República:

"La presència d'un dels nostres homes en el Govern de l'Estat va contribuir eficaçment a què l'exponent més cert d'una veritable democràcia que és el sufragi universal, pogués manifestar-se d'una manera esclatant en les eleccions de l'abril del trenta-ú, obrint així, legítimament i suau-ment, la porta a les noves institucions ..." (1.011).

Quedava arxivat, doncs, el "Centro Constitucional", i amb ell el monarquisme.

Ara tot tenia que ésser distint:

"En aquest punt no podem admetre confusió ni equívoc: la Lliga Regionalista (sic) vol treballar lleialment dintre la República per a servir millor i amb més eficàcia els ideals i els interessos lègítims que encarna i defensa" (1.012).

Mostrant aquell descobriment esmentat per nosaltres, s'adonaven de les possibilitats conservadores d'una "República":

"Nosaltres, però, en afirmar la nostra lleial adhesió a la República i l'acatament a la Constitució fins que pugui ésser, legalment, modificada, no podem

pas confondre el règim amb els actes d'un Govern determinat ni amb les resolucions legislatives imposades per una majoria circumstancial ... La Lliga Catalana (proclama) la seva incorporació sense reserves, al règim republicà ..."(1.013).

La declaració va ésser defensada davant l'Assemblea per Pere Rahola, en un llarg parlament en què va fer història de la Revolució Francesa i del paper del "Tercer Estat" en la ruptura antimonàrquica, per arribar a concloure, amb una pasmosa tranquil·litat, que:

"De manera que la Monarquia a Espanya no estava arralada en el sentiment del poble, sobretot si es té en compte el seu història des de l'adveniment de Felip V, pel que fa referència a nosaltres, els catalans ..."(1.014).

I sense tenir en compte que fou l'Esquerra Republicana qui lluità veritablement a fons per a obtenir l'Estatut, Rahola reconeix per primera vegada que, la Mancomunitat era un òrga minvat, irrisori, al costat de l'Estatut elaborat sense el concurs de la Lliga Catalana:

"L'Autonomia ha vingut amb la Re-

pública després d'una lluita aferrissada d'anys en la que no havíem obtingut de la Monarquia més que lleus concessions, com per exemple la Mancomunitat, organisme d'un ordre morament administratiu ..."(1.015).

I ara apareix aquell descobriment que constitueix una de les claus del nostre treball, el ideal de la República de Thiers, el repressor dels comunards el 1871:

"... és evident, senyors, que la República vingué a Espanya gràcies a un Alcalá-Zamora, actual president i a altres que prengueren part activa en el seu adveniment, però que tenien l'aspiració que fos una República d'esperit conservador i evolucionés després com evolucionà la República Francesa, portada per Thiers, un antic monàrquic ..."(1.016).

Revel·lació aquesta que clarifica moltes coses.

Finalitzant el discurs, només aparegué una esmena, de Coll i Casamiquela, que demanà que la incorporació de la L^Liga Catalana a la institució republicana es fes sense cap reserva. "La ponència fou aprovada per aclamació"(1.017). Era l'objectiu fonamental del Congrés. En el curs d'aquests

actes va parlar Bofill i Mates, pronunciant un discurs de "reingrés", difós sota el títol Per la nova estructuració de la política catalana (1.018). De tota manera, les noves incorporacions polítiques a la Liga Catalana es notaren poc. Bofill i Mates morí al cap d'uns mesos. Només Solà Cañizares i Pérez Terol escriurién de tant en tant a "La Veu de Catalunya". Sobre la mateixa marxa dels aconteixements, aquest òrga de premsa seguí, però, el cult a la personalitat dels mateixos homes de sempre. Així, a l'editorial glossant la clausura del Congrés al Teatre Olympia, el dia 5 de febrer, deia, destacant els principals protagonistes:

"Els noms de Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa, Josep Puig i Cadafalch i Joan Ventosa i Calvell, aclamats per l'Assemblea com a vocals del Consell de Govern, constitueixen una garantia de continuïtat i renovació" (1.019).

Ni Estelrich ni Valls i Taberner són glossats entre els aclamats. Ni tampoc cap dels "nous" membres esmentats. Quedava intacte quasi tot el nucli central del partit. La política quedà intacta del tot.

El mateix Partit i la mateixa política

La investigació de Molas sobre la reprogramació política de la Lliga ha estat força extensa (1.020). Per això, i perquè no hi ha sorpreses polítiques, farem una penetració curta, encara que precisa, al món programàtic del partit, el punt més important del qual ja ha estat esmentat: el reconeixement de la República.

A partir d'aquesta consideració, els altres temes afrontats en el Congrés renovador tingueren un interès secundari.

La política religiosa quedà exactament igual que sempre en la història del partit. Entre la ponència inicial, defensada per d'Abadal, i el principi doctrinari adoptat finalment, només es van registrar dos intents d'esmenes sense cap importància. La tesi aprovada digué:

"La Lliga Catalana no invoca la religió com a bandera de partit; però proclama que el fonament més sòlid de la nostra civilització és i ha d'ésser l'esperit cristià. Per això, sense voler intervenir en el sagrat de les consciències, exigim a tots els seus components el màxim respecte als sentiments religiosos ... s'oposarà a totes les disposicions que fereixin aquells sentiments ... procurarà la derogació de totes les (lleis) que con-

trari'n aquest criteri ..." (1.021).

No era necessari que la Lliga Regionalista invoqués un caràcter confessional. Tota la seva actuació dins la República és prenyada d'essències catòlicistes, com ha quedat prou demostrat al llarg d'aquesta investigació. La Lliga Regionalista o Catalana no separà mai -com hi hagués estat per part d'una burgesia racionalista- les seves creences d'un recolzament absolut a la institució vaticana, i és per això que a la declaració del partit li manca sinceritat.

En l'apartat de "Política Econòmica" destaquen amb força les essències de sempre:

"Lliga Catalana considera que el dret de propietat és element essencial de progrés i civilització i, a la vegada, un dels puntals més sòlids de la llibertat humana. Aquesta creença, però, no la priva de declarar que la propietat privada ha d'estar sotmesa a les limitacions que l'interés col·lectiu faci indispensable" (1.022).

"Limitacions" que no es troben articulades en lloc, és a dir, són un pur formulisme. Malgrat la creença sobre la necessitat d'anar cap a la màxima extensió de la propietat, feta a continuació del punt esmentat, la declaració recull la pressió

dels propietaris agrícoles i llurs dirigents excitats per les tensions existents al camp català al voltant de la llei de Contractes de Conreu, que impulsada per la Generalitat, possibilitava l'ampliació jurídica de la propietat, qüestió aquesta de la "propietat", la "terra" i l' "Estat" que suscità una breu polèmica entre Talavera i Cirera Voltà, entorn al paper de l'Estat, i que Ventosa i Calvell digerí perfectament;

L'apartat C de la posició final de la Lliga Catalana respecte al tema de la propietat quedà:

"Davant del problema plantejat en certes regions agrícoles de Catalunya, enverinat per campanyes demagògiques en les quals tot ha estat tingut en compte meyns l'interés de l'agricultura catalana, la Lliga Catalana afirma : ... de manera categòrica i sense eufemismes, la seva condemnaió de tot acte i de tot intent encaminat a subvertir l'ordre jurídic ..."

-encara que, contradictoriament-

"...la Lliga Catalana proclama la conveniència de procurar la movilització i difusió de la propietat agrària, dintre del que permetin les condicions econòmiques dels cultius"(1.023).

... i les condicions no permetien altra cosa que facilitar l'accés -molt restringit i mediatitzat

per la moderació de la llei de la Generalitat a la propietat dels que veritablement treballaven la terra.

I tanmateix es mostrava el Congrés a la intervenció estatal, en una època en la qual el keynesisme apuntava ja com la solució transitoria per la subsistència del sistema capitalista:

"En el precís moment que tots els Estats que són lliures de fer-ho han iniciat marxa enrera en llur política d'intervencionisme econòmic, fora imperdonable que l'Estat espanyol, meynspreant les lliçons que podem aprendre ... iniciés ... un intervencionisme pertorbador"(1.024).

Això era clarament no encertar-la. Tot el programa, per altra banda, és ple d'expressions com "economia catalana", "treball català", etc., confirmadores d'una concepció que identificava tot el que és "català" amb els interessos dels grups socials més privilegiats de l'estructura social. El que Molas diu la "societat natural" n'era per la Lliga Catalana la "societat capitalista", però impregnada ací per unes fortíssimes connotacions ideològiques aristocratitzants.

Respecte a la "Política Social", la Lliga Catalana pren distància:

"... ha d'estar allunyada, tant de la influència d'un humanitarisme imprecís ... com del materialisme econòmic que oblida els factors humana i espiritualista"(1.025).

I seguint en el capítol de les negacions, dirà:

"La Lliga Catalana ... rebutja ... les orientacions socialistes, comunistes i anarquistes ..."(1.026).

Mes, tornant a la sofística es reafirmava en una concepció tan inverosímil, que des de la nostra perspectiva té que ésser presa amb humor:

"Lliga Catalana no és ni ha d'ésser un partit de classes, i posa per damunt dels interessos parcials de cadascuna d'elles, l'interés suprem de Catalunya"(1.027).

Poc després, actuant contra l'interés suprem de Catalunya, que en aquella situació històrica n'era pas altre que aprofundir l'acció autonomista, la Lliga Catalana cercarà a Madrid decisions que pertorbaràn aquell autonomisme (reclamaran a Madrid que tregués les potestats de la Generalitat sobre Ordre Públic, sobre el Sometent, anul·lació de facultats legislatives al Parlament català ...).

I empalmant amb això l'ambigüetat es farà ostensible:

"El nostre reformisme social és indefinit, car ningú no pot preveure les possibilitats que l'esdevenidor ens reserva ... (1.028).

I aquells que en la qüestió de fer negocis demanaven la marginació de la intervenció de l'Estat, ara, respecte al pluralisme social i llur implícita conflictivitat, exigien una presència policíaca:

"Mentre existeixin diverses organitzacions sindicals, el Poder públic ha de vetllar pel respecte mutu entre tots ells i per l'absoluta llibertat en els procediments de recrutament d'adherents. El Poder públic ha d'imposar, igualment, normes de civilització democràtica en la vida sindical ... El Poder públic no sols té dret, sinó el deure d'imposar una tramitació jurídica a les controvèrsies socials ... La solució paritària, de tan clar origen català, ha d'ésser purificada" (1.029).

Lo que és bo pels negocis, és a dir, l'allunyament de l'Estat, no ho és per el conflicte social i la llibertat sindical, temes sobre els quals és necessària l'acció viligant de l'Estat.

A l'hora de les esmenes, Alexandre Gallart, publicista de "La Ve de Catalunya", mostrà l'aver-

sió radical a l'anarcosindicalisme:

"Jo m'explico un sindicalisme ... que se segueixi una tendència socialista, que tingui una idea de classe; m'explico un sindicalisme que tingui un sentiment nacional, un sindicalisme feixista; m'explico un sindicalisme que tingui un abra-
dament religiós, cristià; però el sindicalisme pur, fora de tota tendència, jo no el comprenc"(1.030).

Per això, com deia la ponència inicial del Congrés, es tractava que:

"Els partits polítics han d'acabar amb l'apoliticisme dels obrers, tan perjudicial per al normal desenvolupament de les lluites polítiques"(1.031).

Però els conservadors ho volen tot lligat. Si per una banda cal que els partits polititzin els obrers, per altra és necessari:

"... per portar els obrers a la política cal complir dues condicions: fer que la política s'abstingui d'intervenir i pertorbar la vida sindical ..."(1.032).

En fi, es tractava de fer un vestit a mida.

No cal dir que en "Política Cultural" la Lliga Catalana demanava "llibertat d'ensenyament", esdeve-

nint protectora dels interessos de l'Església Catòlica.

Uns dies després de la fi del Congrés, triomfal segons totes les informacions expressades al llarg de les sessions per "La Veu de Catalunya", aquest mateix diari, el 15 de febrer del 1933, veia una perspectiva força optimista per al partit, en l'editorial Cap a l'esdevenidor (1.033).

"Resolta pràcticament la qüestió de les formes de Govern amb la proclamació de la República, per la voluntat dels pobles hispànics; implantat l'Estatut de Catalunya, que dona satisfacció inicial als ideals alliberadors del nostre poble; era evident que calia organitzar les forces polítiques de la nostra terra en una forma que respongués a les noves realitats de la vida pública del país" (1.034).

Era l'adaptació a una situació davant la qual, a 1930 i 1931, la Lliga -aleshores Regionalista- va fer tot el possible perquè no arribés; àdhuc en un optimisme quasi incontrolat ara afirmà el diari -referint-se a l'època que no hi havia Estatut- que ells haguessin acceptat

"... la actuació complementària del guerriller o del fractirador .." (1.035).

Encara eren calents els insults a un "guerri-

ller" tan pacífic com Carrasco i Formiguera.

L'entusiasme era tal que es desvariava. I celebrant la retrobada amb els micropartits que ara estroncaven amb la Lliga Catalana, digué l'editorialista, oblidant-se dels atacs contra Acció Catalana:

"Els elements del Partit Catalana Republicà que ara coincideixen amb Lliga Catalana, sempre havien mantingut el seu ideal de màxima catalanitat. Són els mateixos de sempre. Contemplada panoràmicament la seva actuació, ells i nosaltres no som dos rius que s'aiguabarregen. És un mateix riu que, dividit en dos corrents pels accidents topogràfics, torna a ajuntar, cap a la mar, és a dir cap a l'esdevenidor, les seves aigües" (1.036).

La reorganització -més que renovació- del Partit Conservador Català incidí també, com era lògic, en la seva premsa, i molt concretament en l'òrgànic bàsic, "La Veu de Catalunya". Globalment, hem observat en el futur immediat del diari, una clara disminució de la presència de Valls i Taberner, i la incorporació de dos elements una mica divergents: per una banda, Joaquim Pellicena, representant d'un esperit liberal força sincer; per l'altra, una versió meyns brillant d'en Pla, el molt dretà Manuel

Brunet. Ambdós, Pellicena i Brunet, arribarien a sostenir una soterrada polèmica al voltant de "democràcia" i "feixisme", tal com es veurà més endavant. Els canvis més notables del diari tingueren, però, lloc a nivell formal. I a partir del 3 de maig del 1933, el enorme format clàssic, donà pas a un format molt més racional. La primera editorial del moment reorganitzatiu estava signada per Pellicena, i nosaltres l'hem recollit a l'Apèndix Documental, per curiositat (1.037).

Amb la reorganització desapareixia l'edició del "vespre", substituïda per un diari amb entitat més autònoma, dit "La Veu del Vespre", reproductor, però, quasi exacta de "La Veu de Catalunya".

En Josep Pla no desapareixia. Al contrari, intensificà llur labor funesta per la República.

En conjunt, podem dir que, després d'aquelles reorganitzacions, els tres fets més notables produïts a la vida del Partit, eren en primer lloc el canvi de nom; en segon lloc, el canvi de format del diari uns mesos després, i finalment la ja previsible adaptació al marc republicà, que tant hauria de molestar a Pla uns anys després, a 1940, escrivint contra aquella lògica que portà a la Lliga Catalana a acomodar-se dins el marc republicà:

"... en un ambiente político ve-sánico y de tipo epileptoide, ¿qué función tiene la lógica?"

En el curso de este trabajo, en sus inicios, pusimos de manifiesto lo que representaba la República para los elementos del ~~biennio~~ social-azafista: la República era la izquierda era el anticlericalismo, el antimilitarismo, la destrucción del llamado feudalismo agrario; es decir, la República eran ellos ... Ante esta inicial posición energuménica, las derechas debían de haber tomado sus medidas. No lo hicieron. Consideraron siempre que la República era un régimen normal que podía convertirse en un campo de convivencia positiva. Error completo."(1.038).

Resumint. Després d'aquell Congrés poca cosa nova.

La Lliga Catalana era el mateix partit, amb la mateixa política.

L'AGITADÁ CONJUNTURA DE 1933-1934: DES DE LA FI
DEL REFORMISME BURGÈS ALS FETS

D'OCTUBRE

El període que va des de la dimissió del Govern Azaña, el 8 de setembre del 1933, als fets d'octubre del 1934, en que el fracàs d'un intent revolucionari que tingué punts culminants a Catalunya, Euzkadi i, sobre tot, a Astúries, donà pas a la governació d'un conjunt polític conservador, però certament moderat, és una de les conjuntures més complexes del període republicà.

De fet, assistim a la fi del reformisme burgès dirigit per Azaña, és a dir, a la paralització d'unes reformes només esbossades, a mig fer, la qual cosa vista des de la nostra perspectiva cal analitzar com a realitat força perillosa, puix la paràlisi -i àdhuc retrocés- del dit "bieni negre" encoratjaria les extremes esquerres, i per altra banda, també a les extremes dretes, que després dels fets del 6 d'Octubre demanaven "execucions". Assistim també a una fase política de transició omplerta pel Partit Radical amb el recolzament de la CEDA de Gil Robles.

Aquesta conjuntura espanyola no pot separar-se de la mundial, i més concretament de la europea. Una conjuntura caracteritzada per l'ofensiva de

les forces més reaccionàries de la societat contra la democràcia formal i, naturalment, contra el socialisme. Auge dels feixismes, moments decisius del nazisme hitlerià a Alemanya, presència en el poder, a Àustria de l'ultraconservador Döllfuss, i a Portugal de l'encara més ultra Oliveira Salazar, i una Europa oriental també prenyada de règims monàrquics, són elements que no ajudaven a nodrir esperances de consolidació d'una situació política i social propícia per a consolidar les reformes esmentades al llarg d'aquesta investigació. Atrapat entre la tasca obstruccionista paralitzant de l'extrema dreta providencialista i el moviment revolucionari exasperat per la lentitud reformadora i progressivament ambigua en l'actuació del propi Govern d'Azaña -que endurí la seva postura contra aquelles esquerres revolucionaries-, aquest perdé les eleccions municipals del 1933, i malgrat això resistí la convocatòria de noves eleccions legislatives, entenent que seria fatal pel país deixar la tasca reformadora meyns que a mitat del camí, és a dir, solament escrita a la "Gazeta".

Com hem dit, a l'abril del 1933 es celebraren unes eleccions municipals a les que la coalició governamental perdé, davant la oposició. Però no davant d'una oposició dretana unificada, sinó davant d'una oposició atomitzada i enmig d'un abstencionisme

electoral recolzat per l'anarcosindicalisme. Els tradicionalistes guanyaren a Navarra, els nacionalistes bascs -ultracatólics- a Euzkadi, a nombroses parts de Castella els "agraris", en d'altres la CE-DA i en d'altres els radicals. En tant que a Catalunya no tingueren lloc aquelles eleccions.

Debilitat pel resultat advers, el Govern Azàna va intentar prosseguir la seva tasca enmig d'una oposició dretana alçada, que demanava noves eleccions pel Parlament. Aquestes oposicions dretanes iniciaren una actitud d'obstrucció, encapçalades pels radicals de Lerroux. Només amb la promesa de pensar en unes noves eleccions i contentant Azàna amb les discòrdies internes dels radicals, el seu Govern obtingué una pausa de tres mesos per a concloure alguns dels projectes legislatius iniciats: s'aprovaren ràpidament la llei de Confessions i Congregacions Religioses, la llei d'Ordre Públic, i s'escollí els membres del Tribunal de Garanties, el president del qual fou anomenat el 13 de juny del 1933 en una violenta sessió, essent finalment escollit Alvaro de Albornoz, un dels polítics republicans més atacats per les dretes "providencialistes" -àdhuc la Lliga-, per la seva actitud durant les reformes de l'ensenyament. També es necessari assenyalar que el 3 de juny agué crisi de Govern, motivada per la dimissió de Jaume Carner a Hisenda, i que el conflicte la-

tent entre Alacía-Zamora i Azaña determiná una dimissió momentània d'aquest, que de nou va ésser encarregat de formar Govern, després que Prieto i Domingo rebutjaren l'encarrec. El nou Govern fou similar a l'anterior, sols que Companys entrà com a ministre de Marina, i Carner era substituït pel professor Viñuales. Per primera vegada, en un Govern central, entrà, doncs, un ministre de l'Esquerra Republicana de Catalunya".

Els mesos de juliol, el Govern, davant de la crisi política imminent, precipità l'aprovació de la llei Electoral, i per altra banda, a l'agost es produïa el reconeixement polític i l'obertura de relacions amb l'Estat Soviètic.

El 8 de setembre del 1933 dimisití Azaña, i el President de la República encarregà a Lerroux la formació del Govern, el qual formà un equip integrat per personal essencialment republicanista dretà: una combinació de radicals, radicals-socialistes, un representant protocolar d' "Izquierda Republicana" (Sánchez Albornoz) i, a Comunicacions, Santaló, de l'Esquerra Republicana, també com representació simbòlica del 14 d'abril i llur esperit. Un esperit que, per moments, es desfeia.

Segons Ruiz Manjón, en aquest Govern:

"... el Partido Radical aparecía predominantemente representado ... : seis de los trece ministros eran radicales. Se trata-

ba, en general, de homes de confiança de Lerroux y alguns, com Guerra del Río y Rocha, pertencients a la 'vieja guardia' del lerrouxisme barcelonés."(1.039).

I segons el mateix autor, en el seu conjunt, el Govern Lerroux

"suponia, desde el punto de vista polític, un clar desplaçament hacia sectors més conservadors" (1.040).

Govern que va néixer mort. Puix el mateix dia de la seva presentació al Parlament, tant Azaña com en Prieto presentaven una moció de desconfiança, que fou aprovada ocs dies després. Era un indicati de la necessitat de convocar noves eleccions, encara que Lerroux, a les seves memòries (1.041) creu que sels socialistes "conspiraren" per a procurar la seva exclusió personal del Govern. La crisi, però, fou solventada amb l'encàrrec a Martínez Barrio, de la fracció esquerrana del pròpi Partido Radical, i que més endavant promouria la escisió "Radical-Democrática".

Aquest Govern, format el 9 d'octubre, tingué també en llurs files un català: Carles Pi i Sunyer, a la cartera de Treball i Previsió. La tasca fonamental del Govern Martínez Barrio fou la de convocar noves eleccions legislatives, les quals es realitzaren el 19 de novembre i el 10 de desembre.

Cal assenyalar que aquestes eleccions tingueren com una de les seves característiques fonamentals la de la participació, per primera vegada a la història espanyola, de les dones, lo qual suposava un increment del nombre de votants valorat en sis milions.

La fase de la campanya electoral fou força agitada, i en ella es va produir -i és aquesta una fita que cal vincular amb l'ofensiva de les extremes dretes europees- el naixement del micropartit Falange Española. Micropartit per la seva presència parlamentària, però de gran tamany per la gran violència que desenvoluparia fins l'esclatament de la guerra civil. Un fet va excitar els ànims populars per aquells dies: la fuga del financier March de la presó, lo que posava de manifest la corrupció imperant també entre el funcionari de presons.

El resultat de les eleccions donà la següent representació parlamentària (1.042):

Tradicionalistes	21	diputats
Renovación Española.....	14	"
CEDA	117	"
Agraris.....	29	"
Independents de dretes.....	20	"
Partit Nacionalista Basc.....	12	"
Partit Liberal-Demòcrata.....	9	"
Lliga Catalana.....	25	"

Partit Radical	104	diputats
Partit Conservador.....	17	"
Diversos "diputats de Centre"	10	"
Acción Republicana.....	5	"
ORGA	5	"
Partit Radical-Socialista.....	2	"
Socialistes Radicals independents.....	2	"
Esquerra Republicana de Catalunya.....	22	"
Federales.....	3	"
PSOE.....	58	"
Partit Comunista.....	1	"

És a dir, aquestes eleccions significaren una notable derrota de les forces reformistes, i els conservadorismes de diversa mena eren els guanyadors.

Aquells dies els ànim van axaltar-se, i els dies 8,9 i 10 de desembre es produïren diversos moviments de violència esquerrana en el país. L'esquerra parlamentària, per altra banda, acusà als radicals d'haver provocat aquella situació de derrota de "l'esperit del 14 d'abril", impeding la continuació de la tasca reformadora, al fer coalicions electorals amb forces dretistes. Ara es trobarien que, per a poder governar, haurien de recaptar algun tipus de recolzament dels enemics històrics de la República. Prieto valorà aquella situació així:

"Habéis procurado con vuestras coaliciones electorales, públicas, declaradas, el acceso cuantioso de los enemigos de la República a esas

Cortes; acceso que sin las coaliciones vuestras no hubiera sido posible (1.043); habéis preferido la exaltación, el crecimiento de sus fuerzas, a que nosotros hubiéramos tenido la representación que nuestro número y nuestra potencia nos daban derecho" (1.044).

El 18 de desembre Leroux presidí el seu segon Govern, que hauria de durar un trimestre llarg, i en la seva formació arribà a consultar amb Cambó, entre altres personalitats. Aquell Govern fou una coalició radical amb elements de diverses minories conservadores moderades. Respecte a la situació de la Lliga Catalana, Pla escriu, significativament, el següent:

"No deja de ser curioso considerar -y valga el inciso- que de los dos grupos políticos que en España tienen en este momento una consideración más representativa de intereses reales -Lliga Catalana y el grupo agrario- hayan evolucionado hacia el nuevo régimen paralelamente y casi al mismo tiempo. Recordamos el hecho para subrayar su naturaleza. Hay en política un tipo de posiciones, generalmente ligadas con la vitalidad nacional inmediata, que no pueden quedar al margen, sino que permanentemente 'han de estar dentro' ... Ello hace que sea más difícil, más dramático, situarse en el realismo movible y cambiante que en el doctrinarismo ra-

dical, en la indiferencia pedante"(1.045).

Amb això, Pla, el 1940, intentava, en cert sentit, justificar la Lliga Catalana, decidida, des del seu Congrés de primers del 1933, a "treballar dins el règim establert".

A Catalunya, el 25 de desembre morí Macià i Companys accedia a la Presidència de la Generalitat (1.046). El nou President, després de les eleccions legislatives, i en funció de la nova correlació de forces, formà un Govern que Molas defineix com "d'unió republicana", en el que junt a elements propis de Esquerra Republicana (Selves, Ventura Gassol, Dencàs i Barrera), havien Lluhí (del PNRE), Esteve (ACR), Comorera (USC), és a dir, efectivament, un Govern de concentració republicana, a la defensiva -teòricament- davant el gran progrés electoral de la Lliga Catalana, que fou el partit que obtingué més vots a Catalunya.

Tenim, puix, que al Parlament espanyol, la desfeta de les esquerres donà pas a un Govern conservador moderat i, en canvi, a Catalunya una mena de Govern de "resistència republicana". Es per això que, a partir d'aquell moment polític, Catalunya començà a ésser considerada per les forces polítiques reformistes espanyoles com "baluarte de la República", en frase acunyada per Azafia.

El 14 de gener del 1934 es celebraren a Catalun-

ya eleccions municipals, i la Lliga Catalana mantingué les seves posicions correlatives amb la pujada a les legislatives, però a Barcelona-ciutat guanyà l'Esquerra Republicana.

El "baluarte de la República", doncs, es confirmava.

ELS ESDEVENIMENTS POLÍTICS AL "BALUARTE DE LA REPÚBLICA"
 =====

Centrats en l'objectiu de la nostra investigació, tractarem ara d'afrontar l'abàlisi d'alguns elements i situacions polítiques donades a Catalunya en el transcurs del 1934, fins als fets d'octubre. Seguint aquesta línia tindrem com a punt central de la qüestió el tema del conflicte agraria a Catalunya, és a dir, la qüestió dels Contractes de Conreu, tema iniciat quasi pràcticament amb el mateix naixement de la República, i que, de fet, ja l'hem esbossat abans, en produir-se un dels moments de radicalització. Però aquesta qüestió del camp a Catalunya restà molt present a l'any 1933 i quasi a tot el llarg del 1934.

Aquest serà el tem central del període, però a més a més observarem altres activitats i confrontacions polítiques impossibles d'oblidar per completar un quadre global de la situació.

LA DIALECTICA POLITICA CATALANA DEL GENER DE 1934: LES
 RETIRADES PARLAMENTARIES DE LA LLIGA CATALANA

Després de les eleccions esmentades, a Catalunya, la situació política presentà una radical bipolaritat equilibrada. Pla defineix la conjuntura així:

"En términos generales, las elecciones a diputados a Cortes de noviembre las ganó, en Cataluña, la

Lliga (1.047) ... Luego, a finales de diciembre, murió Macià, lo que provocó un estado sentimental que, oportunamente aprovechado (1.048), hizo que las elecciones municipales de enero las ganara la Esquerra. En términos generales, la situación fue esta: el 54 % de los votos expresados en Catalunya fue para la Esquerra; el 46 % para la Lliga" (1.049).

És a dir, una claríssima bipolarització que hauria de promoure greus situacions. Observant els fets amb la perspectiva que ens dóna el temps, gran clarificador dels fets històrics, com diu Pierre Vilar, cal especificar que l'Esquerra Republicana aconseguí mantenir precariament la direcció de la política catalana, en base a organitzar una plataforma amb altres forces minoritàries, reflexe de la qual era aquell Govern de "resistència republicana". La Lliga Catalana no obtingué la majoria, però fou el partit més votat, la qual cosa li donà gran empenta i moral.

Segons les línies de la política clàssica, semblava que el precari Govern català de l'Esquerra Republicana i dels seus aliats mantindria unes posicions polítiques moderades, merament defensives davant la forta situació aconseguida pel conservadorisme en els comicis. Però, l'Esquerra Republicana no actuà en aquell sentit. Recollint la vella tesi del militar prusià Clausewitz,

de que "la millor defensa és l'atac", el partit de Companys radicalitzà les seves posicions envers a prosseguir la tasca reformadora de l'esperit del 14 d'abril, és a dir, clarificant, una radicalització dins el moderantisme, puix les reformes recolzades tenien aquest caràcter.

A partir de la consideració que Catalunya quedava com una "illa progressista" en l'àmbit d'un país governat per el conservadorisme, el republicanisme del país optà per jugar a fons la carta reformadora a Catalunya, i el resultat seria que la Generalitat intentaria aprofundir al màxim les possibilitats de l'Estatut.

Aquesta ofensiva, impensada per part dels homes de la Lliga Catalana, provocaria en ells reaccions greus, com anirem veient.

L'anàlisi -conservador- de l'espai polític cobert per les dues eleccions, les legislatives espanyoles i les municipals catalanes, la va fer personalment en Cambó en dos articles successius publicats a "La Veu de Catalunya" sota el títol A l'entorn de les eleccions. El primer d'ells aparegué el 17 de gener del 1934 (1.050).
Diu Cambó:

"Què han significat, a Barcelona, les eleccions del 14 de gener amb relació a las del 19 de novembre? Han significat que l'opinió barcelonina (1,051) no ha sofert cap modificació, malgrat haver-se produït dos fets considerables: el triomf, arreu d'Espanya, d'un tan gran nom-

bre de diputats dretistes, que ha fet que el Parlament espanyol estigui controlat per les dretes, provocant injustificades inquietuts en republicans d'esperit conservador, i la Coalició de les Esquerres Catalanes, feta possible per la mort del senyor Macià, formà una sola candidatura que ha comptat amb el suport d'una promesa considerable"(1.052).

Però, Cambó critica ací els dos sistemes d'elecció, l'adoptat a l'Estat espanyol i el de Catalunya, ambdós basats en variants del sistema majoritari:

"El resultat contradictori de les dues eleccions -atribuint, aquelles, a la Lliga, un nombre excessiu de llocs, com aquestes l'atribueixen a la Coalició d'Esquerres- no és degut a canvis ni rectificacions de l'opinió, sinó al règim, absurdament majoritari de les dues lleis electorals ... No és just, doncs, atribuir als electors barcelonins, com fan alguns, versatilitats inexistent"(1.053).

En Cambó demanava, doncs, el canvi del sistema electoral una vegada més, encara que en aquest article no es referí per a res als vots femenins.

En canvi, en l'altre article, el líder dretà enfilà amb molta més duresa (1.054):

"Crec que es una gran desgràcia de la que patiran fortament Barcelona i Cata-

lunya, que el resultat de les eleccions darreres permeti al partit d'Esquerra Republicana, seguirlos governant" (1.055).

Aquesta "desgràcia" era el ressò d'una sèrie d'esdeveniments que s'estaven produint a Barcelona. Esdeveniments que enfrontaven directament els dos partits grans de Catalunya.

LA PRIMERA RETIRADA PARLAMENTÀRIA DE LA LLIGA CATALANA

L'elecció de Companys com a successor de Macià al cap de la Generalitat, amb unes condicions d'equilibri polític entre el bloc dretà i l'esquerra, va produir-se en un ambient completament enrarit. Tots dos partits estaven a l'ofensiva. I conseqüentment havien d'haver fortes topades.

La primera gran topada fou -el diumenge 31 de desembre del 1934- en escollir-se -repetim- el successor de Macià. De la secció Impressió parlamentària, habitual en el portaveu de la Lliga Catalana, hem tret el material per a analitzar les reaccions i les actituds dels conservadoristes catalans. Així, a "La Veu de Catalunya" del 2 de gener del 1934 (1.056), trobem els titulars següents: "El Sr. Companys és elegit President de la Generalitat per 56 vots i 6 en blanc"; "La minoria de la Lliga Catalana, privada d'explicar la seva actitud, es retira de la Cambra en el moment

de la votació".

La sessió parlamentària fou presidida pel doctor Serra Hunter, i assistiren a ella 72 diputats. De la Lliga Catalana cal destacar la presència dels "senyors Abadal, Duran i Ventosa, Ventosa i Calvell, Martínez Domingo, Vallès i Pujals, Valls i Taberner, Trias de Bes, Carreras Artau, Tallada i Miracle" (1.057). Començà la sessió a les 5,30 de la tarda, i el diari de la Lliga Catalana l'explica de la manera següent:

"Es llegida i aprovada l'acta de la sessió anterior.

"El doctor SERRA HUNTER (sic) diu que per a donar compliment a allò que disposa l'article 44 de l'Estatut interior de Catalunya (1.058), el secretari va a procedir a la lectura de l'esmentat article.

"Així es fa. Un cop acabada la lectura el senyor ABADAL (sic), cap de la minoria de Lliga Catalana, demana la paraula.

"El doctor SERRA HUNTER (sic) li contesta que cal cenyir-se a l'ordre del dia. No es pot concedir la paraula.

"El senyor ABADAL (sic) insisteix. Diu que l'interessa de fer unes manifestacions per a fixar l'actitud de la minoria.

"El senyor SERRA (sic) respon que no es hora de fixar l'actitud de la minoria. Que las actituds ja están fixades

i que s'ha d'anar tot seguit a l'e-lecció.

"Entre murmuris, es retira del saló la minoria de Lliga Catalana.

"I comença la votació"(1.059).

Companys fou escollit per 56 vots i 6 en blan, amb l'absència, doncs, dels diputats dretistes. Preguntat pels periodistes, d'Abadal digué, segos explica el diari, que:

"... el seu propòsit -el d'Abadal- era fer constar que no podien votar a favor de la candidatura del senyor Companys, puix que aquest és un home de partit"(1.060).

Peregrina aseveració. Però la política és la política.

Immediatament, la Lliga Catalana publicà una nota explicativa de la seva posició, donada per Trias de Bes als periodistes. Digué aquella nota:

"Si la minoria de Lliga Catalana no s'hagués absentat del saló, hauria hagut de sometres al precepte reglamentari que obliga tots els diputats presents a prendre part en la votació, encara que fos votant en blanc ...

"La Lliga Catalana té interès a fer constar que ... creu que en aquests moments no s'havia de nomenar per aquell alt càrrec ... qui estigués tan fortament lligat a un partit

... (ja) ... que cal que la suprema direcció de Catalunya tingui la màxima autoritat per a coordinar totes les forces catalanes ...

"Els vots obtinguts per l'Esquerra són inferiors als vots obtinguts per altres partits, i així resulta que el President de la Generalitat, evidentment, no representa la majoria de l'opinió del país"(1.061).

Això era quasi una declaració bèl·lica. El començament d'una ruptura oberta d'hostilitats entre el bloc dretista i el bloc reformista. Jo entenc que en aquest cas l'actitud de la Lliga Catalana fou antidemocràtica i constituí una clara provocació, puix revela que no acceptava la correlació de forces al Parlament català.

ENVER LA RUPTURA TOTAL: AL VOLTANT DE LES ELECCIONS MUNICIPALS

L'ambient a Catalunya era caldejat en aquells primers dies de gener del 1934. El dia 7, a la Plaça de Braus de la Monumental, de Barcelona, s'organitzà un miting -per recolzar el paper de l'Esquerra Republicana a les eleccions municipals- al qual parlaren els dirigents d'aquest partit, però també Azaña, Prieto i Casares Quiroga. Fou ací, quan Azaña digué que Catalunya era el "baluarte de la República", i Prieto di-

gué que l'Esquerra Republicana era, a nivell català, el que el PSOE a nivell espanyol.

En plena campanya de radicalitzacions, el 5 de gener, el Parlament de Catalunya és reunit novament per a escoltar el primer discurs del nou President de la Generalitat, Companys. "La Veu de Catalunya" recollí aquella sessió el dia 6, comentant-la amb un to de crítica radical (1.062). De la columna Impressions parlamentàries treiem els següents comentaris:

"Una altra sessió solemne i també cerimoniosa, amb silencis i pauses, entrades i sortides en escena dels personatges principals, salutacions, reverències, declaracions i aplaudiments" (1.063).

Del diari conservador, que publicà resumit el discurs programàric de Companys, hem tret l'essència del seu contingut. El líder de l'Esquerra Republicana es manifestà amb energia davant les possibles alteracions de l'ordre públic, assenyalant que, socialment, la seva governació afavoriria els obrers, però que aquests haurien d'estar sotmesos a les lleis vigents. Respecte al problema agrari, Companys es mostrà decidit, considerant urgent la seva solució, i anunciant que:

"... si las minories obstruccionen la discussió, ells -el diari conservador es refereix als esquerrans- el resoldran emprant els mitjans que estan a la seva mà" (1.064).

Avenç, això, de greus problemes posteriors al voltant de la "qüestió rabassaire". Al mateix temps, afirmà Companys la política laïcista de la Generalitat, i el se respecte cap a la religió, sempre que les seves institucions acomplissin les lleis de la República.

El va succeir a la paraula, en nom de la minoria -la Lliga Catalana-, Duran i Ventosa. Després d'atacar la presència de Comorera al Govern i la debilitat d'Acció Catalana, per a participar en aquest Govern, el portaveu de la Lliga Catalana demanava que la qüestió rabassaire fos solucionada:

" ... amb molta habilitat, una gran prudència i un gran patriotisme"
(1.065).

A continuació, un grup de parlamentaris encapçalats per Rovira i Virgili i Xirau demanaren un vot de confiança al Govern, que l'obtingué per 49 a favor, 7 en contra i l'abstenció de la Lliga Catalana.

Enmig d'aquest clima enrarit, i en part galvanitzats pel famós miting de la Monumental, la Lliga Catalana organitzà un acte molt meyns multitudinari, en el Casal Prat de la Riba, el 9 de gener, en el que parlaren Cambó i Ventosa i Calvell. Aquest acte fou considerat com una resposta al dels republicans reformistes.

El parlament de Ventosa i Calvell tingué escàs

interès. Fou una nova -de les moltes fetes per la Lliga Catalana- justificació del passat històric d'aquesta organització, i a part de dir que l'Esquerra Republicana portava "gent estranya a casa nostra", per a dirimir qüestions polítiques, acusà els homes d'Acció Catalana de "traïdors"(1.066).

El discurs de Cambó tingué un objectiu: demolir la personalitat i la gestió governamental d'Azaña. Atacant a fons digué:

"I es que liberalisme del senyor Azaña ... es un liberalisme del temps de Gambetta, es un liberalisme de tipus francès. I en el fons elliberalisme francès es tan despòtic com el pensament polític de Lluís XIV"(1.067).

Apart els atacs a Azaña, Cambó manifestà, una vegada més, un "interclassisme" en el que ja no creia ningú:

"La República ha d'ésser de tots ... L'Esquerra catalana i els seus suport i modestíssims acòlits, han volgut ... tenir estancada l'autonomia de Catalunya ... S'han apoderat del Govern i de tots els resorts del poder de Catalunya en un acte facciós..."(1.068).

Simultàniament, Pla, el 10 de gener del 1934, publicà un article desde Madrid titulat Barcelona, Covadonga de les Esquerrres? (1.069). Veiem ací la impor-

tància que el periodista empordanès donava a les eleccions municipals de Catalunya del 14 de gener del 1934:

"Durant aquesta setmana, l'interés de la política general es concentrarà, fatalment, en les eleccions municipals que tindran lloc a tot Catalunya diumenge vinent ... L'esdevenidor polític general prendrà una o altra direcció segons quina sigui la tendència que escolleixi l'elector català d'ací a pocs dies"(1.070).

I referint-se a les esquerres reformistes espanyoles en general, despectivament, Pla valora el significat del "baluarte de la República":

"Les esquerres ... han coincidit a anomenar Barcelona aquests dies, la "Covadonga de l'esquerranisme" (1.071) ... Derrotats a tot el país, aspiren a trobar en les morbositats malaltisses de la nostra gran urbs, aquell impuls de reconquesta ... La seva pretensió es que a Catalunya es pot trobar encara un vestigi del rem de follia que ha imperat del 1931 al 1933"(1.072)

La crítica contra els reformistes pren a continuació característiques ferotges. Ni en els mitings electorals -tan ptopicis a la demogògia- de Cambó, Ventosa i Calvell, etc., es troba tanta violència verbal. Com deiem en iniciar-se aquesta investigació: quan Pla parla, tots els demagogs dretistes queden xics. Ell, els supera sempre àmpliament, en estil i en profunditat;

"Es tornen a trobar mútuament intel·ligents. Tornen a conspirar. Tornen a dir que Espanya és un mal país, un país d'analfabets, de retardats i de calets (1.073). No saben callar. Fins i tot han acceptat el torment d'haver-se d'unir. S'han unit unitaris i catalanistes, socialistes i sindicalistes, els de 'La Publicitat', que tenen l'alè pur com els àngels i els que aquell diari anomenava 'gangsters' " (1.074)

Quasi delirant, sense saber distingir o sense voler molestar-se en fer-ho, posà Pla tot en el mateix sac: reformisme, revolució, catalanisme ... englobant-los a tots com a "anarquistes":

"Tornem, doncs, a ésser el poble escollit de les Esquerreres, o sigui de totes les forces de l'anarquisme peninsular ... La projecció de l'anarquia sobre Catalunya continua amb més força que mai"(1.075).

I atacant la vinguda a Catalunya d'Azaña, Prieto i altres dirigents republicans per a ajudar en les campanyes electorals de l'Esquerra Republicana i a la plataforma per ella dirigida, Pla arremet violent contra aquest partit, uns dies després de la primera retirada de la Lliga Catalana del Parlament:

"A Catalunya ja tenim prou feina amb els catalans d'esquerra de tots els matisos. Ja en tenim prou amb l'esplendorosa fauna esquerrana indígena per a poder anar tirant amb dificultat" (1.076).

I finalitza la "perla" de Pla amb una crida electoralista al poble. Una crida en la que posa el màxim del seu esperit reaccionari:

"No us deixeu enganyar per les sirenes del provincianisme. L'hora d'Azaña, de Prieto, de Casares, de Domingo i de tots els Domingos haguts i per haver, ha passat. El moviment, el procés polític espanyol marxa 'encara' cap a la dreta. Avui l'opinió d'aquest país és molt més a la dreta que en el moment de les últimes eleccions generals"(1.077).

Més moderat, però també dins aquella òptica electoralista, era un altre article publicat a "La Ve de Catalunya", uns dies abans que el de Pla, però ja després de la primera retirada parlamentària dels conservadors catalans, el 4 de gener del 1934, sota el títol El que hi ha per a fer, signat per Lluís Duran i Ventosa (1.078):

"Cal retrocedir mentalment als temps llunyans del caciquisme provincial de fi de segle, que l'aparició de la Lliga Regionalista foragità de la casa de la Ciutat de Barcelona, per a trobar una situació política "semblant"(1.079).

Exagerant el to, afirma:

"El balanç de tota la gestió esquerrana és funestament negatiu ... L'Esquerra ha deixat passà l'oportunitat de prestar grans serveis a Barcelona ..."(1.080).

Finalment, es realitzaren les eleccions, i com ja hem vist abans, els resultats permetien a l'Esquerra Republicana seguir governant, en coalició amb altres petits partits, l'administració municipal autonòmica catalana.

És a dir, quedà definitivament Catalunya com "baluarte de la República", i Barcelona com "la Cova-donga" d'aquella mateixa República.

LA SEGONA RETIRADA PARLAMENTÀRIA

Amb la perspectiva actual podem, puix, considerar analíticament, el quadre polític fitxat a l'Estat espanyol (més Catalunya) després de les eleccions municipals catalanes del 14 de gener del 1934.

A l'Estat espanyol, guanyaren les coalicions dretistes, dirigides pel Partit Radical, que cercava el poder com fos, incansablement, aliant-se amb qui fos -el que hauria de provocar, poc després, la crisi i l'escisió de la fracció més progressista del partit, dirigida per Martínez Garrido-, per exemple, amb la CEDA, organització personificada en Gil Robles i l'òrgan d'opinió madrileny "El Debate", conservadors molt semblants a la Lliga Catalana.

En canvi, a Catalunya, per la seva circumstància autonòmica, la Lliga Catalana, malgrat el seu progrés electoral, no tingué la suficient empenta per a guanyar,

quedant desplaçada, una vegada més, cap a l'oposició. És a dir, amb posició contrària a la dels seus aliats naturals de la resta d'Espanya. Després de posar tota la carn a l'ast, arribant àdhuc a meynsprear radicalment i ostensiblement la personalitat de Companys com a President de la Generalitat, marxant del Parlament, la Lliga Catalana no va assimilar bé la persistència de l'allunyament del Poder a Catalunya, en una conjuntura d'avenç de les dretes a la resta d'Espanya. I, es va crispar. I a aquesta crispació contribuï la també radicalització política d'Esquerra Republicana, quan els mateixos dirigents de la Lliga Catalana, donat el petit marge de diferència obtingut pels guanyadors electorals, esperaven -tenint àdhuc en compte l'ambient dretista del nou Parlament espanyol- que aquells desenvoluparien una política moderada, conciliant. I, evidentment, s'equivocaven.

L'Esquerra Republicana jugà també a la provocació. El 13 de gener del 1934, la vigília electoral, la violència era considerable, i el Govern de la Generalitat utilitzà obertament al servei del partit esquerrà l'aparell repressiu depenent de la Conselleria de Governació.

El secretari personal de Cambó, Nadal, diu el següent referint-se a un succés produït el 13 de gener, el dia abans -repeteix- de les eleccions:

"La inseguridad personal en que

vivíamos los ciudadanos, y las amenazas continuas que se nos dirigían, nos obligaron a tener en nuestros locales algunas armas para prevenir cualquier posible, y aun probable, atentado. Este hecho, que las autoridades izquierdistas conocían, o suponían, les sirvió de excusa para practicar un registro en el local principal de Lliga Catalana, situado en el Pasco de Gracia, desde el cual se dirigía la campaña electoral" (1.081).

La troballa d'armament als locals de la Lliga Catalana -quatre o cinc pistoles, segons el mateix Nadal-serví, doncs, de pretext al Govern de la Generalitat per a paralytzar el local del partit conservador en les decisives hores finals de la campanya electoral.

El mateix Nadal assenyala que:

"La jornada electoral se desarrolló al siguiente día, con los entretenimientos y coacciones que constituían la nueva estrategia de las izquierdas" (1.082).

Molas assenyala també aquest clímax de crispació, amb més amplitud:

"L'ambient progressivament violent al camp català donà un color particular a aquestes eleccions, on, en general, el triomf de l'esquerra, quan es mantingué coaligada, fou clar, i on la dreta mantingué, i fins i tot millorà lleugerament, les posicions del novembre. L'esquerra comptà en l'ardor de la lluita, amb el suport del poder

català autònom, que ordenà un escorcoll al local de la Lliga ...en cerca d'armes, mesura només explicable pel nerviosisme que imperava ..." (1.083)

Però el fet fou que la troballa d'armament, reconeguda per Nadal, facilità l'acció provocadora dels "escamots" de l'Esquerra Republicana.

Més endavant, Molas afirma, perfilant el marc de crispació de la conjuntura:

"Les agressions contra la Lliga, el sentit especial de l'actuació de les forces d'ordre públic i la derrota total provocada per una llei electoral majoritaria basada en llista bloquejada en les eleccions municipals catalanes, provocà l'inici de l'esclatament del conflicte polític a Catalunya. El Consell de Govern de Lliga Catalana, en la seva declaració del 18 de gener del 1934 ...anunciava la retirada dels diputats del partit del Parlament de Catalunya" (1.084).

Aquesta declaració fou publicada a "La Veu de Catalunya" el 19 de gener del 1934 (1.085) i constava de vuit punts, dels que cal destacar, en el segon, la referència a la derrota en les eleccions, motivada, diu, pel

"... concurs d'una pila de circumstàncies que sols a llargs intervals es produeixen, ha pogut privar-li una victòria esclatant, que no tardarà en venir" (1.086).

En el punt sisè afirmava:

"Que la manera com el Govern de la Generalitat va exercint les funcions inherents al servei d'Ordre Públic és del tot inadmissible, car transformen aquesta funció augusta en l'instrument d'opressió i de violència"(1.087).

Crítica a l'ordre públic completada en el punt setè pel rebuig del sistema electoral majoritari:

"Afirmar que el principi de la representació proporcional sempre defensat per la Lliga és d'inajornable aplicació tant a les eleccions per a les Corts d'Espanya, com a les del Parlament i municipis de Barcelona"(1.088).

Concloent, després del memorial de greuges, en

"Que mentre no és doni satisfacció a les conclusions sisena i setena (aquesta, naturalment, pel que pertoca a Catalunya) i mentre el Govern i el Parlament de la Generalitat persisteixin en l'obra antipatriòtica de destruir en grans masses catalanes la confiança i l'adhesió en l'autonomia de Catalunya, els representants de Lliga Catalana en el Parlament català queden rellevats del deure d'aportar-hi llur col.laboració"(1.089).

La retirada es consumà. La Lliga Catalana, que quan era "regionalista" tingué, abans de la República, tanta paciència per anar "construint" amb una lentitud infinitèsimal i aguantant les ensopegades dels Governos realistes, ara es mostrava intransigent. Jo crec que

eren certes les denúncies de la Lliga Catalana, però també considero que pesava massa la dicotomia de situacions entre fora Catalunya i Catalunya endins. La Lliga Catalana arribà a pensar, quasi sense cap dubte, en una victòria electoral que, endarrera instància no es va produir.

La retirada de la Lliga Catalana va permetre als seus adversaris polítics, esquerrans, prosseguir la campanya d'identificar el partit de Cambó amb un partit feixista, o feixistitzant, ja iniciada poc abans de les eleccions municipals. Campanya que prengué gran amplitud i que col·locava els homes de la Lliga Catalana, acusats d'antidemòcrates, per no haver acceptat els resultats electorals, una vegada més a la defensiva. Defensiva traduïda en un conjunt de manifestacions a la seva premsa, que són interessants d'analitzar, especialment una curta col·lecció d'articles de Ventosa i Calvell -tres- publicats succesivament a "La Veu de Catalunya" sota el títol genèric de La nostra posició.

El primer article fou publicat el 30 de gener del 1934 (1.090), i en ell Ventosa i Calvell començà justificant-los davant d'una situació que resumeix així:

"Al voltant de l'acord, pres pel Consell General de Lliga Catalana i pels nostres representants al Parlament de Catalunya s'està formant una atmòsfera que cal dissipar. Els uns, confonent de bona fe els termes de la qüestió, els altres tergiversant-los maliciosament, presenten

la nostra actitud com una rebel·lió contra el resultat advers d'unes eleccions, o el que es pitjor, com un atac a l'autonomia de Catalunya" (1.091).

La primera crítica preocupava escassament a l'ex ministre, que va despatxar el tema dient que a la declaració de retirada -i és cert- es deia ja que ells acceptaven els resultats electorals.

Més interès, en canvi, té la defensa que fa de l'acusació de voler ensorrar l'autonomia catalana, puix diu:

"Precisament, el desig d'impedir el fracàs de l'autonomia és el determinant de la nostra actitud" (1.092).

I després de preguntar-se a sí mateix ¿quin és el fonament i quin és l'objecte d'aquesta actitud?, passa a definir-los:

"El fonament dels acords es doble, Primer: la reclamació d'un règim electoral basat en la representació proporcional que assegurí, amb l'adequada representació de l'opinió pública ..., la continuïtat i ponderació de la nostra vida política, i amb ella un suport normal del règim autonòmic, evitant la ferocitat del canibalisme ... Segon, l'obtenció de garanties que l'administració de l'ordre públic no serà, a Catalunya, un instrument al servei d'un partit" (1.093).

Obviant, però, el tema de la qüestió electoral, es centra Ventosa i Calvell en la problemàtica de l'ordre públic, que ocupà els articles segon i tercer.

El segon d'aquells articles fou publicat a "La Veu de Catalunya" el 31 de gener del 1934 (1.094). Analitzant les dificultats que per a un autonomisme naixent representava la qüestió d'ordre públic, Ventosa i Calvell ens descobreix que Cambó havia pressionat, al seu moment, per a què no fos traspasat aquest servei. És l'inici d'unes formes d'esquirolisme polític:

"Per això, en Cambó hauria volgut ajornar la responsabilitat d'aquesta funció fins que l'estabilitat i la consolidació del nou règim autonòmic ...hagués assegurat que podia ésser exercida amb plena eficàcia. En lloc de seguir aquesta prudent gradació, s'ha preferit gestionar el traspàs immediat de l'ordre públic ... S'han trobat a Madrid ... unes facilitats extremes que jo no vull creure inspirades pel propòsit de provocar un fracàs"(1.095).

I després d'aquesta subtil insinuació de maquiavel·lisme per part del Govern reformador d'Azàña en concebir aquells traspassos, Ventosa i Calvell passa a assenyalar les irregularitats del Govern de la Generalitat, atacant, en primer lloc, al cap de Policia, puix:

"A tot arreu on la policia està ben organitzada, és un home aliè a les lluites de partits qui exer-

ceix la seva funció amb tots els Governos, siguin les que siguin llur significació i tendència. A Catalunya s'ha nomenat un home de partit ... que ha actuat com a home de partit ..." (1.096).

Passant en el tercer article, publicat al diari el 1 de febrer del 1934 (1.097), a acusar de feixista l'Esquerra Republicana, "et que no era pas nou, puix cal recordar els antics atacs contra Hurtado:

"Es, al primer, el sentit feixístic de l'Esquerra i quan parlo de sentit feixístic, no em refereixo a la desfilada de "escamots" uniformats ni tampoc a l'organització de l'ordre públic, sinó al sentit general que informa la seva actuació i que consisteix a identificar el Partit amb el país i a subordinar, als organismes del Partit, els organismes de Govern" (1.098).

Respecte al primer argument de l'acusació feixista contra l'Esquerra Republicana -deixant al marge la realitat, evidentment feixistitzants dels escamots instrumentalitzats per gent com Dencàs-, hauríem de recordar que, en aquesta mateixa investigació, hem trobat infinitat de referències del conservadorisme català a identificar-se ell mateix "amb Catalunya". Respecte la segona qüestió, de subordinar els organismes de Govern als de Partit, dubtem que la Lliga Catalana hagués

fet altra cosa en cas de governar.

El mateix dia de la publicació d'aquest darrer article de Ventosa i Calvell, eren interessants altres dues manifestacions de l'actitud presa per la Lliga Catalana respecte el Parlament, del qual s'havien retirat. Posicions de sarcasme i de frivolitat. En l'editorial del dia 1 de febrer del 1934 (1.099), titulada ¿Què fa la Generalitat esquerrana?, es pot llegir:

"Què fan els partits republicans d'esquerra de totes les matisacions i coloraines, per a oposar-se al moviment anarquicorevolucionari que hom prepara contra la República, amb el pretext del perill feixista?" (1.100).

I acunyant el concepte de "Front Únic" per a definir les esquerres, assenyala que:

"Amb la comèdia de fer creure que cal salvar l'estament obrer dels perills d'un feixisme ... (no diuen) ... els comunistes, els socialistes revolucionaris i els anarquistes ... una explicació clara de com organitzarian la societat després de la revolució ... si amb solucions imitades de Rússia ..." (1.101).

Aquest era el to empleat per la Lliga Catalana. No meyns significatiu, pel seu caràcter derrotista, era el to utilitzat per Brunet en l'article publicat a "La Veu de Catalunya" de l' 1 de febrer del 1934, titulat La Lliga no s'ha mogut del Parlament (1.102):

"Si s'escampa per la ciutat la notícia que les sessions del Parlament Rabassaire de Catalunya són tan divertides, segurament hauran de tancar els teatres que fan funció de tarda ... En el Teatre del Parc la gent podrà veure el singular combat de seixanta homes, els seixanta dictadors en persona, barallan-se contra un adversari absent... La Lliga ha deixat al seu fantasma ..."(1.103).

De totes formes la situació no trigaria a endurir-se encara més, i per molts motius, evidents els uns i soterrats els altres. Que la Lliga Catalana tingués raó en certs aspectes referits a la qüestió d'ordre públic, es quasi segur. Mes, cal veure la situació de la perspectiva d'una radicalització creixent entre els dos grans blocs: el conservador i el reformador, a l'ombra respectiva de la contrarrevolució i la revolució.

AL VOLTANT DEL "SOMETENT": L'ESQUIROLISME DE CAMBÓ

El Sometent era una institució que sempre agradà a Cambó. Tingué ell una predilecció per aquell cos organitzar per a reprimir revoltes essencialment camperoles, en un país en el que les forces d'ordre públic han estat sempre nombrosíssimes i violentíssimes.

En Pabón explica les simpaties de Cambó pel Sometent durant la crisi social del 1919. Es pregunta Pabón:

"¿Cómo vivió y juzgó Cambó la eclosión sindicalista de Cataluña?" (1.104).

I el mateix autor respon:

"Se dio, en él, una reacción de político catalanista ante la lucha de clases y de hombre de gobierno frente al desorden creciente que la huelga producía" (1.105).

I Pabón posa en boca de Cambó les paraules que transcriu, i que segons aquell historiador resumint la dual personalitat de Cambó com a "catalanista" i com a "ordenador":

"Para que no hubiese dura alguna sobre cuál era nuestra actitud, yo cogí una mañana el Sometén y me pasee por algunas calles de Barcelona. Este hecho, del que me siento orgulloso, ha sido después suficientemente comentado y ha servido para dirigir contra mí no sólo el odio de los asesinos profesionales sino los ataques enconados o las simples burlas de los burgueses y los intelectuales ..." (1.106).

Deixem al marge les darreres asseveracions sobre

els burgesos (1) i els intel.lectuals, que ajudarien a definir el pensament de Cambó cap a les profunditats del dretisme, i retinguem només la seva figura de "sometentista".

Ara, a 1934, després d'un parèntesi notable, li tornaven a Cambó les afeccions "sometentistes". Solament que ara no portava ni fusell ni faixí per a distingir-se. Ara feia una tasca d'esquirolatge, a esquesnes del Govern de la Generalitat.

Recordem les vegades que Pla havia col·locat l'Esquerra Republicana com a partit depenent del Govern reformador d'Azaña, insinuant obertament sucursalismes. Fou aquest un leit motiv de l'agitació política de la Lliga Regionalista (Catalana) que acusava els homes de l'Esquerra Republicana d'estar dominats -o venguts- pels reformistes espanyols i de postposar els interessos de Catalunya davant els interessos de l'esquerranisme espanyolista (centrat en Azaña i els socialistes). Tot just el 2 de febrer del 1934, trobem una editorial de "La Veu de Catalunya", titulada precisament Les esquerres catalanes presoneres de les espanyoles (1.107). Ací, confirmant el que acabem de dir, es diu, per exemple, el següent:

"No hem dit ja, però cal insistir-hi. Les esquerres catalanes s'han convertit en un instruments província de les esquerres espanyoles. I s'hi han convertit per manca de substància

catalanista"(1.108).

¿I quina era la substància catalanista de Cambó quan anava a Madrid -uns dies abans que a "La Veu de Catalunya" acusés les esquerres catalanes de forànies dependències- a demanar a Lerroux que no fou traspassat a la Generalitat el servei del Sometent?

El que fou secretari del líder dretà de Catalunya, Nadal, explica que:

"Habiéndonos trasladado a Madrid, aprovechó Cambó su estancia en la capital para entrevistarse con don Alejandro Lerroux, con quien celebró una larga conferencia el día 27 de enero, hallando al Presidente del Consejo sumamente preocupado por la situación del Orden Público en Catalunya"(1.109).

I prossegueix:

"Empezó a hablarse, por aquellos días del traspaso del Sometén a la Generalidad. El asunto era de tal gravedad, que Cambó creyó conveniente llamar la atención del Presidente del Consejo sobre aquella medida ..."(1.110).

El paper de Cambó és ací perfectament representatiu del d'aquells benestants catalans que passaren part de la seva existència política pensant en demanar auxili al Govern de Madrid, per a protegir llurs propietats de l'amenaça revolucionaria. (1.111)

¿On era el catalanisme de Cambó? ¿On era aquella posició per damunt de les classes socials? Era aquesta activitat una activitat de classe pura, que demostra el veritable contingut d'aquell catalanisme, condicionat pels interessos classistes. Actitud paradigmàtica d'una "burguesia" dèbil i sucursalista. Al mateix temps no pot negar-se el significat d'aquesta tasca de sapa contra el Govern de la Generalitat, que fou una autèntica provocació. ¿Com volien, doncs, els conservadors catalans, que reaccionés l'Esquerra Republicana davant d'aquesta feina d'esquirolatge?

Creiem que el fet és molt significatiu i que cal situar-lo en la perspectiva d'aquella bipolarització radical de forces que s'estava concretant clarament al país.

Cal dir, marginalment, que, malgrat la gestió de Cambó, Lerroux va cedir al traspàs del Sometent, cosa que evidentment, no hagués fet l'altre polític madrileny dretista que anava a més, i al qual, com diu Nadal, Cambó tenia en gran consideració (1.114): Gil Robles, líder de la CEDA, amb qui el capdavanter de la Lliga Catalana esmorcà durant aquell viatge a Madrid, per a convèncer-lo que havia d'intervenir en el Govern, donada la seva força parlamentària.

FORA DEL PARLAMENT CATALÀ

La segona retirada de la Lliga Catalana del Parlament de Catalunya va tenir una llarga durada, en el marc de la qual es produïren fets polítics importants, naturalment sempre relacionats amb el poder central establert a Madrid, que en aquest període era un poder força conservador, però encara matitzat pel Partit Radical, de clara i persistent essència republicana i anticlerical, influenciat encara per l'esperit rupturista del "14 d'abril".

En la dialèctica política conflictiva, la qüestió de l'anomenat "problema rabassaire" tingué un lloc central. I a ell ens referirem una mica més endavant, malgrat que ja hem apuntat abans alguns trets del conflicte.

Abans d'entrar en aquell tema, és convenient assenyalar que l'absència de la Lliga Catalana del Parlament, exigí d'aquest partit un tipus de contacte molt especial amb la seva clientela política, la gent benestant i benpensant de Catalunya. I aquest tipus de relació hagué d'establir-se essencialment utilitzant els mitjans de comunicació com a instrument. I "La Veü de Catalunya" era l'instrument fonamental d'aquella relació entre partit i clientela. Per a justificar la seva retirada i mantenir la tensió social i política viva, la Lliga Catalana es va veure obligada a nodrir les pàgines del seu portaveu de notes i més notes

justificadoras, recordant hi explicant, una i altra vegada, la seva posició. Al mateix temps, trobem, en aquest període del 1934, notables referències a "la crisi de la democràcia", a la "necessitat de noves formes d'acció", etc., en un moment d'hegemonia de les dretes a l'Estat espanyol i a Europa.

Dins la peculiar relació extraparlamentària de la Lliga Catalana amb la seva clientela cal situar una conferència pronunciada per Ventosa i Calvell el 3 de febrer del 1934 al Coliseu Pompeia de la barriada barcelonina de Gràcia, reproduïda per "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.112), exposant la posició de la Lliga Catalana "en aquests moments tan dramàtics de la vida de Catalunya". Després d'una repetició dels arguments ja analitzats per nosaltres, reclamant una nova llei electoral -proporcional- i denunciant les "disbauxes" i parcialitats de l'Esquerra Republicana, el líder del conservadorisme català assenyalà quin era el contingut de les darreres eleccions catalanes:

"En aquestes eleccions lluitaven dues concepcions distintes de la política: a l'Esquerra, d'una ideologia partidista, imposadora, nosaltres hi opossavem la concepció catalanista, de cara a tots els catalans. Aquestes concepcions tenen diverses representacions al món: hi ha el cas de Rússia, on el Partit es tot; hi ha els països de la democràcia. Però no hi ha

cap dels països que han recuperat la llibertat, no hi ha cap que hagi bastit la seva autonomia amb una concepció partidista..."(1.113).

I responent a l'acusació de Companys, que la Lliga Catalana es retirà del Parlament català, però no del Parlament espanyol, on tenia una notable quantitat d'escons, guanyats amb el sistema majoritari, Ventosa i Calvell respongué:

"I jo dic que al Parlament espanyol tenim aproximadament un cinquanta per cent de la representació parlamentària catalana i que aquesta representació correspon a la votació. Cosa que ells no poden dir del Parlament català"(1.114).

I referint-se a l'Ordre Públic posà Ventosa i Calvell l'exemple de la Guàrdia Civil:

"... A Espanya, per exemple, hi ha el cos de la Guàrdia Civil que ha estat un cos eficaç en temps de la Monarquia i que ho és, també, en temps de la República.

"¿Què s'ha fet ací? Ja heu vist aquesta escola de policia en la que hi han personatges com aquell que ens va visitar a la Lliga ..." (1.115).

Proseguint:

"Diuen que sempre hem estat respectats al Parlament ... Però no és suficient

aquest respecte, perquè si no hi ha gent armada al Saló de Sessions, hi ha escamots armats a la ciutat i hi ha un ordre públic al servei d'un partit"(1.116).

De fet, doncs, repetia Ventosa i Calvell arguments mil vegades exposats, però el to començava a ésser més radical. Dies després, aparegué la segona nota de la Lliga Catalana, la Declaració del Consell de Govern redactada el 16 de febrer del 1934, i publicada per "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.117). L'única novetat en aquesta nota, que repeteix arguments suats, és la referència a la qüestió del Sometent, doncs, com ja hem dit, malgrat la gestió esquirolaire de Cambó, fou traspassat a la Generalitat:

"Per altra banda, el Decret publicat el dia 15, transformant la gloriosa institució catalana del Sometent en una organització sotmesa a les influències polítiques i que el nomenament de cap d'aquella institució inspirat, evidentment, en consideracions partidistes, proven que el Govern de l'Esquerra persisteix en el seu propòsit insensat de convertir les funcions d'ordre públic en instruments al servei del seu partit.

"Per aquestes raons, el Consell de Govern de Lliga Catalana ha acordat mantenir la seva actitud ..." (1.118).

Simultàniament, l'editorial del diari, el mateix

dia 17 de febrer del 1934, titulada La col.laboració i la complicitat (1.119), recolza fortament l'actitud del partit:

"Si l'Esquerra rectifica la seva conducta demagògica i anticatalana, nosaltres serem els primers de proclamar-ho i celebrar-ho. Si no ho fa així, nosaltres no en tindrem cap culpa ni cap responsabilitat ... Sortosament per a Catalunya i per a la causa de la llibertat i de l'autonomia del nostre poble, existeix a la nostra terra una organització política poderosa i viva, la Lliga Catalana, que constitueix una garantia de continuïtat i de la supervivència per a les essències immortals del nostre esperit ... L'Esquerra passarà, però Catalunya queda ..." (1.120).

Quedà, doncs, establerta, una vegada més, la identitat: Catalunya = Lliga Catalana, tipus de raonament propi de totes les ideologies dretistes amb tendències inherents de totalitarisme. Nosaltres, dins el franquisme, comprovarem el significat totalitari d'aquells raonaments identificadors d'Espanya = Movimiento Nacional. Així, si l'Esquerra Republicana tenia una pràctica totalitària quant a Ordre Públic, el raonament de la Lliga Catalana no feia esperar pas un futur d'administració democràtica del poder a Catalunya en el cas hipotètic que la Lliga Catalana arribés a tenir-lo. Les posicions estaven, puix, radicalment dibui-

xades. I el distanciament s'enduria constantment.

La declaració del mateix Consell de Govern de la Lliga Catalana del 22 de maig del 1934, publicada a "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.121), es reafirmava en aquella posició d'allunyament, responnent a unes declaracions de Companys que recomanava als conservadors catalans la tornada al Parlament:

"Aquesta absència -mantingué la Lliga Catalana- no és més que una de les manifestacions de la greu situació que travessa Catalunya, amb dany per la seva prosperitat econòmica, la seva pau social i la patriòtica solidaritat absolutament indispensable per a consolidar l'Autonomia" (1.122).

No deixa d'ésser paradoxal aquesta crida a la consolidació autonomista, quan unes setmanes abans, Cambó es dedicava a impedir, a Madrid, traspessos de competències. Davant aquesta gestió, ¿què esperaven els capdavanters de la Lliga Catalana dels aleshores dirigents de la Generalitat?

Encara al setembre, la situació era la mateixa, solament que pel mig tingueren lloc les topades al voltant de la llei de Contractes de Conreu. La radicalització d'aquest conflicte contribuí al canvi d'actitud de la Lliga Catalana, que segons un nou acord del Consell de Govern del Partit elaborat el 22 de setembre del

1934, publicat a "La Veu de Catalunya" del dia següent (1.123), reafirmava que

"El Consell ... reconeix i declara que no ha desaparegut cap dels motius que aconsellaren la retirada del Parlament de Catalunya ..." (1.124).

Però:

" ... la greu situació per la qual travessen Catalunya i tot Espanya aconsella l'esmentat retorn ..." (1.125)..

D'aquesta forma, després de quasi vuit mesos d'extraparlamentarisme, la Lliga Catalana decidia, ara, fer un "ús" leninista del Parlament, com a tribuna de denúncies. Sols que dues setmanes després esclataren els fets del 6 d'Octubre ...

Les repercussions, dins la Lliga Catalana, del procés de radicalització dretista

En ple període d'ofensiva dretista a tot el país, dins del marc d'una Europa sacsejada per les amenaces feixistitzants, ens ha cridat l'atenció un conjunt d'articles publicats a "La Veu de Catalunya" i que presenten tota la tendència a radicalitzar clarificadament la situació social i política, apuntant cap a la intuïció de la fi d'una època, amb la sabuda obertura d'una altra.

El primer toc d'atenció el rebem d'un col·laborador eclesiàstic del diari i, naturalment, simpatit-

zant de la Lliga Catalana, en Carles Cardó. L'article aparegut a "La Veu de Catalunya" portà el títol de Tornem a la unitat (1.126), i en ell, encara que fa essencialment referència a una temàtica religiosa, hi ha fragments de força interès, puix planteja la necessitat de recuperar la unitat religiosa davant de l'ofensiva del materialisme, posant com a exemple "Casa Nostra", on "encara" no s'ha trencat aquella unitat religiosa, com a altres llocs:

"A Casa Nostra, la unitat veritable no s'ha trencat en el sentit de la coexistència de diferents credos religiosos sincerament professats i practicats. L'única religió verament existent ací és la catòlica, la qual influeix en tots esperits, àdhuc en els més sectaris" (1.127).

Però, davant el materialisme "disgregador" i les debilitats de l'esperit, assenyala mossén Cardó, és necessari creure dogmàticament:

"I és que sense una doctrina dogmàtica, sòlida, que fonamenti seriósament els preceptes, la moral no s'aguanta. Aquella part del nostre poble, malhauradament no petita, que ha perdut la fe, és presa fàcil de tots els vicis i ofereix un espectacle moral d'allò més repugnant. S'imposa el treball per tornar a la unitat. No ens il·lusionem més ..." (1.128).

I a continuació, la matèria religiosa es fa rà-

pidament política:

"Es cosa ben evident que les nostres esquerres tenen exacerbada la pruija religiosa ... Ni la República ni la democràcia, ni l'obrerisme, no els interessen sino és com a mitjans per a desfogar un odi teològic que els corseca ... Canviar l'ànima és el que interessa, i l'ànima és o la imatge de Déu, o la del diable"(1.129).

Seguint amb la identitat político-religiosa, que donà la raó a aquells que en el període reformador de la República volien enviar el clergat dins els temples, digué el mossén de la Lliga Catalana:

"I no es creguí tampoc ningú que les debilitacions simplement religioses de la gent no afectaran per res les formes polítiques ... El remenament d'idees que culminà en la Revolució Francesa, començà per una crítica purament religiosa ..."(1.130).

I Finalment, en base a això cridava Cardó, per fer front al materialisme, a la renovació de la unitat, puix al cap i a la fi, tots, en una època, acrítics i crítics, "eren monàrquics":

"Voltaire, Rousseau, Montesquieu, Helvetius, mentre socavaven la fe dels esperits amb crítiques bíbliques, exaltacions de la raó, invectives contra la revel·lació i bocades de moral independent, eren respectuosissimament monàrquics"(1.131).

Feixisme o democràcia

Combinem amb aquestes idees unitaristes, que demanen un "retorn a la unió" existent abans de la Il·lustració, és a dir, al mitgevalisme, per exemple, amb les opinions elaborades per Brunet i exposades a "La Veu de Catalunya" del 3 de febrer del 1934, sota el títol Tres tàctiques (1.132). Davant el perill revolucionari, diu el futur "Romanos"; la història d'Europa ofereix tres vies possibles: la primera via és

"... la tàctica Kerenski, que consisteix a defensar-se amb grans discursos, a esperar confiadament. Però Kerenski, qui havia tolerat las concentracions a l'Avinguda Nevski, que perdia el temps fent discursos a la Duma o al front de batalla, és el responsable del triomf dels "Soviets" "(1.133).

La primera via és, puix perdedora per al capitalisme. Veiem ara la segona via:

"Hi ha també la tàctica emprada per Scheidemann i Noske, quan els espartaquistes de Liebknecht volien ensenyorir-se del Poder (1.134). La lliçó fou severíssima. A Alemanya no s'ha parlat mai més d'intents revolucionaris de les extremes esquerres. Kerenski: la tàctica de l'home que perd. Scheidemann, la tàctica del home que guanya i consolida l'ordre"(1.135).

I la tàctica tercera, la que sembla agradar més

el comentarista de la Lliga Catalana:

"I encara hem vist en la història de l'Europa contemporània una tercera tàctica: la de Giolitti. El liberal italià Giolitti fou el precursor del feixisme, l'home que va aplanar el camí de la Marxa sobre Roma. Giolitti era un liberal de bona fe que, en veure el seu país abocat a l'anarquia o al comunisme, va fer-se la violència de resignar-se a facilitar l'adveniment d'una dictadura civil" (1.136).

Finalitzant tan aclaridor article, concloué el periodista, amenaçadorament:

"Si els nostres extremistes preparen un període de desordre, ells i nosaltres ens trobarem amb un Kerenski, un Scheidemann o un Giolitti" (1.137).

Per un altre comentarista habitual del portaveu de la Lliga Catalana es resistí, encara, a acceptar el fracàs de la democràcia anunciat per Cardó amb el ser rebutj del pluralisme. Comentant un article del feixititzant Honorio Maura -que demanava per aquells dies que la política "debe hacerse en la calle", amb violència reaccionària, contra la violència revolucionària-, Pellicena, el 6 de novembre del 1934 publicà a "La Veu de Catalunya" El capvespre de la democràcia ? (1.138), i digué:

"Es compren que els socialistes espanyols, fidels al dogma marxista

de la intepretació materialista de la vida i de la història, siguin partidaris de la dictadura del proletariat.... Però ... lo que no es compren es que el senyor Honorio Maura invoqui les normes cristianes de conducta per a justificar las tesis feixistes dels monàrquics de Renovación Española" (1.139).

I mantenin-se dins una posició més clara que la de Brunet respecte al feixisme, rebutjan-lo de ple, digué Pellicena:

"Per fort que sigui el corrent feixistic, per triomfant que sembli a una gran part d'Europa, no vacil.lem nosaltres a foragitar la violència de les nostres lluites polítiques, no vacil.lem nosaltres a defensar la democràci parlamentària que no és sino l'organització de la convivència, no vacil.lem nosaltres a reconeixer l'eficàcia conservadora del sufragi universal"(1.140).

Contestant implícitament a Brunet, Pellicena obria un debat que es mantindria soterrat, sens arribar a "institucionalitzar-se". Dies després, puix, Brunet discrepava sense esmentar a Pellicena, de la tesi de l'oposició entre Cristianisme i Feixisme. I ho feia en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 8 de febrer del 1934, sota el títol Quina democràcia ? (1.141). Assenyala l'articullista que la democràcia que mor és la democràcia portada per la Revolució Francesa. És, diu,

la mort del roussonisme. I a continuació apunta la discrepància soterrada amb Pellicena:

"L'espectacle de la crisi de la democràcia hauria d'inclinar-nos, almeys, a un cert precaucionisme en les definicions. I, sobre tot, no pretendre que la democràcia sigui l'expressió més autèntica del cristianisme. Si algú digués que la democràcia és l'expressió ideològica del cristianisme li pegaria ... i preguntaria quina democràcia?" (1.142).

I definint-se més a fons, Brunet es remunta a la "democràcia" de la monarquia mitgevalista:

"Entre l'antic despotisme regalista, o les formes més rígides de dictadura i la democràcia de tipus francès, encara albirem com un oasi de llibertat i felicitat la vida de molts pobles d'Europa en èpoques anteriors al despotisme reial. A Catalunya, per exemple, el règim de l'època dels nostres reis era, salvant els tics de l'època, molt més liberal que tota la nostra República amb Estatut i tot. No es estrany que arreu d'Europa es produïxi un corrent de simpatia envers certes formes polítiques de l'Edat mitjana" (1.143).

Aquelles formes de simpatia es deien "foixisme".
Hi ha, doncs, ací, un elogi del gremialisme i el corpo-

rativisme. I referint-se clarament a Pellicena, diu Brunet:

"...pretenc només recomenar una mica de precaució davant l'espectacle de la crisi de la democràcia ... Cal ... distinguir molt bé entre la forma moderna de democràcia, i altres formes de democràcia, i anar molt alerta a donar patents de cristianisme"(1.144).

Si Pellicena creia en el divorci entre cristianisme i feixisme, Brunet demanava cura a l'hora de fixar taxativament diferències entre l'un i l'altre, encara que ell només manifestava "curiositat" pel règim feixista:

"Tot això que dic no té res a veure amb el feixisme, pel qual he sentit sempre una curiositat immensa, que s'em tradueix en altres temps en una repugnància invencible, fins que l'observació atentíssima del cas d'Itàlia m'ha imposat el respecte"(1.145).

Aproximant-se a les posicions de Brunet intervingué de nou mosén Cardó, qui carregà també contra la democràcia tímidament defensada per Pellicena, és a dir, la democràcia formal. Fent la crítica en un article publicat a "La Veu de Catalunya" del 8 de febrer del 1934, sota el títol de La crisi de la democràcia (1.146). Deia aquell capellà:

"Tot fa preveure que Europa passarà una època de règim de ferro. Serà una gran època històrica ? Serà un fenomen passatger? ... La demagogia es la mort de la democràcia de Rousseau. I la demagògia es la mort de la democràcia. Perqué a l'engany col·lectiu anterior, ve a afegir-se l'explotació de l'Estat i el malversament dels seus recursos per contentar aquella majoria de la qual depen la reelecció ... No es governa per al bé comú, sinó per al bé propi del aspirant a diputat perpetu. Doble corrupció, enormement facilitada per l'eclipse de la religió ... en l'ànima de governants i de governats" (1.147).

Típic ataca, molt propi de les ideologies precursors del feixisme. Així, Cardó intentava desmuntar la defensa que Pellicena havia fet del sufragi universal i el parlamentarisme.

És curiós el moment polític de la Lliga Catalana el 1934. Retirada del Parlament per un impuls, en darrera instància antidemocràtic, en ple conflicte rebassaire, a les pàgines del seu portaveu esclatava una polèmica entre partidaris de la democràcia formal i llurs contraris -que no s'atrevien a declarar-se obertament feixistes-. Dies després col·laborà al diari l'escriptor conservador britànic Priestley, en un article publicat el 10 de febrer del 1934 sota el títol Mosley, és el Rus-

solini anglès ? (1.143), que mostrava les ambigüetats dretistes que sempre han precedit al feixisme. Per exemple,, el novel·lista es manifestava contrari al feixisme només per la seua actitud militarista, però reconeix, parodiant al Cambó dels anys 1920, que:

"No dubto que a Itàlia, el seu país d'origen, al qual convé, potser, d'una manera particular, li ha fet més bé que mal. Els turistes aprecien el feixisme italià perquè els assegura la regularitat dels horaris dels trens. Els dona igualment l'avinentesa d'admirar els treballs acomplerts ... No sabem encara que farà el feixisme d'Alemanya ... Allà on ha sortit victoriós, ha destruït la llibertat de pensament i de paraula ..." (1.149).

L'escriptor mostra finalment un típic tòpic dels prefeixistes:

"Un gran nombre dels meus coneguts han condemnat, aquest any, violentament la revolució nazi ... I, no obstant, algunes d'aquestes mateixes persones, mostren llur simpatia pels bolxevics ..." (1.150).

Mentre tant, Brunet seguí anunciant la imminència de la revolució socialista, en un article titulat Quan serà la Revolució?, publicat a "La Veu de Catalunya" del 10 de febrer del 1934 (1.151). Diu:

"Probablement la revolució s'ha ajornat perquè els senyors Largo Ca-

ballero i Prieto es puguin posar d'acord sobre la socialització projectada. El senyor Largo es voldria quedar tot: la terra i la indústria. En canvi, el senyor Prieto voldria respectar els industrials"(1.152).

És a dir, semblà que la revolució era cosa d'unes setmanes.

En el marc de la soterrada polèmica entre Pelliscena i els altres intervingué també Josep Mª Tallada, especialista en temes econòmics, amb un parell d'articles. El primer d'ells aparegué el 13 de febrer del 1934, sota el rètol Cercant un nou ordre social (1.153). En ell, l'autor assenyala la crisi evident del capitalisme:

"El món gaudia d'un ordre, d'un equilibri, en l'esfera econòmica, en l'esfera política i en l'esfera social. Aquest ordre avui s'ha perdut i cal trobar-ne un de nou ..."(1.154).

¿Podrà trobar-lo en el feixisme?, es pregunta

Tallada:

"A Itàlia es defineixen les corporacions com l'instrument en què sota l'empar de l'Estat, actuen la disciplina integral, orgànica i unitària, de les forces productores, amb mires al desenvolupament de la riquesa, a la potència política i al benestar del poble italià. La nova carta alemanya del treball és un intent d'impregnar amb l'ideologia nacionalista les unitats industrials i amb elles les relacions entre patrons i obrers. Més

modesta la reforma del Duce, més atrevida la de Hitler, pretenen ambdues una total reforma de les relacions entre les classes socials" (4.455).

I l'autor, com hem dit, dubtant, es torna a preguntar coses, però sense posar en qüestió mai els fonaments del feixisme:

"¿Però, és possible que, avui per avui, sense una pregona transformació espiritual dels homes, tot això existeixi en forma permanent? Malgrat el pessimisme de la nostra resposta, aquestes temptatives de superar amb motivacions ideals els conflictes econòmics, són verdaderament interessants. Són intents, més o menys reeixits, en cerca d'un ordre nou" (1.156).

Sense intervenir directament en la polèmica, Ventosa i Calvell, per aquells dies, en una entrevista feta a Madrid, en la publicació "Ahora" (1.157), es refereix a la difícil situació social i política del país amb termes clarificadors:

"La posición de las izquierdas españolas tiene hoy un sentido arcaico. En el mundo, están en lucha dos tendencias: la que afirma la solidaridad de clase y la que afirma la solidaridad de patria. La primera trata de organizar la sociedad bajo el predominio del proletariado, o mejor dicho, de una fracción determinada del proletariado. La segunda coordina las actividades y los intereses subordinándolos todos al inte-

rés supremo del país. En esta pugna de las dos opuestas tendencias, los partidos llamados izquierdistas, que pretenden imponer su predominio a base del laicismo y de una tendencia vagamente socializante que destruye la economía sin dar satisfacción a ninguna aspiración, constituyen un anacronismo"(1.158).

Evidentment, ell es posa al costat de la tendència "patriòtica" -en aquells moments històrics d'Europa sustentada sobre fomes feixistitzants-.

Apunten la perspectiva de la voluntat de les dretes conservadores del país, l'ex-ministre del rei destronat afirmà:

"... está hoy planteado el problema de la revisión del régimen parlamentario. La cuestión no es la forma de Gobierno, sino algo aún más hondo; y aquí, como en todas partes, será necesario un Poder público de todos aquellos medios y facultades para que pueda actuar con eficacia"(1.159).

Encara, en aquella soterrada polèmica dins la Lliga Catalana -que omplí el mes de febrer del 1934-, Pellicena intervindria novament. Ell era l'únic que obertament -malgrat la "crisi"- recolzava el parlamentarisme, puix per ell, la mort d'aquest aniria acompanyada indefectiblement de la mort del capitalisme. En un primer article publicat a "La Veu de Catalunya" del 14 de febrer del 1934, sota el títol Capitalisme, socia-

lisme, democràcia, feixisme (1.160), creu l'autor que l'antimarxisme plantejat pel feixisme és un altra forma de "marxisme":

"No deixa de tenir una significació concreta el fet que tots els cabdills feixistes o procedeixen del socialisme, com Mussolini o Mosley, o han tingut veleïtats socialitzants, com Hitler"(1.161).

I entrant confusament dins la naturalesa del "socialisme feixistitzant", Pellicena es reafirma en la vitalitat de la democràcia formal:

"Aquestes dictadures, en suprimir la democràcia parlamentària, no fan altra cosa sinó realitzar el programa polític i en certs aspectes el programa econòmic del socialisme marxista: l'abolició de la llibertat"(1.162).

I la revitalització del parlamentarisme, essència del capitalisme liberal, la veu Pellicena així:

"Cal, doncs, restablir l'autoritat, la disciplina, l'eficàcia, la intel·ligència rectora, la jerarquia espiritual de la democràcia parlamentària. Perquè si la democràcia parlamentària desapareix, difícilment sobreviura el sistema capitalista (propietat privada i iniciativa individual) ..."(1.163).

Tanquem ací aquest debat ofegat. Debat que ens permet veure l'incipient dibuix de dues posicions distintes en un moment històric mundial en el qual el capi-

talisme agafava, a diversos llocs d'Europa, la protecció política feixista com forma de sobreviure davant l'amenaça del socialisme estatalista, però tenint que recórrer, paradoxicament a l'ús brutal de l'instrument estatal per a protegir el sistema, cedint els drets a fer política a una tropa despòtica, nazi o feixista.

Per a Pellicena, el recurs del capitalisme al feixisme amb el pretext de la supervivència significava, paradoxicament, la mort del sistema. Per Brunet i Cardó, el feixisme es dibuixava com forma plausible de democràcia "peculiar", encara que el capellà mostrava reticències sobre el paper de l'Estat, puix seguí la doctrina oficial de l'Església Catòlica, que posa l'accent contra un estatisme que actués letalment contra l'individu. Però no podem oblidar, en darrera instància, que la institució clerical sempre s'ha acomodat finalment dintre els marcs totalitaris.

EL PROBLEMA RABASSAIRE

=====

D'una forma intermitent, al llarg d'aquesta investigació ha sortit la qüestió rabassaire. Varem veure abans que Giralt i Raventós i Maurín coincideixen, malgrat els anys que separen llurs articles respectius, en assenyalar la realitat del conflicte del camp català, fet que la Lliga (Regionalista o Catalana) negà sempre obtusament, situant-lo com un problema artificial, inventat per l'Esquerra Republicana.

Però, en aquest punt es necessari fer unes puntualitzacions matitzadores entre "objectivitat" i "subjectivitat" de la qüestió rabassaire. No hi ha cap dubte que la problemàtica, com deiem, era autèntica, en tant que conflicte agrari, i llegint l'obra de Balcells (1.164) i els esmentats articles de Giralt i Raventós i Maurín, aquella autenticitat queda palesa. Més també és necessari dir que l'Esquerra Republicana era un partit de bases petitburgeses, sense incidència en l'àmbit obrer, dominat a Catalunya per l'anarcosindicalisme, malgrat els nivells d'intel·ligència política innegables (1.165) entre aquell partit i els sindicalistes de la CNT. Però, al camp fou diferent. Al camp català l'Esquerra Republicana va cercar fer-se amb les simpaties de la pagesia sotmesa a la subordinació d'unes normes contractuals envellides i abusives per part dels propietaris. I el partit de Companys, cosa molt lògica en política -i especialment tenint en compte que aquest

partit era una organització que no intentava camuflar la seva naturalesa classista, al contrari que la Lliga Catalana, que sempre es presentava com "ni de dretes ni d'esquerrres"-, cerceva aquella potencial clientela.

Ara bé, una cosa és considerar que l'Esquerra Republicana assolí la direcció dels rabassaires en la seva lluita amb un interès polític, i una altra molt diferent és considerar que el conflicte era inventat per aquell partit, tal com sostenien les dretes catalanes, en base a considerar que, donat que a Catalunya no existien latifundis, no podia existir cap conflicte. L'explotació del camperol català era una realitat anterior a l'Esquerra Republicana. I l'argument del "latifundisme" utilitzat per la Lliga Catalana no té cap valor. Ventosa i Calvell i Rahola -com hem vist molt abans- havian arribat a dir que l'existència de latifundis no necessàriament era un factor de crisi en la panoràmica nacional. Ara deien que a Catalunya no podia haver problema agrari real perquè ací els latifundis no existien pas. És a dir, era la posició de la Lliga Catalana una posició absolutament interessada, com la de l'Esquerra Republicana, però molt meyns sincera.

El cas és que la Lliga Catalana, malgrat estar per sobre de les classes socials, assolí la defensa dels interessos dels propietaris del camp català.

Ja varen comentar més amunt com la Lliga Regionalista -aleshores- considerava "inviabls" com a normativa estable, aquelles "tres exigències" dels rabassaires,

derivades de l'acord conjuntural, tripartit del setembre del 1932, signat a Barcelona entre l'autoritat cívica -Macià i Anguera de Sojo-, els representants rabassaires i els dirigents del gremi dels propietaris rurals. Més aquell acord fou una fórmula absolutament circumstancial que no impediria l'aprofundiment del conflicte.

Recordem que a 1931, els decrets del Govern de la República permetien la revisió dels contractes de conreu, la qual cosa havia aixecat gran expectativa a Catalunya. Diu al respecte Giralt i Raventós (1.166):

"Los decretos de 1931 relativos a la revisión de contratos de cultivo dieron lugar en Cataluña a 29.971 demandas de revisión ... Pero una interpretación restrictiva de los decretos, el olvido de lo que éstos tenían de revolucionario y el legalismo de los magistrados, se tradujeron en un 'no ha lugar a la revisión' para un 90 por 100 de las demandas. La frustración cundió entre los payeses catalanes y les puso al borde de la insurrección. Algunos se negaron a partir los frutos con el propietario. Otros sólo pagaron el 50 por 100 de la renta pactada antes del 14 de abril ..." (1.167).

Anys després -dos concretament-, el 14 d'abril del 1933 els rabassaires organitzaren una marxa sobre Barcelona i entregaren a la Generalitat un plec de de-

mandes que superaven, com diu Giralt i Raventós, el propi programa de l'Esquerra Republicana:

"a) redención forzosa de la rabassa y de la tierra cedida sistemáticamente en arriendo; b) desaparición de la ficción del contrato de sociedad, dicho de aparcería, y abolición, por tanto, del pago de renta en frutos; c) establecimiento, bajo el patronazgo de la Generalitat, de crédito agrícola, seguro contra accidentes y plagas del campo, y creación de institutos de previsión y asistencia social"(1.168).

El fet és que l'anomenat "problema rabassaire" era una realitat indiscutible. Tan indiscutible que acabaria per superar el marc de Catalunya per a convertir-se en pedra de toc de les relacions entre els governs de Madrid i de Barcelona -com sempre ha sostingut Jutglar-, i que demostraria, una vegada més el criteri fortament centralista de l'Administració.

Així, doncs, al problema rabassaire pròpiament dit se li superposava el que seria un conflicte superior: el de la veritable qualitat de l'autonomia catalana. I en aquest doble conflicte tres foren els protagonistes fonamentals, des d'un punt de vista polític: l'Esquerra Republicana i la Generalitat, empenyades en aprofundir al màxim les possibilitats de l'Estatut d'autonomia; el Govern de Madrid, dominat pels radicals amb suport de la CEDA, intentant arbitrar, i la Lliga Catalana, defen-

sora dels interessos dels propietaris, i que en aquesta defensa arribaria a lluitar contra l'ampliació de l'àmbit d'eficàcia de l'Estatut de Catalunya, dessempenyant, una vegada més -però amb conseqüències superiors- el rol de "partit esquiurol", demostrant, per altra banda, la naturalesa tremendament classista dels seus capdavanters.

LA LLEI DE CONTRACTES DE CONREU

En previsió que l'any 1933 seria molt mogut en la qüestió agrària, la Lliga Catalana no deixà mai d'ocupar-se d'aquella, utilitzant les plomes de Pla, Marfà i Massaguer, fonamentalment. Analitzada globalment "La Veu de Catalunya" del 1933, hem quantificat els següents espais signats dedicats per l'òrga conservador al tema "rabassaire":

Nº d'editorials	9
Nº d'articles de R. Messeguer	6
Nº d'articles de M. Vidal i Guardiola....	1
Nº d'articles de J. Pla	30
Nº d'articles de M. Brunet	7
Nº d'articles de Ventosa i Calvell.....	1
Nº d'articles de A. Romeu.....	1
Nº d'articles de J. Marfà.....	15
Nº d'articles de J. Garriga i Massó.....	2
Nº d'articles de J.M. Batalla.....	5

Nº d'entrevistes (J. de Ribà).....1

Nº de conferències (Maspons i Camarassa, Joaniquet i Enric Sala)3

D'una o altra forma, 82 espais dedicats a la qüestió rabassaire al llarg del 1933, el que demostra fins a quin punt la Lliga Catalana assolí la direcció dels interesso propietaris, al costat del gremi conegut com Institut Agrícola Català de San Isidre (IACSI). Observem que entre els conferenciants havia gent d'extrema dreta, com Joaniquet, i Enric Sala, un antic col.laboracionista amb la Dictadura de Primo de Rivera.

En la seva defensa aferrissada, el conservadorisme català arribà a intentar repetidament confondre a l'opinió pública, com per exemple, amb articles publicats a "La Veu de Catalunya", englobats sota l'epígraf L'anarquia al camp. Veiem un d'aquells editorials, el publicat el 10 de febrer del 1933, sota el títol La guerra dels soviets contra els pagesos (1.169), en el que es diuen coses com aquesta:

"Les autoritats soviètiques de Moscou han ordenat que sigui aplicat el règim dit de llista negra a tots els llocs que produeixen blat. Aquests llocs són ocupats militarment per destacaments armats, als quals acompanyen tribunals especials que administren castigs individuals o col·lectius ... Convindria que els pagesos del món no apartessin massa els ulls de Rússia" (1.170).

Evidentment, la situació de Rússia i Catalunya no tenien res a veure, però el portaveu de la Lliga Catalana cercava desorientar l'opinió pública i desprestigiar per tots els mitjans la causa rabassaire.

Dins aquesta ofensiva -en el fons una ofensiva contra la Reforma Agrària-, cal situar un treball d'Aurelio Joaniquet -tradicionalista i ultra admirador de Calvo Sotelo, de qui escriví una edulcorada biografia (1.171)-, en el qual defensava aferrissadament la propietat rústica catalana (1.172). Hem de tindre en compte que en aquells moments -1933-, a Catalunya, és a dir, el Parlament, no s'havia votat encara cap llei referent als contractes de conreu, i la problemàtica es situava en el terreny de les disposicions generals dictades pel Govern reformador d'Azaña. El 1 d'abril, però, el Govern de la Generalitat presentava al Parlament català un projecte de llei d'arrendaments de finques rústiques, i el primer projecte concret de llei de Contractes de Conreu, el qual trigaria gairebé un any a ésser aprovat. Mes, això fou suficiente perquè al món de la propietat es produís una gran agitació, dins la qual cal enquadrar el llibre de Joaniquet, el qual considerava que el poder establert a la Generalitat -i el espanyol, també- anava seguint una "pauta comunista", i que:

"Catalunya no pot esperar res de la Reforma Agrària per millorar la seva constitució rural" (1.173).

En canvi, per altra banda, Balcells afirma:

"El projecte del Govern de coalició republicano-socialista ... tenia de comú amb el projecte de la Generalitat la prohibició del sotsarrendaments ...; la fixació d'una durada mínima de sis anys dels contractes d'arrendament; la pròrroga indefinida del contracte a voluntat de l'arrendatari; la impossibilitat en que és trobava l'arrendatari de procedir al desnonament sempre que no fos per falta de pagament o sota el compromís de conrear ell mateix la finca durant sis anys, cas en que l'arrendatari la podia recobrar o cobrar ...; la conversió de l'arrendament en cens redimible al cap de 20 anys seguits de conreu de la finca per part de l'arrendatari, el qual aleshores la podia adquirir si pagava la redempció al 5 % d'interès en deu anys"(1.174).

I segueix Balcells, clarificadorament, considerant que respecte a la parceria, la llei en qüestió era més dura:

"Marcel·lí Domingo només considerava parceria el contracte que obligava l'amo a aportar el 20 % del capital d'explotació i de les despeses de conreu a més de la terra ... A més, la parceria no era redimible"(1.175).

Això pel que fa referència al projecte del Govern de Madrid. En canvi, el projecte de la Generalitat

de Catalunya -que fou aprovat l' 11 d'abril del 1934- afavoria el parcer, puix com assenyala el mateix Balcells, li concedia:

"... el dret d'adquisició de la terra, com a l'arrendatari, però no el protegeix tant en el desnonament, ja que el contracte pot ésser rescindit pel propietari al cap de sis anys"(1.176).

Pels portaveus de la propietat, tot això era la "revolució soviètica", el producte d'una follia dels polítics imbuïts de socialisme, puix la precarietat del camperol no-propietari era un "fet natural", i no podia trastocar-se. La societat existent tenia per a ells un fonament, de fet, "providencial", i res no es podia canviar. Joaniquet opinava que tot era artificios:

"El socialisme espanyol, raquític en quant al nombre abans de la República, va enlairar com a bandera de proselitisme en els nostres camps, on no es conxien el manifest comunista i la majoria de les vegades ni l'abecedari, el tema de la Reforma Agrària"(1.177).

Sota l'obsessió de la "comunistització", Joaniquet -i en aquest sentit també recolzaven l'argument els homes de la Lliga Catalana-, afirmava que la Reforma Agrària suposava per al camperol subsidiari simplement canviar de patró: del patró privat al patró estatl. La qual cosa era demagògia químicament pura, com ponderava

Amadeu Aragai (1.178) en altra obra sortida també el 1933:

"La idea d'un nou règim de propietat exclou l'anterior. Cal deixar ben sentada aquesta premisa, i ja que la República ha contret el compromís d'establir una nova ordenació jurídica del règim de propietat de la terra ..." (1.179).

Ni desaparició de la propietat per se ni estatificació. Senzillament, la Reforma Agrària espanyola -i tanmateix la llei de Contractes de Conreu- no passaven de crear un marc jurídic que possibilités un trasvàs de propietat envers aquelles persones que treballaven directament la terra en règim de no-propietaris, i no sempre en tots els casos.

La Lliga Catalana, naturalment, com hem dit, intervingué en el conflicte defensant la patronal. I en aquesta defensa "La Veu de Catalunya" jugà un paper de primer ordre, publicant gran quantitat d'articles, informant puntualment de les activitats gremials de la patronal, donant un caràcter demagògic a tota activitat dels rabassaires i llurs organitzacions, parlant d' "anarquia al camp", "comunisme al camp", "terrorisme rabassaire". Tot això en la perspectiva de enfilar crítiques duríssimes contra els Governos de Madrid i Barcelona.

Una mostra del derrotisme conservador és, per exemple, un article mestrirolament agitatori de Brunet, pu-

blicat a "La Veu de Catalunya" del 16 de maig del 1933, sota el títol L'error dels propietaris (1.180), en el que es diuen coses com aquesta:

"Innocents com són, els propietaris es pensen haver fet una gran cosa denunciant que el projecte atempta als drets que la Constitució reconeix als ciutadans ... És creuen els propietaris que aconseguiran impressionar les autoritats esquerranes dient que aquest projecte de llei (és) una maniobra de traïció contra l'autonomia ... Mala tàctica la dels propietaris. Ni apel·lant al Dret i a la igualtat davant la llei, ni fent altres coses absurdes com respectar els contractes i pagar la contribució, aconseguiran fer-se respectar" (1.181).

I amb rencor quasi melodramàtic, seguí:

"L'ideal, avui, és dir-se Juan Expósito, no tenir cédula, viure a la Torrassa, no pagar el pis i tenir quatre o cinc caixes de bombes a sota el llit per si el cas" (1.182).

Completant el discurs demagògic amb una incitació significativa:

"La tàctica d'apellar a la llei i de complir la llei els donarà mal resultat als propietaris. El que podrien fer es comprar-se una bandera roja i un retrat d'En Ferrer per a decorar llurs locals i fer-hi mitings dient mal de la guardia civil i dels capellans ... I si no s'hi aconseguen

el Parlament Rabassaire de Catalunya, s'els polirà tots els guanys ..."
(1.183).

Uns dies després, el 20 de maig del 1933, l'editorial de "La Veu de Catalunya", titulada El problema de la terra (1.184), digué el següent:

"Amb molta oportunitat recordava el senyor Abadal que aquest problema no existia a Catalunya abans que l'Esquerra en tingués l'hegemonia. Els contractes, fruit de la lliure voluntat de les parts, eren respectats per tothom" (1.185).

I el mateix Ventosa i Calvell, en altre article titulat La llei per a resoldre els conflictes del camp, del 23 de juny del 1933 (1.186), atacà directament els capdavanters de la Generalita, acusant al Parlament d'ésser injust i arbitrari, cridant l'atenció sobre la catàstrofe econòmica que es produiria si es portava a terme l'aprovació de la llei de Contractes de Conreu. La visió d'en Ventosa i Calvell es aquesta:

"El precepte bàsic -es refereix a la llei- es aquest: aquells arrendataris que hagin complert els contractes, seguiran pagant el convingut fins que la llei definitiva -que seria aprovada a l'any 1934-; aquells altres que hagin retingut els fruits o el preu de l'arrendament, només hauran de pagar el 50 per cent, i encara per a pagar-lo tindran un

termini de dos o quatre anys, fixat per una Comissió arbitral, i podran optar -quan la renda sigui pagadora en fruits- entre pagar-lo en fruits o en metàl·lic" (1.137).

Opinió que reflexa el perjudici que rebria la burgesia agrària en aprovar-se la llei:

"Aquesta es la llei monstruosa a la qual ha vingut a parar el projecte elaborat, amb un ampli esperit de pau i concòrdia, per la Comissió jurídica assessora. La llei final té el propòsit de cercar en el desgavell del camp català, un camí favorable al triomf dels ideals col·lectivistes" (1.138).

Ell sabia perfectament que de "col·lectivista" la llei de Contractes de Conreu, res. Però era igual. Es tractava de fer demagògia. Finalment, Ventosa i Calvell acabaria lògicament identificant Catalunya amb la propietat d'uns quants:

"En l'aspecte petròtic, deixant de banda la ferida al nostre patrimoni col·lectiu, la nova llei enfondeix la lluita i la discòrdia entre els catalans" (1.139).

Del mateix to són altres aportacions del portaveu de la Lliga Catalana. Per exemple, l'editorial del 9 de juny del 1933, titulada El problema de la terra, que torna a repetir rètols anteriors (1.190). Diu:

"L'Esquerra ha convertit una qüestió jurídica en un problema polític. Per això prescindis de totes les consi-

ral"(1.191).

I reforçant un criteri divorciat de la realitat, puix els decrets aprovats i el contingut de la llei final de Contractes de Conreu, com hem dir repetidament, era molt tímid, en tant que reforma agrària, Miquel Vidal i Guardiola, a "La Veu de Catalunya" del 9 de juny del 1933, opinava entorn a la Trajectòria anarcocol·lectivista de la Reforma Agrària catalana (1.192):

"... són precisament els més fanàtics del materialisme històric els qui no volen comprendre (la raó fonamental)...: la Humanitat no pot alterar l'acció de les lleis econòmiques fonamentals. Pot solament adaptar-s'hi per atreure'n profit. Però de la mateixa manera pot arruïnar-se si s'entesta en contradir-les" (1.193).

És el lligam o la identificació entre "economia natural" i "economia capitalista" a què ens hem referit ja en aquesta tesi:

"El que volen és, simplement, substituir el dret i l'estudi per la creació violenta i per la consideració aparentment jurídica d'estats, de fet, favorable a una minoria del poble"(1.194).

La defensa de les butxaques i dels privilegis portà a Vidal i Guardiola a la disbauxa, puix segons ell, si la llei favoreix una "minoria del poble" contra

els propietaris, és que aquests eren la majoria d'aquell poble. La ideologia es confon ací amb la defensa absolutament barroera dels interessos de la minoria propietària. El final és una comparació demagògica:

"Lluitem pel respecte a lleis i pactes, sense els quals els rabassaires no podrán mantenir llurs explotacions agrícoles, com no les han pogut mantenir els pobres pagesos russos que en 1917 ajudaren a Lenin i Trotzky"(1.195).

El projecte de llei va començar a ésser discutit pel Parlament català el dia 1 de febrer del 1934, amb l'absència dels diputats de la Lliga Catalana, que com hem vist, es retiraren del mateix pretextant la imparcialitat de l'Esquerra Republicana vers l'ordre públic. Així, aquella llei va ésser discutida sense la presència dels diputats dretistes, encara que el Parlament tingué en compte llurs esmenes. Finalment, fou aprovada el 21 de març, per 56 vots a favor, sense cap en contra. La llei final era molt moderada, contrastant amb la demagògica campanya desfermada pels dretistes de la Lliga Catalana, campanya que va continuar al llarg de l'any.

J. Camps i Arboix (1.196), sobre el contingut de la llei final, diu el següent:

"La moderació del cos legal es manifesta amb el respecte tingut a la propietat privada, centre del seu engranatge; és, doncs, una Llei

la propietat realitzi una adequada funció social; arriba a declarar que el creador que fagi ús del dret d'adquisició pagarà interessos de les quantitats degudes"(1.197).

Cap relació tenia, doncs, amb el "comunisme", ni del tipus llibertari, ni del tipus estatalista. Era una llei:

"... en conjunt d'inspiració petitburgesa, si es vol emprar la pedantesca terminologia marxista, d'aquella classe mitjana que ha fet la sort de Catalunya"(1.198).

L'agitació de les forces dretistes i providencialsistes seguí al llarg del 1934, produint-se, de fet, una rivalitat dins l'àmbit dretà, entre la Lliga Catalana i la CEDA, que intervinria també en la problemàtica en nom d'uns interessos de la dreta espanyolista, que veia en l'aprovació de la Llei a Catalunya, un primer pas efectiu que després enfilaria a la resta d'Espanya. Lluitant contra la Llei feta per a Catalunya, els dretistes espanyols lluitaven per al manténiment del latifundi andalús i castellà. Aquesta pugna entre les dues agrupacions d'un mateix àmbit ideològic va contribuir a què la Lliga Catalana extremés, encara més, les seves reaccionàries posicions al llarg del 1934. Aquelles topades es manifestaren dins el IACSI, entre el President Jaume de Ribà, regionalista de tota la vida, i Cirera Voltà, militant novell i disposat a defensar la propie-

tat "providencialista" per tots els mitjans. Al mes de juliol dimití De Riba i el propi Cirera el substituï, el que representava el triomf d'una posició més extrema dins la mateixa perspectiva. El nou President del IACSI declarava l' 1 d'agost que:

"En cas d'arribar a un acord ... entre els Governes de la República i el de la Generalitat, aconsellariem a tots els propietaris que, cadascú pel seu compte, presentés el recurs corresponent davant el Tribunal de Garanties Constitucionals ... És evident que aquest organisme no es desmentiria a ell mateix ..." (1.199).

Amb això, Cirera recorda que la dialèctica entre els Governes de Madrid i de Barcelona jugava també un paper en el tema agrari català.

De fet, els successius Governes de Lerroux, davant de l'evolució de la política agrària catalana es mantingueren a l'expectativa, sense incidir plenament en el problema. En plena efervescència, del conflicte es va produir la dimissió del III Govern Lerroux, i el 28 d'abril del 1934 es posà en marxa el Govern Semper, molt semblant en la seva composició i essència al Govern anterior. Govern que duraria fins pràcticament els fets d'Octubre d'aquell mateix any.

Doncs bé, el Govern Semper hauria d'afrontar la crisi catalana portada a Madrid pels dirigents de la Lliga Catalana. Així ho explica Balcells:

"...Dirigents de l'Institut de Sant Isidre, amb el seu president davant, es van entrevistar amb dues figures prominents de la Lliga Catalana: Trias de Bes i Ventosa i Calvell. Van demanar a aquest partit que, atesa la seva posició conservadora, acceptés de defensar fins les darreres conseqüències els interessos dels propietaris catalans. Quedava un darrer recurs: aconseguir a les Corts espanyoles que el Govern de la República presentés un recurs contra la Llei davant el Tribunal de Garanties Constitucionals, aduint que trasgredia els límits del poder legislatiu atribuït al Parlament de Catalunya i que envaïa el camp reservat a les Corts i al Govern de Madrid" (1.200).

La demanda era, com assenyala Balcells, perillosa per a la Lliga Catalana, puix de fet l'obligava a fer obertament el paper d'esquirol polític. Paper, per altra banda, ja exercit altres vegades, però sempre de forma soterrada. Aquesta vegada el joc havia d'ésser obert i la Lliga Catalana apareixiria ja, clarament, no solament com un partit profundament dretista, cosa de la qual ningú tenia ja cap dubte, sinó com un partit "quintacolumnista" que cercava en un Govern "forani" ajuda per a resoldre una qüestió que, en aquells moments afectava solament Catalunya, i respecte la qual, a més a més, tota la dreta espanyola havia començat una

desvirtuadora i radical campanya, per a evitar que l'experiència catalana de transformar tímidament la propietat de la terra, s'estengués arreu d'Espanya. Aquella dreta espanyola començava a vincular la problemàtica agrària a la d'una inexistent "rebel·lió catalana", per desacreditar l'autonomia. La Lliga Catalana vacil·là momentàniament, i en el curs d'aquesta vacil·lació la CEDA incidí també en el conflicte.

El cas és que el 24 d'abril del 1934 fou presentada al Parlament espanyol una proposició incidental signada, entre d'altres, per Cambó, demanant al Parlament que declarés procedent el recurs del Govern Samper contra la llei de Contractes de Conreu. Semper firmà aquell recurs -en una operació combinada- i fou aquest presentat al Tribunal de Garanties Constitucionals el dia 4 de maig del 1934.

Es en aquest moment que la qüestió rabassaire es convertí en la pedra de toc de les relacions entre els Governos de Madrid i de Barcelona, incidint, puix, amb la consideració d'aquell sobre l'autonomia catalana, posada ja en dubte per l'acció del propi Govern Samper.

Cal remarcar que la campanya de la Lliga Catalana a través de "La Veu de Catalunya" tingué notable envergadura. De fet, era una continuació de la campanya ja esmentada, però més radical encara. Per exemple, en el nostre repàs del diari hem trobat, al llarg del període abril-setembre del 1934, fins a 42 editorials dedicades a la qüestió. I d'aquests documents interessants és oportú ressaltar el publicat el 24 d'abril del 1934,

sense firma, i sota el títol de Per l'autonomia, pel dret i per l'economia de Catalunya (1.201), en el qual s'intenta justificar el paper "quintacolumnista" exercit per la Lliga Catalana:

"El Tribunal de Garanties Constitucionals és l'únic òrgan adequat per a resoldre els conflictes que sorgeixin, tant si la invasió d'atribucions ha estat comessa per l'Esquerra, com per la regió autònoma. I pot fer-ho sense que en pateixi la dignitat ni la independència d'un i d'altre, perquè el Tribunal de Garanties no és un òrgan foraster i superposat, sinó constitueix una peça essencial de coordinació i de garantia entre l'Estat i la regió autònoma"(1.202).

I prossegueix la tosca argumentació que això "no representa cap minva de la nostra autonomia":

"Quant al respecte que ha de mereixer de tothom el nostre Estatut, perquè sols complint estrictament els preceptes constitucionals del nostre règim, s'obtindrà l'autoritat necessària per a exigir als altres el mateix respecte ..."(1.203).

Situada fora del Parlament català per voluntat pròpia i fent el rol de típics "quintacolumnistes", el paper de la Lliga Catalana a l'estiu del 1934 no pot ésser catalogat com gaire brillant.

La campanya de premsa tingué notable virulència per part de la Lliga Catalana, que intentà tots els mit-

jans per a dividir els rabassaires, sense aconseguir-ho. Passant successivament de classificar-los paternalment entre "bons rabassaires" i "mals rabassaires", a dir que tots eren uns "egoïstes", com assenyalaria J. Marfà el 4 de maig del 1934 a "La Veu de Catalunya" (1.204):

"... veuen que la llei els dona la collita i reserva als propietaris el pagament dels tributs; veuen que els dona la terra en unes condicions avantajoses" (1.205).

Al mes de juliol, malgrat l'adversitat, el Govern de la Generalitat es reafirmà en la seva intenció de defensar la llei de Contractes de Conreu. En aquest moment, la campanya de les dretes espanyoles contra Catalunya era d'una radicalitat absoluta. Aprofitaven la conjuntura per a transformar el "problema rabassaire" en la "rebel·lió catalana". El problema agrari era metamorfosat en "problema català". Mes, la Lliga Catalana seguí el joc brut les darreres conseqüències.

El Tribunal de Garanties Constitucionals, com perspicaçment havia calibrat Cirerra Voltà, sentencià el juny la incompetència de la Generalitat per a legislar sobre matèries com aquell dels Contractes de Conreu, malgrat la defensa jurídica i política realitzada per Amadeu Hurtado (1.206). Pla, va veure la situació així:

"El señor Hurtado, nombrado por la Generalidad comisario para defender sus intereses en el pleito, contestó rozando constantemente la política y defendiendo el fondo revolucionario de la ley. La vista, en sí, interesó poco; lo que levantó un vendaval de pasiones, tanto en Barcelona como en Madrid, fue la actitud de franca rebeldía en que se colocó, frente a este hecho, la Generalidad" (1.207).

L'anul·lació pel Tribunal de Garanties Constitucionals de la llei de Contractes de Conreu aprovada pel Parlament català, no solament suposava la liquidació de la llei mateixa, sinó que, com deia la sentència, la Generalitat "no estava facultada para legislar en aquella materia". Momentàniament, la Lliga Catalana havia aconseguit els seus propòsits. La reacció a Catalunya fou molt viva i la indignació provocada per la interferència del Poder central en una qüestió merament catalana, mostrava el veritable rostre del centralisme espanyol. Per veure la capacitat despectiva del dretisme centralista i la seva hipocresia, una vegada el Tribunal Central havia ja dictaminat contra la Generalitat, cal analitzar un article publicat al dretista i monàrquic diari madrileny "ABC", el 26 de juny, sota el títol de El pleito catalán y sus derivaciones (1.208). Diu el següent, descrivint primer la situació, amb un to grotesc, enfotent-se'n:

"Primero, el Parlamento catalán vota la ley de cultivos, especialmente

perjudicial y molesta para los elementos que componen la Lliga. La Lliga, asustada, carga con el engendro y lo deposita ar-
teramente a la puerta del Gobierno es-
pañol, después de torar del cordón de
la campanilla.

"Aparece el señor Samper i se encuentra con la ley de cultivos colapsada en el umbral. Hay un consejo de familia. El señor Samper se echa sobre los hombros el desmayado cuerpo y lo arroja al patio del Tribunal de Garantías Constitucionales" (1.209).

Tinguem en compte que "ABS" era el portaveu monàrquic -com sempre- i que el seu to era enganyosament distant, com si els plets republicans no tingueren res a veure amb ell. Respecte a la qüestió que ens ocupa, adoptava l'aparent to d'indiferència:

"La verdad es que en todo este conflicto al resto de España ni le va ni le viene nada y que estamos pagando las consecuencias de una pugna meramente regional ... Porque no es a Aragón, ni a Galicia, ni a Extremadura, ni a Castilla a quienes importa la solución que la Esquerra dio al pleito de la rabassa morta, sino a los catalanes mismos. Y si la Lliga busca ahora el amparo del Gobierno central no es porque no sea capaz de arrancar ella, en cualquier ocasión, la bandera de España del coche del Presidente de la Generalidad, sino porque no tiene ahora otro ambiente donde buscar apoyo para sus pretensiones" (1.210).

Es manifest ací, el rancor contra la Lliga Catalana per part d'un company de viatge. La declaració republicana -extraordinàriament oportunista- de la Lliga Catalana al seu Congrés del 1933, havia deixat cremades profundes. I utilitzant el típic sentit comú, en la perspectiva de que "quan tot es compliquemés, millor", "ABC" diu:

"La primera verdad en este asunto es que, otorgada la autonomía a una región, no es posible negarle el derecho a legislar sobre sus problemas peculiares, específicos" (1.211).

Anul.lada la llei pel Tribunal, els diputats de l'Esquerra Republicana es retirarien del Parlament espanyol en la crítica sessió del 12 de juny del 1934, després d'un discurs de Santaló en el qual assenyalava que l'esperit de la llei anul.lada entroncava perfectament amb l'esperit de la República del 14 d'abril i amb el de la Constitució:

"Por el prestigio de la República, por el respeto y eficiencia de la Constitución, por los derechos de Catalunya, nos ausentamos de estos escaños sin asomo de despecho ... En espera de una rectificación que sea garantía de libertad y de paz para los ciudadanos y para los pueblos. Cataluña, al amparo de la Constitución, continuará su obra por las propias libertades y para las libertades españolas" (1.212).

l'Esquerra, la minoria basca va també retirar-se dins la mateixa sessió.

La retirada dels diputats de l'Esquerra Republicana del Parlament espanyol provocà crítiques duríssimes per part dels diputats de la Lliga Catalana presents a l'hemicicle, que quedaven així completament desmarcats com un "estrany pasatger". En Prieto els va d'haver de recordar que feia pocs mesos, ells mateixos, s'havien retirat del Parlament de Catalunya. El desconcert de la Lliga Catalana en aquesta conjuntura assenyala un dels punts més baixos de l'activitat política del partit conservador català.

Uns anys després, Pla ho veia així:

"Nunca, quizás, como en este momento, se puso de manifiesto con tanta claridad nuestra vieja tesis de que la República y la Revolución són, en España, una sola y misma cosa. Santaló unció los intereses de Catalunya a los de la Revolución ... Retirados del Parlamento, los diputados de Esquerra catalana volvieron a Cataluña, donde fueron objeto, al llegar a Barcelona, y en muchas estaciones del trayecto, de calurosos recibimientos. En Cataluña, se ha confundido a menudo la política con el griterio popular en estaciones, apeaderos ..."(1.213).

Però, la voluntat de l'Esquerra Republicana era continuar endavant amb la reforma. El mateix 12 de juny Companys defensava al Parlament de Catalunya la llei

foragitada de la legalitat espanyola. El President de la Generalitat manifestà l'unitat d'esperit de l'esmentada Llei amb el de la República i la seva Constitució, i digué:

"... si som incompetents en la matèria, tant si reformem alguns preceptes de la Llei com si no els reformem, cometrem de totes maneres un acte il.legal i estarem, fora de la legalitat"(1.214).

Anul.lada aquella primera Llei, la Generalitat presentava al Parlament català una altra quasi igual, tal com deia Companys:

"... Hem presentat ... la nova Llei, que és igual amb punt i comes, a la Llei que s'havia presentat abans, per a rebre de nou la rectificació del Parlament. I si vosaltres l'aproveu, el Govern la farà complir, passi el que passi i sigui com sigui"(1.215).

I com d'Abadal, present al Parlament català, tot sol, en una acció d'urgència -puix el seu partit s'havia retirat mesos enrera-, advertís que aquesta nova llei provocaria una crisi total i suposaria la fi de l'autonomisme a Catalunya, Companys contestà:

"...Admetem també, que Catalunya sigui vençuda i que ens siguin arrabassades totes les llibertats; però com que els qui som davant hi perdrem la vida, renunciarem d'una manera triomfant la nacionalitat

En el debat parlamentari del dia 25 de juny, a Madrid, Cambó sostenia que:

"La ley de Contratos de Cultivo dictada por el Parlamento catalán era incompatible con la Base 22 de la Ley de Reforma Agraria y con la iniciativa del Gobierno, que tenía una Ley de Arrendamientos general para toda España"(1.217).

Encara, puix, s'argumentava jurídicament contra la Llei, el que era, donada la peculiaritat de la situació, el mateix que argumentar contra els intents d'aprofundir l'autonomisme català. No es podien separar ambdós fets, i aquesta era la tragèdia de la Lliga Catalana.

Poc abans d'ésser tancat per vacances el Parlament espanyol, Samper obtingué plens poders per a solucionar el conflicte amb la Generalitat, i el 4 de juliol escriví a Companys en els següents termes:

"El Gobierno de la República ... confía a su celo la misión de invitar a la Generalitat a abstenerse de aplicar la ley del día 12 de junio pasado, mientras no se ajuste fielmente a las disposiciones de la Constitución y el Estatuto"(1.218).

Contestant Companys, el dia 18, que:

"... El Consejo de la Generalidad, que ha creído que la ley de Contratos de Cultivo se adapta a la Constitución y al Estatuto, ha tomado el

acuerdo de extender su atención y solicitud al confeccionar el Reglamento que ha de regirla y permita aplicarla, y garantizar así que se adapte fielmente a las leyes básicas de la República ..."(1219)

Balcells, comentant la voluntat solucionadora de les dues parts involucrades en el tema, posa de manifest com el "Reglament" de la llei va ésser la solució intermitja del conflicte:

"Després de les cartes oficials bescanviades entre Samper y Companys, el Govern de Madrid declarà que veia amb satisfacció i confiança la preparació d'un Reglament que, refós amb la Llei, la posés d'acord amb la Constitució. Des de el punt de vista de les relacions amb el Govern central, el conflicte podia donar-se per acabat"(1.220).

L'activitat de la Lliga Catalana contra la Llei fou extraordinària, com assenyala l'antic secretari de Cambó:

"La Lliga Catalana no podía permanecer pasiva ante aquel conflicto que a pasos agigantados se aproximava, y para que su posición fuese conocida desde las alturas hasta las más modestas esferas, renunciando a la fácil popularidad del silencio ... y desafiando el peligro de todo orden organizó el día 3 de julio, más de

70 actos políticos, en Barcelona-ciudad y Barcelona-circunscripción, en los cuales, simultáneamente, los oradores más conspicuos del Partido desarrollaron en sendas conferencias el tema 'la situación política presente vista por la Lliga Catalana' " (1.221).

Però no fou suficient. I a través del "Reglament", d'una o altra forma, el Govern de la Generalitat quedava pràcticament en disposició d'anar aplicant les reformes. Això va radicalitzar paroxísticament els ànims i davant la impotència de la Lliga Catalana, l'IACSI va prendre una dinàmica pròpia cap a posicions més extremes encara, que culminaria en una anada massiva a Madrid, el dia 8 de setembre, per a reclamar la intervenció del Govern central a Catalunya, per a salvar els interessos dels propietaris rurals, en un acte en el qual a més dels dirigents de la institució gremial, encapçalats per Cirera Voltà, parlaren Gil Robles, per la CEDA, Martínez de Velasco, pel Partido Agrario, i Melquíades Álvarez, pels liberals.

El 21 de setembre del 1934, fou aprovat el Reglament pro ucte de l'acord amb el Govern central, i que contenia els elements fonamentals del "reformisme". Uns dies abans, a Gandesa, Companys havia pronunciat un discurs en el qual posava de manifest la timidesa

de la Llei:

"Tots vosaltres ja sabeu el entrebancs que s'ha intentat posar a la llei de Contractes de Conreu, que no és res més que un pas endavant per a regular els pactes entre els amos de la terra i els qui la treballen. No és la reforma agrària: és un règim de meyns injustícia. La revolució va començar sobre la propietat de la terra, i acabarà en el mateix problema"(1.222).

Aquesta naturalesa moderada de la reforma la va remarcar insistentment el líder de l'Esquerra Republicana:

"Les lleis que tenim no satisfan les apetències renovadores del nostre esperit en l'ordre econòmic, polític i social, i cada dia les voldriem més avançades"(1.223).

Contràriament, la mateixa Llei era presentada per les dretes com la "revolució". Ultrapassada la Lliga Catalana pels esdeveniments de tota mena, és a dir, exercint a Madrid el paper d'"esquirols", contra l'autonomisme català, impotent per a portar una segona lluita eficaç contra el "Reglament" de la llei en qüestió, perdut el control del IACSI, i marginats voluntàriament del Parlament català des de primers de l'any, la direcció política va decidir, el 27 de setembre, reincorporar-se a la institució.

Però, nou dies després esclatarien els "fets d'Octubre", i la terrible llei de Contractes de Conreu

sofrí un colapso. El 23 d'octubre el cap militar de Catalunya, Batet, ordenà la suspensió de la Llei, però encara sostingué que quedaven en vigor els contractes ja establerts, encara que exigia el lliurament per part dels rabassaires, dels fruits retinguts al llarg de l'any.

Posteriorment, la Llei seria anul·lada dins el marc d'una posterior llei d'Arrendaments estudiada pels successius Governos de Madrid, encara que sense cap efectivitat concreta.

Els fets del 6 d'Octubre, com hem dit, tancaven un període polític fluid i crític, dins el qual la Lliga Catalana exercí un paper lamentable, però molt significatiu. Aquells que sempre s'havien identificat com "ni de dretes ni d'esquerres"; aquells que mantingueren rotundament que ells estaven per damunt de les classes socials, i aquells que sempre digueren que Catalunya havia d'estar per sobre de tot, finalment s'havien col·locat al seu lloc amb més claretat que mai. Ells eren tan de dretes com el que més pogués ser-ho. Ells eren els representants polítics més radicals de totes aquelles classes socials privilegiades econòmicament i socialment. Ells identificaven l'autonomia de Catalunya amb els interessos d'aquelles classes socials de les quals ells en formaven sociològicament part.

Però, els fets d'Octubre, obrien ara, un nou període.

P A R T I V

CAP A LA DESFETA. LA LLIGA CATALANA I LA
SEVA ACOMODACIÓ AL BIENNI NEGRE. MILITANT
AL FRONT CATALÀ D'ORDRE.

INTRODUCCIÓ

Entrem ara a la darrera recta del treball. La recta històrica que porta cap al tràgic desenllaç de la guerra civil promoguda per l'aixecament militar del 18 de juliol del 1936, secundat per totes les forces de la reacció social i política.

El que calia demostrar respecte a la Lliga Catalana ha estat ja concretat: la seva oposició a les iniciatives reformistes del republicanisme, i per extensió a la profundiment de l'autonomisme a Catalunya, puix la llei dels Contractes de Conreu tingué el valor històric d'una culminació que posa de manifest, per una banda, al conservadorisme català com a força tremendament reaccionària, capaç d'alinejar-se amb els seus símls de Catalunya en fora, puix estava motivada pels mateixos impulsos sociològics que aquells, i per l'altra, la concepció limitadora que les forces polítiques espanyolistes tenien del fet autonomista. Uns i altres es combinaren per, com a mínim, frenar l'autonomia, i fins i tot, les forces polítiques instal·lades al Poder aprofitarien els fets d'Octubre per a liquidar l'autonomisme, o de fet minimitzar-lo a un nivell irrisori, quan després sotmetre'l a l'humiliació d'una administració militar i castellanitzant.

Els fets del "6 d'Octubre" assenyalen el punt de partida d'aquesta part final del treball. Part en la que intentarem analitzar l'actitud dels homes de la Lliga Catalana davant els esmentats fets, respecte als quals es referiran una i altra vegada en forma acusatòria contra les esquerres alimentant la radicalització de la lluita de classes, que tindria com a

dramàtic desenllaç el 18 de juliol del 1936.

Tanmateix tractarem de veure l'acomodació del conservadorisme catalanista al llarg de l'any 1935. Any de predomini progressiu de la reacció espanyolista, dirigida no només contra l'autonomisme de Catalunya, sinó també contra la mateixa Constitució de la República, amb l'objectiu de modificarla substancialment.

I dins d'aquell any del 1935, la Lliga Catalana pugnarà per a tenir, per decret, és a dir, a dit, la responsabilitat de l'Administració de la Generalitat.

És en aquesta part on hem utilitzat diverses conferències i discursos dels principals homes de la Lliga Catalana com a pauta, en uns moments històrics que, postrerament, tornarà a aixecar-se la figura política de Cambó, per a decaure ràpidament.

Finalment, arribarem a l'espai final: les eleccions de febrer del 1936 i llurs conseqüències, amb el resultat, per a la Lliga Catalana, d'una perspectiva de desfeta final.

Superada momentàniament, per la repressió, la conflictivitat promoguda per la llei de Contractes de Conreu, amb els dirigents de la Generalitat i dels rabassaires empresonats, la situació social fou més propícia per a l'activitat de la Lliga Catalana, i més assossegadament els seus dirigents desenvoluparen una tasca de gran activitat ideològica-política, sempre amb els ulls posats en la governació de Catalunya.

EL 6 D'OCTUBRE DEL 1934

Els diversos governs dirigits pels radicals des de les darreres eleccions legislatives actuaren de tap davant les dretes conservadores, galvanitzades per llur guany electoral. Però, el reformisme dels radicals lerrouxistes va anant-se diluint entre les pressions d'aquelles dretes involucionistes i el dèbil reformisme dels radicals, sobre els quals pesava indubtablement el fet d'haver estat una de les forces polítiques que contribuïren a portar el règim republicà. Les altres forces reformadores -republicans d'esquerres i socialites- havien estat foragitades del Govern per les eleccions, i en conseqüència els radicals eren l'única organització, d'entre els partits guanyadors, que tingué aquell estigma de l'esperit del 14 d'abril.

Però, lentament, el radicalisme lerrouxiste anirà cedint. Molt lentament, és veritat, però inexorablement fins arribar a creuar el "Rubicón" d'admetre ministres de la CEDA dirigida per Gil Robles. En el curs d'aquest procés de gradual debilitació radical davant la pressió dretista, el partit hauria àdhuc de trencar-se, i la fracció dirigida per Martínez Barrio esdevindria en una nova formació política, a mig camí entre el radicalisme i el socialisme.

El Govern Samper, tan breu, encara fou el darrer intent de mantenir aïllada la dreta cedista, i el seu paper respecte la qüestió de la llei de Contractes de Conreu fou ambigu. D'una ambigüetat que malgrat tot havia permés que, d'una o altra forma, pros-

perés l'acció reformadora de l'Esquerra Republicana al camp català.

Però, en anunciar-se el 4 d'octubre del 1934 la composició d'un quart Govern presidit per Lerroux, -que succeïa a Samper- quedava patent que el vell líder radical havia cedit a les pressions dretistes, donant entrada al Govern a membres de la CEDA.

Aquest quart Govern Lerroux tingué la següent composició:

Cap del Consell de Ministres :	Lerroux (Radical)
Ministre d'Estat :	Samper (Radical);
Ministre de Justícia :	Aizpún (CEDA)
Ministre de Guerra :	Hidalgo (Radical)
Ministre d'Hisenda :	Marraco (Radical)
Ministre de Governació :	Vaquero (Radical)
Ministre de Marina :	Rocha (Radical)
Ministre d'Instrucció Pública:	Villalobos (Liberal-demòcrata)
Ministre d'Obres Públiques :	Cid (Agrari)
Ministre de Treball, Sanitat i Assistència Pública :	Anguera de Sojo (CEDA)
Ministre d'Agricultura :	Jiménez Fernández "
Ministre d'Indústria i Comerç:	Orozco (Radical)
Ministre de Comunicacions :	Jalón (Radical)

La presència dels ministres de la CEDA fou el signe, per a les esquerres reformistes -i també per a una part de les revolucionàries-, de la ruptura de l'esperit del 14 d'abril. La conseqüència immediata va ésser l'aixecament revolucionari d'Astúries i la proclamació a Catalunya, per Companys, de "l'Estat Català dins la República Federal Espanyola". Definint el marc europeu, per ajudar a entendre la gran sensibilització de les esquerres espanyoles, Molas escriu:

"... fou el senyal extern que no sols el programa republicà queda-

va molt malparat, sinó que fins i tot les institucions republicanes estaven en perill. La desconfiança quant a l'acceptació de la voluntat democràtica de la dreta espanyola, l'ascens de Hitler al poder a Alemanya l'any anterior i la dissolució el febrer del partit Socialista a Àustria per Dollfuss, d'una significació semblant a la de Gil Robles, provocaren el socialisme a la insurrecció..." (1224).

Referint-se a l'actitud de Lerroux de donar entrada al Govern a gent de la CEDA, un manifest de Izquierda Republicana digué:

"Izquierda Republicana declara que el hecho monstruoso de entregar el Gobierno de la República a sus enemigos, es una traición. Rompe toda solidaridad con las instituciones actuales del régimen y afirma su decisión de acudir a todos los medios de defensa de la República" (1225).

El 4 d'octubre del 1934, una editorial de El Socialista, de Madrid, titulada ¿Está ya resuelta la crisis? (1226), entre altres coses, deia:

"Transigir con la CEDA en el poder es conformarse buenamente con una restauración borbónica... ¿Se avienen a eso los republicanos? Nosotros, no. Seguimos siendo intransigentes en alto grado ... La degradación republicana ha llegado al límite previsto, y, asumiendo la responsabilidad de nuestras palabras y nuestros actos, revaloramos nuestras palabras de ayer: Ni un paso atrás..." (1227).

Finalitzada la crisi, amb la formació del Govern amb l'entrada dels cedistes, l'agitació fou considerable a Barcelona. El Govern de la Generalitat es trobà dividit entre el radicalisme feixistitzant del conseller de Governació, Dencàs, i el mateix president de la Generalitat, Companys. El primer partidari de proclamar "l'Estat Català independent", articulat sota un govern totalitari, confirmant aquelles sospites que Hurtado tingué uns mesos enrera respecte el "jove Dencàs". En front, Companys acabaria proclamant "l'Estat Català dins la República Federal Espanyola", anunciat en una allocució feta a la Plaça Sant Jaume el vespre del 6 d'Octubre del 1934, en la qual digué, entre altres coses:

"... Les forces monarquitzants i feixistes que d'un temps ençà pretenen de traïr la República han aconseguit llur objectiu i han assaltat el Poder ... La Catalunya liberal, democràtica i republicana no pot estar absent de la protesta que triomfa arreu del país ... En aquesta hora solemne, en nom del poble i del Parlament, el Govern que presideixo assumeix totes les facultats del Poder a Catalunya, proclama l'Estat Català de la República Federal Espanyola, i en restablir i fortificar la relació amb els dirigents de la protesta general contra el feixisme, els invita a establir a Catalunya el Govern Provisional de la República..." (1228).

Al mateix temps que a Catalunya es produí aquest moviment, esclatava a Astúries una insurrecció revolucionària en la que convergiren la UGT i la CNT.

En canvi, aquesta última organització, a Catalunya, no va incorporar-se globalment a recolzar la crida de Companys, feta en nom del "liberalisme". El que no vol dir que membres de l'organització, individualment, no participessin. De fet, la vaga general fou total a partir del dia 5.

Simultàniament, a l'Ajuntament de Barcelona, l'alcalde, Carles Pi i Sunyer, convocà els regidors per a sotmetre a llur adhesió una declaració de recolzament de la proclamació del president de la Generalitat, obtenint 22 vots a favor contra 8. Aquests foren els del grup de la Lliga Catalana, encapçalats per Duràn i Ventosa.

En no participar plenament la CNT, el moviment quedà amputat, a Barcelona, d'un element fonamental, i fou dominat per les forces militars dirigides pel general Batet, que haurien de trobar forta resistència al CADCI.

El Govern Central proclamà l'Estat de Guerra a tot el país, i la repressió següent, forta a Barcelona, fou sentzillement duríssima a Astúries.

Adhuc Azaña fou detingut, i posteriorment inculpat en un procés en el que malgrat tot^{no} va poder-se-li provar cap de les acusacions d'haver organitzat la rebel·lió del 6 d'Octubre (1229).

Des de la perspectiva que dóna el pas del temps, cal preguntar-se si les esquerres no varen precipitar-se en llur actitud insurreccional a Catalunya i a Astúries, que tingué com a causa explicitada aleshores el fet de l'entrada de la CEDA al Govern de la República, com ja hem vist. Perquè, de fet, la CEDA, com

a institució política i el mateix Gil Robles, com a dirigent màxim, havien ja -igual que la Lliga Catalana- acceptat el marc institucional de la República, i així ho exposa clarament Gil Robles en els seus escrits posteriors (1230), a l'igual que abonen aquesta tesi els discursos fets pel líder cedista pronunciats entre el 23 de desembre del 1934 i el 10 de novembre del 1935, en els quals l'acceptació de la República és un fet molt clar. Encara es detecta en els discursos de Gil Robles un tarannà mínimament democràtic que apareix en franca contradicció, en canvi, qmb les manifestacions de Calvo Sotelo i el seu "Bloque Nacional", la perspectiva del qual era instaurar, en primer lloc, un règim totalitari, per a possibilitar, en una segona etapa, la restauració monàrquica. Aquesta idea del "Bloque Nacional" -organització fundada unes setmanes després dels fets d'Octubre, és a dir, al desembre del 1934- aglutinava sectors com Renovación Española, els demencials "Legionarios", d'Albiñana, i els grups tradicionalistes, tots ells dominats per l'esperit de "Dios, Patria, Rey". Per a aquesta dreta ultra, distanciada de la representada per la CEDA, -aproximadament a la mateixa distància que la Lliga Catalana- l'Estat espanyol es trobava -i per justificar-ho es referien als fets d'Octubre- en "guerra civil". En una guerra civil que enfrontava, per una banda, a "la España eterna", i per l'altra al "marxisme" -segons expressions del mateix Calvo Sotelo. Preocupació fonamental d'aquest conjunt polític fou poder demostrar el fracàs total de la "contemporitzadora" CEDA en la seva política de procurar "reformar" la República. Ells mateixos es presentaven com a "exèrcit de reserva" per a quan es produís la "banarrota" de la política cedista. Per això, en el càlcul polític de Calvo Sotelo fi-

gurava la presa violenta del poder utilitzant l'Exèrcit, instaurant inicialment un Estat totalitari, no feixista, però fortíssimament impregnat de corporativisme, a l'estil Salazar a Portugal, per a gradualment propiciar la tornada de la Monarquia. De fet, aquest càlcul polític era una previsió del que hauria d'ésser posteriorment la Dictadura Franquista. Només que el Caudillo i el seu règim de "transició" perduraren durant quasi quaranta anys, i deixaren pas a la restauració monàrquica pràcticament amb la desaparició biològica del dictador.

La CEDA i la Lliga Catalana, que defensaven el mateix ordre social que el "Bloc Nacional", en canvi, havien acceptat el marc republicà. Volien modificar la Constitució i fer-la a la seva mida conservadora.

Aquesta voluntat modificadora fou el que excità les esquerres reformistes, i donà, momentàniament, per exemple, la direcció del socialisme a la seva fracció més esquerrana, fortament implantada a Astúries.

Naturalment, la insurrecció popular, circumscrita a Astúries i a Catalunya -i encara a Catalunya marcada del recolzament de la CNT-, va fracasar i el Govern Lerroux-Gil Robles prosseguí la seva existència, en la perspectiva d'una reforma constitucional que no podia tenir lloc abans del 9 de desembre del 1935, des de un punt de vista jurídic.

LA LLIGA CATALANA I EL "6 D'OCTUBRE"

Els esdeveniments conflictius, normalment, tenien la virtut de desconcertar políticament la Lliga

Catalana, sempre tan calculadora en les seves opinions i activitats, dominades per un verbalisme, encara, consensualista, intentant camuflar la seva naturalesa classista. La seva actitud fou de condemnaió total dels fets insurreccionals, i encara que pràcticament no havien tingut temps de tornar al Parlament de Catalunya, en l'esmentada reunió de l'Ajuntament barceloní, Duràn i Ventosa posà de manifest la seva negativa a adherir-se a la proclamació, per Companys, de "l'Estat Català dins la República Federal Espanyola".

La posició "oficial" del partit conservador català es manifestà obertament a la sessió parlamentària del 9 d'octubre del 1934, celebrada a Madrid, en un ambient de crispació, i amb l'absència quasi total dels diputats d'esquerrers. L'ambient és precisat per Pla:

"Cuando la sesión se abre, los bancos izquierdistas están casi todos vacíos. En cambio, reaparecen en el hemicycle los diputados nacionalistas vascos. Cuando el Gobierno entra en el salón y sube al estrado presidencial... se produce una ovación apoteósica. Los diputados aclaman al Gobierno y lanzan repetidos vivas a España, a la República y a Cataluña española" (1231).

En aquest ambient, el cap de Govern, Lerroux, va referir-se als fets insurreccionals, fent en el seu discurs, més indidència en els fets de Catalunya que en els d'Astúries i Euskadi:

"... yo tento la seguridad de que la inmensa mayor parte de

Cataluña, cuando no esté aherrojada por el sectarismo, se levantará a defender a España, naturalmente pensando en su propia personalidad y en sus libertades" (1232).

Després d'assenyalar que no pensava anar contra aquestes "libertades", anunciava la seva disminució:

"En la Constitución y en el propio Estatuto de establecen los modos de modificar aquello que no sea compatible con la conciencia nacional" (1233).

Concretant la seva proposta d'abast intermig, de la forma següent:

"... preparaos a modificarla -es refereix al autonomisme català-, pero no a estropellarla, porque entonces os iríais a igualar con los que están en el lado opuesto" (1234).

Parlà a continuació Gil Robles, qui proposà suspendre per breu temps -segons l'article 58 de la Constitució- l'activitat parlamentària, desfilant a continuació els principals líders polítics presents, tots dretans:

"... la Cámara fue, en estas horas, un todo unido y homogéneo y una expresión auténtica del pensamiento y el sentir de la inmensa mayoría del país. Desfilaron, en el debate, una tras otra, las diferentes figuras parlamentarias y todas hablaron en en elevados tonos de patriotismo y de cohesión. Puede ser un testimonio

de lo que decimos, de un lado, las palabras de José Antonio Primo de Rivera; del otro, las del señor Ventosa..." (1235).

El líder de la Lliga Catalana prengué la paraula enmig d'una notable expectació, encara que ningú dubtava de la seva postura procliu a l'espanyolitat. Confirmant això, el que fou darrer ministre d'Hisenda del rei, definí la naturalesa del "moviment" insurreccional a Catalunya:

"... no ha sido el de Cataluña un movimiento del pueblo catalán, que ni aun movido por un instinto obcecado o equivocado se levantara contra España... Para mí lo que revela claramente el carácter del movimiento es que, al lado de los elementos catalanes, se destacaba la presencia, y aun diría la presidencia, de muchos elementos políticos españoles, no catalanes, demostrando de manera inequívoca que lo que se buscaba, no era una finalidad de Cataluña, sino una finalidad destructora de toda la vida de España. (Aplausos)" (1236).

I després d'aquest intent de globalitzar totes les esquerres de l'Estat en la qüestió, amb clares referències a Azaña, Ventosa prosseguí:

"... y tengo empeño en decir que al lado de los que dirigieron desde la Generalidad aquella proclama no estaba la opinión de Cataluña, que estaba ausente la mayoría de los representantes en Cortes de Cataluña que seguimos formando parte del Parlamento español. (Muy

bien). Y diré todavía más: que habíamos manifestado explícitamente nuestra disconformidad en actos públicos; y aún agregaré... que en la misma noche en que se produjo el choque sangriento en Barcelona, los representantes de nuestro partido en el Ayuntamiento, en un acto admirable de civismo, no fueron con sus ausencias a marcar la disconformidad, sino con su presencia y con peligro de su vida, a votar contra la adhesión a la proclama de la Generalidad. (Muy bien. Grandes aplausos). (1237).

I oblidant el seu antic antagonisme amb el lerrouxisme -durant dècades l'enemic fonamental del catalanisme històric-, Ventosa i Calvell expressà la seva adhesió a Lerroux:

"Porque esto comprueba -referint-se a la proclama en que Lerroux declarava l'Estat de Guerra- que el Sr. Presidente del Consejo de ministros, al lado de un atributo esencial del gobernante, que es el de la fortaleza, ha tenido un atributo más difícil de conseguir, que es el de la serenidad" (Muy bien) (1238).

Per, finalment, adoptar l'actitud col.laboracionista amb el Govern per a refer "l'ordre" a Catalunya:

"... yo le digo que puede contar su señoría con el concurso de la minoría regionalista y de la masa importantísima de opinión catalana que nosotros representamos; que creo importa mucho a España en el en estos momentos no sea el restablecimiento de la paz en Cataluña una obra de im-

posición y de violencia, sino que a ella colaboremos en primer término aquellos que genuinamente, auténticamente, representamos una parte importante de opinión catalana" (1239).

L'oferta de la Lliga Catalana no va ésser immediatament recollida, puix l'autonomia de Catalunya quedà, de fet, en suspens, a l'espera de les decisions governamentals. Per altra banda, la llei de Contractes de Conreu, motiu de grans clarificacions polítiques, fou suspesa el 23 d'octubre del 1934 pel general Batet.

Cambó: promotor de repressions

La insurrecció d'Astúries tingué un caràcter eminentment social. Els fets de Catalunya, una naturalesa més política. Però les dretes espanyoles, àdhuc, la Lliga Catalana, captaren l'essència revolucionària d'aquells fets, valorats des d'un mateix punt de vista: eren dues variants de la mateixa revolució: marxisme + separatisme, en formulació precisa de Calvo Sotelo. Per això, els principals líders de les dretes no governamentals del moment demanaren repressions exemplars. Pla concreta la situació amb aquesta perspectiva:

"... Había sido una revolución y como tal había de enfocarse para comprenderlo. Sin embargo, el tratamiento que se dará al fenómeno será como si hubiera sido una algarada y una algarada cualquiera. Las consecuencias de este error serán incalculables..." (1240).

vençuda amb una brutalitat extraordinària, conduint les accions bèl·liques i conseqüent repressió, des de Madrid, el general Franco, incorporat per Gil Robles a la direcció de l'Exèrcit. La carnisseria asturiana, especialment als humils mitjans de la mineria, és un fet que encara es recorda ara, després de més de cinquanta anys. Fou per indicació del futur Caudillo que s'utilitzaren forces de la Legió. En canvi, Pla veu els fets de forma diferent: la presència de Franco era per ell un factor de tranquil·litat:

"El proceso de las operaciones militares para vencerla -es refiere a la insurrección d'Astúries-, fue una obra maestra del general Franco, que supo sacar de una organización militar destrozada por la política del bienio, un rendimiento notabilísimo. La presencia en el Ministerio de la Guerra de una cabeza de jefe y una voluntad de español, fue notada por la opinión rápidamente con visible satisfacción" (1241).

I entre aquelles opinions que es felicitaven per la "lluïda" actuació repressora de l'Exèrcit figurava la de Cambó. En efecte, el 5 de novembre del 1934, digué, el capdavanter de la Lliga Catalana, alineant-se amb l'estat d'ànim de la gran dreta espanyola:

"Eran muchos los que se preguntaban en España: El día que tenga que ponerse a prueba el Ejército, después de todo lo que se ha hecho con él, ¿responderá? Y al estallar el movimiento revolucionario del día 5 de octubre supimos que el Ejército respon-

día con una lealtad, con una decisión y con una eficacia que algunos, los más optimistas, podrían sospechar, pero seguramente que la realidad superó sus ilusiones. (Muy bien)" (1242).

Però Cambó, aquell dia 5 de novembre del 1934, digué al Parlament espanyol altres coses. Va fer l'e-
logi classista a l'Exèrcit i de la seva repressió bru-
tal a Astúries, calculada pel general Franco com si
fos un exercici assagístic del genocidi que comença-
ria el 18 de juliol i que duraria pràcticament durant
quaranta anys. En Cambó aquell dia va demanar repres-
sió duríssima contra els insurrectes. Veiem-ho:

"... Continuan siendo una gran realidad aquellas afirmaciones de Angel Ganivet que hace más de cuarenta años, cuando definió el carácter español en relación con la Justicia diciendo que el español, primero se siente justiciero y quiere castigar muy duramente, pero inmediatamente se siente piadoso y quiere borrar por el perdón la pena que los Tribunales han impuesto ..." (1243).

I després de recollir la idea d'un dels "orto-
doxes" espanyols més preclars, Ganivet, Cambó passa a
concretar:

"Yo no quiero que se agraven las penas, y o pediría, quizás, que se disminuyeran las penas, pero al mismo tiempo pediría que se procurase que fueran más eficaces los procedimientos de urgencia, que ya en su comienzo empiezan a viciarse, no siendo tan expeditos como debían ser..." (1244).

Tenint en compte que els procediments d'urgència voltaven entorn a la possibilitat de penes de mort, Cambó, puix, volia duresa, és a dir, execucions. La qual cosa encaixa bé amb la naturalesa de la seva ideologia dretista. Fet el descobriment que una República podia ésser tan conservadora i tan repressiva com una Monarquia, Cambó demanava aquell caràcter a la República establerta a Espanya el 14 d'abril del 1931, sota un esperit de reformes. La imatge de Thiers a França després de la insurrecció de la Comuna, planejava juntament amb les paraules de Cambó:

"Yo pediría a todos los señores diputados que nos comprometiéramos a que el día en que se discute la reforma constitucional se establezca en ella un precepto que dificulte la concesión de amnistías en España para los delitos que se llaman políticos y sociales aunque vayan acompañados de las manifestaciones máximas de la delincuencia" (1245).

Demanan, doncs, un consens de duresa, i parlant com un autèntic fiscal, exigí el líder de la Lliga Catalana:

"Para esos delitos no hay más pena eficaz que la pena de muerte, porque todas las demás penas vienen canceladas a los pocos meses por una amnistía... ¿Creéis, señores diputados, que cualquier pena que no sea la de muerte -que todos hemos de tener interés en que no se prodigue- tiene ejemplaridad alguna?" (1246).

Afortunadament per a les forces socials implicades en els processos oberts contra el moviment in-

surreccional, el Govern de Lerroux i de Gil Robles es mostrà molt més moderat que Cambó; potser pressionats pel President de la República, Alcalá-Zamora. Però, fos el que fos, quedaven per a la història aquelles paraules brutals de Cambó.

UNES DRETES DIVIDIDES

Potser mai com en aquells moments les dretes, que en aquella conjuntura de finals del 1934 dominaven la situació política, posaren de manifest llur divisió interna. Per una banda, la dreta instal·lada pròpiament al poder polític, especialment les representades pel tàndem Lerroux-Gil Robles, i per l'altra aquelles agrupades al "Bloque Nacional" fundat per Calvo Sotelo, i dins el qual figuraven homes tan reaccionaris com l'anticatalà visceral Goicoechea. I enmig, oscil·lant entre unes i altres, la Lliga Catalana.

Aquell mateix 5 de novembre del 1934 l'esmentat Goicoechea demanava la "dictadura", en un discurs que tingué la mateixa fibra reaccionària que el de Cambó. Només que Goicoechea a més de penes de mort, parlava de "dictadures":

"¿Qué es lo que en este momento anhela el país entero para que no se repitan catástrofes como la actual?. Pues hay que decirlo con franqueza entera, con claridad y rotundidez: Lo que anhela el país es que desandéis todo lo andado desde el 14 de abril de 1931 (Rumores); lo que anhela el país es una obra de rectificación y de enmienda, una

obra en que edifiqueis todo lo que se destruyó, para que España vuelva a ser lo que era". (1247).

Cambó, en canvi, malgrat demanar penes de mort, es conformava amb modificar la Constitució, però ambdós, navegaven dins les mateixes aigües reaccionàries aquells dies del 5 de novembre del 1935, quan, desencantats per la manca d'eficàcia repressiva del Govern, feia Cambó extensiu el seu desencant a tot el país:

"Hay un hecho, señores del Gobierno, que no se os puede ocultar y yo no cumpliría mi deber si no lo proclamara aquí; es el siguiente: que el día 9 de octubre a hoy, el estado de conciencia de la sociedad española, por lo menos, en cuanto yo lo conozco, ha sentido un desencanto lamentable" (1248).

En l'operació d'atac combinat contra el Govern dretista (!) de Lerroux-Gil Robles no podia faltar la intervenció de Calvo Sotelo, el qual començà l'ofensiva dialèctica recolzant, precisament, Cambó:

"Jamás Gobierno alguno, señor Lerroux, lo decía ayer don Francisco Cambó, logró la suma de adhesiones y de fervores que logró S.S. desde el 5 de octubre. De entonces acá, el ambiente popular ha ido entibiándose y en lugar de aquel entusiasmo en grandes zonas del país, sólo hay desesperanzas y desánimo. (1249).

Calvo Sotelo també volia repressió extrema, i això encara podia fer-ho el Govern, doncs sinó:

"Hoy, los elementos revolucionarios se están rehaciendo espiritual y moralmente a marcha vertiginosa; hoy, los elementos revolucionarios no se consideran derrotados y sí, tan sólo, en un compás de espera, como dijeron los mismos mineros de Asturias en el momento de pactarse esa rendición, sostenidos por algo o por alguien que no es fácil definir, por algo o por alguien misterioso, por un fluido magnético que emana no sé de que alturas invisibles, que a todos cerca y aprisiona, con las fibras sutiles de una traición antiespañola" (1250).

El mateix Pla, testimoni excepcional dels fets des del seu observatori periodístic, perfilava el 1940 la situació que seguí els fets revolucionaris d'octubre, i que tant exasperava Goicoechea, Cambó i Calvo Sotelo:

"... los vencidos del 6 de octubre encuentran en las zonas grises de la opinión una ayuda y un apoyo decisivo. Se hacen públicamente cuestaciones para los presos, para los exiliados. Los elementos de la burguesía que contribuyeron a ellas, verán salvada la vida unos meses más tarde... ¡el 18 de julio de 1936! (1251).

Per a les forces socials representades, en aquella conjuntura, per Goicoechea, Cambó i Calvo Sotelo, les debilitats del Govern i la "traïció" d'Alcalà-Zamora -el "fluido magnético" paralitzant al qual es referí Calvo Sotelo-, preparaven el camí per a la sublevació militar del 18 de juliol del 1936. I això pot

ser cert, però el fons de la qüestió es que tots ells desitjaven ja a 1934 un càstig exemplar, una anticipació de la repressió franquista. Mes el Thiers del moment era Lerrooux, i Lerrooux no era pas en Thiers. Pla ens ho aclara amb la seva peculiar claretat:

"La opinión hubiera deseado que Lerrooux se hubiera convertido en el Thiers legendario de 1871" (1252).

Les dretes no governamentals, en aquells moments, varen veure la gran possibilitat d'establir una "República de tipus corporativista," és a dir, sense esquerres, sense organitzacions obreres ni populars, la qual cosa, probablement, hagués avançat l'esclatament de la guerra civil.

LA LLIGA CATALANA I LA SEVA ACOMODACIÓ AL
 RÈGIM DE PROVISIONALITAT AUTONÒMICA
 =====

El tema de l'autonomia de Catalunya es constituí ràpidament en el centre de l'atenció repressora de totes les dretes parlamentàries espanyoles. Però opinaven diversament. Hi ha un bloc, integrat per les dretes extremes, representades per Calvo Sotelo, Goicoechea, Honorio Maura i Primo de Rivera, partidari de la liquidació, sense més de l'autonomia, i de la "reintegración de Cataluña al seno patrio". L'altre, impulsat, des de l'ombra, pel mateix president de la República, Alcalá-Zamora, i manifestat a través del cap de Govern, Lerroux, el seu Partit Radical, i també la CEDA, tots ells partidaris d'una supressió eventual de l'autonomia i la conseqüent reelaboració de la mateixa sobre unes bases molt més restringides. I finalment la Lliga Catalana que, si en la qüestió del càstig a imposar als sublevats d'octubre es mostrà coincident amb la dreta més extrema, ara, ací, des del primer moment, defensà la tesi que el Govern no havia d'identificar la Generalitat amb l'Esquerra Republicana. La Lliga Catalana veia la possibilitat d'un accés al poder autonòmic. Accés que es produiria, però no en la forma immediata que els homes de la Lliga Catalana volien.

DAVANT EL FUTUR DE LA GENERALITAT

El primer impuls del Govern Lerroux fou humiliant per a Catalunya. Probablement més humiliant que

si amb un decret haguessin resolt dissoldre la Generalitat, tal com volia la dreta extrema. Aquest fet paradoxal, que fa dubtar de si Lerroux volia salvar la institució o bé humiliar-la, portà a la presidència de la Generalitat al coronel Jiménez Arenas, -i a l'alcaldia de Barcelona al també coronel Herrera-, Amadeu Hurtado, observador atent dels fets, els valorà així:

"En pocs dies havíem saltat als temps de la Dictadura amb totes les funcions polítiques de Catalunya en mans de militars que anaven a governar en estat de guerra i amb censura, ... La nostra gent estava indignada de veure que un coronel d'infanteria governava militarment Catalunya... i que al mateix temps s'anaven retirant de la Generalitat els serveis que li havia traspasat l'Estat i es dissolia el Patronat de la nostra Universitat autònoma" (1253).

Per altra banda, en el Govern de Madrid, l'antic regionalista Anguera de Sojo, ara ministre del Govern com a membre de la CEDA, passava a ocupar-se de "pensar sobre la situació de Catalunya".

En poques paraules, el Govern sota una aparent actitud de tolerància i respecte al fet autonòmic, intentava escarmentar momentàniament Catalunya. Humiliant-la. No poden tenir un altre sentit les mesures preses quasi a l'endemà del 6 d'Octubre del 1934. Després, l'huliliació donaria pas a una etapa de controlada recuperació d'una autonomia absolutament minvada.

La Lliga Catalana, com sempre passa amb les ac-

tituds conservadores en molts moments greus de la política, deixà passar uns dies abans de pronunciar-se sobre la "lerrouxada", però finalment hagué de fer-ho a finals d'octubre del 1934, a través del Manifest de la Federació de Joventuts i Secció Escolar, publicat a "La Veu de Catalunya" del 24 d'octubre del 1934 (1254). Aquest manifest tingué quatre apartats de títols ja significatius: "La nostra fe en Catalunya", "Afany de continuïtat i superació", "No som separatistes", "Per la concòrdia dels catalans". Comença el manifest dient que:

"La vida d'un poble i el sentiment no són vinculats a la drada de cap partit polític" (1255).

I després d'aquesta referència a l'Esquerra Republicana, manté la seva fe en Catalunya:

"Renunciar a la Autonomia, que és la concreció legal de la nostra llibertat, seria la confessió vergonyosa de la nostra incapacitat i de la nostra feblesa. I un poble que això perd, més valdria que renunciés a la pròpia existència" (1256).

I també la seva fe en la hispanitat, com sepre:

"Les joventuts de Catalunya tenim prou fe en la fortitud i en el vigor d'espiritualitat del nostre poble perquè, dins el conjunt hispànic, Catalunya aconseguixi i mantingui la seva plenitud" (1257).

Després d'aquesta declaració de les "Joventuts", i sempre dins d'aquell prudent joc de moviments lents, típic del conservadorisme, sortí la Declaració Oficial

de la Direcció Política de la Lliga Catalana, recollida per "La Veu de Catalunya" del 29 d'octubre del 1934 (1258). La declaració era inicialment duríssima, en la línia de personificar els fets d'Octubre com a culminació de la gestió esquerrana:

"... Estima -el Consell- que els fets ... han d'ésser considerats com a conseqüència fatal de més de tres anys del més apassionat partidisme i de la més desenfrenada demagògia..." (1259).

Per a, a continuació, oposar-se a l'anticatalanisme utilitzat per la dreta extrema com a instrument de desfeta de la República, al mateix temps que sincronitzava amb la defensa de la "hispanitat":

"... avui, davant l'ofensiva anticatalana -i que per ésser tal, és essencialment antiespanyola- afirmem la nostra fe en el poble de Catalunya" (1260).

I finalment apuntant-se ja a la perspectiva lerrouxista de caminar cap a la revisió de la naturalesa autonòmica, oferint-se per a la "reconstrucció nacional":

"El Consell ha pres nota de les solemnes i reiterades manifestacions de respecte a l'Estatut de Catalunya i al procediment legal per a la seva eventual revisió formulades pel senyor President del Consell de Ministres i confia plenament en que elles seran, en definitiva, les que informin i preisideixin els acords del Govern d'Espanya... Amb aquest esperit, el Consell de Govern de Lliga Catalana afirma la seva de-

cisió d'anar, serenament, sense provocacions, ni defalliments, amb l'esforç sostingut i disciplinat, a reparar els estralls que uns anys d'inconsciència han causat a la nostra terra" (1261).

Per la seva banda, el Govern de Lerroux, com hem assenyalat, adoptà, seguint el criteri del ministre cediste, el català Anguera de Sojo, la postura recollida al preàmbul del seu projecte de llei per a establir un règim provisional a Catalunya:

"Esa Generalidad, por la conducta subversiva de dos de sus órganos -Presidente y Consejo Ejecutivo-, y por la subversión de numerosos elementos del tercero -Parlamento regional-, se ha situado fuera de la legalidad... Más como el Estado español, fiel guardador de las normas constitucionales, se halla obligado a reconocer y amparar el Estatuto como parte integrante de su propio ordenamiento jurídico... procede adoptar una resolución que ponga término a semejante situación" (1262).

El nou ordenament jurídic pressuposava les tres següents decisions per part del Govern:

- a) Suspensió de les funcions atribuïdes per l'Estatut al Parlament de la Generalitat.
- b) Anomenament d'un funcionari amb caràcter de "gobernador general", el qual assumiria els poders del President de la Generalitat, més els poders propis del Consell Executiu, amb capacitat per a delegar convenientment les diverses funcions, si així ho decidia.
- c) Anomenament d'una Comissió destinada a estudiar i proposar decisions al voltant dels serveis traspassats, amb capacitat de decidir la supressió d'aquelles funcions traspassades i llur retorn al Govern central.

Al Parlament espanyol, la dreta extrema, encoleritzada per la "debilitat" del Govern, i acusant Gil Robles i els cedistes de "traïció", per iniciativa d' Honorio Maura, monàrquic, proposà senzillament la derogació de l'Estatut.

Davant d'aquestes actituds, la Lliga Catalana, encara que respectant la decisió del Govern, va presentar una proposta per mitjà de Trias de Bes, en la qual demanava la continuïtat institucional de la Generalitat, amb una línia que obría al partit la possibilitat d'accedir immediatament al poder autonòmic, puix el Parlament català quedà delmat després dels fets del 6 d'Octubre. La proposta de Trias de Bes demanava el següent:

- a) "Les normes interines de la Generalitat, concretament l'article 44, possibiliten "una transitoria reconstitución de sus organismos, ejerciendo la Presidencia de la Generalidad quien desempeñara efectivamente la del Parlamento" (1263).

És a dir, demanaven una presidència que hauria anat a parar al vicepresident del Parlament, i ara president accidental, Martínez Domingo, home de la Lliga Catalana.

En segon lloc, Trias de Bes demanava:

- b) La continuació de les activitats del Parlament, degut a què "esta institución, no sólo estuvo apartada del movimiento subversivo, sino que una importante fracción de sus miembros se hallaba en decidida oposición y franca protesta contra el mismo" (1264).

Naturalment, la "importante fracción" era el

grup minoritari de la Lliga Catalana, majoritari ara en el desfet Parlament per l'acció repressiva contra molts diputats de l'Esquerra Republicana.

En tercer lloc, es demanava que:

- c) El Parlament podria "en una sola sesión, designar su Consejo ejecutivo provisional integrado por personas que merecieran la confianza tanto del Gobierno de la República como de la opinión catalana" (1265).

Aquestes "bones persones" capaces d'ésser tolerades a Madrid no podien ésser altres que els conservadors catalans de la Lliga Catalana, puix en una sessió parlamentària com aquella tindrien majoria, encara que per altra banda la realitat democràtica d'aquesta sessió estava ja condicionada avantmatch per la necessitat que fossin acceptables per a Madrid.

I finalment, es demanava un vell somni del partit:

- d) "Aprobar la ley de régimen electoral a base de representación proporcional..." (1266).

En breus paraules: la Lliga Catalana es proposava a ella mateixa per a administrar la Generalitat.

Pràcticament tot el mes de desembre del 1934, el tema de la Generalitat de Catalunya estigué present a les discussions del Parlament espanyol, amb, segons Pla, tres intervencions convergents de Primo de Rivera, Cambó i Goicoechea, el 30 de novembre del 1934.

Cambó digué sobre el tema "Catalunya":

"Y yo digo a los señores Diputa-

dos que la máxima garantía de que no se produzcan jamás hechos como los del 6 de octubre es que en España, después de haber resuelto nuestros problemas interiores... -los problemas del santo pan de cada día-, resolvamos los, problemas del ideal, porque no sólo de prosperidad material viven los pueblos. Y España ha sido el ejemplo más admirable de esta verdad" (1267).

Obviant el fet que els esforços del període reformador d'Azaña eren per a aconseguir la solució dels problemes derivats del "santo pan de cada día", que tan brutal oposició trobà a les dretes espanyoles i catalanes, el discurs de Cambó pren un to clàssic de la grandiloqüència de l'espanyolisme ortodox, del més pur estil tradicionalista, i que en darrera instància no constituïen altra cosa que ventallots a l'aire per a encobrir tendències totalitàries, a les quals fou tant propens el líder de la Lliga Catalana en determinats moments de la seva vida política:

"La España de las grandes proezas; la España que dominó a Europa, que fue la primera potencia continental de Europa, era una España miserable, de menos de ocho millones de habitantes, que estaba muriendo de hambre; pero aquella gente tenía un ideal y aquel ideal superaba todas las deficiencias de nuestra situación geográfica, y la falta de prosperidad, lo salvaba todo" (1268).

El típic llenguatge imperialista empleat ací lligava amb aquells paràgrafs dedicats al feixisme de Mussolini -veure la Part I-, doncs el dèspota italià

havia donat al seu poble, segons Cambó, un "ideal".
 ¿Quin ideal preconitzava ací Cambó, a finals de l'any
 1934?, ¿Potser una reconquesta de Portugal i dels im-
 peris de "allende los mares"? Anar a conquerir Euro-
 pa semblava massa complex. Potser fou una impremedita-
 da endevinació del futur, puix el general Franco dona-
 ria al país un "ideal" aixecat sobre milions de morts
 i d'exiliats.

En la mateixa línia camboniana es pronuncià
 l'ultra Goicoechea:

"Yo soy de los que creen que hay
 que prescindir de la centraliza-
 ción jacobina, que hay que olví-
 darla para volver a la tradición
 histórica, porque todo lo que
 sea historicista, todo lo que a
 esa tradición nos aproxime, re-
 presentará razonable franquicia
 y amplitud administrativa perfec-
 tamente compatibles con la uni-
 dad del Estado español; todo lo
 que sea apartarse de esa tradi-
 ción, será precipitar a España
 en el fraccionamiento y en la
 disolución" (1269).

La tradició històrica de Goicoechea és amb al-
 tres paraules aquell "ideal" que esmentava Cambó, so-
 bre el qual es pronunciaria també Primo de Rivera, con-
 centrant els seus arguments sobre el tema català:

"El ideal que nos enlaza es la
 unidad de destino, y si todos
 nos empeñamos en que España no
 tenga unidad de destino, ¿en
 qué vamos a asegurar la perma-
 nencia de España? !Esto sí que
 tendríamos que hacerlo antes de
 meternos a dar Estatutos! !Dar

a España una gran empresa, un gran rumbo histórico!" (1270).

Com un partit de "goma", però, la Lliga Catalana, aquell darrer trimestre del 1934 es movia elàsticament, sempre, malgrat tot, dins el seu àmbit natural, la dreta. Oscil.lava entre la dreta extrema i la dreta moderada, (moderadament quan es tractava de l'autonomia catalana, conduïda en aquest tema, la Lliga Catalana, pel seu instint del "poder").

Ja al mes de novembre del 1934, en una entrevista feta pel "Diario de Madrid", reproduïda a "La Veu de Catalunya" del 9 d'aquell mes (1271), defensà Cambó l'autonomia catalana, però no es mostrava contrari al retall estatutari:

"Reconozco que la manera cómo fue administrada, desde su implantación, la autonomía de Cataluña molestó a la inmensa mayoría de los españoles no catalanes; pero puedo añadir que la molestia fue mayor y más viva para la gran mayoría de los catalanes" (1272).

Declaracions dirigides per a tranquil.litzar els ànims espanyolistes i hipercentralistes, tan abundants entre la classe política de l'Estat espanyol al llarg de pràcticament tots els temps, fins ara. Per a continuació empalmar amb una anàlisi més concreta del futur de l'Estatut:

"No soy contrario a una revisión del Estatuto catalán; pero estimaría precipitación y ligereza hablar de los extremos a que la

revisión debe contraerse antes de tener la experiencia de un periodo de aplicación legal y escrupulosa del Estatuto"(1273).

Línea, aquesta, assumida per la Lliga Catalana fins que fou imposat el Règim provisional. Hem vist fa un moment les coincidències "profundes" entre Primo de Rivera, Goicoechea i Cambó, recollides per Pla, i referides a la perspectiva dels "ideals" d'Espanya. Però el que no recull Pla per a la història és que Cambó, a part de coincidir amb aquells líders de l'extrema dreta, també, en el mateix discurs, discrepà de les seves opinions sobre Catalunya. I és que, vist des d'ara, s'ha d'entendre el fet que la Lliga Catalana, una i altra vegada, intentà convèncer les dretes extremes d'Espanya -les grans dretes- que administrant ella l'autonomia catalana, "dins Espanya" naturalment, la política a desenvolupar seria una política similar a la que elles podrien fer a l'Estat espanyol. I això, aquelles dretes grolleres mai ho van entendre. Tan brutal era el seu centralisme castellanitzant.

Doncs bé, Cambó, aquell 30 de novembre del 1934 al Parlament, tingué xocs amb Goicoechea i amb Primo de Rivera en el que feia referència al tema català -topades que, repeteixo, Pla escamoteixa en la seva història de la República-. Discurs el de Cambó que, per altra banda, també és interessant per altres motius, com per exemple en parlar de la "naturalesa del 6 d'Octubre" -responent a Honorio Maura, qui havia proposat la dissolució pura i simple de l'Estatut de Catalunya-, respecte a la qual digué:

"Afortunadamente -desmentint a Maura, qui es manifestà parlant de la "rebelión de Cataluña"- para España, el día 6 de Octubre hubo rebelión del Presidente de la Generalidad, secundada por miembros del partido de la Esquerra ... pero no hubo participación... de la gran masa del pueblo catalán..." (1274).

I defenent-se dels atacs del líder de Renovación Española, Goicoechea, que intentà dir que Esquerra i Lliga Catalana, a Catalunya, eren el mateix (?), és a dir, "separatistes", demostrant la mala fe de la dreta ultra espanyola, Cambó l'atacà subtilment:

"Al Sr. Goicoechea... he de decirle, en primer término, que a mí, como catalán, como autonomista, no me sorprende ni me molesta la actitud que adopta la minoría que S.S. preside. La encuentro perfectamente natural. Una representación monárquica, enemiga del régimen, ha de desear que unas Cortes, aunque se llamen republicanas, barrenen, infrinjan el régimen, ataquen los principios de la Constitución y de las leyes que tienen carácter constitucional. Así, la República se iría quebrantando, y así se abriría el camino de la realización de las naturales aspiraciones del partido de S.S." (1275).

I defenent l'autonomisme que Maura (Honorio), Goicoechea i Primo de Rivera volien dissoldre, Cambó afirmà:

"Decía el señor Goicoechea: "Cataluña, la gran mayoría de Cataluña, quiere que se la libere del Esta-

tuto". Cuando S.S. lo dice, es que lo cree así; pero yo he de decir al Sr. Goicoechea que está mal informado. Es verdad, indudablemente verdad que, en Cataluña, el Gobierno de la Esquerra produjo en grandes masas la decepción de la autonomía, como es verdad que en España el gobierno del bienio produjo en grandes masas la decepción de la República. Pero, así como la gran masa del pueblo español no ha perdido aún su fe en las instituciones republicanas, yo le digo al Sr. Goicoechea que la inmensa mayoría del pueblo catalán mantiene su fe y su adhesión a la institución autónoma" (1276).

També en aquella sessió fluïda i aguda dedicada al tema de Catalunya i a la seva autonomia, Primo de Rivera arribaria a sostenir, recollint la vella idea del seu pare, el dictador, que "el hecho catalán era artificial; resultado de la excesiva imaginación de unos cuantos". Cambó rebutjà aquesta demagògica tesi afirmant:

"El Sr. Primo de Rivera, con adjetivos tan duros que yo no me atrevería a repetir, decía una porción de cosas. Lo que afirmo seriamente no lo puede negar nadie, porque, de negarlo, resultaría que, desde hace 35 años, ha habido en este salón de sesiones una serie de imbéciles que se han pasado la mayor parte de las sesiones discutiendo algo que no tenía realidad" (1277).

I aleshores Cambó passà a concretar la globalitat del tema català, amb la seva perspectiva immutable de sempre, prenent com a testimoni la intel·lectualitat

més reaccionària de la història espanyola, amb el qual mostrava la seva qualitat de polític de "goma":

"... todo el problema está en si la realidad catalana es compatible, no ya con la realidad española, sino con la mayor grandeza de España. Y yo os digo que, no solamente es compatible, sino que es consubstancial: que yo no comprendo la grandeza de España sin la aceptación de una realidad catalana..." (1278).

I utilitzant aquell reaccionari i "martell de contradictors i heterodoxes" que fou Menéndez y Pelayo, culminà la seva tesi en favor del catalanisme dient:

"SS.SS., señores Goicoechea y Sainz Rodríguez conocen las palabras de elocuencia insuperable con que Menéndez y Pelayo, el mayor exponente del pensamiento español... cantaba la espiritualidad del hecho catalán, de la lengua catalana. Pues lo que un hombre tan poco sospechoso de separatista, cantaba como una ventura para España, ¿por qué hemos de considerarlo, ahora, como una maldición? (1279).

Una i altra vegada, al llarg de la seva història la Lliga Catalana intentava fer comprendre una realitat a uns homes impermeables a qualsevol argument. ¿Per què els homes de la Lliga Catalana perderen el temps, una i altra vegada, al llarg d'anys, de decennis, en aquesta feina d'immisericòrdia "pedagogia"? Aquells interlocutors eren absolutament sords. De no produir-se els fets de juliol del 1936, és possible que, en cas d'existir, avui, els homes de la Lliga Catalana, encara

parlessin utilitzant els tòpics ja empleats a partir del 1910.

Aquest fet malaltís, per morbós, només pot entendre's situant la Lliga Catalana com el partit de classe que era, encaixant-lo amb els seus símls espanyolistes. És aquesta l'única clau per a entendre tan penosa insistència, puix no pot ésser un altre el judici si observem que, després de arremetre contra aquells dretistes, resultava que segons Cambó:

"Tengo la seguridad de que la casi totalidad de los que tomaron la palabra en este salón de sesiones -la izquierda estaba prácticamente ausent en aquella ocasión- persiguen la misma finalidad, aunque la persiguen por caminos distintos... (1280).

Comentant aquest discurs, el monàrquic "ABC", de Madrid, el dia 1 de desembre del 1934 (1281), deia el següent:

"Dió -es refereix a Cambó- a su actitud de ayer un sentido espanyolista que había de atraerle la simpatía de la cámara" (1282).

I el cedista "El Debate", del mateix dia, es feia també ressò del discurs:

"Para el Sr. Cambó, "la rebeldía de Cataluña" es una expresión impropia. Cataluña no renuncia a la autonomía porque la Esquerra haya delinquido... Unas elecciones generales probarían que Cataluña sigue fiel a sus ideas autonomistas" (1283).

Més motius d'intervenció tindria Cambó aquell mes de desembre del 1934 al Parlament espanyol en el que es dilucidava l'avenir de l'autonomia catalana en el marc de la República Espanyola, que el Govern Lerroux-Gil Robles volia portar cap a una situació intermitja entre la dissolució definitiva -línia Maura (Honorio), Primo de Rivera, Goicoechea i Calvo Sotelo- i deixar-la intacta com demanava un dels pocs diputats esquerranistes supervivents al Parlament, Traba. Rebutjant també, la tesi de la Lliga Catalana de deixar l'autonomia tal qual, en mans de la majoria existent al Parlament català, és a dir, en mans de la pròpia Lliga Catalana, per a procedir aleshores a una revisió retalladora. S'anava cap a una decisió intermitja, funcional, materialitzada en l'anomenat "Règim Transitori".

El 6 de desembre, el líder de la Lliga Catalana intervingué de nou al Parlament espanyol (1284). I una vegada més, la polèmica es reproduí amb la dreta extrema. Cambó defensava el dret autonòmic de "Catalunya dins Espanya", naturalment, i els caps ultres més visibles, amb Goicoechea en primer lloc, identificadors d'aquella autonomia amb "disgregación de la patria". Però l'atac, ací, de Cambó a Goicoechea té la particularitat d'accentuar més una actitud que es donava sovint entre els homes de la Lliga Catalana quan tenien interlocutors de fora Catalunya: la necessitat de mostrar-se consensualistes i àdhuc, a vegades, creiem, que fins i tot servils i roïns, arribant, com en el cas següent, a situar la unitat d'Espanya per damunt de totes les coses. Parla Cambó recordant unes paraules seves quan l'organització d'aquell "Centre Constitucional"

de principis del 1931:

"Pues en aquel programa, Sr. Goicoechea, declaraba ya... "Si contra todas las verosimilitudes, en Catalunya apareciese un propósito de aprovechar la autonomía para preparar un movimiento secesionista, el Gobierno de España tendría a su disposición la fuerza y a su lado la opinión de Cataluña para impedirlo y castigarlo. Yo no tengo reserva alguna en proclamar que si ello se produjera siendo yo gobernante español, no sólo por elemental sentimiento de lealtad, sino también con el pleno convencimiento de prestar un gran servicio a Cataluña, sería inexorable en corregir y castigar las desviaciones desleales que en Cataluña hubiesen surgido". Esto que yo dije entonces lo he mantenido siempre, lo mantengo y lo cumpliré siempre" (1285).

I cercant aquell consensualisme, ara amb gent com Goicoechea, Cambó recorda, situant-se perfectament en la posició dretista que li corresponia, que les seves afinitats ideològiques eren molt més profundes amb ell -el Goicoechea de "Renovación Española"- que amb l'Esquerra de Catalunya:

"Identidad de ideologías. Yo creo Sr. Goicoechea, que si en cuanto a identidad de ideologías hay que esperar algo, será de los hombres que estén en el mismo partido. S.S. y yo el año 31 estábamos en el mismo partido. (El Sr. Goicoechea: ¿Pero S.S. el año 31 dejó de ser lo que era ahora? porque yo tampoco). Perfectamente. Pero yo le digo al Sr. Goicoechea que

con argumentos de malabarismo muy hábiles, S.S. es muy hábil en este género de juegos, supone una identidad ideológica entre nosotros y la "Esquerra", y muchos más motivos hay para suponer identidad ideológica entre los hombres que han convivido en el mismo partido, bajo el mismo programa" (1286).

¿Què quedava d'aquelles infinites declaracions en les que, una i altra vegada, s'afirmava que "no som de dretes ni d'esquerres"? ¿Potser Goicoechea no era dreta, dreta extrema?. L'actitud de Cambó, com sempre, és gomosa, s'allarga i s'arronsa, a conveniència. I ara, referint-se a l'Estatut, diu:

"Yo digo a S.S. que no. El Estatuto podía haber servido el interés de España. No lo ha servido por culpa de quienes no supieron aplicarlo. El Estatuto puede aún sernos útil, aunque tenga que ser objeto de modificación, cosa que yo he sido el primero en proclamar en Cataluña. El Estatuto debe ser revisado por los trámites que en él se establecen..." (1287).

Definint, doncs, la postura de la Lliga Catalana en la tesi de revisió -invasora- a partir del mateix Estatut, sense sorprendre'l. Però, el cap de Govern, Lerroix, fou taxatiu en aquest punt i manifestà la seva opinió definitiva l'11 de desembre del 1934 al Parlament espanyol, assenyalant que fou la institució -és a dir, la Generalitat-, qui es va sublevar, i per tant, calia anar cap a una nova institució, però que mentra no arribés, Catalunya tindria un "règim supletori" (1288) :

"Yo mantengo la necesidad de que se cree en Cataluña u organismo supletorio del que ha desaparecido por el acto de subversión, en los términos que el artículo segundo del proyecto de ley establece" (1289).

No serví que, en la mateixa sessió, Trias de Bes defensés la posició de la Lliga Catalana de reformar l'Estatut sense arribar a suprimir-lo, malgrat la crida a la identitat ideològica dretista que unia la Lliga Catalana amb el poder:

"Yo no quiero terminar, señores diputados, sin dirigir unas palabras a los grupos de derechas de esta Cámara, a los que nos unen tantas cosas en el orden religioso, en el orden moral, en el orden social ... para decirles que no modifiquen la conducta seguida hasta ahora en el problema de Cataluña" (1290).

Finalment, la Cambra legislativa espanyola aprovà la postura del Govern, resumida així: suspensió del Parlament català indefinidament; restabliment gradual, pel Parlament espanyol, de l'autonomia catalana, quan aquesta fos decidida; formació d'una Comissió que abans de tres mesos informaria sobre serveis traspassats, tenint en compte que els serveis d'Ordre Públic, Justícia i Instrucció Pública serien novament legislats.

L'any 1934 es tancava amb la perspectiva de la liquidació de la Generalitat i l'obertura del "règim supletòri", que, segons la llei del 2 de gener del 1935, significava començar a caminar lentament cap a una nova reglamentació de l'autonomia de Catalunya.

EL RÈGIM "SUPLETORI"

Malgrat tot, la llei que establia el règim transitori a Catalunya acabaria afavorint la Lliga Catalana. És a dir, en breus paraules, la Lliga Catalana anar escalant posicions en la governació minvada de Catalunya tutelada per un vell enemic, el lerroxisme, amb el qual, i junt amb els dretistes de la CEDA, compartiria bona part d'aquelles tasques "autonomistes".

Ja hem dit abans que el 7 d'octubre del 1934 la Generalitat fou militaritzada, i que el coronel Francisco Jiménez Arenas fou anomenat governador de Catalunya i president accidental de la Generalitat. Aquest petit "dictador", el dia 13 del mateix mes hauria de suspendre la Presidència i les Conselleries estatutàries.

El 10 de gener del 1935, aprovada ja la llei del "règim transitori", fou anomenat pel Govern de Madrid, governador general de Catalunya i President de la Generalitat, un home del staff polític íntim del president de la República: Manuel Portela Valladares, posteriorment destinat a ésser cap de govern de l'Estat espanyol.

El 23 d'abril del 1935 el lerrouxista Joan Pich i Pon fou el nou governador general de Catalunya i també President de la Generalitat, que en el curs de les setmanes següents anomenaria, gradualment un Govern que quedà finalment compost de la forma següent:

Assistència Sanitària	:	Pere Huguet (lerroxista)
Assistència Social	:	Raul Roviralta (independent)
Cultura	:	Lluís Duràn i Ventosa (Lliga Catalana)
Economia i Agricultura	:	Alfred Sedó (lerroxista)
Finances	:	Félix Escalas (Lliga Cat.)
Governació	:	Lluís Jover (CEDA)

Justícia	: Josep Lluís de Prat (CEDA)
Obres Públiques	: Joan Vallés i Pujals (Lliga Catalana)
Treball	: Angel Torrents (CEDA)

Després d'una breu presidència interina a la Generalitat del president de la Audiència Territorial de Barcelona, Eduardo Alonso, que mantingué, entre el 28 d'octubre i el 19 de novembre del 1935, els mateixos consellers, aquest dia fou anomenat nou governador general i President de la Generalitat el financer, vinculat a la CEDA, Ignasi Villalonga, que en el nou govern es reservaria la cartera de Justícia. La resta d'aquest govern quedà així:

Cultura	: Lluís Duran i Ventosa (Lliga Catalana)
Finances, Economia i Agricultura	: Alfred Sedó (Lerroxista)
Governació	: Lluís Jover (CEDA)
Obres Públiques	: Joan Vallés i Pujals (Lliga Catalana)
Sanitat i Assistència Social	: Ramon Barbat (Lerroxista)
Treball	: Angel Torrents (CEDA)

Aquest govern tingué una curta existència, i la seva remodelació significà la irrupció total de la Lliga Catalana en la governació de Catalunya, sota la presidència interina -compartida amb el càrrec de governador general- de Joan Maluquer i Viladot, que formà el següent govern:

Cultura	: Lluís Duran i Ventosa (Lliga Catalana)
Finances, Economia i Agricultura	: Antoni de Sabatés (Lliga Catalana)
Obres Públiques	: Joan Vallés i Pujals (Lliga Catalana)
Treball	: Alexandre Gallart (Lliga Catalana)

La interinitat de Maluquer i Viladot durà fins el 18 de desembre del 1935, en que un altre home de la Lliga Catalana, Fèlix Escalas, fou anomenat President de la Generalitat i governador general. Escalas mantingué el mateix govern, anomenant a més a més Felip Bertran i Güell, també de la Lliga Catalana, conseller de Sanitat i d'Assistència Social.

L'ensorrament es produiria el 17 de febrer del 1936, quan les eleccions generals donarien pas, novament, als homes de la Esquerra Republicana en la direcció d'una autonomia restablerta com abans del 6 d'Octubre del 1934.

Però en el període de "règim transitori", l'ascens de la Lliga Catalana, com pot comprovar-se, fou irressistible, després d'un impasse en què la seva presència en el Govern fou tutelada pel lerroxisme i el cedisme.

De totes formes l'actitud de la Lliga Catalana no fou uniforme en aquest any del 1935. Tingué almenys dos comportaments entorn al mateix tema de l'autonomisme català: el primer derivat de la inacció forçada en què quedà la Lliga Catalana en repartir, Lerroux, els càrregos a Catalunya, sense comptar amb ella; el segon, en funció de que fou tolerada la seva presència als minvats governs autonòmics, presència que fou en augment fins a les darreries de l'exercici del 1935.

Una agitació "dins de l'ordre": contra els renegats

Els homes de la Lliga Catalana eren "gent de govern", però sense res a governar. El moviment històric havia impedit una i altra vegada llur ascens al poder. Ara en quedar fora de joc l'Esquerra Republicana, era el gran moment d'accedir a governar. Però no fou, encara així. Per això els decrets del 10 de gener del 1935, que aprovaven el "règim transitori" i l'assumpció de la presidència de la Generalitat per un foraní, Portela Valladares, encara que -com assenyala Nadal- fos molt amic de Cambó, significà un gran revés per a la Lliga Catalana. Però aquest revés només seria un revés trimestral, puix a l'abril, Pich i Pon els cridaria per a entrar en el Govern autonòmic. Pich i Pon, al qui abans, a principis de gener, Portela anomenà, en tant que vell lerrouxista, home de confiança i alcalde de Barcelona.

Però anem per parts. Mentre, els regionalistes foragitats de tot protagonisme governamental, es dedicaren a una controlada agitació, denunciant els "esquirols" catalans que col.laboraven amb "l'ocupació de Catalunya" per estranys. I al mateix temps seguirien discutint amb altres forces dretistes espanyoles sobre "l'autonomisme" i "la unitat d'Espanya", amb els arguments immemorials de sempre que la dreta grollera de l'Estat espanyol mai ha estat en disposició d'entendre. I tot això sense oblidar-se de les esquerres, de la revolució i dels fets d'Octubre, sempre presents entre els temes predilectes del conservadorisme català.

La primera aparició pública de Cambó des del terrabastall d'Octubre del 1934 tingué lloc a Barcelo-

na, en un acte celebrat a l'Ateneu Catalanista del Districte II, el dia 3 de febrer del 1935, i el seu parlament fou reproduït per "La Veu de Catalunya" del següent dia 5 (1291). Cambó va abordar temes tals com: "La tremenda crisi que travessa la República"; "Una dictadura fóra el prefaci d'una revolta social, i una revolta social fóra el prefaci d'una dictadura"; "Una represa formidable del sentiment catalanista"; "L'autonomia i el cor dels catalans"; "L'Esquerra no era un partit; eren un conglomerat"; "El dia que hi hagi un home d'Estat a Espanya", i "La gran crisi d'Espanya és perquè no hi ha patriotisme". Té interès l'apartat dedicat a l'autonomia, quan digué:

"Jo ús diré ben clar el que penso; no vindrà l'autonomia, ni convé que vingui l'autonomia, fins que la tornem a voler tots els catalans, fins que la convicció que l'autonomia no és l'opressió dels uns damunt dels altres hagi esvaït el record del passat... Sols llavors tots els catalans tornaran a voler l'autonomia i quant tots els catalans la vulguin no serà necessària sinó una cosa perquè vingui: que hi hagi un home d'Estat en el Govern d'Espanya. Perquè nosaltres, amb tots els homes d'envergadura, amb tots els homes que han tingut un gran patriotisme espanyol i una gran visió d'Espanya, ens hem entés sempre; amb qui no ens hem pogut entendre és amb la gent menuda..." (1292).

L'esoterisme fa difícil concretar la figura del gran "home d'Estat" que necessitava Espanya". A quí es referia Cambó? ¿Estava preveient el franquisme?. Creiem

que no. Perquè en Franco no fou cap gran home d'Estat. Governà la nació espanyola amb mentalitat de comissari de Policia durant quaranta anys i, evidentment, l'autonomisme de Catalunya fou suprimit per decret. De totes formes aquelles paraules de Cambó tenen el sentit de l'esperança en un "poder fort". I prosseguint -amb la major part de polítics de l'Esquerra empresonats- llançava un atac al partit rival, després de mostrar-se momentàniament, anticonsensualista:

"Crec, doncs, senyores i senyors, que a Catalunya no s'ha de predicar cap coalició permanent de partits catalans. Crec que els partits catalans han de dibuixar-se cada dia més, han de precisar cada dia més la seva peculiar ideologia, han d'enfortir cada dia més la seva disciplina. Pensin... que una democràcia no pot viure sense partits, i pensin que la gran crisi que avui travessa Catalunya és deguda principalment a que l'Esquerra no era un partit, a que l'Esquerra era un conglomerat..." (1293).

Mentre Cambó donava la batalla a Catalunya, Ventosa i Calvell parlava a Madrid, al Parlament, el dia 6 de febrer del 1935, recordant l'actitud de bonhomia de la Lliga Catalana durant els fets d'Octubre, i recordant el seu "espanyolisme". El discurs fou reproduït per "La Veu de Catalunya" del 8 de febrer del 1935 (1294), i en ell, el tema bàsic era denunciar, de fet, amb bones paraules, l'actuació dictatorial del nou alcalde de Barcelona, anomenat per Portela Valladares, el senyor Pich i Pon. Digué Ventosa:

"Yo he de recordar que el día 6 de octubre, al ocurrir los hechos de la subversión violenta, no fueron todos los concejales los que tomaron el acuerdo (es refereix al recolçament de la proclamació de l'Estat Català). Hubo los concejales pertenecientes a la Lliga Catalana que, como saben muy bien la Cámara, concurren a la sesión protestaron y votaron contra el acuerdo... A pesar de ello quedaron todos eliminados y apartados y el teniente coronel Martínez Herrera se hizo cargo del Ayuntamiento" (1295).

Les explicacions del dirigent de la Lliga Catalana -ja àmpliament sabudes per tots els diputats- seguien la inherent línia mendicant del catalanisme conservador cara a Madrid. Al llarg de la seva existència, les explicacions regionalistes vers el poder són infinites, per aconseguir quasi res. Ara, una vegada més, Ventosa justificava el seu partir. Però prosseguim:

"... y el 11 de enero... se nombraba a don Juan Pich y Pon para sustituir al señor Martínez Herrera... y desde entonces así siguen las cosas en el Ayuntamiento de Barcelona con el señor Pich y Pon, que se permite firmar como alcalde de la ciudad, y que quiere ejercer, o que pretende ejercer, o afirma que tiene derecho a ejercer las funciones del Ayuntamiento pleno" (1296).

Pich i Pon era el "dictador de l'Ajuntament", i Ventosa volia que es donés pas als membres de la Lliga Catalana que figuraven en l'equip consistorial en pro-

duir-se el 6 d'Octubre. La denúncia de Ventosa prengué un to crispat, incitat per una intervenció de Bau Nolla, que digué que a "Catalunya se hace política de Partido, cuando debiere hacerse política nacional".

"Un señor que no sé si llamarle Alcalde, Alcalde-gestor... o como quiera llamársele, don Pich y Pon, asume la integridad de las funciones que competen al Ayuntamiento... don Juan Pich y Pon dictador del Ayuntamiento de Barcelona, puede hacer lo que le venga en gana en todos los órdenes" (1297).

Poc després, entrarien a formar part d'un Govern minvat de la Generalitat, sota la presidència del "dictador" Pich i Pon.

Prosseguint la campanya Catalunya endins, Cambó pronuncià, al Teatre Principal de Terrassa, el 10 de febrer del 1935, un "discurs patriòtic", recollit per "La Veu de Catalunya" el dia 12, (1298) en el qual, una vegada més, el polític conservador feia un repàs del catalanisme en relació amb una sèrie de problemes generals, dirigint diversos atacs a les dretes espanyoles, que seguien -com sempre- sense entendre -o sense voler entendre- les raons dretistes del regionalisme català. Ací, responent a Gil Robles, que en aquells dies era a Barcelona, pronunciant també conferències, i que acusà el catalanisme de "materialista", Cambó es reafirmava en l'espiritualitat:

"El catalanisme es la més formidable exaltació de valors morals que s'hagi produït a Espanya du-

rant segles... Pel catalanisme avui s'estan publicant tres Bibles en català... Tots, tots els grans castellans han estat grans amics de Catalunya i simpatitzants del catalanisme. El més gran de tots, Menéndez y Pelayo, ho te proclamat dotzenes de vegades..." (1299).

Tòpics de sempre, per anar a la qüestió important: l'esdevenidor de la governació de Catalunya. I ací Cambó té la sinceritat de definir-se com "col.laboracionista" amb els poders -foranis- que en aquells moments dirigien la política de Catalunya. L'oferta de Cambó perfila un futur quasi immediat:

"Jo he de dir-vos que la Lliga... ha estat sempre evolucionista i, per tant, col.laboracionista. La Lliga desitjaria poder col.laborar en un Govern de la Generalitat que es constituís ací, a Catalunya, durant el període de règim transitori..." (1300).

"Règim transitori" que la Lliga Catalana combaté des del primer moment. L'oferta al Govern de Madrid era oberta. Tenia lògica, puix, malgrat ésser nul·la la capacitat autonòmica de Catalunya en el règim transitori, ara resultava que:

"La Mancomunitat de Catalunya era una cosa encara més incipient" (1301).

Quasi simultàniament, tots els anticatalans més representatius corrien per Barcelona i entre ells Royo Villanueva, home vers el qual Cambó sentia "fobia i

amistat", segons Nadal. Doncs bé, Royo, reunit a Barcelona amb els seus partidaris del Partit Agrari, el 17 de febrer del 1935, per a rebre un homenatge, va dir sobre el catalanisme coses de gros calibre -reproduïdes en català per "La Veu de Catalunya" del 19 (1302)-. Referint-se a les paraules de Cambó a Terrassa, respecte a què "Catalunya era una nacionalitat d'Espanya", Royo, contestà:

"A aquestes paraules he de contestar que avui no hi ha altra nació que Espanya. Catalunya no serà mai una nació. La manca per a ésser-ho tenir esperit militar. I Catalunya, dirigida pels catalans no el té" (1303).

Aquest era l'home amb el qual Cambó feia broma uns dies abans en dir-li:

"Desengáñese, amigo Royo: usted no será ministro hasta que lo sea conmigo" (1304).

Això és anecdotari, però ens dibuixa una Lliga Catalana amb escassa dignitat. Silenciosa quan el darrer trimestre la Generalitat fou militaritzada. I ara, en el "règim transitori", amb una actitud de col·laboracionisme poc dignificant. Però la política és la política.

La jornada catalanista celebrada a Tarragona el 24 de febrer tingué una relativa importància. Parlaren Cambó i Ventosa i Calvell, i també Albert Talavera i Paulina Pi de la Serra, ressaltant, potser, només, unes paraules de Cambó afirmant la necessitat "d'alli-

berar a Catalunya de la lluita de classes" (1305).
 Fora d'això, res més. En canvi, Ventosa i Calvell par-
 là el 8 de març al Palau de la Música Catalana, desen-
 volupant la temàtica "On va Catalunya? On va Espanya?"
 (1306). El que un dia fou definit pel mateix diari com
 la "veu d'Espanya", començà referint-se als fets del
 "6 d'Octubre", identificant el període de governació
 de Catalunya per l'Esquerra Republicana com un període
 totalitari. A continuació es referí Ventosa i Calvell
 a la situació present de Catalunya, governada pel duo
 Portela-Pich i Pon, el primer un amic personal d'Alca-
 là-Zamora; el segon un lerrouxista. Referint-se a la
 tasca de pressió de "minories traïdores", Ventosa dei-
 xà entreveure que la situació catalana era el producte
 d'una política subterrània:

"... Però, després, a mesura que
 ana passant el temps, jo vaig tro-
 bar en les converses amb el sen-
 yor Lerroux, una evolució en el
 seu pensament i en la seva acti-
 tud ... Que havia succeït -

-es refereix el que fou ministre de la Monarquia a que
 Lerroux, els dies posteriors al 6 d'Octubre, es compro-
 meté a mantenir les institucions catalanes, i en canvi,
 a primers de gener del 1935, amb el decret de transició,
 les institucions autonòmiques quedaven pràcticament dis-
 soltes:

"... succeït mentrestant? Quina
 era la causa d'aquesta evolució
 que notava jo més clarament en
 les meves converses privades?
 Jo ho atribueixo, en part, a pres-
 sió vinguda de Catalunya en uns
 per mala passió, que acostuma a
 ésser més forta en aquells que

tenen el caràcter de renegats o de traïdors a la seva terra..." (1307).

Aquestes referències anaven dirigides a homes com Pich i Pon, lerrouxista i a altres catalans vinculats a la CEDA, que varen fer d'esquirols polítics a Madrid. El mateix paper que la Lliga Catalana havia fet quan la Generalitat era governada per l'Esquerra Republicana.

L'emprenyament dels dirigents de la Lliga Catalana era explicable. Des del naixement de la República estaven a l'oposició. I ara que l'Esquerra era desallotjada del poder, després del fracàs de la insurrecció octubrista, els homes del regionalisme català es pensaven que el Govern central -encara que estés dominat per un vell enemic, Lerroux- els lliuraria sensera l'administració política de Catalunya. D'ací el despit de les paraules de Ventosa i Calvell. Però, la realitat era que la "dictadura" de Portela i Pich i Pon havia paralitzat la vida municipal i administrativa de Barcelona, i de Catalunya.

El discurs de Ventosa i Calvell va motivar una editorial de "La Veu de Catalunya", el 15 de març del 1935, titulada El govern que avui necessita Espanya (1308). L'articulista deia:

"Espanya es troba, avui, després de la subversió violenta del mes d'octubre, en una situació semblant a la que tots els països del món han resolt amb la formació de governs de coalició, anomenats d'unió nacional o sagrada" (1309).

És l'obsessió típica de la Lliga Catalana que, com tots els partits perseguidors del "poder", han cercat les mil justificacions per tal de poder manar. La ideologia del poder és una altra de les varietats de l'espectre de la política, sempre vinculada a l'ideologisme de l'eficàcia. La Lliga Catalana també patí aquest defecte, com molts anys després, paradoxalment, a 1977-1980, el patirien també en aquest país els anomenats "eurocomunistes". És la tendència totalitarista essencial a certes polítiques.

Mentre esperaven una decisió del veritable poder, el de Madrid, i en la perspectiva immediata d'una Assemblea Extraordinària del Partit, l'impasse era cobert, també, amb crítiques violentes contra les esquerres. Així, a "La Veu de Catalunya" del 16 de març del 1935 trobem una editorial titulada La causa essencial de Catalunya (1310), dins la qual hi ha un fort atac a l'Esquerra Republicana, afirmant que els únics que salvaren la dignitat catalana foren els homes del regionalisme:

"D'aleshores ençà, solament l'esforç abnegat i heroic dels homes del catalanisme històric han pogut evitar que la catàstrofe fos total i definitiva" (1311).

Autoelogi que empalma amb l'atac als esquerrans, signat per Manuel Brunet, en un article titulat Altra vegada el Front Únic, publicat a "La Veu de Catalunya" del 16 de març del 1935 (1312). La recuperació de les esquerres és vista així per l'articulista:

"Els nostres esquerrans treballen en la reconstrucció del front Únic. I com abans del 6 d'octubre, el Front Únic anirà des del senyor Nicolau al senyor Pestaña ... El Front Únic es gairabé ja un fet... el Front Únic, el conglomerat nou, ha d'acabar forçosament en un altre 6 d'octubre... ben mirat es fatal que les esquerres intentin fer alguna cosa. Però és certíssim que allò del Bienni no es reproduirà". (1313).

Cambó a Madrid

Els moments més destacats de la Lliga Catalana en l'impas del primer trimestre del 1935 foren, per una banda, l'Assemblea Extraordinària, celebrada el 16 de març del 1935, i posteriorment una important conferència de Cambó a Madrid.

L'Assemblea fou un repàs de l'actuació política del Partit al llarg del 1934: anàlisi de la retirada del Parlament de Catalunya, de la Llei de Contractes de Conreu, dels fets d'Octubre, diversos aspectes econòmics, el règim transitori, etc. La major part dels discursos i de les ponències varen ésser recollits per "La Veu de Catalunya" de 17 de març del 1935 (1314). Ventosa i Calvell es dedicà a defensar el partit de les acusacions esquerranes d'haver anat minant l'autonomia, especialment amb la qüestió agrària. I Cambó, entre altres coses, va apuntar que la Lliga Catalana recolzaria la tasca de reformar la Constitució espanyola:

"... una Constitució que no responia ni a la realitat ni a les necessitats d'Espanya, sinó a les idees i preocupacions d'alguns homes de les Constituents..." (1315).

Amb aquesta idea de reforma de la Constitució Cambó va anar a Madrid a pronunciar una conferència programada pel dia 11 d'abril del 1935, al "Cine Goya". Conferència celebrada enmig de notable expectació, i a la qual va assistir, entre altres, Calvo Sotelo. El tema era sobre economia i la crisi mundial, ocupant bona part de les referències del líder de la Lliga Catalana la temàtica de l'Estat i de la seva relació amb l'economia (1316). La filosofia camboniana en aquells moments era aquesta respecte a les economies mixtes:

"... situación -la de las economías mixtas- que se caracteriza por el respeto, aún, a la propiedad privada por la admisión, aún, de la iniciativa individual para crear, para dirigir negocios y aún para aprovecharse de lo que llamaba Carlos Marx la Plusvalía. En casi todos los países del planeta donde se produce esta situación intermedia, se ve que respetan, aún la propiedad individual y la libertad, alguna libertad, de iniciativa; pero en todos ellos, en mayor o menor grado, el Estado limita, coarta esa libertad. En un Estado con acento de mando, en otros con voz paternal, siempre sosteniendo el intervencionismo del Estado en nombre del interés público y muchas veces en interés de los propios intervinidos" (1317).

Aquesta, evidentment, era la situació a nombrosos països d'Occident, àdhuc Estats Units, on Roosevelt desenvolupava la política intervencionista del "New Deal". Per a Cambó, la intervenció estatal matava la iniciativa privada, encara que aquella s'anomeni "economia dirigida":

"Aquí en España, y algo ocurre en todas partes, cuando se ha inventado una frase, se ha inventado una almohada para todos los espíritus perezosos que acostumbran abundar en demasía... Se ha dicho economía dirigida y se han echado la siesta sobre esta frase" (1318).

El to spencerià era ara, ací, clar, i culminà amb una notable crida als empresaris contra l'Estat:

"Yo me quiero dirigir muy especialmente a los burgueses que me escuchan, especialmente industriales i agrícolas. Cuando por la sobreproducción se produce una baja en los precios se os ocurre pedir al Estado que intervenga para mantener un precio remunerador... Como el que escribía en prosa sin saberlo, vosotros hacéis con ello socialismo sin daros cuenta. Porque una vez que hayaís invitado al Estado para que os garantice una renta mínima... invitais al Estado para que garantice una renta máxima y cuando se haya llegado a ello ... ya el Estado será en realidad el amo de la economía privada" (1319).

He cregut útil esbrinar aquestes idees spencerianes de Cambó, puix ja no li quedarien gaires oportuni-

tats de tornar a parlar assossegadament, en pla de conferenciant, a Madrid. La filosofia, ací, és clara: impedir la penetració estatal a l'economia. L'Estat no-més haurà d'intervenir en la qüestió social, per a mantenir l'ordre.

La Lliga Catalana col.laborant amb els "renegats":
dins el Govern de Pich i Pon

Les peticions de Cambó a Lerroux -insistents- per a què la Lliga Catalana tingués un paper en l'administració de l'autonomia catalana, completament minvada des d'octubre del 1934, va trobar, finalment, res-só, i a finals d'abril, Pich i Pon substituí Portela com a cap de la Generalitat, i entraren en el petit Govern de la Generalitat Duràn i Ventosa (Cultura), Escallas (Finances) i Vallés i Pujals (Obres Públiques). És a dir, els homes de la Lliga Catalana estaven en un Govern presidit per un lerrouxista -amb tot el significat històric que això comportava-, i compartint carteres ministerials amb tres cedistes i dos lerrouxistes més. Amb altres paraules, col.laboraven amb aquells "catalans renegats" als quals es referí unes setmanes abans Ventosa i Calvell. Però la Lliga Catalana, com hem dit repetidament, dominada pel maquiavel.lisme, era per sobre de tot un partit de poder.

Aquesta etapa, quasi fins a la fi de l'any, fou relativament tranquil.la, puix l'atenció del país hauria d'estar, aviat, centrada amb l'escàndol del "Straperlo", que significaria més endavant la dissolució del Partit Radical.

Però anem per parts. La panoràmica tenia com a punt central una lenta recuperació de les esquerres. Recuperació de les seves organitzacions i recuperació de la seva credibilitat entre l'opinió pública. I els homes de la Lliga Catalana tenien això ben present en tot moment.

En primer lloc, la Lliga Catalana es preocupava de rentar-se la cara, defenent-se de les acusacions de col.laboracionisme amb els "renegats", i a "La Veu de Catalunya" de l'1 de maig del 1935 trobem una editorial titulada Per la causa essencial de Catalunya. En ella es deia(1320)

"¿Quina havia d'ésser, doncs, la nostra actitud en aquest moment? dels dos termes del dilema que plantejava la instauració del règim transitori, el Govern de la República es decanta cap a la restauració dels òrgans del nostre govern autònom. I com a garantia de la seva sinceritat i de la seva lleialtat, hi ofereix una intervenció efectiva als homes del catalanisme històric. ¿Poden els homes de la Lliga negligir aquesta oportunitat de salvar el que es pugui del que va comprometre la conducta insensata de les esquerres catalanes?" (1321).

Naturalment, la resposta a la pregunta ja havia estat donada amb l'entrada de Duràn i Ventosa, Escalas i Vallés i Pujals en la coalició amb els lerrouxistes i els cedistes.

Intentant mantenir-se equidistant en el camp de les pugnes polítiques, combinava la Lliga Catalana la

crítica a l'esquerra amb crítiques als grollers centralistes espanyols. Veiem, primer, com Brunet desmitifica El primer de Maig, en un article publicat a "La Veu de Catalunya" l'1 de maig del 1935 (1322):

"Aquesta festa del primer de maig portarà sempre al front la marca del seu pare, el socialisme... El socialisme té dues cares. L'odi al treball i a la feina ben feta és una heretgia quan es tracta de servir a l'Estat. Però l'Estat socialista també té patrons i capatassos, paga més malament a l'obrer que el règim de llibertat, no li reconeix cap mena de dret i no suprimeix la fam..." (1323).

Això per una banda, per a desacreditar els programes més o menys socialitzants de les esquerres. Per l'altra, defenent-se també dels atacs de separatisme que, de tant en tant, algun centralista de Madrid llançava contra el "tot Catalunya", sense distingir. Veiem ara què diu en Brunet d'això del "separatisme", en un article de "La Veu de Catalunya" del 3 de maig del 1935, titulat: Separatisme contra catalanisme (1324):

"Això del separatisme és un mite que es van inventar els polítics de la monarquia. I ells i la monarquia en foren les primeres víctimes. Hi ha més separatisme de la part d'allà que de la part d'ací... el separatisme català -senyor Royo que em llegiu- és un mite. Però entenem-nos: el problema català, mal entés i mal enfocat, és el ferment més dissolvent d'Espanya..." (1325).

Però en Brunet, en aquells dies relativament tranquils, estava per tot. I àdhuc tingué temps per a retreure un tema vell: el de l'ensenyament i la seva relació amb l'Església Catòlica. La nostra correspon a un article de "La Veu de Catalunya" del 7 de maig del 1935, titulat Sobre l'escola laica (1326). Diu:

"Els nostres laico-ateus no han tingut temps d'assabentar-se que l'ateisme no ha merescut cap respecte a molts escriptors anticristians: a Víctor Hugo els ateus li feien fàstic; Voltaire els odiava. Això em fa pensar en un proverbi àrab... "el musulmán és superior al cristià, el cristià al jueu, el jueu al porc, i el porc a l'ateu..." (1327)

O com en aquell altre, aparegut el 5 de juny del 1935 a "La Veu de Catalunya", titulat L'anticrist a les escoles (1328), en el qual l'autor analitza "l'obra de corrupció" que es donava a certes escoles els dies previs als fets d'Octubre:

"... l'esperit que animava els vostres esquerrans de tots els matisos, des dels qui ocupaven el Poder fins als militants de la FAI, passant pels socialistes i comunistes. Tota aquesta gent, tant els de coll i punys com els d'espardenya, coincidien en una preocupació: descristianitzar el poble. Per descristianitzar el poble tots sabien que s'ha de començar per l'escola... I amb una velocitat extraordinària ens haurien posat al nivell de Rússia i Mèxic..." (1329)

Es a dir, combinant "ensenyament" amb el record permanent del "6 d'Octubre", incorporat ja definitivament al vocabulari de la Lliga Catalana com a sinònim de "comunisme", etc. El cant a les excel·lències pròpies -típic, en general, de qualsevol partit polític, era tret acusadíssim en la Lliga Catalana. Una mostra de l'autoelogi és una editorial del 9 de juny del 1935, apareguda a "La Veu de Catalunya" com La minoria de Lliga Catalana a les Corts de la República (1330).

"... (1a) actitud de la minoria de Lliga Catalana a les Corts de la República és ja, ella sola, un exemple i un estimul en aquestes circumstàncies. Es un doble servei prestat patriòticament a Catalunya i a la República... Moltes vegades, per la seva mateixa posició de centre, la situació de la minoria parlamentària de Lliga Catalana a les Corts de la República, no és gaire confortable... Amb tot, la seva veu és escoltada sempre amb gran respecte" (1331).

Seguí, puix, l'obsessió de col·locar-se al centre, quan en realitat la polèmica amb les dretes dures del Parlament espanyol les tenien els homes de la Lliga Catalana només quan sortia a debat la qüestió autonòmica catalana, i sempre sense discutir el contingut de l'autonomia, sino centrat-se en la simple forma. En la resta no havien diferències, puix ja hem vist l'ideal que, conjuntament, cercaven en l'horitzó Goicoechea, Cambó i Primo de Rivera.

La lliga Catalana en el poder

Els canvis polítics a la governació de Catalunya en els dos darrers mesos del 1935 foren quasi concatenats, i en aquell interregne la presidència de la Generalitat passà, successivament, a Ignasi Villalonga i a Fèlix Escales.

El financer valencià, Villalonga, assumí aquella Presidència -anomenat a dit des de Madrid-, clar- el 19 de novembre del 1935. Financer i profundament dretista -després arrodoniria la seva enorme fortuna durant l'etapa franquista, controlant quantitat de companyies asseguradores-, el seu anomenament va ésser ben rebut per la Lliga Catalana, a l'espera de poder assumir ella mateixa la direcció política catalana. El 20 de novembre del 1935, "La Veu de Catalunya" comentava el anomenament en una editorial titulada El governador general de Catalunya (1332):

"... Per fortuna el nom ha estat ben trobat, i ens complaem a fer-ho constar, amb major autoritat, per tal com el senyor Villalonga no pertany pas a la Lliga, i no es podrà suposar que un esperit de passió inspiri les nostres paraules de satisfacció" (1333).

Pocs dies després, a Madrid, Cambó, en unes declaracions en roda de premsa, afirmava respecte l'anomenament de Villalonga:

"Soc ontrari al règim transitori ... però mentre subsisteixi aquest règim crec que el senyor Villalonga, pel gran coneixement que té de Catalunya i dels seus homes,

i perquè parla la llengua catalana, és la persona excepcionalment indicada per al dir càrrec" (1334).

I comentant l'avenir de l'Estatut, de fet suspès durant aquell "règim transitori" que durava ja més d'un any, Cambó manifestà el desig de rebutjar les matèries d'Ordre Públic en la recuperació estatutària, fent, així, un gran servei a aquells que eren partidaris d'una autonomia minvada:

"Crec necessari el restabliment de l'Estatut de Catalunya, excepte en la part d'ordre públic, que solament perjudicis ha causat..." (1335).

El 25 de novembre, Villalonga prengué possessió de la Generalitat i "La Veu de Catalunya" del dia següent ho comentava en una editorial titulada En mans dels catalans (1336):

"El senyor Villalonga ha demanat el concurs de tots els catalans per a restablir les nostres institucions autonòmiques i per a restablir la convivència cordial amb els altres pobles d'Espanya ... Creiem nosaltres que aquest concurs, en aquestes circumstàncies i amb aquella finalitat és un deure inexcusable de patriotisme... Pensem que, com ha dit, el senyor Villalonga, la sort de l'autonomia és a les mans dels catalans..." (1337).

La "governació" de Villalonga durà poc. I donaria pas -després d'una breu interinitat de Maluquer i Viladot- a la presidència ja d'un home de la Lliga Ca-

talana: Fèlix Escales, el 18 de desembre del 1935.

De fet, podem observar -i creiem que en darre-
ra instància la Lliga Catalana estava d'acord amb el
porcés a partir ja de la seva col.laboració amb en
Pich i Pon- la gradual evolució que dibuixa la volun-
tat política de Madrid respecte a Catalunya i a l'au-
tonomia:

- 1) Militarització
- 2) La direcció passa a un castellà civil, Por-
tela Valladares, amic del president de la
República.
- 3) La direcció és després traspassada a un ca-
talà políticament vinculat amb el lerrouxis-
me -un renegat, segons deia la Lliga Catala-
na abans de col.laborar amb ell-: Pich i Pon.
- 4) Posteriorment, passà a Villalonga, més un
administrador que un polític.
- 5) I finalment passava la direcció de la Gene-
ralitat a la Lliga Catalana: Fèlix Escales.

Escalés, no cal dir-ho fou extraordinàriament
ben rebut pel regionalistes. Per fi, el somni s'acom-
plia. L'espera havia estat llarga, però ara, quasi a
la fi de l'any 1935, la Lliga Catalana accedí a la go-
vernació de la minvada autonomia catalana. "La Veu de
Catalunya" manifestà aquella opinió el dia 20 de desem-
bre del 1935, en l'editorial titulada Fèlix Escales,
président de la Generalitat (1338):

"Torna el senyor Escales al go-
vern de la Generalitat amb totes
les honors degudes a la seva al-
ta jerarquia espiritual i social
... El senyor Escales no necessi-
ta ésser presentat a casa nostra.

Català de Mallorca, s'incorporà des de la seva joventud al moviment cultural de la Renaixença, i establert a Barcelona, s'identificà amb la nostra vida comercial i bancària i formà part de la Mancomunitat de Catalunya" (1339).

Ara, "flexibilitzant-se", la Lliga Catalana, després d'haver dit, a 1932 i posteriorment en ocasions diverses, que l'autonomia de l'Estatut era extraordinària i -com hem vist ja-, que la Mancomunitat havia estat "irrisòria" al seu costat; doncs bé -repeteixo-, ara, es tornava a assenyalar que aquella minvadíssima i desvalguda Mancomunitat era l'objectiu de la Generalitat dirigida per la Lliga Catalana:

"Sota la seva presidència, el govern de la Generalitat de Catalunya, integrat per il·lustres personalitats... -

totes de la Lliga Catalana, clar-

"..., podrà realitzar una obra fecunda de reconstrucció i de reparació... El camí únic que hi mena, si no és fàcil de seguir, no és difícil de triar. Es rependre la tradició catalanesca de govern democràtic iniciada per la Mancomunitat i evitar totes les desviacions de la demagogia, estranyes a l'esperit pairal" (1340).

CAP A LA DESFETA : CRISIS I ELECCIONS

Modificar la Constitució era gairebé l'objectiu de totes les dretes espanyoles -i catalanes-, excloent els grups monàrquics. Però aquesta reforma no va poder-se portar a efecte, puix la crisi del "Straperlo" i la corrupció que implicà a diverses esferes del poder estatal, accelerarien la dissolució del Parlament i la convocatòria d'eleccions legislatives al febrer del 1936. En Pla s'ocupava d'aquest tema de la "reforma constitucional" en un article publicat a "La Veu de Catalunya" el 27 de novembre del 1935, sota el títol de La reforma constitucional (1341). De la Constitució de la República opinava:

"La constitució és dolenta, certament. Recull, en forma de pedaços superposats, totes les grotesques innovacions que es produïren a Europa després de la guerra, fonamentades en l'arxigrotesca teoria del progrés polític. La constitució de Weimar ha estat enterrada per la voluntat absoluta i decisiva del noranta per cent de l'electorat alemany. La constitució de Txecoslovàquia anà bé mentre duraren els jocs florals demo-massarykians... I, ¿qué tenen a veure Weimar, Praga amb Madrid...? La Constitució és exètica, complicada, pedant, i no té ductilitat. La del 76, de l'immortal Cànovas, era infinitament superior..." (1342).

Però no hauria temps per a modificacions. Al desembre es succeïren dos governs dirigits per Portela

Valladares, el segon dels quals prepararia les eleccions de febrer de 1936.

La crisi del Partit Radical, motivada per l'affaire del "Straperlo", creava les condicions per a que Gil Robles assumís la direcció del Govern o perquè es dissolgués el Parlament. Alcalà-Zamora, escollí el segon camí. Cambó resumí a així la situació, en unes declaracions recollides a "La Veu de Catalunya" del 17 de desembre del 1935 (1343):

"Natural i legítim el desig de la CEDA d'obtenir per al seu cap la Presidència del Consell de Ministres, puix la CEDA es, en el Parlament, el més nombrós dels partits governamentals... Però (també) es indiscutible el dret del President de la República d'escollir el Cap del Govern" (1344).

El mateix Cambó va jugar un paper important en la solució de la crisi favorable a Portela Valladares, per l'ocupació de la presidència del Govern, i en les mentades declaracions explica les seves entrevistes successives amb Gil Robles, Luis Lucia, Chapaprieta i Alba. El líder de la CEDA no obtingué de Cambó el recolzament que esperava, i per això va manifestar repetidament que:

"El señor Cambó ha forjado este gobierno de acuerdo con su gran amigo el señor Portela. Que el señor Cambó quiere tener las manos libres en Catalunya para preparar el tinglado electoral..." (1345).

I després prosseguia, per despit, Gil Robles acu-

sant la Lliga Catalana de separatisme..., etc.

Mentre tant, la perspectiva del "Front Popular" ja era treballada, cara a l'opinió, per "La Veu de Catalunya", a través de Brunet, en un article del dia 28 de desembre del 1935, titulat precisament EL Front Popular (1346). Digué Brunet:

"A imitació de les esquerres franceses, els nostres esquerrans es proposen construir un Front Popular abans de les eleccions" (1347).

A Catalunya, el nucli del Front Popular el veia Brunet a través d'un miting antifeixista anunciat pel dia 29, i que el periodista esbrina d'aquesta forma:

"Parlaran... set oradors: Lluís Luque, del Partit Català Proletari, el partit que va fundar Jaume Comte i que, per un misteri inexplicable, sembla que s'està menant el partit comunista, amenaçat de morir d'un empatx de marxisme, si s'escolta el meu amic, el doctor en ciències marxistes, Andreu Nin; Hilari Arlandis, pel Partit Comunista de Catalunya; Manuel Galés, diputat de l'Esquerra a Parlament de Catalunya; el meu estimat amic don Emili Granier Barrera, que és l'únic revolucionari purità que he conegut, parlarà en nom de la Unió Socialista de Catalunya; el senyor Jaume Miravittles, abans comunista y avui esquerrà, perquè ell és un home pràctic, parlarà en nom de l'Esquerra; l'amic Pere Ardiaca, que encara que es digui Ardiaca no és canonge, parlarà -esgarrifeu-vos!- en nom del Socors Roig Internacional; finalment, el diputat d'Esquerra

Republicana de Catalunya, don Josep A. Trabal, parlarà i presentarà..." (1348).

El clímax ja estava a les opinions a la fi de l'any 1933. Cambó és taxatiu. Va ésser-ho en un discurs pronunciat al Palau de la Música Catalana el dia 30 de desembre del 1935, que recolliria "La Veu de Catalunya" del dia següent (1349). Digué Cambó respecte a les possibilitats del Front Popular:

"No sé si es formarà coalició d'esquerres, comprenent el partit socialista i el comunista. De formar-se, els qui menys m'han de desitjar la victòria són els partits burgesos de Martínez Barrio, Azaña i Sánchez Román. Perquè la més gran força dels vots de la coalició seria dels socialistes i comunistes. La missió dels republicans burgesos fora la de Kerensky; però si Azaña i Martínez Barrio, i Sánchez Román i Marcel·lí Domingo se senten Kerensky, Espanya no se sentirà Rússia i no consentirà que se la faci joguina del comunisme" (1350).

L'any 1936 s'obria incert des del punt de vista polític. Incert davant la perspectiva de les eleccions convocades pel mes de febrer. En Brunet, en canvi, no estava pas tan convençut de la incertesa, puix, a "La Veu de Catalunya" de l'1 de gener de 1936, en l'article titulat L'any 1936 (1351), no encerta en dir que:

"Aquest 1936 arriba, per a nosaltres amb un decret de dissolució de Corts i amb la profecia d'una ensorrada de les esquerres. Això és més clar que sol ... Cal, des d'ara, pensar-hi en aquesta victòria i treballar com si cada circumscripció i cada poblet fossin el centre de l'univers"

Ja apunten a fons contra el cor del 14 d'abril del 1931, és a dir, contra la moderada Constitució vigent de la República, Pla disparava fortes canonades, en la perspectiva d'un triomf de les dretes. Diu Pla el 8 de gener del 1936 en un article de "La Veu de Catalunya" titulat Una constitució pertorbadora i un país pertorbat (1353):

"... La veritat es aquesta: que la constitució elaborada sobre textos estrangers i odis nacionals pels homes del bienni es totalment inservible" (1354).

Amb perspectiva de victòria, segons Brunet, i necessitat de canviar la Constitució, segons Pla, s'enfilaren les eleccions de febrer per part del dretisme català.

FRONT CATALÀ D'ORDRE VERSUS FRONT POPULAR

En quin terreny es va moure la Lliga Catalana en la perspectiva electoral?. En Pla, a 1940, creu que les dretes moderades estaven, a les vigílies electorals del febrer del 1936 acabades, encara que ja hem vist com en el curs dels esdeveniments no opinava així. Veiem com classificava, després de la guerra civil, el camp de les dretes:

"Los partidos de derecha extrema viven la satisfacción ideológica de ver como triunfan todos sus puntos de vista. La derecha oportunista, gastada por dos años de esterilidad compartida con el lerrouxismo, ha perdido su esperanza primigenia" (1355).

Tres tipus de dreta: la lerrouxista, la "oportunistista" i la "dreta extrema". Els primers éls radicals, els segons la CEDA i els tercers el "Bloque Nacional" de Calvo Sotelo i els micropartits feixistes. ¿I la Lliga Catalana? Seguint el fil de la història cal situar-la dins la dreta "oportunistista", malgrat les àmplies àrees tradicionalistes i extremes que cal detectar en la seva actuació dins la República. Mes, envers les eleccions del 1936, la dreta "oportunistista" donava un pas a la seva ... dreta. Cap a l'extrem.

El 7 de gener del 1936 fou publicat finalment el decret de dissolució del Parlament, i es convocaven eleccions pel 16 de febrer -segona volta, l'1 de març-.

El Front Popular estava ja consolidat, àdhuc amb el suport electoral de la CNT-FAI, el que reforçava la possibilitat de victòria esquerrana. L'anàlisi d'aquest Front Popular és molt curiós. Des de l'òptica de les dretes, ja en el moment mateix dels fets, en plena lluita electoral, com després, historiogràficament -i no em refereixo solament a la història escrita per Pla, sinó a autors del tipus de Payne-, el Front Popular era el "comunisme".

Però el front Popular fou molt moderat. De revolucionari tingué poca cosa. Gairebé res. Puix el seu programa no podia ésser més reformador, des del punt de vista esquerrà, clar que el seu contingut ha d'anàlitzar-se sempre amb cura: amb un ull llegint-lo i l'altre observant la qualitat de les dretes del país. Si tenim en compte el que són aquestes dretes, el programa era "tremendament revolucionari"! He ací un resum del mateix: el "Manifest programàtic" era signat per les esquerres burgeses -Azaña, Martínez Barrio-, els

socialistes, els comunistes i els anarquistes:

- Amnistia política
- Revisió de sentències aplicades en funció de la llei de Vagos.
- Reposició d'empleats i de funcionaris.
- Readmissió d'obrers acomiadats.
- Reparacions a les víctimes de la repressió.
- Vigència plena de la Constitució i reforma del Tribunal de Garanties Constitucionals.
- Reformes de lleis orgàniques, municipals...
- Control de les forces d'Ordre Públic.
- Reforma Agrària -rebutjant expressament qualsevol veleïtat de socialització de la terra.

Aquest petit resum no és sospitos, puix és obra de Pla (1356), i cal dir que per a ell això era "revolucionari".

Observem que la clau d'aquest Front Popular era no proposar cap mesura de canvi de les formes de producció -el mode de producció que diu la historiografia marxista-. Adhuc es contemplava, una vegada més, una Reforma Agrària burgesa, per a distribuir la terra a qui la treballés. I no figurava cap menció del control obrer de les indústries. Era un programa inspirat en l'esperit del 14 d'abril del 1931. Un programa que dirigiria, en el Govern, els reformistes burgesos, amb el suport extern de les esquerres pròpiament dites. Un programa defensiu si tenim en compte la ferotgitat de les dretes del país. En canvi, per a Pla, el programa:

"... en la hipòtesis que se hubiera podido desarrollar normalmente en el terreno legislativo,

hubiera conducido a la instauración pura y simple del régimen comunista en España" (1357).

Empalmant, aquesta tesi, consenqüentment, amb el tipus de campanya realitzada a Catalunya per la Lliga Catalana, aglutinadora d'un extremista Front d'Ordre. Veiem, com a mostra, l'editorial de "La Veu de Catalunya" del 29 de gener del 1936, titulada Les esquerres al servei del comunisme soviètic (1358). "L'aliança procomunista" dirà:

"... ha estat més que acceptada, cercada i pactada pels partits burgesos de les esquerres espanyoles de Madrid i per la seva sucursal a Barcelona, la coalició de les esquerres catalanes. Les esquerres de casa nostra s'han posat al servei incondicional dels comunistes de Moscou..." (1359).

Visió realment interessada, i en funció de la qual la Lliga Catalana justifica el seu desplaçament cap a l'extrema dreta, puix:

"... el sot fet que les esquerres catalanes acceptin la companyia del comunisme soviètic... justifica l'existència i la victòria del Front Català d'Ordre" (1360).

Doncs, en el cas del triomf d'aquells, diu l'editorial amb una demagògia plausible:

"... el nostre poble quedaria al marge de la civilització occidental i cristiana... No és que ho diguem nosaltres... Ho diu tota

l'ànima catalana, tota la societat catalana, tota la tradició catalana radicalment contrària a la lluita de classes..." (1361).

La Lliga Catalana va impulsar un "Front d'Ordre" amb la perspectiva d'agrupar des de radicals -per l'esquerra- a tradicionalistes -per la dreta-. Les dificultats inicials -amb grups i personalitats no autonomistes respecte a la qüestió catalana, és a dir, amb els "renegats"- haurien finalment d'ésser superades, per iniciativa de la pròpia Lliga Catalana i, més concretament, de Ventosa i Calvell, pot veure's en l'anàlisi del Document aparegut a "La Veu de Catalunya" el 19 de gener del 1936 (1362).

Molas ho sintetitza assenyalant que inicialment la Lliga Catalana no tingué voluntat de presentar-se amb polítics que rebutjaven l'autonomisme (com Cirera Voltà), però finalment

"transigiran en l'aliança, a canvi que s'els otorgui la direcció de la campanya electoral, campanya que haurà de basar-se en el dretisme més radical, però que es podrà suavitzar en certa mesura" (1363).

Així, la Lliga Catalana formà bloc amb CEDA, Renovació Espanyola i els tradicionalistes, com també ho confirma Pla:

"Excepto en Catalunya, donde fueron a la lucha unidos regionalistas, tradicionalistas, y monárquicos, cedistas y radicales, en rarisimas provincias -es refereix al reste d'Espanya- se produjo,

en el primer turno, la unión. Algunas beneméritas personas -como el Sr. Luca de Tena, por ejemplo-, trabajaron incansablemente en este sentido. No lograron nada sustancial. No se logró -¡Dios mio!- ni la inclusión en una candidatura segura del nombre y de la persona de José Antonio Primo de Rivera" (1364).

La propaganda electoral, com s'ha dit, fou d'extrema radicalitat. I les extre es dretes espanyoles -puix ara havien desaparegut les dretes moderades- utilitzarien com a constant, a la campanya, les referències a l'assimilació entre "Front Popular" i "la Rússia comunista". Titulars com els que segueixen era la norma aquells dies a "La Veu de Catalunya": "La política soviètica ha resolt a cops de sabre el problema dels infants abandonats"; "Destrucció de la família a Rússia"; "Els soviets es queden les collites"; "Els obrers afamats a l'URSS", etc., etc. Tot això barrejant-ho amb el programa de l'anomenat "Front Popular", que ni de lluny tingué prevista l'estatalització de la terra o el control obrer de la indústria.

Ventosa i Calvell analitzà a Sabadell, el 26 de gener del 1936, la situació, en un discurs reproduït per "La Veu de Catalunya" del 28 (1365). Digué el líder regionalista:

"hi ha arreu del país... un sentiment d'angoixa davant la possibilitat de que puguin triomfar les esquerres... la Borsa acusaria en les seves cotitzacions la ruina i la minva en el capital dels que tenen valors públics, que veurien disminuir el producte del seu estalvi..." (1366).

I en funció d'aquestes prediccions, Ventosa demana el vot per al "Front Català d'Ordre", concebut en aliança -com s'ha vist- àdhuc amb enemics del catalanisme. Contradicció que Ventosa justificà de la següent manera:

"Jo suposo que algú deu pensar: ¿Però que és això de parlar de catalanitat d'aquesta candidatura? Evidentment, en la candidatura que anirà conjuntament amb nosaltres hi ha alguns homes que no són catalanistes... Però jo us dic que, tot i essent així, ningú, seriosament, no pot pensar que això representi un perill per a les nostres idees catalanistes. No sols per la participació quan a nombre, no sols per la garantia que ofereixen a tots els catalans els noms i la nostra història, sinó... els que no tinguin significació catalanista dintre la candidatura conjunta, de totes maneres hauran de reconèixer... quan hagin triomfat, que deuen el seu triomf a que els han votat molts milers d'electors catalanistes..." (1367).

I com a colofó d'aquestes vigílies electorals hi ha una editorial de "La Veu de Catalunya", del 2 de febrer del 1936, titulada La significació del veredict del 16 de febrer, que té interès (1368). Diu, entre altres coses:

"El poble de Catalunya abandonà el Govern de l'Esquerra la nit del 6 d'octubre... ¿Com volen ara els homes i els diaris de les esquerres coalitzades que el poble de Catalunya digui el contrari el 16 de febrer? Ni ho dirà,

ni pot dir-ho. Repetirà que ell no es sublevà el 6 d'octubre, que ell no trencà el 6 d'octubre el pacte de l'Estatut. I això no ho pot dir, sinó d'una sola manera, derrotant copiosament les esquerres polítiques i socials coalitzades. I això serà el veredicté inequívoc del cos electoral de Catalunya el 16 de febrer". (1369).

S'equivocaven.

DES DE LA VICTÒRIA "POPULAR" A LA DESFETA FINAL

El poble de Catalunya, mantenint la seva tradició esquerrana manifestada des del 14 d'abril del 1931, va rebutjar el "Front Català d'Ordre". Guanyà, doncs el "Front Popular". Al Parlament espanyol la Lliga Catalana portà 13 diputats. L'Esquerra Republicana, amb els seus aliats -matisos diu Pla-, 38. A Espanya també triomfaren, en darrera instància, les esquerres, consolidant-se, puix, aquell "Front Popular", tan moderat en el seu programa i en la seva activitat fins el juliol... Moderació que potser fou la causa de la guerra civil, puix en cert sentit hauria d'ésser presa com a "debilitat" per les dretes espanyoles, ja catalitzades cap a l'extrem.

En el Govern que formà Azaña no figurava ni un sol ministre socialista. Tots eren homes de l'esquerra "burguesa", com diu Pla.

Fou aquell, al meu entendre, un greu error dels socialistes, partit majoritari dins l'arc esquerrà. No era suficient recolzat des de fora -i els comunistes

també s'havien compromés a fer-ho- a aquell Govern reformador moderat. Hagués estat necessari que els socialistes prenguessin la direcció de la política espanyola decididament, per a donar veritable entitat a aquell espectre de "Front Popular". El radicalisme de Largo Caballero, per exemple, a la campanya electoral, o el de "La Pasionaria", no es correlacionaven amb la posterior voluntat governamental. Fou aquest fet el que provocà que el país entrés en una segona -i ara morbosa- edició del període inicial de la República. Ja no era temps d'això, i aquest fet seria interpretat per les dretes conspiratives com un ressò de por en el camp esquerrà a assumir plenament el seu triomf. La debilitat del "Front Popular", que en realitat era un Govern de reforma burgesa, convidava implícitament a la sublevació del 18 de juliol del 1936. "El Front Popular" va ésser dèbil, però el poble no. I el poble defendria durant tres anys l'esperit d'un canvi -ara radical- a la vida social de la nació, fins la seva extenuació.

La conseqüència immediata de la victòria esquerrana a Catalunya fou la dimissió d'Escales de la Presidència de la Generalitat i la recuperació de l'Estatut. Companys fou confirmat President de la Generalitat pel Parlament de Catalunya el 29 de febrer del 1936, i l'1 de març formà un govern similar a l'anterior als fets d'Octubre, ara sense el nucli pertorbador dels seguidors de Dencàs.

A nivell de l'Estat espanyol, Azaña formà el seu Govern nº 4 el dia 19 de febrer, que durà fins el 10 de maig, en què va ésser anomenat president de la República, succeint a Alcalà-Zamora, destituït, Casa-

res Quiroga assumí aleshores la direcció del Govern, i amb ell dirigint la política del país es produiria la sublevació militar del 18 de juliol.

Algunes notes sobre l'evolució de la Lliga Catalana fins a la desfeta

Per a les eleccions de compromisaris que havien d'escollir al President de la República -elecció feta el 26 d'abril-, la Lliga Catalana va participar aïllada, puix els seus companys del Front Català d'Ordre boicotejaren l'elecció.

En aquest lapsus de temps, abril-juliol, la Lliga Catalana va seguir una existència lànguida. Cambó havia perdut l'escó de diputat, i el partit quedava novament situat a l'oposició, conservant, a Catalunya, el paper de gran partit opositor.

Pla assenyala que la Lliga Catalana va fer "front", al Parlament espanyol, amb la CEDA i el Bloque Nacional", parlant del trio Calvo Sotelo-Gil Robles-Ventosa i Calvell com del "muro de contenciones a los desmanes gubernamentales" (1370). De fet, Ventosa i Calvell dirigí la política parlamentària de la Lliga Catalana, tal com definia "La Veu de Catalunya" del 4 d'abril del 1936, en un article titulat La gravetat de la situació (1371):

"Es per a nosaltres una satisfacció patriòtica poder constatar que aquests deures, pel que a l'oposició es refereix, han estat complerts... en forma admirable per la minoria parlamentària

de Lliga Catalana... sota el guia mestrirol del nostre il.lustre i volgut amic senyor Joan Ventosa i Calvell" (1372).

Ventosa i Calvell actuà al Parlament espanyol recolzant i sumant-se -com demostra Pla- a les iniciatives de la dreta extrema encapçalada per Calvo Sotelo, que va a arribar a fer l'exaltació del feixisme difós com a forma de defensa de l'Espanya eterna davant l'amenaça comunista. Ventosa no arribà a tant. Però sosté al respecte:

"... se dió todo el mundo cuenta de la aparición de un equipo de gran categoría en la derecha española. La agresividad del señor Gil Robles, hábil polemista, la dureza y constancia del señor Calvo Sotelo, que no deja pasar ocasión ni motivo para exponer los principios de la política nacional, la habilidad y experiencia del señor Ventosa, que coordina su esfuerzo con los otros dos políticos..." (1373).

Mentre tant "La Veu de Catalunya" feia una tasca de derrotisme, recuperant així la mateixa funció exercida ja entre el 14 d'abril del 1931 i el setembre del 1933, seguint amb els tònics sobre la "crisi econòmica", la "necessitat de canviar la Constitució", la "lleï electoral", etc., etc. (1374).

Al maig del 1936 "La Veu de Catalunya" publicava una nota del Consell de Govern de la Lliga Catalana (1375) en la qual s'anunciava la celebració d'una Assemblea Extraordinària per al mes de setembre, la qual ja no es faria, puix el 18 de juliol del 1936 fou un

dia de ruptura en la història del país, i en aquesta ruptura va morir la Lliga Catalana.

La vigília del 18 de juliol -segons explica Nadal, i recull Molas- Cambó estava al corrent que es preparava una mena d'acció militar, però també és necessari dir que la idea no semblava entusiasmar gaire els homes de la Lliga Catalana, que recordant la Dictadura primorriverista es veien, ara, una altra vegada, apartats de la política i de la possibilitat de governar a Catalunya. La tibïessa de la posició de la Lliga Catalana es reflexa en un article de Duràn i Ventosa del 16 de juliol del 1936 publicat a "La Veu de Catalunya" sota el títol de La causa veritable i l'únic remei (1376), en el que diu:

"No seran dictadures del proletariat, ni dictadures de dretes, les que salvin Espanya. Mentre no canviï la mentalitat general i la concepció del paper que correspon als Governos a l'Autoritat; mentre no es convenci tothom que la llei ha d'estar per damunt de tots..." (1377).

!Ah! Com recorden aquestes paraules les que mil vegades repetí Azaña al llarg del bieni 1931-1933. Quan Azaña volgué, moderadament, fer obeir les lleis, trobà a la seva esquerra una impaciència revolucionària, i a la seva dreta un bloc de gent privilegiada que sabotejaren tots els seus esforços de moderació reformadora de "les mentalitats" i de les estructures socials. I entre aquelles gents de dretes, dins d'aquell bloc entorpidor, conservador extrem d'uns privilegis aristocratitzants, es trobava la Lliga Catalana.

Com crit agònic, final, el 18 de juliol mateix, a "La Veu de Catalunya", Joaquim Pellicena -qui un dia defensà la democràcia formal contra l'ideari feixistitzant de Brunet, company de partit i de redacció- escrigué la darrera editorial. Demanà Pellicena: El respecte a la llei (1378).

EPILEG

EPÍLEG

En esclatar la guerra civil provocada per la sublevació militar del 18 de juliol del 1936, els homes de la Lliga Catalana s'incorporaren, d'una o altra forma, activa o passivament, des de dins o des de fora del país, al bàndol que els corresponia: el de la rebel·lió dretista.

Es obligat, al igual que fa Molas, ací referir-se al sorprenent llibre de José Me Fontana, Los catalanes en la guerra de España (1379), un document mestri-vol per a poder classificar la veritable naturalesa de la gran burgesia catalana. És aquesta obra un mosaic d'actituds i de comportaments reveladors de quant fàcil fou per als burgesos catalans descobrir les virtuts protectores del que després seria la Dictadura franquista.

La Lliga Catalana quedà atrapada i destrossada ràpidament per la força dels esdeveniments, i pot parlar-se de la seva desaparició ja pràcticament el mateix dia de la sublevació, malgrat alguns moviments polítics de Ventosa i Calvell durant unes setmanes, encara dins la legalitat republicana.

Probablement, els homes de la Lliga Catalana van creure que els esdeveniments es desenvoluparien de forma distinta a com va succeir, i que el que s'instal·laria al país seria una segona versió de la Dictadura primorriverista. Pot ésser. Però a mesura que els esdeveniments s'anaven clarificant ells -en general- s'identificaren amb la seva evolució, sempre des de l'òptica dels que van guanyar, que en darrera instància -i fonamental i primeríssima realitat- foren que protegirien llurs privilegis econòmics i socials.

Fontana valora la situació de la Lliga Catalana de forma mortuòria:

"Los dirigentes de la Lliga estuvieron ausentes de la política activa o pública y se limitaron a la tarea, siempre útil, de contraer relaciones o amistades. Las forzó a ello el riguroso esquema político del Movimiento y la total desbandada de sus afiliados, convertidos en fervorosos neorequetés o falangistas" (1380).

La desbandada, però, també implicà als dirigents.

CAMBÓ, Francesc. L'inici de la guerra civil, curiosament igual que en produir-se el cop d'Estat de Primo de Rivera a 1923, el va trobar fora d'Espanya. El seu secretari, Nadal, explica el següent:

"... un día -a l'estiu de 1936- hubo de manifestarme que se estaba preparando un levantamiento militar para acabar con el desorden reinante en España. Como Cambó deseaba tener noticias concretas, antes de tomar sus determinaciones, entramos en relaciones con determinados elementos que nos confirmaron la existencia del proyecto y aun nos indicaron la probabilidad de determinada fecha -aquest element, segons he pogut saber, fou el general Goded- y, luego, la suspensión momentánea de su realización, por lo cual fijó él su salida de Barcelona, hacia Italia, para los últimos días de junio" (1381).

Instal·lat a Rapallo va dedicar-se a sufragar les depeses originades per activitats de rescat de

persones adictes a la sublevació que no es van poder passar a l'àrea rebel. Envers la guerra, la seva opinió era que:

"Los que tengan dinero, que lo den, y los que estén en edad militar, que luchen" (1382).

Ell, doncs, va donar diners a Franco. I finançà un treball d'Estelrich sobre els "desmans" de la revolució espanyola contra l'Església Catòlica. A 1940 passà a Suïssa en iniciar-se la Segona Guerra Mundial, i posteriorment a Estats Units i Argentina. Morí a Buenos Aires a 1947, retornant ideològicament al monarquisme, encara que Fontana posa en el seu curriculum una expressió que repetia sovint: "Cuideu en Franco!".

VENTOSA I CALVELL, Joan. Passà la major part de la guerra civil a Espanya. En carta de Cambó a Valls i Taberner, aquell li deia a l'historiador:

"En Ventosa... i jo... treballem des de el primer moment per ajudar al triomf de l'Exèrcit..." (1383).

En Fontana ens presenta, el 5 d'octubre del 1936, a Ventosa i Calvell a l'estació de Burgos, despedint a la 1ª Centúria de Falange, a la qual hi havia un fill seu:

"La despedida que se les tributó en la estación de Burgos fue emocionante y cordial, de auténtica hermandad entre las tierras y los hombres de España. Sin saberlo,

quizá sin formulárselo, todos sentían el enorme valor y significado de que un centenar de muchachos catalanes fueran a defender el solar burgalés. Y sonó, bronco y solemne, el "Cara el Sol" que cantaban todos, y entre ellos, un correcto anciano de inteligente faz que, brazo en alto, no podía evitar el cosquilleo de las lágrimas, y que pocos sabían que era el ex ministro y jefe virtual de la Lliga Catalana, don Juan Ventosa y Calvell" (1384).

Posteriorment, a 1943, Franco el va anomenar "procurador en Cortes". Morí a Lausana a 1959.

ABADAL, Ramon d'. Marxà a Itàlia al juliol del 1936, i al setembre, escriví a Valls i Taberner. Esperava que "... la civilització triomfi sobre la barbàrie" (1385) i posteriorment -expressant-se com un pur tradicionalista- afirmà en una altra carta a Valls i Taberner referint-se al poble català:

"... la seva rebel·lió contra Déu i contra d'ell mateix... Tots estem obligats ... a fer el possible per la reparació de les seves culpes, que ens toquen de tan de prop, si no és que hi tinguem també la nostra part" (1386).

Tornà a Barcelona a 1939, retirant-se de tota activitat política. Morí a Ruplà el 1945.

DURAN I VENTOSA, Lluís. Marxà a l'exili, a Itàlia i a França, escrivint col.laboracions en el diari argentí

"La Nación". Va publicar un llibre titulat La esencia de los nacionalismos (1387), publicat a Buenos Aires, mantenint una infundada esperança:

"... prefiero limitarme a exponer el pensamiento de dos hombres no sospechosos de parcialidad, Menéndez y Palayo, y José Antonio Primo de Rivera, el ardiente organizador de la Falange Española. Su concepto respecto a la realidad española y de sus variedades, puede tener un mayor valor que mis afirmaciones, las que pudieran parecer partidistas... José Antonio Primo de Rivera en un párrafo memorable, en pleno terreno de definiciones políticas, pudo decir textualmente: -"La Falange (el partido -diu Duràn i Ventosa- que fundó y que ha adquirido tanto relieve durante la Guerra provocada por la Revolución de 1936), sabe muy bien que España es varia, y esto no le importa..." (1388).

El que digués Primo de Rivera fill no ens interessa. Però si l'acusació de Duràn i Ventosa d'haver provocat la guerra les forces de la República, coincidint amb el que seria la justificació franquista.

Duràn i Ventosa tornà a Barcelona en finalitzar la guerra, mantenint-se retirat de la pràctica política. Morí en aquesta ciutat el 1954.

ESTELRICH, Joan. Marxà a França i residí normalment a París. Sufregat per Cambó, dirigí una publicació pro-franquista, "Occident", per a divulgar les raons del bàndol sublevat. Escriví, també finançiat per Cambó,

una investigació: La persecution religieuse en Espagne,
i després La cuestión vasca y la guerra civil española.

VALLS I TABERNER, Ferràn. Marxà del país, vivint a San Remo (Itàlia) i actuant d'actiu propagandista dels sublevats. Després, al servei d'aquests, com ambaixador propagandístic, va dedicar-se a donar conferències per Espanya i a diversos països d'Amèrica llatina. A 1939 fou publicat un recull de la seva activitat profranquista: Reafirmación espiritual de España (1389), al qual hi ha la síntesi de la seva renegació del catalanisme i del liberalisme. Recull en el qual figuren articles amb títols tan significatius com "Sentido idealista de la Nueva España", "La cruzada española", "José Antonio y Cataluña", "La revalorización de la vida religiosa en España"...

És clàssic el seu article La Falsa ruta, publicat a "La Vanguardia Española" del 15 de febrer del 1939 (1390):

"Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalánista" (1391).

Però també altres són significatius de la seva posició:

"Las ideas de José Antonio respecto al asunto de Cataluña tuvieron el señalado mérito de constituir una doctrina por primera vez formulada y que había de reemplazar a tendencias, opi-

niones y criterios dignos de ser arrinconados por defectuosos e inconvenientes. Si el catalanismo político tuvo su definidor teórico a Prat de la Riba, que trató de sacar lo del ambiente de un indegenismo primario, el sentido ecuménico de la unidad nacional española, que ha refutado, ha vencido y ha superado a aquél, en la esfera de la razón y del sentimiento, ha tenido como difundidor doctrinal insuperable a José Antonio Primo de Rivera" (1392).

I referint-se al Movimiento Nacional, dirà:

"... nosotros construimos una democracia sana, una democracia sincera, despojada de perturbadoras demagogias, de artilugios corruptores y de hipocresías doctrinales. Constituimos una democracia ... tutelada por un poder fuerte, dentro de un régimen autoritario, y dirigido por un Caudillo excepcional cual debemos no sólo gratitud profunda y perenne por la empresa salvadora que está realizando con pericia y abnegación sin igual..." (1393).

Morí a Barcelona el 1942.

TRÍAS DE BES, Josep María. Passà a Burgos, assessorant el Govern rebel en qüestions internacionals; també Josep Me Tallada, Felip Bertràn*d*i Güell ... En canvi, Miquel Vidal i Guardiola marxà a Argentina, mantenint-se silenciós en recolzar la sublevació... i Joaquim Pelliscena visqué a París, on morí, també en silenci.

PLA, Josep. Viurà, en canvi, llarg temps. Fins avui. I encara que no era pas un home de l'estaff polític de la Lliga Catalana, ningú pot dubtar de la seva essencial afinitat amb el partit de Cambó. Ell fou un dels periodistes que més va fer per a ensorrar la República, amb una tasca artillera quotidiana. A 1940 publicà la mestrivolament reaccionària Historia de la Segunda República Española. Durant la guerra va estar temps a Catalunya, formant entre els quintacolumnistes, posant després la seva ploma al servei del franquisme -Fontana diu que va ésser editorialista del diari feixista "Arriba"-, escriví a "Destino" i prosseguint una existència més aviat retirada. Encara després de la mort del dictador, a les seves breus actuacions públiques, ha seguit mantenint el seu reaccionarisme. Però sempre intel.ligent.

x x x x x x x

Franco no donà -a part de l'anomenament digital de Ventosa i Calvell per a una procuraduria a les Corts- als que foren dirigents de la Lliga Catalana, càrrecs polítics. De fet, essencialment no va donar càrrecs polítics a cap d'aquells que, d'una o altra forma, reconegueren la República com a marc institucional operatiu, encara que fos per a posar-la al servei del dretisme. Aquest era un primer pecat. Ara bé, tampoc els va molestar, doncs tots ells, des del primer moment, acceptaren els motius de la rebel.lió contra la legitimitat republicana.

El segon pecat era el del catalanisme. Doncs en Franco, seguint la més clàssica línia de l'ofuscació fanatitzant centralista, no entenia de matisos "regionalistes". No solament no entengué de matisos, sinó que va intentar fer desaparèixer, per decret, el fet diferencial català.

Per altra banda, la submissió total de la burgesia catalana i dels seus representants polítics era tal, que no aspiraven a res que no fos enriquir-se. Enriquir-se en el marc idoni creat pel franquisme, és a dir, amb unes classes obreres brutalment controlades. Políticament, Franco no els necessitava, doncs políticament aquella burgesia, després de l'abril del 1939, ja no era res. Millor dit, era una classe adicta a les directrius polítiques centralitzades, com mai, a Madrid.

La burgesia catalana -la representada per la Lliga Catalana- havia estat aristocratitzant-. I seguien essent-ho. Però ara, a més a més, es castellanitzaren, àdhuc, i molt especialment, lingüísticament.

Ara eren a la bona "ruta".

C O N C L U S I O

=====

De fet, les conclusions d'aquesta investigació estan quasi permanentment presents al llarg de la mateixa. Per això, només ens quedar era, finalment, esbossar molt breument algunes idees arrodonidores.

Les perspectives de canvi social a l'Estat espanyol foren fortíssimes al llarg del període 1931-1936. I davant d'elles es donaren totes les tipologies d'actituds socials i polítiques.

Els tradicionalistes -i l'extrema dreta en general-, ideològicament "providencialistes", volien un capitalisme rígidament organitzat, sense cap mena de mobilitat social. Organitzat en base a un estamentalisme de ressó mitgevalista. Eren, puix, corporativistes. I corporativisme i feixisme han estat sempre elements complementaris. El "providencialisme" era la seva coartada ideològica. Políticament, a més a més, defensaven, correlativament a l'estamentalisme corporatiu, una estructura absolutament jeràrquica, amb un rei o un cabdill a la espeda. Amb homes provinents d'aquestes línies ideològiques és nodrir la Dictadura franquista, molt especialment els primers anys.

Des del punt de vista socio-religiós, la Lliga Regionalista (Catalana) era plenament tradicionalista. En Bascvi, la pràctica de l'"accidentalisme" li permeté finalment acceptar la República i oblidar-se de la Monarquia, malgrat l'episodi del "Contro Constitucional". Mes, al esclatar la guerra civil el 1936, no dubtaren en ajustar -individualment- llurs conductes a les del

bloc d'extrema dreta que es consolidaria com a suport del Nou Estat totalitari. Només que ocupen un lloc políticament subsidiari. Els burgesos catalans -com deia Tasis- varen recuperar les seves propietats i s'enriquiren després negociant. Llurs representants polítics més importants -els homes de la Lliga Regionalista (Catalana)- no van ésser perseguits, però políticament no eren res. En llur passat havien dos "pecats": el del catalanisme -inintel·ligible pel nou poder- i el d'aquell republicanisme de darrera hora.

Els conservadors, és a dir, la dreta estricta, eren un grup molt divers. Uns eren republicans de sempre i força anticlericals, com el Partit Radical, puntal de primera hora de l'esperit del "14 d'abril". A Catalunya hi havien també homes d'aquest esperit republicanista moderat, com Bofill i Mates i Nicolau d'Oliver, encara que religiosos. Tots ells eren fermament partidaris de l'economia capitalista.

La Lliga Regionalista (Catalana) tingué punts de contacte amb aquest tipus de gent, en quant acceptaven i defensaven plenament el capitalisme, però sense passar pel conjunt de reformes essencials per "occidentalitzar" la nació. Posició difícil la seva, al igual que la de la CEDA. Mes, l'extremisme religiós, per a mi molt significatiu social i políticament parlant, situa als conservadors catalans dins el tradicionalisme. Per altra banda, la seva acceptació de la República tingué la dosi d'oportunisme suficient com per posar en dubte llur sinceritat. Una de les con-

clusions d'aquesta tesi es que la Lliga Catalana acceptà -junt amb la CEDA- el marc institucional de la Segona República perquè, finalment, descobrí que aquesta forma de Govern podia ésser tan represora i conservadora com una Monarquia -com els gran burgesos de França a 1790-81, amb Thiers-. I tanmateix: la defensa aferrissada de l'Estatut de Catalunya a 1932 -mal rebut, per altra banda, per l'Esquerra Republicana- tingué també aquesta característica: aquell Estatut era un instrument polític-jurídic capaç d'ésser perfectament "dretitzat".

Més a l'esquerra, i circulant per sobre d'un "centre" polític per a nosaltres inexistent, ens trobem amb Acció Republicana, el partit d'Azaña, els radicals socialistes, i altres grups menors, impulsors de la força reformadora -moderadíssima-, i que, especialment Azaña, personifiquen l'esperit aquell del "14 d'abril". Ells intentaren col·locar la nació en un nivell plenament "aburgessat", laic i positivista. Fracassaren i perderen, finalment, la direcció de la política republicana en la guerra civil, en benefici dels comunistes-stalinistes. Després, el franquisme els perseguí ferotgement, fent d'Azaña un sinònim del diable.

Els socialistes eren també un grup complex. Els socialistes d'en Prieto eren força moderats. Tan moderats que no s'atreverien mai a assolir la direcció política de la República, per no excitar a les dretes encara més. Fou un grup socialdemòcrata dirigit per un dels líders més intel·ligents de l'hora. La part més

esquerrana del socialisme -Largo Caballero i UGT- fou evolucionant cap a posicions esquerranes, i d'ella es nodriria el comunisme-stalinista. Tots els socialistes haurien d'ésser també desplaçats durant la guerra per aquells. En Franco els perseguí també brutalment.

I més enllà, l'extrema esquerra químicament pura: l'anarcosindicalisme. És a dir, el moviment obrer dominant a Catalunya. La revolució s'identificava amb ells. No cal dir quin va ésser el seu destí. Els comunistes-stalinistes els perseguiren al maig del 1937. Posteriorment, el franquisme els va quasi exterminar.

Els comunistes-stalinistes formen un grup peculiar des del punt de vista. Durant la vida de la República foren un micropartit -fins a 1936-. S'engreixaren quan la guerra civil, per la influència soviètica. I dins aquella portaren varies "guerres" particulars: una, evidentment, contra els insurrectes; altres contra socialistes, trotskystes i anarcosindicalistes ...

x x x x

La Lliga Regionalista (Catalana), per a nosaltres, i vista la seva trajectòria, tingue un peu en el tradicionalisme i altre en l'àmbit de la dreta pura: BASCULAVEN cap a un lloc o altre segons la CONJUNTURA política.

Sota la Dictadura franquista no foren perseguits, però -com hem dit- no tingueren protagonisme polític. Com a màxim, Ventosa i Calvell fou "procura-

dorsea Cortes" per decisió d'en Franco.

Reafirmada aquella naturalesa de la Lliga Regionalista (Catalana), crec que aquesta investigació, modestament, pot contribuir a destruir dos tòpics arrelats en alguns àmbits de la historiografia del país -i de la feta des de fora-: a) el de que si les burgesies "perifèriques" haguessin tingut el Poder a Madrid -el Poder polític-, l'evolució de la història d'aquest país hagués estat diferent; b) que la radicalització del moviment obrer -anarcosindicalista- impedié que la burgesia arrodonís la seva funció històrica.

De les burgesies "perifèriques" -les grans burgesies, clar-, el paper de la basca es molt clar. S'instal·laren obertament a Madrid, identificant-se amb l'oligarquia centralista. Per el que respecte a la gran burgesia catalana -representada per la Lliga Regionalista (Catalana)-, opino que no. Que si haguessin dominat el Poder polític, a Madrid, la història del país no hauria estat gaire diferent de la realitat. Aquesta burgesia, al mínim símptoma d'amenaça obrera hauria donat fàcilment el poder a un militar. A un "Lluís Bonaparte" de torn.

I lligat amb això, per passiva, demostrant la naturalesa d'aquesta burgesia, per a mi "aristocratitzant", que era la Lliga Regionalista (Catalana), opino que s'equivocan Vicens Vives i tots aquells que han assenyalat que la duresa i radicalització del moviment obrer -anarcosindicalista-, clarament revolucionari, impedié

que aquella burgesia -o "burguesies"- poguessin dirigir la nació cap a formes més "europeitzans" de convivència política. No és això cert. El moviment obrer no és anterior al capitalisme, sinó fill seu. És a dir, una conseqüència. Allà on el capitalisme ha estat dirigit per una burgesia intel·ligent i veritablement pactista, el moviment obrer ha estat integrat (Gran Bretanya, França). Allà on la burgesia ha estat violenta i totalitària, el moviment obrer corresponent ha estat revolucionari (Espanya, Rússia). I aquest és el cas espanyol -i català-. Almeyns fins el tall històric que constitueix la guerra civil i la derrota de les forces republicanes a 1939.

Barcelona, setembre del 1980

NOTES

N O T E S

=====

INTRODUCCIÓ TEMÀTICA i INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA

- 1) TÀSIS, Rafel: El paper polític de la burgesia, en "L'Avenç", Barcelona, nº 12, gener de 1979, 2ª època, p. 35-37.
- 2) Idem.
- 3) Idem.
- 4) Idem.
- 5) Idem.
- 6) Idem.
- 7) Idem.
- 8) Idem.
- 9) Idem.
- 10) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana, 2 vols. Barcelona, 1973.
- 11) JUTGLAR, Antoni: Història crítica de la burgesia a Catalunya. Barcelona, 1972.
- 12) GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.: Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938), Barcelona, 1974.
- 13) TERMES, Josep: Federalismo, anarcosindicalismo y catalanismo. Barcelona, 1977. Són especialment interessants les notes de l'autor referents a la "Interpretación del nacionalismo catalán", p. 123-150.
- 14) "La Veu de Catalunya", 2^a de febrer del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: Ni dreta ni esquerra. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 19.
- 15) Idem.
- 16) Idem.
- 17) AYMAMI i BAUDINA, L.: El 6 d'octubre tal com és

L'ha vist. Barcelona, 1935, p. 202.

- 18) "La Veu de Catalunya", 10 de maig del 1930, edició matí, p. 5. Lluís Duran i Ventosa: En defensa de la Lliga. Els homes.
- "La Veu de Catalunya", 13 de maig del 1930, edició matí, p.5, Lluís Duran i Ventosa: En defensa de la Lliga. L'actual moment polític.
- "La Veu de Catalunya", 13 de maig del 1930, edició del vespre, p. 5. Lluís Duran i Ventosa: En defensa de la Lliga. L'actuació i el temps a venir.
- "La Veu de Catalunya", 13 de maig del 1930, edició del vespre, p. 7. J. Bertràn i Musitu: Cambó i els homes de la Lliga.
- APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 110, 114, 118 i 122, respectivament.
- 19) "La Veu de Catalunya", 6 de juliol del 1930, edició matí, p. 5. J. Pla: Polèmica. Confessions a la joventud. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 145.
- 20) Idem.
- 21) "La Veu de Catalunya", 9 de setembre del 1930, edició matí, p. 1. Enric Prat de la Riba: Els herois martirs. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 184. Aquest article es una bona mostra del tipus de la mitologia potenciada per la Lliga Regionalista.
- 22) "La Veu de Catalunya", 7 de febrer del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: Un article del senyor Ortega i Gasset. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.21.
- 23) Idem.
- 24) POPPER, Karl: La sociedad abierta y sus enemigos, 2 vols. Buenos Aires, 1967.
- 25) PLATÓN: La República, Madrid, 1962.
- 26) MARAVALL, J.A.: El pensamiento utópico y la dinamización cultural de Occidente. "Sistemas", Madrid, nº 14, 1977.
- 27) WOLIN, Sheldon S.: Política y perspectiva, Buenos Aires, 1972.

ROCKER, Rudolf: Nacionalismo y cultura. Madrid, 1977.

Veura el tractament donat a De Bonald i De Maistre. Wolin escriu des d'un punt de vista positivista. Rocker fa anàlisi crític.

- 28) BURKE, E.: Reflexiones sobre la revolución, Madrid, 1968.
- 29) GURVITCH, G.: Tres momentos de la historia de la Sociología: Comte, Marx, Spencer, Buenos Aires, 1968.
- 30) Idem.
- 31) MILLS, Ch. W. (editor): Ensayos de Sociología: selección de textos de Max Weber, Barcelona, 1974.
- 32) MARTINDALE, D.: La teoría sociológica: naturaleza y escuelas, Madrid, 1969.
- 33) GURVITCH, G. : op. cit.
- 34) MARTINDALE, D.: op. cit.

35)

P A R T I

- 35) PLA, Josep: Historia de la Segunda República, vol. I. Barcelona, 1940, p. 31.
- 36) "El País", Madrid, 9 de març del 1980, p. 11 i 12. P. Laín Entralgo: Por qué cayó Alfonso XIII.
- 37) Idem.
- 38) "La Veu de Catalunya", 7 de maig del 1930, edició matí, p. 7. J. Pla: Esperances d'un retorn a la tranquil·litat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 105.
- 39) CAMBÓ, F.: En torno del fascismo italiano. Barcelona-Madrid, 1925, p. 174.
- 40) Idem., p. 126.
- 41) Idem., p. 35.
- 42) Idem., p. 35-36.
- 43) Idem., p. 42.
- 44) Idem., p. 42.
- 45) Idem., p. 43.
- 46) Idem., p. 218.
- 47) Idem., p. 219.
- 48) Idem., p. 219.
- 49) "La Veu de Catalunya", 15 de març del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: L'homenatge a la intel·lectualitat castellana. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 72.
- 50) Idem.
- 51) Idem. Veura la carta que el seu dia varen dirigir aquells intel·lectuals al dictador, reproduïda dins l'article.
- 52) "La Veu de Catalunya", 27 de març del 1930, edició matí, p. 1. Recull de comentaris de premsa de Madrid: "La Voz", "El Liberal" i "El Debate".

- 53) Idem.
- 54) Idem.
- 55) Idem.
- 56) Idem.
- 57) Idem.
- 58) "La Veu de Catalunya", 27 de març del 1930, edició matí, p. 5. Lluís Duran i Ventosa: Desig que ja es voluntat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 84.
- 59) Idem.
- 60) MOLAS, Isidre: ob. cit., vol. I, p. 197.
- 61) "La Veu de Catalunya", 3 d'abril del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Per la concòrdia. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 88.
- 62) Idem.
- 63) Idem.
- 64) "La Veu de Catalunya", 29 de març del 1930, edició matí, p. 5. Veura recull de premsa.
- 65) "El Adelanto", Salamanca. Article de José Sánchez Rojas, reproduït a "La Veu de Catalunya", 15 d'abril del 1930, edició matí, p. 1. Dins la secció "Actualitat política".
- 66) Idem.
- 67) "La Veu de Catalunya", 15 d'abril del 1930, edició matí, p. 1.
- 68) "La Època", Madrid, Article de M. Ivoire, reproduït a "La Veu de Catalunya", 22 d'abril del 1930, edició matí, p. 1.
- 69) Idem.

- 70) Idem.
- 71) "Informaciones", Madrid, Article de Antonio Royo Vilanova, reproduït a "La Veu de Catalunya", 9 de maig del 1930, edició matf, p. 3.
- 72) Idem.
- 73) Idem.
- 74) Interessa assenyalar ací que el nom de Prat de la Riba està ausent al llarg de l'obra d'en Cambó.
- 75) CAMBÓ, F.: Per la concòrdia, Barcelona, 1930, p. 129.
- 76) MOLA, Emilio: Memorias de mi paso por la Dirección General de Seguridad, vol. I: Lo que yo supe ... Madrid, 1933, pa 37.
- 77) Idem.
- 78) Idem.
- 79) AMETLLA, Claudi: Memòries polítiques. 1918-1936, vol. II, Barcelona, 1979, p. 53.
- 80) Idem.
- 81) Idem.
- 82) Idem.
- 83) Idem., p. 54.
- 84) Idem.
- 85) Idem.
- 86) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 18-19.
- 87) Idem., p. 19

- 88) Idem.
- 89) JUTGALR, Antoni: ob. cit., p. 329.
- 90) MOLAS, Isidre: op. cit., vol. I, p. 145 i ss.
- 91) VILLANUEVA, Francisco: El momento constitucional, Madrid, 1929, p. 276.
- 92) "La Veu de Catalunya", 9 de febrer del 1930, edició matí, p. 1.
- 93) Idem.
- 94) DIAZ PLAJA, Fernando: El siglo XX. Dictadura ... República (1923-1936). Madrid, 1940, p. 10.
- 95) "La Veu de Catalunya", 27 de febrer del 1930, edició matí, p. 7. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya i el dictador, I. APENDIX DOCUMENTAL, p. 31.
- 96) Idem.
- 97) Idem.
- 98) Idem.
- 99) Idem.
- 100) "La Veu de Catalunya", 28 de febrer del 1930, edició matí, p. 5. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya i el dictador, II. APENDIX DOCUMENTAL, p. 37.
- 101) Idem.
- 102) "La Veu de Catalunya", 1 de març del 1930, edició matí, p. 5. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya i el dictador, III. APENDIX DOCUMENTAL, p. 43.
- 103) Idem.
- 104) Idem.

- 105) Idem.
- 106) Idem.
- 107) "La Veu de Catalunya", 2 de març del 1930, edició matí, p. 5. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya i el dictador, IV. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 52.
- 108) Idem.
- 109) Idem.
- 110) Idem.
- 111) Idem.
- 112) Idem.
- 113) "La Veu de Catalunya", 4 de març del 1930, edició matí, p. 5. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya, V. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 61.
- 114) Idem.
- 115) Idem.
- 116) Idem.
- 117) Idem.
- 118) "La Veu de Catalunya", 5 de març del 1930, edició matí, p. 5. J. Puig i Cadafalch: La Mancomunitat de Catalunya i el dictador, VI. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 67.
- 119) Idem.
- 120) Idem.
- 121) "La Veu de Catalunya" 13 de maig del 1930, edició matí, p. 7. Josep Pla: El liberalisme fictici i el liberalisme real. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 126.

- 122) Idem.
- 123) Idem.
- 124) Idem.
- 125) Idem.
- 126) "La Veu de Catalunya", 11 de juny del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pl: L'endemà del Cop d'Estat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 136.
- 127) Idem.
- 128) Idem.
- 129) GARCIA VENERO, Maximiano: Historia del nacionalismo catalán (1793-1936), Madrid, 1944.
- 130) Idem., 464.
- 131) ESTELRICH, Joan: Catalunya endins, Barcelona, 1930.
- 132) Idem., p. 22.
- 133) Idem., p. 23.
- 134) Idem., p. 24.
- 135) MOLAS, Isidre: op. cit., vol. I, p.148. Cal assenyalar que la quixotesca acció de Macià el 14 d'abril aconseguí per a Catalunya molt més que l' "eficàcia" dels regionalistes durant dècades.
- 136) GARCÍA VENERO, Maximiano: op. cit., p. 466-467.
- 137) Idem., p. 467.
- 138) És refereix als homes de la Lliga Regionalista.
- 139) MOLAS, Isidre: op. cit., vol. I, p. 148.

- 140) ANTELLA, Claudi: op. cit., p. 47.
- 141) PABÓN, Jesús: Cambó, vol. II -Part I-. Barcelona, 1969, p. 435.
- 142) Idem., p. 441.
- 143) PLA, Josep: Homenots -Joan Ventosa i Calvell-. Barcelona, 1961, p. 121.
- 144) PABÓN, Jesús: op. cit., p. 102.
- 145) GARCÍA VENERO, Maximiano: op. cit., p. 465.
- 146) MOLAS, Isidre: op. cit., vol. I, p. 149-153.
- 147) "La Publicitat", Barcelona, Article de Carles Soldevila: Figures exemplars, reproduït a "La Veu de Catalunya" el dia 22 d'abril del 1933, edició matí, p. 1.
- 148) Idem.
- 149) "La Veu de Catalunya", 22 de febrer del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: El comte de la Mortera i la Mancomunitat de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 27.
- 150) Idem.
- 151) "La Veu de Catalunya", 20 de març del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: L'actitud del senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 77.
- 152) Idem.
- 153) Idem.
- 154) "La Veu de Catalunya", 10 de febrer del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Revisió i responsabilitat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 23.
- 155) Idem.
- 156) "La Veu de Catalunya", 20 de març del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: L'actitud del senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 77.

- 157) Idem.
- 158) Entre aquests elements "discutidors" de la personalitat del rei no figurà cap dels homes de la Lliga Regionalista.
- 159) "La Veu de Catalunya", 20 de març del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: L'actitud del senyor del Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 77.
- 160) Idem.
- 161) Idem.
- 162) "La Veu de Catalunya", 21 de juny del 1930, edició matí, p. 1. Discursos de Joan Ventosa i Calvell i de Ramon d'Abadal.
- 163) Idem.
- 164) Idem.
- 165) Idem.
- 166) Idem.
- 167) Idem.
- 168) Idem.
- 169) Idem.
- 170) Idem.
- 171) Idem.
- 172) Idem.
- 173) Idem.
- 174) "La Veu de Catalunya", 22 de juny del 1930, edició matí, p. 7. Editorial: Dèiem ahir APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 140.

- 175) Idem.
- 176) Idem.
- 177) Idem.
- 178) Idem.
- 179) Idem.
- 180) Idem.
- 181) "La Veu de Catalunya", 21 d'agost del 1930, edició matí, p. 5. F. Vallés i Taberner: Dues concepcions. Dos mètodes (I). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 165.
- 182) Idem.
- 183) "La Veu de Catalunya", 23 d'agost del 1930, edició matí, p. 5. F. Vallés i Taberner: Dues concepcions. Dos mètodes (II). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 168.
- 184) "La Veu de Catalunya", 11 de juliol del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: La "Unión Monàrquica Nacional". APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 148.
- 185) Idem.
- 186) Idem.
- 187) "La Veu de Catalunya", 24 de juliol del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Encara ...?. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 155.
- 188) Idem.
- 189) Idem.
- 190) "La Veu de Catalunya", 7 d'agost del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Els de sempre. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 162.
- 191) Idem.

- 192) "La Veu de Catalunya", 8 de novembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: L'adversari veritable. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 261.
- 193) Idem.
- 194) Idem.
- 195) "La Veu de Catalunya", 20 de desembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: La vella política. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 287.
- 196) Idem.
- 197) "La Veu de Catalunya", 27 d'abril del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Actituds antiliberals i antidemocràtiques. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 102.
- 198) Idem.
- 199) Idem.
- 200) "La Veu de Catalunya", 31 de juliol del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pla: Els republicans en general. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 150.
- 201) Idem.
- 202) Idem.
- 203) "La Veu de Catalunya", 25 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Epíleg als Pactes. Persistència de l'equívoc. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 102.
- 204) Idem.
- 205) Idem.
- 206) Idem.
- 207) "La Veu de Catalunya", 26 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Epíleg als Pactes. Distincions entre catalanistes. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 211.
- 208) Idem.

- (209) "La Veu de Catalunya", 27 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Epifen als Pactes. Obrerisme i catalanisme. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 214.
- 210) Idem.
- 211) "La Veu de Catalunya", 4 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pla: Com abans, pitjor que abans APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 217.
- 212) Idem.
- 213) Idem.
- 214) Idem.
- 215) "La Veu de Catalunya", 9 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: El secret del senyor Carrasco. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 221
- 216) Idem.
- 217) Idem.
- 218) "La Veu de Catalunya", 24 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: La por a la realitat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 229.
- 219) Idem.
- 220) "La Veu de Catalunya", 25 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pla: Venedors de fum. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 232.
- 221) Idem.
- 222) Idem.
- 223) Idem.
- 224) "La Veu de Catalunya", 4 de novembre del 1930, edició matí, p. 5. Lluís Duran i Ventosa: Si es vol transformar Espanya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 257.

- 225) Idem.
- 226) Idem.
- 227) Idem.
- 228) "La Veu de Catalunya", 15 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Maniobres sospitoses. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 189.
- 229) Idem.
- 230) Idem.
- 231) "La Veu de Catalunya", 17 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Les incidències de la vaga. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 193.
- 232) Idem.
- 233) Idem.
- 234) "La Veu de Catalunya", 19 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: A l'entorn de la vaga. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 196.
- 235) Idem.
- 236) Idem.
- 237) Idem.
- 238) "La Veu de Catalunya", 22 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: La llició de la vaga. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 199.
- 239) Idem.
- 240) Idem.
- 241) "La Veu de Catalunya", 21 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pla: On va el sindicalisme? APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 224.

- 242) Aquesta idea de "primitivisme" referida al moviment obrer anarcosindicalista, l'han fet seva nombrosos historiadors, des de Vicens Vives a Hobswamb.
- 243) "La Veu de Catalunya", 21 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Josep Pla: On va el sindicalisme?. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 224.
- 244) GÓMEZ CASAS, Juan: Historia del anarcosindicalismo español, Madrid, 1969, p. 152-153.
- 245) Idem.
- 246) "La Veu de Catalunya", 18 de novembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Després de la vaga general. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 264.
- 247) Idem.
- 248) Idem.
- 249) "La Veu de Catalunya", 19 de novembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Les víctimes de la vaga. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 267.
- 250) Idem.
- 251) "La Veu de Catalunya", 21 de novembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: El fracàs del moviment. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 270.
- 252) Idem.
- 253) "La Veu de Catalunya", 6 de desembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Les possibilitats de la revolució. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.273.
- 254) Idem.
- 255) "La Veu de Catalunya", 22 de desembre del 1930, edició matí, p. 7. Editorial: Evolució i revolució. La revolució burgesa (II). APÈNDIX DOCUMENTAL, p.294).
- 256) Idem.

- 257) A 1934 -ja ho trobarà el lector-, Ventosa i Calvell dirà que a Espanya la lluita està plantejada entre el "patriotisme" -les dretes- i el "classisme" -les esquerres-.
- 258) "La Veu de Catalunya", 22 de desembre del 1930, edició matí, p. 7. Editorial: Evolució i revolució. La revolució burgesa (II). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 294.
- 259) Idem.
- 260) Idem.
- 261) "La Veu de Catalunya", 23 de desembre del 1930, edició matí, p. 7. Editorial: Serenament. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 297.
- 262) Idem.
- 263) "La Veu de Catalunya", 23 de desembre del 1930, edició matí, p. 7. Editorial: Evolució i revolució. La insurrecció militar i la revolta proletària. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 300.
- 264) Idem.
- 265) Idem. Flota ací un esperit bernstenià.
- 266) Idem.
- 267) Idem.
- 268) "La Veu de Catalunya", 24 de desembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Evolució i revolució. Ordre i desordre (IV). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 304.
- 269) Idem.
- 270) "La Veu de Catalunya", 26 de desembre del 1930, edició matí, p. 5. Evolució i revolució. La reforma de l'Estat (V). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 308.
- 271) Idem.
- 272) "La Veu de Catalunya", 29 de desembre del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: Evolució i Revolució. L'hora de construir (VI). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 313.

- 273) Idem.
- 274) Idem.
- 275) Idem.
- 276) MOLAS, Isidre: ob. cit., vol. I, p. 163-164.
- 277) Idem.
- 278) "La Veu de Catalunya", 24 d'abril del 1930, edició matí, p. 3. Editorial: Interessantíssima conferència de Ferran Valls i Taberner. APENDIX DOCUMENTAL, p. 92.
- 279) Idem.
- 280) Idem.
- 281) Idem.
- 282) Idem.
- 283) Idem.
- 284) VALLS I TABERNER, F.: Paraules del moment, Barcelona, 1930, p. 53. Esmentat també per Molas (vol. I, p. 164).
- 285) Idem.
- 286) MOLAS, Isidre: op. cit., vol. I, p. 53. Les declaracions de Duran i Ventosa reproduïdes a "La Veu de Catalunya" varen ésser fetes al diari "La Nau". La reproducció porta data del 10 de juny del 1930.
- 287) Idem.
- 288) "La Veu de Catalunya", 8 de setembre del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: "Unió Catalana" a Igualada. APENDIX DOCUMENTAL, p. 175.
- 289) Idem.
- 290) Idem.
- 291) Idem.

- 292) "La Veu de Catalunya", 26 de setembre del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Cal parlar clar. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 206. Aquesta editorial té tota l'apariència d'haver estat redactada per Duran i Ventosa.
- 293) Idem.
- 294) "La Veu de Catalunya", 26 d'octubre del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: Parlament del President APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 238.
- 295) Idem.
- 296) Idem.
- 297) "La Veu de Catalunya", 26 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. F. Cambó: Paraules de Francesc Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 243.
- 298) Idem.
- 299) Idem.
- 300) "La Veu de Catalunya", 29 d'octubre del 1930, edició matí, p. 5. Joan Estelrich: La 'Unió Catalana' davant els problemes de la cultura i el moment actual. Els problemes de la cultura (IV). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 251.
- 301) "La Veu de Catalunya", 12 de juliol del 1930, edició matí, p. 5. Editorial: Els partits polítics que hi ha Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 152.
- 302) Idem.
- 303) MOLAS, I sidre: El catalanismo hegemónico. Cambó y el Centro Constitucional, Barcelona, 1972.
- 304) Idem., p. 8
- 305) Idem.
- 306) Idem.

- 307) "La Veu de Catalunya", 10 de desembre del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: La nova estructura de l'Estat espanyol. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 277.
- 308) Idem.
- 309) "La Veu de Catalunya", 10 de desembre del 1930, edició matí, p. 1. Editorial: Interessantíssimes declaracions del senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 281.
- 310) Idem.
- 311) "La Veu de Catalunya", 8 de gener del 1931, edició del matí, p. 1. F. Cambó: El que han estat els partits espanyols. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 316.
- 312) Idem.
- 313) "La Veu de Catalunya", 9 de gener del 1931, edició matí, p. 1. F. Cambó: Com han d'ésser avui els partits polítics. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 327.
- (314) Idem.
- (315) Idem.
- (316) "La Veu de Catalunya", 31 de gener del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Monarquia? República? Constitució. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 338.
- 317) MOLAS, Isidre: El catalanismo hegemónico ..., p. 15.
- 318) Idem.
- 319) "La Veu de Catalunya", 14 de febrer del 1931, edició matí, p. 5. F. Cambó: Davant el moment present. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 348.
- 320) Idem.
- 321) Idem.

- 322) "La Veu de Catalunya", 15 de febrer del 1931, edició matí, p. 1. F. Cambó: El moment actual. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 343.
- 323) Idem.
- 324) "La Veu de Catalunya", 24 de febrer del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La posició de centre. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.352.
- 325) Idem.
- 326) NADAL, Joaquín M^e de: Seis años con Don Francisco Cambó (1930-1936). Memorias de un secretario político, Barcelona, 1957, p. 86-87.
- 327) MOLAS, Isidre: El catalanismo hegemónico ..., p. 35-41.
- 328) Idem., p. 42-43. Publicada a "La Veu de Catalunya" del 4 de març del 1931, p. 1.
- 329) Idem.
- 330) "La Veu de Catalunya", 24 de març del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Un interviu amb el senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 360.
- 331) Idem.
- 332) Idem.
- 333) "La Veu de Catalunya", 28 de març del 1931, edició matí, p. 1. F. Cambó: L'esperit de continuïtat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 369.
- 334) Idem.
- 335) "La Veu de Catalunya", 1 d'abril del 1931, edició matí, p. 1. F. Cambó: L'eficàcia de l'acció catalanista. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 374.
- 336) "La Veu de Catalunya", 14 d'abril del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La nostra posició. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 380.
- 337) Idem.

P A R T II

- 338) PLA, Josep: ob. cit., vol. I, p. 36.
- 339) NADAL, Joaquín M^{re} del: ob. cit.,.
- 340) "La Veu de Catalunya", 14 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. F. Vallés i Taberner: Serenitat i dignitat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 382.
- 341) Idem.
- 342) Idem.
- 343) "La Veu de Catalunya", 16 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: La nostra actitud. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 388.
- 344) Idem.
- 345) Idem.
- 346) Idem.
- 347) "La Veu de Catalunya", 15 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'ordre i la República. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 386.
- 348) Idem.
- 349) "La Veu de Catalunya", 17 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: La República de tots. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 392.
- 350) Idem.
- 351) "La Veu de Catalunya", 17 d'abril del 1931, edició del vespre, pag. 1. J. Puig i Cadafalch: Per la pau. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 394.
- 352) Idem.
- 353) "La Veu de Catalunya", 18 d'abril del 1931, edició matí, p. 1. F. Vallés i Teberner: Legalitat i ordre. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 403.
- 354) Idem.
- 355) "La Veu de Catalunya", 18 d'abril del 1931, edició matí, p. 1.

- 356) "La Veu de Catalunya", 17 d'abril del 1931, edició matí, p. 1. Una nota del senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 397.
- 357) Una vegada més, Cambó estava fora d'Espanya al produir-se un fet polític tremendament important.
- 358) "La Veu de Catalunya", 17 d'abril del 1931, edició matí, p. 1. Una nota del senyor Cambó. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 397.
- 359) "La Veu de Catalunya", 20 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. J. Vallés i Pujals: La Patria Nova. APÈNDIX DOCUMENTAL, 406.
- 360) Idem.
- 361) "La Veu de Catalunya", 18 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: El 14 d'abril a Madrid.
- 362) "La Veu de Catalunya", 20 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Un dia de festa nacional.
- 363) "La Veu de Catalunya", 21 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Després del triomf.
- 364) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 85-86.
- 365) Idem., p. 86.
- 366) Idem., p. 92.
- 367) Idem., p. 97.
- 368) "La Veu de Catalunya", 18 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: El 14 d'abril a Madrid.
- 369) "La Veu de Catalunya", 20 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Un dia de festa nacional.
- 370) Idem.,
- 371) "La Veu de Catalunya", 21 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Després del triomf.

- 372) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 109-110.
- 373) Idem., p. 110.
- 374) "La Veu de Catalunya", 22 d'abril del 1931, edició matí, p. 5. Josep Pla: Els projectes del Govern.
- 375) TUSELL GOMEZ, Javier: La Segunda República en Madrid: elecciones y partidos políticos, Madrid, 1970, p. 20.
- 376) MOLAS, Isidre: La Lliga Catalana, op. cit., vol. II, p. 232-233.
- 377) Veure APÈNDIX DOCUMENTAL, pàgs. 410 i 416.
- 378) "La Veu de Catalunya", 7 de juny del 1931, edició matí, p. 1. F. Valls i Taberner: En la proximitat de les eleccions. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 467.
- 379) Idem.
- 380) Idem.
- 381) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 143.
- 382) Idem., p. 144.
- 383) "La Veu de Catalunya", 6 de juny del 1931, edició matí, p. 1. Lluís Duran i Ventosa: La Lliga i l'esdevenidor. Posició claríssima. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 462.
- 384) Idem.
- 385) Idem.
- 386) Idem.
- 387) Idem.
- 388) "La Veu de Catalunya", 8 de juny del 1931, edició matí, p. 1. Lluís Durán i Ventosa: La Lliga i l'esdevenidor. La prova de previsió justifica la confiança.
- 389) Idem.

- 390) Idem.
- 391) Idem.
- 392) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1931, edició del vespre.
- 393) Idem.
- 394) Idem.
- 395) Recordem que en aquesta democràcia nova, la més àmplia coneguda a l'Espanya del segle XX, però, les dones no votaven.
- (396) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1.
- (397) Idem.
- (398) Idem.
- 399) Idem.
- 400) Idem.
- 401) "El Debate", Madrid, 7 de maig del 1931, p. 1.
- 402) Idem.
- 403) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1.
- 404) "La Veu de Catalunya", 14 de juny del 1931, edició del matí, p. 1.
- 405) Idem.
- 406) Idem.
- 407) Idem.
- 408) Idem.
- 409) Idem.

- 410) Idem.
- 411) Idem.
- 412) Idem.
- 413) Idem.
- 414) "La Veu de Catalunya", 12 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: La República. La situació política. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 481.
- 415) Idem.
- 416) Idem.
- 417) Idem.
- 418) Idem.
- 419) Idem.
- 420) Idem.
- 421) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana, op. cit., vol. I, p. 163 i ss.
- 422) "La Veu de Catalunya", 15 de juny del 1931, edició matí, p. 5. F. Valls i Taberner: A propòsit d'una candidatura. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 485.
- 423) Idem.
- 424) "La Veu de Catalunya", 20 de juny del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Candidatura de la Lliga Regionalista. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 491.
- 425) Idem.
- 426) MOLAS, Isidre: La Lliga Catalana, op. cit., vol. I, p. 207-224.
- 427) "La Veu de Catalunya", 29 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: Les eleccions a les Corts Constituents ... APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 494.
- 428) Idem.

- 429) DEFENSA de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (La). Edició a cura de Félix Cucurull. Barcelona, 1976, p. 6.
- 430) GONZALEZ CASANQVA, J.A.: op. cit., p. 288-302.
- 431) Idem., p. 297.
- 432) "La Veu de Catalunya", 14 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: La nostra posició. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 380.
- 433) Idem.
- 434) "La Veu de Catalunya", 16 d'abril del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: La nostra actitud. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 388.
- 435) Idem.
- 436) AMETLLA, Claudi: op. cit., vol. II, cap. VII.
- 437) PABÓN, Jesus: op. cit., vol. II -Part II-, p. 192.
- 438) Idem.
- 439) "La Veu de Catalunya", 20 de maig del 1931, edició del vespre, p. 1.
- 440) LLIGA CATALANA: Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista, 1901-1903. Barcelona, 1933, p. 391-392. Esmentat també per MOLAS: Lliga Catalana ..., op. cit., vol. I, p. 215-216.
- 441) "La Veu de Catalunya", 28 de maig del 1931, edició matí, p. 1. R. d'Abadal: El que hauriem dit a l'Assemblea. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 442.
- 442) Idem.
- 443) Idem.
- 444) "La Veu de Catalunya", 22 de maig del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: El millor camí. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 429.
- 445) "La Veu de Catalunya", 22 de maig del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Democràcia contra demagògia. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 434.

- 446) "La Veu de Catalunya", 23 de maig del 1931, edició del matí, p. 1. J. Puig i Cadafalch: El programa de la pau catalana. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 438.
- 447) Idem.
- 448) Idem.
- 449) "La Veu de Catalunya", 29 de maig del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: Moments de construcció. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 446.
- 450) Idem.
- 451) Idem.
- 452) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1. Lluís Duran i Ventosa: La Lliga i l'esdevenidor. El problema de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 472.
- 453) Idem.
- 454) Idem.
- 455) "La Veu de Catalunya", 11 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: El que ha d'ésser l'Estatut de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 477.
- 456) Idem.
- 457) Idem.
- 458) Idem.
- 459) Per veure un anàlisi de les actituds diverses enfront l'Estatut de Núria, consultar: GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.: op. cit., p. 305-309.
- 460) FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor: Catalanismo i República Española, Madrid, 1932, p. 167.
- 461) Idem.

- 462) "La Veu de Catalunya", 19 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Per l'autonomia de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 519.
- 463) Idem.
- 464) Per veure una codificació ideològica dels diaris de Madrid: TUSELL GOMEZ, Javier: op. cit., Apèndice I, p. 201-202.
- 465) "La Veu de Catalunya", 19 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Per l'autonomia de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 519.
- 466) Idem.
- 467) Idem.
- 468) Idem.
- 469) Idem.
- 470) La patronal del port volia contractar treballadors de la UGT, per substituir els vaguistes de la CNT. Macià vetà aquest intent d'esquirolatge laboral.
- 471) "La Veu de Catalunya", 19 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Per l'autonomia de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 519.
- 472) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 151-152.
- 473) Idem.
- 474) "La Veu de Catalunya", 19 de juliol del 1931, edició del matí, p. 1. Editorial: Per l'autonomia de Catalunya. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 519.
- 475) "La Veu de Catalunya", 31 de juliol del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: Una data històrica. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 531.
- 476) Idem.
- 477) "La Veu de Catalunya", 9 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Posicions. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 542.

- 478) Idem.
- 479) "Seleccions hispàniques". Estelrich es refereix ací a las èlits, entroncant en cert sentit amb els criteris d'Ortega y Gasset y Salvador de Madariaga.
- 480) "La Veu de Catalunya", 8 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Posicions. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 542.
- 481) Idem.
- 482) "La Veu de Catalunya", 11 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. La història inflexible. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 547.
- 483) "La Veu de Catalunya", 8 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Posicions. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 542.
- 484) "La Veu de Catalunya", 11 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. L'història inflexible. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 547.
- 485) Idem.
- 486) Idem.
- 487) Proudhon, fundador de la teoria anarquista moderna, fou el primer en assenyalar que l'Estat era un gran perill per la democràcia entesa socialment. De fet, la teoria proudhoniana intentava conciliar l'individualisme -liberalisme- amb el col·lectivisme -socialisme-. Russell definí l'anarquisme com el "socialisme liberal".
- 488) Spencer, teòric del liberalisme de fins del segle passat fou també un gran enemic de l'intervencionisme estatal. Ell fou un teòric del capitalisme, però llur antiestatisme confundí a moltes persones, que l'han arribat a identificar com àcrata.

- 489) Hegel es el pare de l'estatisme contemporani. Per ell la biografia de l'humanitat era la biografia de les relacions entre els Estats.
- 490) "La Veu de Catalunya", 11 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Els camins al canvi. APENDIX DOCUMENTAL, p. 550.
- 491) "La Veu de Catalunya", 22 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Intensificació cultural. APENDIX DOCUMENTAL, p. 580.
- 492) Idem.
- 493) Idem.
- 494) Aquest es un dels mites establerts a l'historiografia espanyola contemporània a partir d'unes idees de Pla, que recull Vicens Vives. A la part de Conclusions d'aquesta tesi ens referirem a això.
- 495) Hobswamb recull també la tesi del "primitivisme" del moviment anarquista (Rebeldes primitivos, Bandidos). Temma Kaplan ha demostrat el contrari en un únic treball: Los orígenes del anarquismo andaluz, Barcelona, 1976.
- 496) "La Veu de Catalunya", 22 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Intensificació cultural. APENDIX DOCUMENTAL, p. 580.
- 497) "La Veu de Catalunya", 13 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. Ordenació interna. APENDIX DOCUMENTAL, p. 562.
- 498) Idem.
- 499) "La Veu de Catalunya", 14 d'agost del 1931, edició matí, p. 5. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. La realització per la cultura. APENDIX DOCUMENTAL, p. 568.
- 500) "La Veu de Catalunya", 23 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: L'Estatut. Els nostres motius. La responsabilitat de tots. APENDIX DOCUMENTAL, p. 585.

- 501) "La Veu de Catalunya", 1 de juny del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La depreciació de la pesseta. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 452.
- 502) Idem.
- 503) Idem.
- 504) Idem.
- 505) "La Veu de Catalunya", 3 de juny del 1931, edició del vespre, p. 1. Joan Estelrich: Per a crear confiança. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 458.
- 506) Idem.
- 507) Idem.
- 508) Idem.
- 509) "La Veu de Catalunya", 15 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: A "Unió Catalana". La Banca Catalana i el moviment econòmic actual. Una conferència de Josep Mª Tallada. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 509.
- 510) "La Veu de Catalunya", 10 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Les darreres informacions del sr. Prieto i els interessos de l'economia catalana. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 497.
- 511) Idem.
- 512) Idem.
- 513) "La Veu de Catalunya", 15 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: Indalecio Prieto. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.505.
- 514) Idem.
- 515) Idem.
- 516) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 119.

- 517) "La Veu de Catalunya", 26 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: La República. Davant del caos. APÈNDIX DOCUMENTAL, 531.
- 518) Idem.
- 519) PAYNE, Stanley: La Revolución Española, Esplugues de Llobregat, 1972.
- 520) "La Veu de Catalunya", 26 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: La República Davant del caos. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 531.
- 521) "La Veu de Catalunya", 13 d'octubre del 1931, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: La República. La situació econòmica i política. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 611.
- 522) Idem.
- 523) Idem.
- 524) Un Govern de catòlics, situats a llocs claus: Alcalá-Zamora, President del mateix; Maura, ministre de Governació.
- 525) CARR, Raymond /y otros/: Estudios sobre la República y la guerra civil española, Barcelona, 1973, p. 47.
- 526) Idem.
- 527) Tant J. Brademas com Peirats tracten aquest conflicte en llurs obres. (Veure Bibliografia)
- 528) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 146-147.
- 529) "La Veu de Catalunya", 16 de juliol del 1931, edició matí p. 1. Editorial: La vaga de la Telefónica. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 516.
- 530) Idem.
- 531) "La Veu de Catalunya", 25 de juliol del 1931, edició del matí, p. 1. Editorial: La indisciplina social. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 525.

- 532) Peirats assenyala que el port era un dels llocs on la CNT disposà de més força. (La C.N.T. en la Revolució Espanyola, vol 1, pags. 57-71.)
- 533) "La Veu de Catalunya", 29 de juliol del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Sota l'amenaça de l'anarquia. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 535.
- 534) Idem.
- 535) "La Veu de Catalunya", 20 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La situació econòmica i el moviment social. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.575.
- 536) Idem.
- 537) Aquesta referència es purament demagògica.
- 538) Això demostra la capacitat d'integració del capitalisme anglès.
- 539) "La Vei de Catalunya", 20 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La situació econòmica i el moviment social. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 575.
- 540) Idem.
- 541) Idem.
- 542) Idem.
- 543) Idem.
- 544) Idem.
- 545) ELORZA, Antonio: La utopía anarquista bajo la II República, Barcelona, 1973, p. 448.
- 546) PEIRATS, José: op. cit., vol. I, p. 53.
- 547) Idem.
- 548) A la "Solidaridad Obrera", del 2 de setembre del 1931, hi ha un article força explicatiu d'aquest conflicte: El por que de la huelga general, p. 1.

- 549) "La Veu de Catalunya", 5 de setembre del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: Després de la revolució.
- 550) "La Veu de Catalunya", 6 de setembre del 1931, edició matí, p. 1.
- 551) "La Veu de Catalunya", 6 de setembre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La situació. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 597.
- 552) Idem.
- 553) Idem.
- 554) "La Veu de Catalunya", 8 de setembre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Després de la vaga general. La tasca a fer. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 600.
- 555) Idem.
- 556) Aquesta referència a "S.E." Benito Mussolini es fa suggerent de la posició de Pla acomodat dins la Dictadura Franquista, a 1940.
- 557) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 130-133.
- 558) Idem., p. 131.
- 559) "La Veu de Catalunya", 9 de maig del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: La socialització de la terra. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 421.
- 560) Idem.
- 561) Idem.
- 562) "La Veu de Catalunya", 16 de maig del 1931, edició matí, p. 1. APÈNDIX DOCUMENTAL, p.
- 563) "La Veu de Catalunya", 16 de maig del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: El conreu de les finques rustiques. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 425.

- 564) Idem.
- 565) "La Veu de Catalunya", 13 d'agost del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: La República. La reforma agrària. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 558.
- 566) Idem.
- 567) Idem.
- 568) Idem.
- 569) PLA, Josep, op. cit., vol. I, p. 122.
- 570) Idem.
- 571) Idem., p. 128.
- 572) Idem.
- 573) A l'etapa posfranquista, s'han repetit insistentment també les provocacions de les "forces de l'ordre".
- 574) En el'APÈNDIX DOCUMENTAL es troba reproduïda la Constitució de la Segona República Espanyola, a partir de la p. 1.012.
- 575) "La Veu de Catalunya", 25 d'agost del 1931, edició de matí, p. 1. J. Puig i Cadafalch: La supressió de les Ordres Religioses. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 589.
- 576) Idem.
- 577) Idem.
- 578) Idem.
- 579) Veure un excel·lent treball sobre l'educació a la Segona República d'en Carlos Alba Tercedor, titulat La educación en la II República: un intento de socialización política, en RAMÍREZ, Manuel (selección y presentación): Estudios sobre la II República española, Madrid, 1975.
- 580) "La Veu de Catalunya", 2 de setembre del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: La República. La qüestió político-religiosa. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 593.
- 581) Idem.

- 582) "La Veu de Catalunya", 12 d'octubre del 1931, edició del vespre, p. 1. F. Valls i Taberner: La divisió profunda. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 608.
- 583) Idem.
- 584) Idem.
- 585) Idem.
- 586) Idem.
- 687) Idem.
- 588) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 218.
- 589) Diario de Sesiones de la II República Española, 13 de octubre de 1931, nº 55.
- 590) "La Veu de Catalunya", 14 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1.
- 591) "La Veu de Catalunya", 14 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Un crim contra la cultura. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 615.
- 592) Idem.
- 593) Idem.
- 594) Idem.
- 595) ALBA TERCEDOR, Carlos: op. cit., p. 63.
- 596) Idem.
- 597) "La Veu de Catalunya", 14 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Un crim contra la cultura. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 615.
- 598) Idem.
- 599) "La Veu de Catalunya", 14 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1.

- 600) Idem.
- 601) "La Veu de Catalunya", 15 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: Víctima de sí mateix. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 619.
- 602) Idem.
- 603) Idem.
- 604) "La Veu de Catalunya", 16 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: Comença el debat religiós. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 622.
- 605) Idem.
- 606) Idem.
- 607) Hem refereixo a la seva obra ja esmentada.
- 608) PAYNE, S.: op. cit., p. 97-98.
- 609) Idem.
- 610) "La Veu de Catalunya", 17 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: Azaña. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 623.
- 611) Idem.
- 612) "La Veu de Catalunya", 16 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Josep Pla: Comença el debat religiós. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 622.
- 613) "La Veu de Catalunya", 18 d'octubre del 1931, edició del matí, p. 1. Josep Pla: D'Alcalá-Zamora a Azaña. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 631.
- 613-bis) Idem.
- 614) Idem.
- 615) "La Veu de Catalunya", 16 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: L'oblit del senyor Azaña. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 625.

- 616) Companys va dir, entre altres coses, "No podemos admitir que las Órdenes Religiosas ejerzan su mediación escolar completa en la conciencia del niño". Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes, 8 de octubre de 1931.
- 617) "La Veu de Catalunya", 16 d'octubre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: L'oblit del senyor Azana. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 625.
- 618) Talheimer i Marcuse són, per a mí, els que han entès millor l'essència del feixisme. Fascismo y Capitalismo, Barcelona, 1974.
- 619) "La Veu de Catalunya", 10 d'octubre del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: Contra el dret de propietat. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 605.
- 620) Idem.
- 621) Idem.
- 622) Idem.
- 623) Idem.
- 624) "La Veu de Catalunya", 10 d'octubre del 1931, edició del vespre, p. 1. Editorial: La tasca antidemocràtica. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 603.
- 625) Idem.
- 626) Idem.
- 627) PLA, Josep: op. cit., vol. I, p. 252.
- 628) Idem.
- 629) Idem.
- 630) "La Veu de Catalunya", 9 de desembre del 1931, edició matí, p. 1. Editorial: El comunisme llibertari, és el programa de l'Esquerra?. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 634.

631) Idem.

632) Idem.

633) "La Veu de Catalunya", 11 d'agost del 1931, edició
matf, p. 1. Josep Pla: La República. L'arrel del
mal. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 555.

634) Idem.

635) Idem.

P A R T III

- 636) PLA, Josep: op. cit., vol. II, p. 10.
- 637) Idem.
- 638) Idem.
- 639) Idem.
- 640) "La Veu de Catalunya", 7 de gener del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: El respecte a les lleis. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 637.
- 641) Idem.
- 642) Al cap de la Direcció General de Presons estava Victòria Kent.
- 643) "La Veu de Catalunya", 7 de gener del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: El respecte a les lleis. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 637.
- 644) Idem.
- 645) "La Veu de Catalunya", 9 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'obsessió revolucionària. APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 647.
- 646) Idem.
- 647) Idem.
- 648) NADAL, Joaquín M^a de: op. cit., p. 117.
- 649) Idem.
- 650) Idem., p. 118.
- 651) "La Veu de Catalunya", 14 i 15 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. F. Cambó: Alguns trets característics de l'economia espanyola (articles I i II). APÈNDIX DOCUMENTAL, p. 653 i 657, respectivament.
- 652) Idem., article I.
- 653) Idem., article II.
- 654) Idem., article I.

- 655) Idem., article I.
- 656) Idem., article I.
- 657) Idem., article II.
- 658) Idem., article II.
- 659) Les quatre conferències de Joan Ventosa i Calvell foren editades el mateix any 1932. VENTOSA I CALVELL, J.: La situación política y los problemas económicos de España, Barcelona, 1932.
- 660) NADAL, Joaquín M^a- de: op. cit., p. 118-119.
- 661) Idem.,
- 662) "La Veu de Catalunya", 18 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1.
- 663) Idem.
- 664) Idem.
- 665) Idem.
- 666) Idem.
- 667) Aquesta falta de col.laboració del capital s'ha donat també en la transició posfranquista.
- 668) "La Veu de Catalunya", 18 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1.
- 669) Idem.
- 670) Idem.
- 671) Idem.
- 672) Idem.
- 673) Idem.
- 674) Idem.

- 675) "El Debate", Madrid, 17 de gener del 1932, p. 1
La conferencia del Sr. Ventosa.
- 676) Idem.
- 677) "ABC", Madrid, 17 de gener del 1932, p. 3.
- 678) Fragment significatiu: cal esperar que es pūdreixi
la situació. Típica actitud de les dretes espanyoles.
- 679) "ABC", Madrid, 17 de gener del 1932, p. 3.
- 680) "La Veu de Catalunya", 25 de març del 1932, edició
matí. Publicat com a "separeta".
- 681) Idem.
- 682) Idem.
- 683) NADAL, Joaquín M^a de: op. cit., p. 120.
- 684) Idem.
- 685) "La Veu de Catalunya", 4 d'abril del 1932, edició
del vespre, p. 1.
- 686) Idem.
- 687) Idem.
- 688) Idem.
- 689) Idem.
- 690) Idem.
- 691) No opinà el mateix en G. G. Lefebvre: El gran pánico.
La Revolución Francesa en el campo, Buenos Aires,
1969 (4^a ed.).
- 692) "La Veu de Catalunya", 4 d'abril del 1932, ed. del
vespre, p. 1

- 693) Idem.
- 694) Idem.
- 695) Idem.
- 696) Pur darwinisme social.
- 697) "La Veu de Catalunya", 4 d'abril del 1932, edició del vespre, p. 1.
- 698) VENTOSA I CALVELL, J.:op. cit., p. 174.
- 699) "La Veu de Catalunya", 18 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: La Veu d'Espanya.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 668.
- 700) Idem.
- 701) "La Veu de Catalunya", 23 de maig de 1932, edició del vespre, p. 1 i 4.
- 702) Idem.
- 703) Idem.
- 704) Idem.
- 705) Idem.
- 706) En curs de redacció hi ha una tesina sobre les actituds conservadores davant la qüestió agrària a Catalunya.
- 707) GIRALT I RAVENTÓS, Emili: El conflicto rabassaire y la cuestión agraria en Cataluña hasta 1936. En "Revista del Trabajo, nº 7, Madrid, 1965.
- 708) Idem., p. 54-55.
- 709) Idem.
- 710) Idem.
- 711) Aquest tema ha estat tractat per diversos autors: Díez del Moral, Malefakis, Bernaldo de Quirós, etc. (Veure Bibliografia)

- 712) MAURÍN, Joaquín: El problema agrario en Cataluña. En "Leviatán", Madrid, mayo-agosto, 1934, p. 47 i ss.
- 713) Idem.
- 714) Idem.
- 715) "La Veu de Catalunya", 4 de febrer del 1932, edició matí, p. 1. Josep Pla: La situació de la pagesia. APENDIX DOCUMENTAL, p. 679.
- 716) Idem.
- 717) Idem.
- 718) Idem.
- 719) Idem.
- 720) "La Veu de Catalunya", 3 de juny del 1932, edició matí, p. 4 i 5.
- 721) "La Veu de Catalunya", 2 de juny del 1932, edició matí, p. 1.
- 722) Idem.
- 723) "La Veu de Catalunya", 6 de juliol del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: La demagògia al camp. APENDIX DOCUMENTAL, p. 767.
- 724) Idem.
- 725) Idem.
- 726) Idem.
- 727) Idem.
- 728) "La Veu de Catalunya", 23 de juliol del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'agitació dels parcers. Tres pretensions absurdes (II). APENDIX DOCUMENTAL, p. 771.
- 729) Idem.
- 730) Idem.
- 731) Idem.

- 732) Idem.
- 733) "La Veu de Catalunya", 24 de juliol del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: Aspecte polític de la qüestió del camp. Progressiva infiltració de l'anarquia. APENDIX DOCUMENTAL, p. 776.
- 734) Idem.
- 735) Idem.
- 736) LLOPIS, Rodolfo: Hacia una escuela más humana, Madrid, 1934, p. 26-30.
- 737) RAMOS OLIVEIRA, Antonio: Historia de España, vol. III, México, 1952, p. 146.
- 738) "La Veu de Catalunya", 8 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Joan Estelrich: Problemes de la cultura (III). Reforma cultural de España. APENDIX DOCUMENTAL, p. 644.
- 739) Idem.
- 740) "La Veu de Catalunya", 13 de gener del 1932, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: Problemes de la cultura (IV). L'ideal de cultura per a Espanya. APENDIX DOCUMENTAL, p. 649.
- 741) Idem.
- 742) Idem.
- 743) Cal recordar que els jesuïtes foren "dissolts" pel seu vot d'obediència exterior, a El Vaticà, per sobre de l'Estat espanyol. Veure PLA, Josep, op. cit., vol. II, p. 29-30.
- 744) "La Veu de Catalunya", 21 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'article 26. APENDIX DOCUMENTAL, p. 673.
- 745) Idem.
- 746) Idem.
- 747) "La Veu de Catalunya", 25 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: Una equivocació trascendent. APENDIX DOCUMENTAL, p. 675.

- 748) Idem.
- 749) Idem.
- 750) "La Veu de Catalunya", 4 de febrer del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: La realitat de l'onsonyament. PANEDIX DOCUMENTAL, p. 682.
- 751) Idem.
- 752) PLA, Josep: op. cit. Aquest autor reproduïx llargs paragrafs del discursos al voltant d'aquest tema, en el vol. II.
- 753) "La Veu de Catalunya", 7 de febrer del 1932, edició matí, p. 1.
- 754) Idem.
- 755) Idem.
- 756) Idem.
- 757) Idem.
- 758) "La Veu de Catalunya", 17 de febrer del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: Hi ha una opinió catòlica al món. APENDIX DOCUMENTAL, p. 691.
- 759) Idem.
- 760) Idem.
- 761) "La Veu de Catalunya", 17 de febrer del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: El relaxament moral dels costums. APENDIX DOCUMENTAL, p. 688.
- 762) Idem.
- 763) GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.: op. cit., p. 320-362.
- 764) Idem., p. 334-335.
- 765) ROIG I ROSICH, Josep: L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932), Barcelona, 1978, p. 51.
- 766) Idem.

- 767) HURTADO, Amadeu: Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps (vol. II), Barcelona, 1964-1968, p. 130.
- 768) Idem.
- 769) ROIG I ROSICH, Josep: op. cit., p. 51-52.
- 770) Idem.
- 771) "La Veu de Catalunya", 8 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: I l'Estatut?. APENDIX DOCUMENTAL, p. 642.
- 772) Idem.
- 773) La nova Junta Política va quedar integrada per: R. d'Abadal, Blanc i Romeu, E. Companyà Valldeperes, N. de Carreras, J. Degollada, De Riba, Ll. Duran i Ventosa, Estelrich, Ginestà, F. Marcè, Maynés, A. Miracle, J. Nogueras, A. Oliva, Puig i Alfonso, Puig de la Bellacasa, P. Rahola, Sanllehy, J. Sanromà, Valle i Taberner, Ventosa i Calvell.
- 774) "La Veu de Catalunya", 11 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1 i 3.
- 775) Idem., p. 3.
- 776) Idem.
- 777) Idem.
- 778) Idem.
- 779) "La Veu de Catalunya", 16 de gener del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: Les essències de l'Estatut. APENDIX DOCUMENTAL, p. 654.
- 780) Idem.
- 781) Idem.
- 782) Idem.
- 783) Idem.
- 784) Idem.

- 785) Idem.
- 786) "La Veu de Catalunya", 10 de febrer del 1932, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Res de nou al sud-oest. APENDIX DOCUMENTAL, p. 685.
- 787) Idem.
- 788) Idem.
- 789) ROIG I ROSICH, Josep: op. cit., p. 52.
- 790) Idem.
- 791) PABÓN, Jesús: op. cit., vol. II -Part II-, p. 228-229.
- 792) "La Veu de Catalunya", 19 d'abril del 1932, edició matí, p. 1. F. Cambó: Davant l'Estatut. APENDIX DOCUMENTAL, p. 703.
- 793) Idem.
- 794) PABÓN, Jesús: op. cit., vol. II -Part II-, p. 228.
- 795) Idem.
- 796) "La Veu de Catalunya", 19 d'abril del 1932, edició matí, p. 1. F. Cambó: Davant l'Estatut. APENDIX DOCUMENTAL, p. 703.
- 797) Idem.
- 798) "La Veu de Catalunya", 26 d'abril del 1932, edició del vespre, p. 1. Lluís Duran i Ventosa: Catalunya ha ésser governada per tots els catalans. APENDIX DOCUMENTAL, p. 706.
- 799) Idem.
- 800) MOAS, Isidre: Lliga Catalana ..., op. cit., vol. II, p. 198.
- 801) Idem., p. 199.

- 802) "La Veu de Catalunya", 28 d'abril del 1932, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Davant l'Estatut. APENDIX DOCUMENTAL, p. 710.
- 803) Idem.
- 804) Idem.
- 805) Idem.
- 806) ROIG I ROSICH, Josep: op. cit.
- 807) GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.: op. cit.
- 808) ROIG ROSICH, Josep: op. cit., p. 72.
- 809) "La Veu de Catalunya", 30 d'abril del 1932, edició del vespre, p. 1. Spectator: De les grandiositats espectaculars. APENDIX DOCUMENTAL, p. 713.
- 810) Idem.
- 811) Idem.
- 812) "La Veu de Catalunya", 5 de maig, del 1932, edició del vespre, p. 1. Spectator: Les raons permanents. APENDIX DOCUMENTAL, p. 718.
- 813) Idem.
- 814) Idem.
- 815) "La Veu de Catalunya", 17 de maig. del 1932, edició matí, p. 3.
- 816) Idem.
- 817) Idem.
- 818) HURTADO, Amadeu; op. cit., vol. II, p. 130.
- 819) Idem.
- 820) Idem.
- 821) "La Veu de Catalunya", 18 de maig del 1932, edició del vespre, p. 1. Spectator: El sentit jurídic.
- 822) Idem.

- 823) Idem.
- 824) Idem.
- 825) ROIG I ROSICH, Josep: op. cit., p. 191-272.
- 826) "La Veu de Catalunya, 21 de maig del 1932, edició matí, p. 1. Spectator: L'Estatut al Parlament. Cap a l'acord governamental. APENDIX DOCUMENTAL, p. 737.
- 827) Idem.
- 828) Idem.
- 829) ROIG ROSICH, Josep: op. cit., p. 82.
- 830) "La Veu de Catalunya", 21 de maig del 1932, edició matí, p. 1. Spectator: L'Estatut al Parlament. Cap a l'acord governamental. APENDIX DOCUMENTAL, p. 737.
- 831) Idem.
- 832) "La Veu de Catalunya", 21 de maig del 1932, edició del vespre, p. 1. Spectator: L'Estatut al Parlament. Una bona tarda. APENDIX DOCUMENTAL, p. 742.
- 833) Idem.
- 834) Idem.
- 835) Idem.
- 836) CATALUNYA i l'Estatut d'Autonomia, Barcelona, 1976, p. 43.
- 837) "La Veu de Catalunya", 12 de juny del 1932, edició matí, p. 1. Spectator: El primer article (I). APENDIX DOCUMENTAL, p. 747.
- 838) Idem.
- 839) Idem.
- 840) Idem.

- 841) "La Veu de Catalunya", 14 de juny del 1932, edició del vespre, p. 1. Spectator: El primer article (II). APENDIX DOCUMENTAL, 9. 755.
- 842) Idem.
- 843) Idem.
- 844) Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes, 9 de juny del 1932, nº 180, p. 6121-6125.
- 845) DEFENSA de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, La, Barcelona, 1976, p. 71 i 72.
- 846) "La Veu de Catalunya", 13 de juny del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: El cas Carrasco. APENDIX DOCUMENTAL, p. 752.
- 847) Idem.
- 848) "La Veu de Catalunya", 13 de juny del 1932, edició matí, p. 1.
- 849) Idem.
- 850) "La Veu de Catalunya", 26 de juny del 1932, edició matí, p. 1.
- 851) Idem.
- 852) Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes, 27 de juliol del 1932, nº 207.
- 853) Idem., 27 de maig del 1932, nº 173.
- 854) Idem., 26 de maig del 1932, nº 172.
- 855) "La Veu de Catalunya", 26 de juny del 1932, edició matí, p. 1.
- 856) Idem.
- 857) Idem.
- 858) "La Veu de Catalunya", 22 de juny del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: Una concepció separatista: "conllevarse", no; conviure. APENDIX DOCUMENTAL, p. 760.

- 859) Idem.
- 860) "La Veu de Catalunya", 4 de juliol del 1932, edició matí, p. 1. Lluís Duran i Ventosa: L'equivocació de les dretes APENDIX DOCUMENTAL, p. 763.
- 861) Idem.
- 862) Idem.
- 863) Idem.
- 864) "La Veu de Catalunya", 3 d'agost del 1932, edició matí, p. 1.
- 865) Idem.
- 866) Idem.
- 867) LA DEFENSA DE L'ESTATUT ..., op. cit., p. 101-114.
- 868) PLA, Josep: op. cit., vol. II, p. 88.
- 869) "La Veu de Catalunya", 28 de febrer del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: Les responsabilitats polítiques. APENDIX DOCUMENTAL, p. 694.
- 870) Idem.
- 871) Idem.
- 872) Idem.
- 873) Idem.
- 874) Idem.
- 875) "La Veu de Catalunya", 7 de març del 1932, edició matí, p. 1, Editorial: A l'entorn de les responsabilitats. APENDIX DOCUMENTAL, p. 699.
- 876) El refereix a la repressió dels moviments obrers del gener del 1932.
- 877) "La Veu de Catalunya", 7 de març del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: A l'entorn de les responsabilitats. APENDIX DOCUMENTAL, p. 699.
- 878) Del qual formà part Ventosa i Calvell.

- 879) "La Veu de Catalunya", 7 de març del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: A l'entorn de les responsabilitats. APENDIX DOCUMENTAL, p. 699.
- 880) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana ..., vol. II, p.197.
- 881) Idem., 198.
- 882) Eren cinc: Barcelona-ciutat, Barcelona província, Girona, Lleida i Tarragona.
- 883) CATALUNYA i l'Estatut ..., op. cit., p. 60.
- 884) MOLAS, Isidre: La Lliga Catalana ..., vol. II, p. 199. L'autor comenta ampliament la nota.
- 885) "La Veu de Catalunya", 16 de maig del 1932, edició matí, p. 1. Editorial: El senyor Hurtado feixista? APENDIX DOCUMENTAL, p. 723.
- 886) Idem.
- 887) Idem.
- 888) "La Veu de Catalunya", 17 de maig del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: Feixisme incompreensible. APENDIX DOCUMENTAL, p. 726.
- 889) Idem.
- 890) Això s'ha demostrat una vegada més a Espanya -i Catalunya-en el posfranquisme, amb l'eurocomunisme.
- 891) "La Veu de Catalunya", 18 de maig del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'obsessió dels Governos homogenis del Sr. Hurtado. APENDIX DOCUMENTAL, p. 730.
- 892) Idem.
- 893) Idem.
- 894) Idem.
- 895) "La Veu de Catalunya", 19 de maig del 1932, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'adaptació del sistema electoral feixista que algú voldria. APENDIX DOCUMENTAL, p. 774.
- 896) Idem.
- 897) HURTADO (madeu): op. cit.

- 898) Idem., p. 168-169.
- 899) PLA, Josep: op. cit., p. 117 (vol. II).
- 900) Idem, p. 126.
- 901) Idem.
- 902) "La Veu de Catalunya", 14 d'agost del 1932, edició del vespre, p. 1.
- 903) Idem.
- 904) Idem.
- 905) Idem.
- 906) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana .., op. cit., vol. II, pàg. 301.
- 907) Aquest personatge rebria les tropes franquistes a la Generalitat el 26 de gener del 1939.
- 908) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana, op. cit., vol. II, p. 301. Nota de peu de plana.
- 909) Per veure la evolució d'aquest polític: CASASSAS, Jordi: Jaume Bofill i Mates (1878-1933). L'adscripció social i l'evolució política, Barcelona, 1980.
- 910) Idem., p. 371.
- 911) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana ..., vol. I, p. 229.
- 912) Evidentment, en aquests moments, prenen significació els elements feixistitzants de que es queixava la Lliga Regionalista, encara que el Govern de la Generalitat estava compost per gent moderada o pragmàtica.
- 913) PEIRATS, José: op. cit., vol. I, p. 68.
- 914) BRADENAS, John: Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937), Espiugues de Llobregat, 1974. Veure cap. VII.
- 915) PEIRATS, José: op. cit., vol. I, p. 68.
- 916) Conversació personal sostinguda amb García Oliver en 1979, en lloc del sur de França.

- 917) Reconegut també per BRADEMAS, John: op. cit., p. 101.
- 918) "La Veu de Catalunya", 9 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: La revolta del diumenge. APENDIX DOCUMENTAL, p. 782.
- 919) Idem.
- 920) Idem.
- 921) Idem.
- 922) "La Veu de Catalunya", 11 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Lluís Duran i Ventosa: L'enorme responsabilitat. APENDIX DOCUMENTAL, p. 788.
- 923) Idem.
- 924) Idem.
- 925) Idem.
- 926) GARCIA OLIVER, Juan: El eco de los pasos, París-Barcelona, 1979.
- 927) "La Veu de Catalunya", 11 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: L'actitud del Govern. APENDIX DOCUMENTAL, p. 791.
- 928) Idem.
- 929) Idem.
- 930) "La Veu de Catalunya", 12 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: El manteniment de la llei. APENDIX DOCUMENTAL, p. 794.
- 931) Idem.
- 932) Idem.
- 933) Idem.
- 934) "La Veu de Catalunya", 18 de gener del 1933, edició matí, p. 1. Editorial: Després de la revolta. APENDIX DOCUMENTAL, p. 808.
- 935) Idem.

APENDIX DOCUMENTAL, p. 785.

937) Idem.

938) LENIN, V.I.: El Estado y la Revolución, Esplugues de Llobregat, 1977.

MARX, Karl: Obras escogidas, vol. I, Moscú, 1962.

939) "La Veu de Catalunya", 10 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: Les maniobres de Moscou. APENDIX DOCUMENTAL, p. 785.

940) Idem.

941) "La Veu de Catalunya", 3 de gener del 1933, edició matí, p. 1. Joan Estelrich: Els drets passius a la clerecia. APENDIX DOCUMENTAL, p. 778.

942) Idem.

943) Idem.

944) Idem.

945) "La Veu de Catalunya", 15 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. J. Civera Romaní: La veritable finalitat del comunisme. APENDIX DOCUMENTAL, p. 803.

946) Idem.

947) Idem.

948) Idem.

949) Idem.

950) "La Veu de Catalunya", 11 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: Els valors espirituals. APENDIX DOCUMENTAL, p. 829.

951) Idem.

952) Idem.

953) Idem.

954) "La Veu de Catalunya", 5 de maig del 1933, p. 1. Joan Estelrich: La lliure competició a l'ensenyament. APENDIX DOCUMENTAL, p. 843.

- 955) Idem.
- 956) Idem.
- 957) Idem.
- 958) "La Veu de Catalunya", 5 de maig del 1933, p. 1.
Manuel Brunet: Una bona dotzena de dictadors.
- 959) "La Veu de Catalunya", 16 de juny del 1933, p. 1.
Joan Estelrich: Malthusianisme de l'esperit. APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 847.
- 960) Idem.
- 961) Idem.
- 962) Idem.
- 963) Idem.
- 964) Idem.
- 965) "La Veu de Catalunya", 6 de juny del 1933, p. 1.
Manuel Brunet: El memorial de greuges de l'Església.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 856.
- 966) Idem.
- 967) DIAZ PLAJA, Fernando: op. cit., p. 408.
- 968) Idem.
- 969) "El Socialista", 2 de gener del 1932, p. 1. L'arti-
cle es titula: Sobre una pastoral. Conceptos equi-
vocados.
- 970) "La Veu de Catalunya", 7 de juny del 1933, p. 1. Ma-
nuel Brunet: El dret de les persones morals.
- 971) ALBA TERCEDOR, Carlos: op. cit., p. 66.
- 972) PLA, Josep: op. cit., vol. II, p. 281.
- 973) ALBA TERCEDOR, Carlos: op. cit., p. 67.
- 974) PLA, Josep: op. cit., vol. II, p. 283.

- 975) ALBA TERCEDOR, Carlos: op. cit., p. 67.
- 976) Idem., p. 74.
- 977) PLA, Josep: op. cit., vol. II, p. 286.
- 978) "La Veu de Catalunya", 14 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política (I). APENDIX DOCUMENTAL, p. 799 .
- 979) Idem.
- 980) Idem.
- 981) Idem.
- 982) CASASSAS, Jordi: op. cit., p. 370.
- 983) "La Veu de Catalunya", 19 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política (II). APENDIX DOCUMENTAL, p. 810.
- 984) Idem.
- 985) Idem.
- 986) Idem.
- 987) "La Veu de Catalunya", 27 de gener del 1933, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política (III). APENDIX DOCUMENTAL, p. 818.
- 988) Idem.
- 989) Idem.
- 990) "La Veu de Catalunya", 11 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Don Manuel Azaña. Un assaig de crítica política (IV). APENDIX DOCUMENTAL, p. 825.
- 991) Idem.
- 992) Idem.
- 993) Idem.

- 994) "La Veu de Catalunya", 15 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1. Josep Pla: Don Manuel Azafra. Un assaig de crítica política (V). APENDIX DOCUMENTAL, p. 834.
- 995) Idem.
- 996) NADAL, Joaquin M^a de: op. cit., p. 143.
- 997) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana ..., op. cit., vol. I, pàg. 232-233.
- 998) "La Veu de Catalunya", 20 de gener del 1933, edició matí, p. 1. Editorial: L'empenta del catalanisme, APENDIX DOCUMENTAL, p. 815.
- 999) Idem.
- 1.000) Idem.
- 1.001) Idem.
- 1.002) "La Veu de Catalunya", 20 de gener del 1933, edició matí, p. 1. Reprodueix un article del "Diario de Valencia".
- 1.003) Idem.
- 1.004) Idem.
- 1.005) Idem.
- 1.006) Veure "La Veu de Catalunya" dels dies 3,4,6 de febrer del 1933 -edicions del vespre-.
- 1.007) LLIGA CATALANA: Un partit. Una política, op. cit.
- 1.008) "La Veu de Catalunya", 3 de febrer del 1933, edició matí, p. 1.
- 1.009) Idem.
- 1.010) LLIGA CATALANA: Un partit ..., p. 36.
- 1.011) Idem.
- 1.012) Idem., p. 37.

- 1.013) Idem.
- 1.014) Idem., p. 112.
- 1.015) Idem., p. 114.
- 1.016) Idem., p. 115.
- 1.017) Idem., p. 118)
- 1.018) CASASSAS, Jordi: op. cit., p. 375 i ss.
- 1.019) "La Veu de Catalunya", 6 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1.
- 1.020) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana..., vol.II, p. 143-202.
- 1.021) LLIGA CATALANA: Un partit..., op. cit., p. 270-271.
- 1.022) Idem., p. 272.
- 1.023) Idem., p. 272-273.
- 1.024) Idem., p. 274.
- 1.025) Idem., p. 275.
- 1.026) Idem., p. 276.
- 1.027) Idem.
- 1.028) Idem.
- 1.029) Idem., p. 64-65.
- 1.030) Idem., p. 167.
- 1.031) Idem., p. 65.
- 1.032) Idem.
- 1.033) "La Veu de Catalunya", 15 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: Cap a l'esdevenidor. APENDIX DOCUMENTAL, p. 831.
- 1.034) Idem.

- 1.036) Idem.
- 1.037) "La Veu de Catalunya", 3 de maig del 1933, p. 1.
Joaquim Pellicena: Renovació, personalitat. APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 838.
- 1.038) PLA, Josep: op. cit.
- 1.039) RUIZ-MANJÓN, Octavio: El Partido Republicano Radi-
cal (1908-1936), Madrid, 1976, p. 379.
- 1.040) Idem.
- 1.041) LERROUX, Alejandro: La pequeña historia. Madrid,
p. 157-169. L'autor opina que la moció presenta-
da tingué un caràcter personalista contra ell,
orquestrada pels socialistes.
- 1.042) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana ..., op. cit., vol. I,
p. 253. Veure nota de peu de p., nº 9.
- 1.043) Es refereix en Prieto a les condicions electorals
de la segona volta.
- 1.044) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 66-67.
- 1.045) Idem., p. 74.)
- 1.046) Companys fou escollit per 56 vots davant 6 papere-
tes blanques.
- 1.047) Va guanyar "relativament"
- 1.048) En el fons, Pla ve a insinuar que la gent es mani-
pulable. Té raó?
- 1.049) PLA, Josep; op. cit., vol. III, p.
- 1.050) "La Veu de Catalunya", 17 de gener del 1934, p. 1.
F. Cambó: A l'entorn de les eleccions (I). APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 875.
- 1.051) Es refereix a que a Barcelona-ciutat triomfà l'Es-
querra Republicana, altra vegada.
- 1.052) "La Veu de Catalunya", 17 de gener del 1934, p.1.
F. Cambó: A l'entorn de les eleccions (I). APEN-
DIX DOCUMENTAL, p.875.
- 1.053) Idem.

- 1.054) "La Ve de Catalunya", 18 de gener del 1934, p. 1.
F. Cambó: A l'entorn de les eleccions (II).
- 1.055) Idem.
- 1.056) "La Veu de Catalunya", 2 de gener del 1934, p. 10.
- 1.057) Idem.
- 1.058) Aquest article 44 diu així: "El President dimissionari haurà de continuar en l'exercici del càrrec fins que el seu successor n'hagi pres possessió. Si per qualsevol causa no pogués continuar, la Presidència de la Generalitat serà exercida interinament pel President del Parlament, i el Vice-President primer el substituirà en la Presidència d'aquest.
El President interí convocarà el Parlament dintre el termini màxim de vuit dies per a elecció del nou President".
- 1.059) "La Veu de Catalunya", 2 de gener del 1934, p. 10.
- 1.060) Idem.
- 1.061) Idem.
- 1.062) "La Veu de Catalunya", 6 de gener del 1934, p. 11.
- 1.063) Idem.
- 1.064) Idem.
- 1.065) Idem.
- 1.066) "La Veu de Catalunya", 11 de gener del 1934, p. 8, 9 i 10.
- 1.067) Idem.
- 1.068) Idem.
- 1.069) "La Veu de Catalunya", 10 de gener del 1934, p. 1.
Josep Pla: Barcelona, Covadonga de les esquerres?
APENDIX DOCUMENTAL, p. 871.
- 1.070) Idem.
- 1.071) Ací Ventosa i Calvell s'anticipa. Franco i Serrano Suñer tindrien molt en compte aquesta faceta de

- 1.072) "La Veu de Catalunya", 10 de gener del 1934, p. 1.
Josep Pla: Barcelona, Convadonga de les esquerres?
APENDIX DOCUMENTAL, p. 871.
- 1.073) Aquesta consideració cap als habitants d'aquest país es una constant del pensament de Pla.
- 1.074) "La Veu de Catalunya", 10 de gener del 1934, p.1.
Josep Pla: Barcelona, Covadonga de les esquerres?
APENDIX DOCUMENTAL, p. 871.
- 1.075) Idem.
- 1.076) Idem.
- 1.077) Idem.
- 1.078) "La Veu de Catalunya", 4 de gener del 1934, p. 1.
Lluís Duran i Ventosa: El que hi ha per a fer.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 867.
- 1.079) Idem.
- 1.080) Idem.
- 1.081) NADAL, Joaquín M^a del: op. cit., p. 169.
- 1.082) Idem.
- 1.083) MOLAS, Isidre: La Lliga Catalana ..., op. cit.,
vol. I, p. 254.
- 1.084) Idem.
- 1.085) "La Veu de Catalunya", 19 de gener del 1934, p. 1.
APENDIX DOCUMENTAL
- 1.086) Idem.
- 1.087) Idem.
- 1.088) Idem.
- 1.089) Idem.
- 1.090) "La Veu de Catalunya", 30 de gener del 1934, p. 1.
Joan Ventosa i Calvell: La nostra posició (I). APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 882.

- 1.091) Idem.
- 1.092) Idem.
- 1.093) Idem.
- 1.094) "La Veu de Catalunya", 31 de gener del 1934, p. 1.
Joan Ventosa i Calvell: La nostra posició (II).
APENDIX DOCUMENTAL, p. 886.
- 1.095) Idem.
- 1.096) Idem.
- 1.097) "La Veu de Catalunya", 1 de febrer del 1934, p. 1.
Joan Ventosa i Calvell: La nostra posició (III).
APENDIX DOCUMENTAL, p. 890.
- 1.098) Idem.
- 1.099) "La Veu de Catalunya", 1 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.100) Idem.
- 1.101) Idem.
- 1.102) "La Veu de Catalunya", 1 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.103) Idem.
- 1.104) PABÓN, Jesús: op. cit., vol. II -Parte I-, p. 114.
- 1.105) Idem.
- 1.106) Idem., p. 115.
- 1.107) "La Veu de Catalunya", 2 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.108) Idem.
- 1.109) NADAL, Joaquín M^a del: op. cit., p. 171.
- 1.110) Idem.
- 1.111) Idem., p. 172.
- 1.112) "La Veu de Catalunya", 4 de febrer del 1934, p. 11.
- 1.113) Idem.

- 1.114) Idem.
- 1.115) Idem.
- 1.116) Idem.
- 1.117) "La Veu de Catalunya", 17 de febrer del 1934, p.1.
Declaració del Consell de Govern de 16-II-1934.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 924.
- 1.118) Idem.
- 1.119) "La Veu de Catalunya", 17 de febrer del 1934, p.1.
Editorial: La col.laboració i la complicitat.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 920.
- 1.120) Idem.
- 1.121) "La Veu de Catalunya", 23 de maig del 1934, p. 1.
Declaració del Consell de Govern de 22-V-1934.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 933.
- 1.122) Idem.
- 1.123) "La Veu de Catalunya", 23 de setembre del 1934, p.1.
- 1.124) Idem.
- 1.125) Idem.
- 1.126) "La Veu de Catalunya", 2 de febrer del 1934, p. 1.
Carles Cardó: Tornem a la unitat. APENDIX DOCUMENTAL, p. 895.
- 1.127) Idem.
- 1.128) Idem.
- 1.129) Idem.
- 1.130) Idem.
- 1.131) Idem.
- 1.132) "La Veu de Catalunya", 3 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.133) Idem.
- 1.134) Cal assenyalar que ni Liebknecht ni Rosa Luxemburg

- 1.135) "La Veu de Catalunya", 3 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.136) Idem.
- 1.137) Idem.
- 1.138) "La Veu de Catalunya", 6 de febrer del 1934, p. 1.
Joaquim Pellicena: El capvespre de la democràcia?
APENDIX DOCUMENTAL, p. 899.
- 1.139) Idem.
- 1.140) Idem.
- 1.141) "La Veu de Catalunya", 8 de febrer del 1934, p. 1.
Manuel Brunet: Quina democràcia? APENDIX DOCUMENTAL, p. 903.
- 1.142) Idem.
- 1.143) Idem.
- 1.144) Idem.
- 1.145) Idem.
- 1.146) "La Veu de Catalunya", 8 de febrer del 1934, p. 1.
Carles Cardó: La crisi de la democràcia. APENDIX DOCUMENTAL, p. 906.
- 1.147) Idem.
- 1.148) "La Veu de Catalunya", 10 de febrer del 1934, p. 1.
J. B. Priestley: Mosley, és el Mussolini anglès?
APENDIX DOCUMENTAL, p. 911.
- 1.149) Idem.
- 1.150) Idem.
- 1.151) "La Veu de Catalunya", 10 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.152) Idem.
- 1.153) "La Veu de Catalunya", 13 de febrer del 1934, p. 1.
Josep Mª Tallada: Cercant un nou ordre social.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 915.

- 1.154) Idem.
- 1.155) Idem.
- 1.156) Idem.
- 1.157) "La Veu de Catalunya", 18 de febrer del 1934, p. 13.
El senyor Ventosa i Calvell exposa la seva opinió sobre l'actual moment polític. APENDIX DOCUMENTAL, p. 926.
- 1.158) Idem.
- 1.159) Idem.
- 1.160) "La Veu de Catalunya", 14 de febrer del 1934, p. 1.
- 1.161) Idem.
- 1.162) Idem.
- 1.163) Idem.
- 1.164) BALCELLS, Albert: El problema agrària a Catalunya (1890-1936). La qüestió rabassaire, Barcelona, 1968.
- 1.165) Malgrat el que diguin els anarquistes, hi ha una veritable "política" anarquista.
- 1.166) GIRALT I RAVENTÓS, Emili: op. cit., p. 68.
- 1.167) Idem.
- 1.168) Idem.
- 1.169) "La Veu de Catalunya", 10 de febrer del 1933, edició del vespre, p. 1. Editorial: La guerra dels soviets contra els pagesos. APENDIX DOCUMENTAL, p. 823.
- 1.170) Idem.
- 1.171) JOANIQUET, Aurelio: Calvo Sotelo ..., Madrid, 1939.
- 1.172) JOANIQUET, Aureli: La reforma agrària a Catalunya, Barcelona, 1933.
- 1.173) Idem., p. 57.

- 1.174) BALCELLS, Albert: op. cit., p. 125.
- 1.175) Idem.
- 1.176) Idem., p. 126.
- 1.177) JOANIQUET, Aureli: La reforma ..., p. 89.
- 1.178) ARAGAI, Amadeu: El problema agràri català, Barcelona, 1933.
- 1.179) Idem., p. 9.
- 1.180) "La Veu de Catalunya", 16 de maig del 1933, p. 1. Manuel Brunet: L'error dels propietaris, APENDIX DOCUMENTAL, p. 851.
- 1.181) Idem.
- 1.182) Idem.
- 1.183) Idem.
- 1.184) "La Veu de Catalunya", 20 de maig del 1933, p. 1. Editorial: El problema de la terra. APENDIX DOCUMENTAL, p. 854.
- 1.185) Idem.
- 1.186) "La Veu de Catalunya", 23 de juny del 1933, p. 1. Joan Ventosa i Calvell: La llei per a resoldre els conflictes del camp. APENDIX DOCUMENTAL, p. 863.
- 1.187) Idem.
- 1.188) Idem.
- 1.189) Idem.
- 1.190) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1933, p. 1.
- 1.191) Idem.
- 1.192) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1933, p. 1. Miquel Vidal i Guardiola: Trajectòria anarcocollectivista de la Reforma Agrària catalana. APENDIX DOCUMENTAL, p. 859.

- 1.193) Idem.
- 1.194) Idem.
- 1.195) Idem.
- 1.196) CAMPS I ARBOIX, J.: Història de la llei de Contractes de Conreu, Barcelona, 1971.
- 1.197) Idem., p. 19-20.
- 1.198) Idem.,
- 1.199) "La Veu de Catalunya", 1 d'agost del 1934, p. 1.
- 1.200) BALCELLS, Albert: op. cit., p. 171-172.
- 1.201) "La Veu de Catalunya", 24 d'abril del 1934, p. 12-13.
- 1.202) Idem.
- 1.203) Idem.
- 1.204) "La Veu de Catalunya", 4 de maig del 1934, p. 10.
- 1.205) Idem.
- 1.206) HURTADO, Amadeu: op. cit. Veure cap. X.
- 1.207) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 217.
- 1.208) "ABC", Madrid, 26 de juny del 1934, El pleito catalán y sus derivaciones.
- 1.209) Idem.
- 1.210) Idem.
- 1.211) Idem.
- 1.212) DIAZ PLAJA, Fernando: op. cit., p. 679-691.
- 1.213) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 219.
- 1.214) AYMARÍ, LL: op. cit., p. 223.

- 1.215) Idem.
- 1.216) Idem., p. 229.
- 1.217) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 229.
- 1.218) PLA, Josep: op. cit., vol. IV, p. 242.
- 1.219) Idem., p.243.
- 1.220) BALCELLS, Albert: op. cit., 191.
- 1.221) NADAL, Joaquín M^a de: op. cit., p. 189.
- 1.222) AYMAMÍ, Ll.: op. cit., p. 231.
- 1.223) Idem.

P A R T IV

- 1.224) MOLAS , Isidre: op. cit., vol. I, p. 255.
- 1.225) PLA, Josep; op. cit., vol. III, p. 269.
- 1.226) "El Socialista", Madrid, 4 d'octubre del 1934, p. 1.
- 1.227) Idem.
- 1.228) AYMAMÍ, Ll.: op. cit., p. 249-250.
- 1.229) AÑAÑA, Manuel: Mi rebelión en Barcelona, Madrid, 1935.
- 1.230) GIL ROBLES, José M^e : No fue posible la paz, Barcelona, 1968.
- 1.231) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 288.
- 1.232) DIAZ-PLAJA, Fernando: op. cit., p. 727.
- 1.233) Idem.
- 1.234) Idem.
- 1.235) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 290.
- 1.236) DIAZ PLAJA, Fernando: op. cit., p. 728.
- 1.237) Idem.
- 1.238) Idem.
- 1.239) Idem., p. 729.
- 1.240) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 310.
- 1.241) Idem., p. 311.
- 1.242) "La Veu de Catalunya", 7 de novembre del 1934, p. 11.
- 1.243) Idem.
- 1.244) Idem.

- 1.246) Idem.
- 1.247) PLA, Josep: op. cit., vol. III, p. 316.
- 1.248) Idem., p. 320.
- 1.249) Idem., p. 322-323.
- 1.250) Idem., p.323.
- 1.251) Idem., p. 324.
- 1.252) Idem., 322.
- 1.253) HURTADO, Amadeu: op. cit., p. 324-325.
- 1.254) "La Veu de Catalunya", 24 d'octubre del 1934, p. 1.
- 1.255) Idem.
- 1.256) Idem.
- 1.257) Idem.
- 1.258) "La Veu de Catalunya", 29 d'octubre del 1934, p.1.
- 1.259) Idem.
- 1.260) Idem.
- 1.261) Idem.
- 1.262) PLA, Josep: op. cit., vol. IV, p. 12.
- 1.263) Idem., p. 14.
- 1.264) Idem.
- 1.265) Idem.
- 1.266) Idem.
- 1.267) Idem., 17-18.
- 1.268) Idem., p. 18.

- 1.269) Idem..
- 1.270) Idem., p. 18-19.
- 1.271) "La Veu de Catalunya", 9 de novembre del 1934,
p. 9.
- 1.272) Idem.
- 1.273) Idem.
- 1.274) "La Veu de Catalunya", 1 de desembre del 1934.
p. 1.
- 1.275) Idem.
- 1.276) Idem.
- 1.277) Idem.
- 1.278) Idem.
- 1.279) Idem.
- 1.280) Idem.
- 1.281) "La Veu de Catalunya", 2 de desembre del 1934,
p. 10.
- 1.282) Idem.
- 1.283) Idem.
- 1.284) "La Veu de Catalunya", 8 de desembre del 1934, p.1.
- 1.285) Idem.
- 1.286) Idem.
- 1.287) Idem.
- 1.288) "La Veu de Catalunya", 12 de desembre del 1934,
p. 11-12.
- 1.289) Idem.
- 1.290) Idem.

- 1.291) "La Veu de Catalunya", 5 de febrer del 1935,
p. 13-14.
- 1.292) Idem.
- 1.293) Idem.
- 1.294) "La Veu de Catalunya", 8 de febrer del 1935,
p. 12-13.
- 1.295) Idem.
- 1.296) Idem.
- 1.297) Idem.
- 1.298) "La Veu de Catalunya", 14 de febrer del 1935,
p. 13, 14 15.
- 1.299) Idem.
- 1.300) Idem.
- 1.301) Idem.
- 1.302) "La Veu de Catalunya", 19 de febrer del 1935.,
p. 10.
- 1.303) Idem.
- 1.304) NADAL, Joaquín M^e del: op. cit., p.218.
- 1.305) "La Veu de Catalunya", 26 de febrer del 1935,
p. 6, 8.
- 1.306) "La Veu de Catalunya", 10 de març del 1935, p.
13-15.
- 1.307) Idem.
- 1.308) "La Veu de Catalunya", 15 de març del 1935, p. 1
Editorial: El Govern que avui necessita Espanya.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 952.
- 1.309) Idem.
- 1.310) "La Veu de Catalunya", 13 de març del 1935, p. 1.
Editorial: La causa essencial de Catalunya. APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 955.

- 1.311) Idem.
- 1.312) "La Veu de Catalunya", 16 de març del 1935, p. 1.
Manuel Brunet: Altra vegada el Front Únic. APEN-
DIX DOCUMENTAL, p. 958.
- 1.313) Idem.
- 1.314) "La Veu de Catalunya", 17 de març del 1935, p. 17.
- 1.315) Idem.
- 1.316) "La Veu de Catalunya", 26 i 28 d'abril del 1935,
pàgs. 12 i ss., i pàgs. 14 i ss., respectivament.
- 1.317) Idem.
- 1.318) Idem.
- 1.319) Idem.
- 1.320) "La Veu de Catalunya", 1 de maig del 1935, p. 1.
Editorial: Per la causa essencial de Catalunya.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 961.
- 1.321) Idem.
- 1.322) "La Veu de Catalunya", 1 de maig del 1935, p. 1.
Manuel Brunet: El primer de maig. APENDIX OCCU-
MENTAL, p. 965.
- 1.323) Idem.
- 1.324) "La Veu de Catalunya", 3 de maig del 1935, p. 1.
Manuel Brunet: Separatisme contra catalanisme.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 968.
- 1.325) Idem.
- 1.326) "La Veu de Catalunya", 7 de maig del 1935, p. 1.
Manuel Brunet: Sobre l'escola laica. APENDIX DO-
CUMENTAL, p. 971.
- 1.327) Idem.
- 1.328) "La Veu de Catalunya", 5 de juny del 1935, p.1.
Manuel Brunet: L'anticrist a les escoles. APENDIX
DOCUMENTAL, p. 974.

- 1.329) Idem.
- 1.330) "La Veu de Catalunya", 9 de juny del 1935, p. 1.
Editorial: La minoria de Lliga Catalana a les
Corts de la República. APENDIX DOCUMENTAL, p. 977.
- 1.331) Idem.
- 1.332) "La Veu de Catalunya", 20 de novembre del 1935,
p. 1. Editorial: El governador general de Cata-
lunya. APENDIX DOCUMENTAL, p. 980.
- 1.333) Idem.
- 1.334) "La Veu de Catalunya", 24 de novembre del 1935,
p. 16.
- 1.335) Idem.
- 1.336) "La Veu de Catalunya", 26 de novembre del 1935,
pàg. 1. Editorial: En mans dels catalans. APENDIX
DOCUMENTAL, p. 982.
- 1.337) Idem.
- 1.338) "La Veu de Catalunya", 20 de desembre del 1935,
p. 1. Editorial: Félix Escales, President de la
Generalitat. APENDIX DOCUMENTAL, p. 989.
- 1.339) Idem.
- 1.340) Idem.
- 1.341) "La Veu de Catalunya", 27 de novembre del 1935,
p. 12. Josep Pla: La reforma constitucional.
APENDIX DOCUMENTAL, p. 985.
- 1.342) Idem.
- 1.343) "La Veu de Catalunya", 12 de desembre del 1935,
p. 17.
- 1.344) Idem.
- 1.345) "La Veu de Catalunya", 18 de desembre del 1935,
p. 1.
- 1.346) "La Veu de Catalunya", 28 de desembre del 1935, p.
1. Manuel Brunet: El Front Popular. APENDIX DO-
CUMENTAL, p. 991.

- 1.347) Idem.
- 1.348) Idem.
- 1.349) "La Veu de Catalunya", 31 de desembre del 1935, p. 13.
- 1.350) Idem.
- 1.351) "La Veu de Catalunya", 1 de gener del 1936, pàg. 1. Manuel Brunet: L'any 1936. APENDIX DOCUMENTAL, p. 994;
- 1.352) Idem.
- 1.353) "La Veu de Catalunya", 8 de gener del 1936, p. 10. Josep Pla: Una Constitució pertorbadora i un país pertorbat. APENDIX DOCUMENTAL, p. 996.
- 1.354) Idem.
- 1.355) PLA, Josep: op. cit., vol. IV, p. 247.
- 1.356) Idem., p. 258-259.
- 1.357) Idem., p. 259.
- 1.358) "La Veu de Catalunya", 28 de gener del 1936, p. 10. Editorial: Les esquerres al servei del comunisme soviètic, APENDIX DOCUMENTAL, p. 1.000.
- 1.359) Idem.
- 1.360) Idem.
- 1.361) Idem.
- 1.362) "La Veu de Catalunya", 19 de gener del 1936, p. 11.
- 1.363) MOLAS, Isidre: Lliga Catalana..., op. cit., vol. II, p. 304.
- 1.364) PLA, Josep: op. cit., vol. IV, p. 270.
- 1.365) "La Veu de Catalunya", 28 de gener del 1936, p. 13 i 14.
- 1.366) Idem.

- 1.367) Idem.
- 1.368) "La Veu de Catalunya", 2 de febrer del 1936, p. 10. Editorial: La significació del veredicta del 16 de febrer. APENDIX DOCUMENTAL, p. 1.003.
- 1.369) Idem.
- 1.370) PLA, Josep: ob. cit., vol. IV, p. 392.
- 1.371) "La Veu de Catalunya" 4 d'abril del 1936, p. 10. Editorial: La gravetat de la situació. APENDIX DOCUMENTAL, p. 1.006.
- 1.372) Idem.
- 1.373) PLA, Josep: op. cit., vol. IV, p. 401.
- 1.374) "La Veu de Catalunya", 12 d'abril del 1936, p.11. Manuel Brunet: Cinq anys de República. APENDIX DOCUMENTAL, p. 1.009.
- 1.375) "La Veu de Catalunya", 22 de maig del 1936, p. 1.
- 1.376) MOLAS, Isidre: La Lliga Catalana ..., op. cit., vol. II, p. 309.
- 1.377) Idem.
- 1.378) "La Veu de Catalunya", 18 de juliol del 1936, p.1.

E P Í L E G

- 1.379) FONTANA, José M^a: Los catalanes en la guerra de España, Madrid, 1951.
- 1.380) Idem., p. 328.
- 1.381) NADAL, Joaquín M^a del: op. cit., p. 265.
- 1.382) GARCIA VENERO, Maximiano: Vida de Cambó, Barcelona, 1952, p. 373-374.
- 1.383) PARPAL, J.A./LLADO, J.M.: Ferrán Valls i Taberner. Un polític per a la cultura catalana, Espplugues de Llobregat, 1970, p. 262.
- 1.384) FONTANA, José M^a: op. cit., p. 240.
- 1.385) PARPAL-LLADO: op. cit., p. 263.
- 1.386) Idem., p. 263-264.
- 1.387) DURAN Y VENTOSA, Luis: La esencia de los nacionalismos. Sus virtudes y sus peligros, Buenos Aires, 1939.
- 1.388) Idem., p. 71-72.
- 1.389) VALLS Y TABERNER, Fernando: Reafirmación espiritual de España, Barcelona, 1939.
- 1.390) Idem., 97-102.
- 1.391) Idem., p. 9
- 1.392) Idem., p. 111.
- 1.393) Idem., 17-18.

BIBLIOGRAFIA

=====

B I B L I O G R A F I A
=====

ABADAL, Ramón d' / ANGUERA, J. : Conferències sobre l'Estatut de Catalunya. Barcelona, 1933.

AGUIRRE, José Antonio : Entre la libertad y la Revolución (1930-1935). Bilbao, (s.a.).

AGUSTI, Ignacio : Un siglo de Cataluña. Barcelona, 1940.

AIGUADER, J. : Catalunya i la Revolució. Barcelona, 1931.

ALBA, S. : L'Espagne et la Dictature. Bilan - Prévisions - Organisation de l'avenir ... Paris, 1930.

ALBA, Víctor : Histoire des Républiques Espagnoles. Vincennes, 1948.

ALBERTÍ, Santiago : Diccionari biogràfic. 4 vols. Barcelona, 1966.

ALBIÑANA, José María : España bajo la dictadura republicana. Madrid, (s.a.).

ALBORNOZ, Álvaro de : El partido republicano. Madrid.

ALCALÁ-GALIANO, Álvaro : La caída de un trono. Madrid, 1932.

- ALCALÁ ZAMORA, Niceto : Los defectos de la Constitución de 1931. Madrid, 1936.
- ALCALÁ ZAMORA, Niceto : Régimen político de convivencia en España... Buenos Aires, 1945.
- ALMAGRO SAN MARTÍN : Ocaso y fin de un reinado. Madrid, 1947.
- ALMIRALL, Valentí : Lo catalanisme. 2ª ed. Barcelona, 1888.
- ALSINA, Ferràn : Criteri econòmic general catalanista. Treballs llegits en les Assemblees de Manresa (1892) i Reus (1893) per... Barcelona, 1893.
- ALZINA, J. : L'economia de la Catalunya autònoma... Barcelona, 1933.
- AMETLLA, Claudi : Memòries polítiques 1918-1936. 2 vols. Barcelona, 1979.
- ANDREU ABELLÓ, J. : El Parlament català. Barcelona, 1976.
- ANGUERA DE SOJO, J.O. : La justícia en l'Estatut, a Acadèmia de Jurisprudència i Legislació. Conferències... p. 247-257.
- ANGULO : Diez horas de Estat Català. Reportaje del 6 de octubre. Barcelona, 1935.

- ARAGAI, Amadeu : El problema agrari català. Barcelona, 1933.
- ARAQUISTAIN, L. : El ocaso de un régimen. Madrid, 1930.
- ARBELOA, V.M. : La semana trágica de la Iglesia en España. Barcelona, 1976.
- ARCAYA, Francisco de : La Reforma Agraria del 15 de septiembre de 1932. Madrid, 1933.
- ARRARÁS, J. : Historia de la Segunda República Española. 4 vols. Madrid, 1956-1968.
- ARTAL, F. / GASCH, E. / MASSANA, C. / ROCA, F. : El pensamiento económico català durant la República i la Guerra 1931-1939. Barcelona, 1977.
- ARTOLA, Miguel : Partidos y programas políticos 1808-1936. 2 vols. Madrid, 1977.
- ASTARLOA VILLENA, Francisco : Región y Religión en las Constituyentes de 1931. Valencia, 1976.
- AUNÓS, Eduardo : España en crisis. Buenos Aires, 1942.
- AUNÓS, Eduardo : Itinerario histórico de la España contemporánea. Barcelona, 1940.
- AYMAMI, Ll. : Amb els braços oberts. Barcelona, 1932.

AYMAMI, Ll. : Macià. Barcelona, 1933.

AYMAMI, Ll. : El 6 d'octubre tal com jo l'he vist.
Barcelona, 1935.

AZAÑA, Manuel : Defensa de la autonomía de Catalunya.
Barcelona, 1977.

AZAÑA, Manuel : Discurso pronunciado en la sesión Par-
lamentaria del día 27 de mayo de 1932. Barcelona.

AZAÑA, Manuel : En el Poder y en la Oposición. Madrid,
1934.

AZAÑA, Manuel : Mi rebelión en Barcelona. 4ª ed. Ma-
drid, 1935.

AZORÍN : La cabeza de Castilla. Buenos Aires, 1950.

BALBOTIN, José Antonio : La España de mi experiencia.
Madrid, 1952.

BALCELLS, Albert : Catalunya contemporánea II 1900-
1936. Madrid, 1974.

BALCELLS, Alberto : Crisis económica y agitación so-
cial en Cataluña (1930-1936). Barcelona, 1971.

BALCELLS, Albert : El 6 d'octubre. Barcelona, 1977.

- BALCELLS, Albert : El problema agrari a Catalunya. 1890-1936. La qüestió rabassaire. Barcelona, 1968.
- BARBACHANO, José M^a de : Por la concordia de España. Barcelona, 1930.
- BARRINGTON MOORE, Jr. : Los orígenes sociales de la dictadura y la democracia. Madrid, 1973.
- BÉCARUD, Jean : La Deuxième République Espagnole, 1931-1936. Essai d'interprétation. Paris, 1962.
- BENAVIDES, M. : La revolución fue así (Octubre rojo y negro). Reportaje. Barcelona, 1935.
- BERENQUER, Dámaso : De la Dictadura a la República. Madrid, 1946.
- BERTRÁN GUÉLL, Felipe : Caudillo, profetas y soldados. Madrid, 1939.
- BERTRÁN GUÉLL, Felipe : La lección de Europa. Barcelona, 1940.
- BERTRÁN GUÉLL, Felipe : Preparación y desarrollo del Alzamiento Nacional. Valladolid, 1939.
- BERTRÁN GUÉLL, Felipe : Rutas de la victoria... Barcelona, 1939.

- BERTRÁN Y MUSITU, José : Experiencias de los servicios de Información del Nordeste de España... Madrid, 1940.
- BIBLIOTECA DE LLIGA CATALANA : Dos anys d'actuació... Barcelona, 1935.
- BOFILL, Jaume : L'altre concòrdia. Per una revisió del problema català: la solució liberal i democràtica. 2ª ed. Barcelona, 1930.
- BOFILL, Jaume : Una política catalanista... Barcelona, 1933.
- BOSCH GIMPERA, P. : Cataluña, Castilla, España -Anselmo Carretero Jiménez- La personalidad de Castilla en el conjunto de los pueblos hispánicos. México, 1960.
- BOSCH GIMPERE, Pere : La formación de los pueblos en España. México, 1945.
- BRADEMAS, John : Anarcosindicalismo y revolución en España (1930-1937). Esplugues de Llobregat, 1974.
- BRENAN, Gerald : El laberinto español. Paris, 1962.
- BRICALL, Josep M. : Política económica de la Generalitat (1936-1939). Vol. I. Barcelona, 1970.
- BURKE, E. : Reflexiones sobre la Revolución. Madrid, 1968.

CALVO SOTELO, Joaquín : Autopsia de la República...
Madrid, 1961.

CALVO SOTELO, J. : Mis servicios al Estado. Seis años
de gestión. Madrid, 1931.

CAMBÓ, Francesc : Actuació regionalista. Barcelona,
1915.

CAMBÓ, Francesc : Catalunya i la Solidaritat. Confe-
rència... Barcelona, 1910.

CAMBÓ, Francesc : Les dictadures. 2^a ed., Barcelona,
1929.

CAMBÓ, Francesc : Discursos parlamentaris... Barcelo-
na, 1935.

CAMBÓ, Francesc : Per la concòrdia. Barcelona, 1930.

CAMBÓ, Francisco : En torno del fascismo italiano...
Barcelona, 1925.

CAMPOS TERRE, S. : El 6 d'octubre a les comarques. Tor-
tosa, 1935.

CAMPS I ARBOIX, J. : Després del 6 d'octubre. Barcelo-
na, 1935.

CAMPS I ARBOIX, J. : Història de la Llei de Contractes
de Conreu. Barcelona, 1971.

- CAMPS I ARBOIX, J. : El Parlament de Catalunya (1932-1936). Barcelona, 1976.
- CANALS, Salvador : El bienio estéril. Errores a la derecha. Extravíos en el centro. Despreocupación a la izquierda. Perspectivas electorales. Madrid, 1936.
- CANALS, Salvador : La Cuestión Catalana. Madrid, 1919.
- CARDÓ, Carles : Histoire spirituelle des Espagnes. Paris, 1945.
- CARR, Raymond : The Republic and the Civil War in Spain. Londres, 1971.
- CARR, Raymond : España 1808-1939. Madrid, 1969.
- CARR, Raymond /y otros/ : Estudios sobre la República y la Guerra Civil española. Barcelona, 1973.
- CARRASCO I FORMIGUERA, M. : El Pacte de Sant Sebastià. Barcelona, 1931.
- CASALS, J. / ARRUFAT, R. : Catalunya, poble dissortat. Barcelona, 1933.
- CASASSAS I YMBERT, Jordi : Jaume Bofill i Mates (1878-1933). L'adscripció social i l'evolució política. Barcelona, 1980.

CASTELLET, José María : Josep Pla o la raó narrativa.
Barcelona, 1978.

CATALUNYA i l'Estatut d'Autonomia. Introducció "El
marc històric de l'Autonomia de Catalunya" per Jau-
me SOBREQUES I CALLICÓ. 2ª ed. Barcelona, 1976.

CENTELLAS, El Capitán : Las dictaduras y el señor Cam-
bó. Madrid, 1929.

COMIN COLOMER, Eduardo : Historia secreta de la Segun-
da República. 2 vols. Madrid, 1954.

CONSTITUCIÓN de la República Española. Estatutos, ca-
talán y vasco. Toulouse, 1931.

COROMINES, P. : La República i la Guerra Civil. Dia-
ris i Records. Vol. III. Barcelona, 1976.

COSSIO, Francisco : Hacia una nueva España. (De la re-
volución de Octubre a la de julio, 1934-1936). Va-
lladolid, 1937.

COSTA I DEU, J. / SABATÉ, Modest : La nit del 6 d'oc-
tubre a Barcelona. Barcelona, 1935.

COSTA I DEU, J. / SABATÉ, Modest : La veritat del 6
d'octubre. Barcelona, 1936.

CRÓNICA de las Cortes Constituyentes de la Segunda
República. Madrid, 1932-1933.

CRUELLES, Manuel : El 6 d'octubre a Catalunya. Barcelona, 1970.

DEFENSA de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (La).
Edició a cura de Fèlix CUCURULL. Barcelona, 1976.

DÍAZ DEL MORAL, Juan : La Reforma Agraria y el Estatuto catalán. Madrid, 1932.

DÍAZ-PLAJA, Fernando : El siglo XX. Dictadura... República. (1923-1936). Madrid, 1964.

DOMINGO, Marcellí : On va Catalunya?... Barcelona, 1927.

DOMINGO, Marcellí : ¿A donde va España?... Madrid, 1930.

DOMINGO, Marcellí : La revolución de octubre, causas y experiencias. Barcelona, 1935.

DURAN I VENTOSA, Lluís : Cinc decrets de la Generalitat. Les essències del catalanisme i l'acció de govern. Barcelona, 1936.

DURAN I VENTOSA, Lluís : Els polítics. Barcelona, 1936.

DURAN I VENTOSA, Lluís : Regionalisme i federalisme.
2ª ed. Barcelona, 1922.

DURAN Y VENTOSA, Luis : La esencia de los Nacionalismos. Sus virtudes y sus peligros. Buenos Aires, 1939.

DUVERGER, Maurice : Les partits politiques. 3ª ed.
Paris, 1958.

ELIAS DE TEJADA, F. : Historia del pensamiento político catalán. Sevilla, 1963.

ELORZA, Antonio : La utopía anarquista bajo la II República. Madrid, 1973.

ESCOFET, F. : Al servei de Catalunya i de la República. Paris, 1973.

ESTATUTO de la Autonomía de Cataluña: Aprobado por la Asamblea de la Mancomunidad del día 26. Barcelona, 1919.

ESTATUTO Interior de Catalunya. Barcelona, 1933.

ESTATUT DE CATALUNYA. Text català oficial aprovat pel Consell de la Generalitat en sessió de 5 d'octubre de 1932. Barcelona, 1932.

ESTELRICH, Joan : Al servei dels ideals. 2 vols. Barcelona, 1934-1936.

ESTELRICH, Joan : L'autonomia en perill. Barcelona, 1932.

ESTELRICH, Joan : Catalunya endins. Barcelona, 1930.

ESTELRICH, Joan : El moment polític. Barcelona, 1930.

ESTELRICH, Joan : La qüestió de les minories nacionals. Barcelona, 1929.

ESTELRICH, Joan : Catalanismo y Reforma hispánica...
Barcelona, 1932.

ESTELRICH, Joan : De la Dictadura a la República. Barcelona, 1931.

ESTIVILL, A. : 6 d'octubre: l'ensulsiada dels jacobins.
Barcelona, 1935.

ESTUDIOS (Selección y presentación: Manuel RAMÍREZ) :
Estudios sobre la II República española. Madrid,
1975.

FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor : Catalanismo y República española. Madrid, 1932.

FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor : Historia de la República española (1931-1936). Madrid, 1940.

FERNÁNDEZ FLÓREZ, Wenceslao : Anotaciones de un oyente. (Cortes Constituyentes). Madrid, 1932.

FERRET, Antoni : La Segona República i la Generalitat 1931-1936. Barcelona, 1978.

- FOIX, Pere : Barcelona, 6 d'octubre. Barcelona, 1935.
- FONTANA, José M^e : Los catalanes en la guerra de España. Madrid, 1951.
- FORT I COGUL, Eufemià : Ventura Gassol. Un home de cor al servei de Catalunya. Barcelona, 1979.
- GALINDO HERRERO, Santiago : Los partidos monárquicos bajo la Segunda República. 2^a ed. Madrid, 1956.
- GARCÍA ESCUDERO, José María : De Cánovas a la República. Madrid, 1951.
- GARCÍA OLIVER, Joan : El eco de los pasos. Barcelona, 1979.
- GARCÍA VENERO, M. : Catalunya (Síntesis de una Región). Madrid.
- GARCÍA VENERO, Maximiano : Historia del Nacionalismo catalán (1793-1936). Madrid, 1944.
- GARCÍA VENERO, Maximiano : Vida de Cambó. Barcelona, 1952.
- GARRIGA I MASO, J. : Contribució a l'estudi de l'actual conflicte agrari de Catalunya. Barcelona, 1933.

- GARRIGA I MASO, J. : Nous aspectes del problema català. Barcelona, 1935.
- GERPE, Manuel : L'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'Estat integral. Barcelona, 1977.
- GIL ROBLES, José María : No fue posible la paz. Barcelona, 1968.
- GIRALT, Emili : El conflicto rabassaire y la cuestión agraria en Cataluña hasta 1936. Separata de la "Revista de Trabajo", nº 7, 1965.
- GIRALT, Emili / BALCELLS, Albert / TERMES, Josep : Los movimientos sociales en Cataluña, Valencia y Baleares. Barcelona, 1970.
- GÓMEZ CASAS, Juan : Historia del Anarco-sindicalismo español. 2ª ed. Madrid, 1969.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. : L'Estatut de Catalunya. Barcelona, 1976.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. : Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938). Barcelona, 1974.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A. : "La Generalitat de Catalunya" Historia 16, nº 1, Maig, 1976.
- GONZÁLEZ MUÑIZ, Miguel A. : Problemas de la Segunda República. Madrid, 1974.

- GURVITCH, G. : Tres momentos de la historia de la sociología: Comte, Marx i Spencer. Buenos Aires, 1968.
- HURTADO, Amadeu : Quaranta anys d'advocat. Història del meu temps. 2ª ed., 2 vols. Barcelona, 1964-1968.
- HURTADO, Amadeu : El pensament polític de Catalunya 1875-1950; Esplugues de Llobregat.
- JACKSON, Gabriel : Costa, Azaña, el frente popular y otros ensayos. Madrid, 1976.
- JACKSON, Gabriel : La República Española y la guerra civil. 1931-1939. México, 1967.
- JIMÉNEZ DE ASOJA, Luis : Proceso histórico de la Constitución de la República española. Madrid, 1932.
- JIMÉNEZ DE ASOJA, Luis : La Constitución de la democracia española y el problema regional. Buenos Aires, 1946.
- JOANIQUET, Aurelio : Calvo Sotelo... Madrid, 1939.
- JOANIQUET, Aureli : La reforma agrària a Catalunya. Barcelona, 1933.
- JUTGLAR, Antoni : Història crítica de la burgesia a Catalunya. Barcelona, 1972.

- JUTGLAR, Antoni : Ideologías y clases en la España contemporánea. 2 vols. Madrid, 1968-1971.
- LACOMBA, J.A. /y otros/ : Historia social de España siglo XX. Madrid, 1976.
- LARGO CABALLERO, Francisco : Discursos a los trabajadores. Madrid, 1934.
- LARRAZ, J. : La Hacienda Pública y el Estatuto Catalán Madrid, 1932.
- LASAFRE, J. : Le problème national de la Catalogne et sa solution par le Statut de 1932. Montpellier, 1934.
- LENIN, V.I. : El Estado y la Revolución. Esplugues de Llobregat, 1977.
- LERROUX, Alejandro : Al servicio de la República. 2ª ed. Madrid, 1930.
- LERROUX, Alejandro : La pequeña historia. Madrid, 1963.
- LLATES, R. : Ésser català no és gens fàcil 1931-1936. Barcelona, 1971.
- LLIGA CATALANA : Dos anys d'actuació. Primera assemblea ordinària de Lliga Catalana. Barcelona, 1935.

- LLIGA CATALANA : Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista. 1901-1933. Barcelona, 1933.
- LLOPIS, Rodolfo : Hacia una escuela más humana. Madrid, 1934.
- LLOPIS, Rodolfo : Octubre de 1934. México, (s.a.).
- MADARIAGA, Salvador de : Anarquía o Jerarquía. Ideario para la constitución de la Tercera República. Madrid, 1932.
- MADARIAGA, Salvador de : De la angustia a la libertad. Memorias de un federalista. Madrid, 1977.
- MADARIAGA, Salvador de : España. Ensayo de historia contemporánea. 7ª ed. Buenos Aires, 1964.
- MALEFAKIS, Edward : Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX. Esplugues de Llobregat, 1971.
- MALUQUER I VILADOT, Joan : Una mica d'història. La catalanitat de la darrera Diputació Provincial de Barcelona (24 de febrer de 1930-14 d'abril de 1931). Barcelona, 1934.
- MARAVALL, J.A. : El pensamiento utópico y la dinamización cultural de Occidente. Revista Sistemas, nº 14, Març, 1977.

- MARQUINA, Rafael : Francesc Cambó. Barcelona, 1925.
- MARTINDALE, D. : La teoría sociológica: naturaleza y escuelas. Madrid, 1969.
- MARX-ENGELS : Obras escogidas. Moscú, 1962.
- MASERAS, A. : La República Catalana. Barcelona, 1931.
- MASPONS I ANGLASELL, F. : La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola. Barcelona, 1932.
- MAURA, M. : Así cayó Alfonso XIII. 4ª ed. Esplugues de Llobregat, 1966.
- MAURA, Duque de / FERNÁNDEZ ALMAGRO, M. : Por qué cayó Alfonso XIII. Madrid, 1948.
- MAURÍN, Joaquín : El problema agrario en Cataluña. "Leviatán", Madrid, maig 1934-agost 1934.
- MAURÍN, Joaquín : Revolución y contrarrevolución en España. Paris, 1966.
- MAURÍN, Joaquín : La revolución española. Madrid, 1932.
- MILLS, Ch.W. (editor) : Ensayos de sociología: selección de textos de Max Weber. Barcelona, 1974.

- MIRAVITLLES, Jaume : Crítica del 6 d'octubre... Barcelona, 1935.
- MIRAVITLLES, Jaume : El ritme de la revolució. Barcelona, 1933.
- MOLA, Emilio : El pasado, Azaña y el porvenir. Madrid, 1934.
- MOLA, Emilio : Memorias de mi paso por la dirección general de seguridad. 3 vols. Madrid, 1933.
- MOLAS, Isidre : Lliga Catalana. Un estudi d'Estasiologia. 2 vols. 2ª ed. Barcelona, 1973.
- MOLAS, Isidre : Las Bases de Manresa y la reforma del estado español. "Revista Jurídica de Cataluña", 1970, nº extraordinari, 75 Aniversari, p. 170 i ss.
- MOLAS, Isidre : El catalanismo hegemónico. Cambó y el centro constitucional. Barcelona, 1972.
- MOLAS, Isidre : El sistema de partidos políticos en Cataluña (1931-1936). Madrid, 1974.
- MONTAGUT, José : Los errores de la Dictadura y réplica al libro de Cambó. Barcelona, 1930.
- NADAL, Joaquín Mª de : Seis años con don Francisco Cambó (1930-36). Memorias de un secretario político. Barcelona, 1957.

NADAL, Joaquín M^a de : Memòries. Vuitanta anys de sinceritats i de silencis. Barcelona, 1965.

NICOLAU D'OLWER, Lluís : La llicó de la Dictadura. Barcelona, 1931.

NIN, Andreu : Las dictaduras de nuestro tiempo. Barcelona, 1977.

NIN, Andreu : Los problemas de la revolución española (1931-1937). Paris, 1971.

ORTEGA Y GASSET, E. : España invertebrada. Bosquejo de algunos pensamientos históricos. Madrid, 1921.

ORTEGA Y GASSET, E. : Rectificación de la República. Madrid, 1931.

ORTEGA Y GASSET, E. : La redención de las provincias. Madrid, 1967.

OSORIO Y GALLARDO, Angel : Conversación sobre catalanismo, tomada por... con la juventud conservadora de Madrid, en el Círculo del Partido, la tarde del 7 de Mayo de 1912. Madrid, 1912.

PABÓN, Jesús : Cambó. 3 vols. Barcelona, 1969.

PABÓN, Jesús : Palabras en la Oposición. Madrid, 1935.

- PARPAL, J.A. / LLADÓ, J.M. : Ferràn Valls i Taberner. Un polític per a la cultura catalana. Esplugues de Llobregat, 1970.
- PAYNE, Stanley G. : La Revolución Española. Esplugues de Llobregat, 1972.
- PEIRATS, José : La C.N.T. en la Revolución Española. 3 vols. Toulouse, 1951-1953.
- PELLICENA, Joaquim : El nostre imperialisme (La idea imperial de Prat de la Riba). Barcelona, 1930.
- PEMÁN, José M^a : Mis almuerzos con gente importante. 12^a ed. Barcelona, 1975.
- PI SUNYER, Carles : Memòries de l'exili. 2 vols. Barcelona, 1974.
- PI I SUNYER, C. : La República y la Guerra. (Memorias de un político). México, 1975.
- PITARCH, Ismael E. : L'estructura del Parlament de Catalunya i les seves funcions polítiques (1932-1939). Barcelona, 1977.
- PLA, Josep : 25 anys de política catalanista (L'obra d'en Cambó). Barcelona, 1931.
- PLA, Josep : Cambó. Materials per una història d'aquests últims anys. 3 vols. Barcelona, 1928-1930.

- PLA, Josep : Francesc Cambó. Materials per a una història. Obra completa. Volum XXV. Barcelonà, 1973.
- PLA, José : Historia de la Segunda República Española. 4 vols. Barcelona, 1940-1941.
- PLA, Josep : Madrid. L'adveniment de la República. Madrid, 1933.
- PLA, Josep : El senyor Ventosa dins Homenots (setena sèrie). Barcelona, 1961.
- PLA, José : De la Monarquía a la República. Barcelona, 1977.
- PLATÓN : La República. Madrid, 1962.
- POBLET I GUARRO : Història bàsica del Catalanisme. Barcelona, 1975.
- POPPER, Karl : La sociedad abierta y sus enemigos. 2 vols. Buenos Aires, 1967.
- PRAT DE LA RIBA, Enric : Articles. Barcelona, 1934.
- PRAT DE LA RIBA, Enric : La Nacionalitat Catalana. Barcelona, 1934.
- PRATS, A. : La Generalidad de Cataluña en el banquillo. Madrid, 1935.

PRESTON, Paul : La destrucción de la democracia en España. Reacción, reforma y revolución en la Segunda República. Madrid, 1978.

PUIG I CADAFALCH, J. : Catalunya i l'Autonomia. Barcelona.

PUIG I VILA, N. : Qué és la Unió de Rabassaires... Barcelona, 1935.

PUGES, M. : Cómo triunfó el proteccionismo en España... Barcelona, 1931.

PUJOLS, F. : La sol.lució Cambó. Barcelona, 1931.

RAMA, Carlos María : Ideología, regiones y clases sociales en la España Contemporánea. Montevideo, 1958.

RAMÍREZ, Manuel (Selección y presentación): Estudios sobre la II República Española. Madrid, 1975.

RAMOS OLIVEIRA, Antonio : Historia de España. 3 vols. México, 1952.

RAMOS OLIVEIRA, Antonio : La Revolución Española de Octubre. Madrid, 1935.

RAMOS OLIVEIRA, Antonio : La unidad nacional y los nacionalismos españoles. México, 1969.

REGLA, J. / JOVER, J.M. / SECO, C. : España Moderna y Contemporánea. 2 vols. Barcelona, 1964.

RIQUER, Borja de : Lliga Regionalista. La burguesia catalana i el nacionalisme (1898-1904). Barcelona, 1977.

RIQUER, Borja de : Regionalistes i Nacionalistes (1898-1931). Barcelona, 1979.

ROBINSON, Richard A. H. : Los orígenes de la España de Franco. Derecha, República y Revolución, 1931-1936. 2 vols. Barcelona.

ROCKER, Rudolf : Nacionalismo y cultura. Madrid, 1977.

RODÉS, Jesús : Les dretes i la Generalitat. Barcelona, 1977.

ROIG I ROSICH, Josep : L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932). Barcelona, 1978.

ROMERO, Luis : Cara y cruz de la República 1931-1936. Barcelona, 1980.

ROVIRA I VIRGILI, A. : Catalunya i la República. Barcelona, 1931.

ROVIRA I VIRGILI, A. : La Constitució Interior de Catalunya. Barcelona, 1932.

ROVIRA I VIRGILI, A. : La Generalitat i el govern espanyol. "Revista de Catalunya", nº 60, 1934, p.297 i ss.

- ROVIRA I VIRGILI, A. : Història Nacional de Catalunya.
7 vols. Barcelona, 1922-1934.
- ROVIRA I VIRGILI, A. : El principi de les Nacionalitats.
Barcelona, 1932.
- ROVIRA I VIRGILI, A. : Resum d'història del Catalanisme.
Barcelona, 1936.
- ROYO VILANOVA, A. : El problema catalán. Madrid, 1908.
- ROYO VILANOVA, A. : Treinta años de política antiespa-
ñola. Valladolid, 1940.
- RUIZ MANJÓN, Octavio : El partido Republicano Radical,
1908-1936. Madrid, 1976.
- SABATÉ, Modest : Història de la Lliga. Barcelona, 1969.
- SAGUER I OLIVET, E. : Transgresiones del Estatuto Es-
pañol por la Generalidad de Cataluña. Barcelona,
1934.
- SECO SERRANO, Carlos : Alfonso XIII y la crisis de la
Restauración. Esplugues de Llobregat, 1969.
- SECO SERRANO, Carlos : Historia de España, vol. VI.
Edad Contemporánea. 2ª ed. Barcelona, 1968.

- SEGARRA, Josep Maria de : Memòries. 2ª ed. Barcelona, 1964.
- SOLA CAÑIZARES, F. de : El moviment revolucionari a Catalunya... Barcelona, 1932.
- SOLA CAÑIZARES, F. de : Luchas sociales en Cataluña. (1812-1934). Vizcaya, 1970.
- SOLDEVILA, Ferràn : Història de Catalunya. 3 vols. Barcelona, 1935-1938.
- SOLDEVILA, Ferràn : Història de la proclamació de la República Catalana. Barcelona, 1977.
- SOLDEVILA, Ferràn : La República a Catalunya. "Revista de Catalunya", Maig, 1931, p. 420 i ss.
- SOLÉ-TURA, Jordi : Catalanisme i revolució burgesa. Barcelona, 1967.
- TALLADA, J.M. : La política económica en los tiempos de crisis. Barcelona, 1940.
- TASIS, R. / TORRENT, J. : Història de la premsa catalana. 2 vols. Barcelona, 1966.
- TERMES, Josep : Un quió sobre els orígens de la "qüestió catalana". "Serra d'Or", Agost, 1973, p. 21.

- TERMES, Josep : Federalismo, anarcosindicalismo y catalanismo. Barcelona, 1977.
- TEXTOS (Introducción Jaume SOBREQÜES I CALLICÓ) : Catalunya i l'Estatut d'Autonomia. 2ª ed. Barcelona, 1976.
- TEXTOS (Edició a cura de Fèlix CUCURULL) : La defensa de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Barcelona, 1976.
- TIERNO GALVAN, Enrique : Leyes políticas españolas fundamentales, 1808-1936. Madrid, 1968.
- TRABAL, J. : Final d'etape 1931-1936. Cinc anys d'actuació política. Barcelona, 1937.
- TRIAS DE BES, J. : Miquel Vidal i Guardiola. Conferències. Barcelona, 1933.
- TUÑÓN DE LARA, Manuel : La España del siglo XX. Paris, 1966.
- TUÑÓN DE LARA, Manuel : Estudios de historia contemporánea. Barcelona, 1977.
- TUSELL, Javier : Las elecciones del Frente Popular en España. 2 vols. Madrid, 1971.
- VALLS TABERNER, Ferràn : En les hores confuses. Barcelona, 1934.

VALLS I TABERNER, Ferràn : Ideari de Ferràn Valls i Taberner... Barcelona, 1973.

VALLS I TABERNER, Ferràn : Paraules del moment. Barcelona, 1930.

VALLS I TABERNER, Ferràn : Per la nostra cultura. Barcelona, 1930.

VALLS I TABERNER, Ferràn : Reafirmación espiritual de España. Barcelona, 1939.

VARELA, Santiago : El problema regional de la II República Española. Madrid, 1976.

VEGAS, Eugenio : Catolicismo y República. Madrid, 1932.

VENTALLÓ, Joaquim : Los intelectuales castellanos y Cataluña. Tres fechas históricas: 1924-1927-1930. Barcelona, 1976.

VENTOSA Y CALVELL, Juan : La situación política y los problemas económicos de España. Barcelona, 1932.

VICENS VIVES, Jaume : Aproximación a la Historia de España. 3ª ed. Barcelona, 1962.

VICENS VIVES, Jaume : Historia social y económica de España y América. Vol. IV: Burquesía, industrialización y obrerismo. Barcelona, 1959.

VICENS VIVES, Jaume : Noticia de Catalunya. 3ª ed.
Barcelona, 1962.

VILAR, Pierre : Catalunya dins l'Espanya moderna.
4 vols. Barcelona, 1964-1968.

VILLANUEVA, Francisco : El momento constitucional. 2ª ed.
Madrid, 1929.

WOLIN, Sheldon S. : Política y perspectiva. Buenos Aires, 1973.

XIFRA I RIERA, Ramón : El catalanisme durant l'any 1933.
Girona, 1934.

INDEX ONOMASTIC

=====

INDEX ONOMASTIC
=====

- ABADAL, R., 13, 32, 141, 148, 149, 227, 262, 273,
282, 454, 455, 467, 468, 481, 488, 489,
598, 599, 625, 626, 681, 695, 789, 812,
828, 849, 883.
- AGUIRRE, J.A., 883
- AGUSTÍ, I., 883
- AIGUADE, J., 67, 122, 161, 542, 883.
- AIZPÓN, A., 206.
- ALBA, S., 112, 135, 200, 204, 769, 883.
- ALBA, V., 883.
- ALBA TERCEDOR, C., 366, 572, 573, 574, 576, 577,
837, 838, 859, 860.
- ALBERTÍ, S., 883.
- ALBIÑANA, Dr., 173, 710, 883.
- ALBORNOZ, A. de, 161, 239, 362, 370, 394, 454, 612,
883.
- ALCALÁ-GALIANO, A., 883.

ALCALÁ-ZAMORA, N., 102, 139, 146, 159, 161, 220,
229, 237, 242, 244, 268, 326, 351, 352,
359, 368, 369, 376, 389, 394, 411, 418
448, 572, 613, 720, 722, 724, 753, 769
780, 834, 839, 884.

ALFONSO XIII, 47, 48, 51, 52, 55, 92, 109, 115,
138, 139, 374, 405.

ALMACELLES, R.P., 43.

ALMAGRO, F., 884.

ALMIRALL, V., 884.

ALONSO, E., 744.

ALSINA, F., 884.

ALVAREZ, M., 51, 201, 698.

ALZINA, J., 884.

AMETLLA, C., 90, 91, 92, 124, 279, 807, 811,
828, 884.

ANDREU ABELLÓ, J., 884.

ANGUERA DE SOJO, O., 339, 436, 542, 672, 706, 728,
834.

ANGULO, C., 884.

ARAGAI, A., 299, 679, 870, 885.

ARAQUISTAIN, L., 490, 885.

ARBELOA, V.M., 885.

ARCAYA, F., 885.

ARDIACA, P., 770.

ARLANDÍS, H., 770.

ARTAL, F., 885.

ARTOLA, M., 885.

ARRARÁS, J., 885.

ASCASO, J., 338.

AUNÓS, E., 154, 496, 885.

AYMAMI, Ll., 27, 802, 871, 872, 873, 885, 886.

AZAÑA, M., 20, 22, 40, 50, 68, 155, 161, 173, 237,
239, 243, 256, 308, 310, 351, 353, 359, 368,
370, 371, 372, 374, 375, 376, 377, 389, 391,
393, 394, 396, 412, 423, 439, 461, 480, 506,
507, 513, 516, 517, 535, 539, 540, 542, 559,
571, 572, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582,
583, 584, 585, 610, 611, 612, 613, 618, 627,
630, 632, 633, 646, 676, 709, 714, 731, 771,
773, 779, 780, 839, 840, 860, 861, 873, 876.

AZNAR, almirante, 209, 255, 518, 519, 521,

AZORÍN, 68, 886.

BADIA, M., 122, 542.

BAKUNIN, M., 372.

BALBONTÍN, J.A., 886.

BALCELLS, A., 570, 676, 677, 678, 687, 697, 869, 870,
871, 872, 886, 887.

BALLESTEROS, A., 72.

BARBACHANO, J.M., 887.

BARRERA, M., 542.

BARRINGTON MOORE, 837.

- BARRIOBERO, M., 362.
- BATALLA, J.M., 674.
- BATET, general, 700, 709, 716.
- BECARUD, J., 887.
- BELLO, L., 68.
- BENAVIDES, M., 887.
- BENTHAM, J., 36.
- BERRENGUER, general, 74, 130, 134, 135, 137, 170,
183, 208, 209, 517, 518, 519, 520, 521, 887.
- BERALDO DE QUIRÓS, 845.
- BERTRAND I GUELL, F., 745, 792, 887.
- BERTRAN I MUSITU, J., 28, 537, 803, 888.
- BESTEIRO, J., 201.
- BLANCO, C., 351.
- BOFILL I MATES, J., 67, 124, 165, 536, 537, 587, 588,
598, 856, 888.

BONALD, L. de., 36, 360, 555.

BONAPARTE, L., 60.

BOSCH GIMPERA, P., 67, 888.

BOSSUET, M., 449.

BRADEMAS, J., 543, 834, 856, 888.

BRENAN, G., 888.

BRICALL, J.M., 888.

BRUNET, M., 541, 556, 557, 565, 567, 568, 571, 607,
608, 643, 658, 660, 661, 662, 664, 669, 674,
679, 755, 761, 770, 771, 772, 784, 859, 868,
870, 877, 878, 879, 880.

BUGALLAL, conde, 200, 203, 204, 206.

BURKE, E., 36, 804, 888.

CABO, M., 43.

CALDERÓN DE LA BARCA, 448.

CALVO SOTELO, J., 154, 710, 716, 720, 721, 722, 724,
739, 757, 773, 781, 782, 839.

CAMBO, F., 13, 32, 39, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 74, 75, 76, 77,
78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 94, 96, 97, 98,
125, 126, 127, 131, 132, 134, 135, 137, 138,
139, 140, 144, 149, 189, 198, 199, 203, 204,
205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213,
218, 226, 227, 228, 229, 230, 240, 249, 253,
261, 262, 301, 302, 308, 318, 328, 400, 401,
402, 403, 404, 405, 406, 456, 473, 475, 478,
479, 480, 481, 513, 514, 586, 587, 598, 617,
622, 623, 629, 630, 631, 635, 639, 641, 644,
645, 647, 648, 654, 664, 687, 696, 697, 704,
717, 718, 719, 720, 721, 722, 730, 731, 732,
733, 734, 735, 736, 738, 739, 740, 741, 746,
747, 748, 750, 751, 752, 756, 757, 758, 763,
764, 765, 769, 771, 783, 787, 790, 793, 803,
805, 807, 811, 812, 820, 821, 822, 824, 842,
850, 863, 864, 889.

CAMPALANS, R., 67, 68, 287.

CAMPS I ARBOIX, F., 684, 871, 889, 890.

CANALS, S., 890.

CÁNOVAS DEL CASTILLO, 80, 218, 768.

CARDÓ, C., 67, 68, 656, 657, 659, 662, 663, 669,
867, 868, 890.

CARNER, J., 287, 394, 395, 396, 397, 568, 580,
612, 613,

CARR, E.H., 33, 890.

CARR, R., 328, 834, 890.

CARRASCO I FORMIGUERA, M., 122, 161, 166, 167, 501,
502, 503, 513, 607, 853, 890.

CARRERAS, N. de, 197, 849.

CARRERAS ARTAU, 625,

CASARES QUIROGA, 161, 243, 370, 394, 627, 780.

CASASSAS, J., 537, 856, 860, 862, 890.

CASTELLET, J.M., 891.

CERVANTES, 449.

CIRERA VOLTÁ, J., 601, 685, 686, 690, 698, 776.

CIVERA ROMANÍ, J., 560, 562, 858.

CLAUSEWITZ, K.v, 621,

COLINGWOOD, R., 33.

- COLLELL, J., 79.
- COMÍN, E., 891.
- COMORERA, J., 618, 629.
- COMPANYS, LL., 277, 298, 363, 488, 538, 542, 551,
613, 618, 622, 624, 626, 628, 629, 635, 646,
651, 654, 670, 694, 695, 696, 697, 698, 706.
707, 708, 709, 712, 780, 840, 863.
- COMPTE, J., 122, 770, 804.
- COMTE, A., 36, 38, 61, 307.
- COROMINES, P., 67, 287, 891.
- COSSÍO, F., 891.
- COSTA I DEU, J., 891.
- CRUELLS, M., 892.
- CUCURULL, F., 276, 828, 892.
- CHAPAPRIETA, J., 769.
- DENCÀS, J., 505, 529, 542, 618, 642, 708.
- DESCARTES, R., 430, 555.

DESPUJOL, general, 277.

DIEZ DEL MORAL, J., 845, 892.

DIAZ-PLAJA, F., 808, 859, 871, 873, 892.

DOLLFUSS, 611, 707.

DOMINGO, M., 161, 169, 170, 201, 226, 237, 239,
242, 276, 370, 394, 613, 677, 771, 892.

DONOSO CORTES, J., 36, 59, 360, 555, 566, 586.

DURAN I VENTOSA, L., 13, 28, 32, 73, 129, 170,
171, 195, 197, 246, 250, 254, 262, 289,
476, 509, 510, 546, 598, 625, 629, 633,
709, 712, 743, 744, 759, 760, 783, 789,
790, 803, 806, 815, 819, 820, 825, 829,
849, 850, 854, 857, 865, 881, 892.

DURRUTI, B., 338, 412.

DUVERGER, M., 893.

ELIAS DE TEJEDA, F., 893.

ELORZA, J., 337, 835, 893.

ERASMO DE ROTTERDAM, 36.

ESCALAS, F., 743, 745, 760, 766, 878.

ESCOFET, F., 893.

ESTELRICH, J., 25, 32, 67, 68, 118, 119, 120,
121, 122, 123, 125, 127, 128, 143, 190,
198, 199, 272, 286, 301, 302, 304, 307,
308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 320,
321, 448, 449, 481, 488, 513, 533, 534,
559, 565, 566, 598, 790, 810, 820, 829,
830, 831, 832, 833, 847, 849, 858, 859,
893, 894.

ESTEVE, M., 287, 488, 618.

ESTIVILL, A., 894.

FABRA, P., 67.

FERNANDEZ ALMAGRO, M., 293, 829, 894.

FERNANDEZ FLOREZ; W., 894.

FERNANDEZ DE LA MORA, G., 586.

FERRER I GUARDIA, F., 360, 564, 680.

FERRET, A., 894.

FOIX, P., 895.

FONTANA, J.M., 786, 788, 881, 895.

FONTANET, T., 43.

FRANCO, general, 15, 31, 71, 15^D, 320, 516, 717
718, 748, 788, 789, 793, 794, 864.

FRANCHY ROCA, 491, 495, 496.

GALÁN, F., 183, 534.

GALINDO, S., 895.

GALO PONTE, 154.

GALLART, A., 604, 744.

GAMBETTA, 630.

GANIVET, A., 718.

GARCIA ESCUDERO, J.M., 895.

GARCIA HERNANDEZ, capitán, 183, 534.

GARCIA OLIVER, J., 338, 543, 544, 551, 856, 857,
895.

GARCIA PRIETO, 200.

GARCIA VENERO, M., 117, 122, 127, 810, 811, 891,
895.

GARRIGA I MASSÓ, 13, 262, 674, 895, 896.

GAZIEL, 28, 67.

GERPE, M., 18, 896.

- GIL ROBLES, 394, 573, 610, 634, 648, 698, 705, 707,
710, 711, 713, 717, 720, 721, 739, 750, 769,
781, 782, 875, 896.
- GIMÉNEZ, comandanta, 299.
- GIMÉNEZ CABALLERO, E., 68.
- GIOLITTI, 659.
- GIRAL, J., 370, 394.
- GIRALT I RAVENTÓS, E., 433, 434, 670, 672, 673, 845,
869, 896.
- GOETHE, 449.
- GOICOECHEA, E., 210, 720, 722, 724, 730, 732, 734,
735, 736, 737, 739, 740, 763.
- GOMEZ CASAS, J., 180, 817, 896.
- GONZÁLEZ CASANOVA, J.A., 17, 18, 277, 473, 481, 802,
828, 829, 848, 851, 896.
- GONZALEZ MUÑIZ, M.A., 896.
- GRANIER BARRERA, 770.
- GRAU JASSANS, 299.

- GUERRA DEL RÍO, 614.
- GURVITCH, G., 804, 897.
- HEGEL, W., 449, 832.
- HELVETIUS, 657.
- HERACLIT, 34.
- HERRERA, coronel, 725.
- HERRERA ORIA, A., 68, 71, 259.
- HITLER, A., 379, 666, 668.
- HOBBSWAMB, E., 312, 817.
- HUGUET, P., 743.
- HURTADO, A., 464, 488, 523, 524, 529, 690, 691,
708, 725, 849, 851, 855, 871, 874, 897.
- IGLESIAS, E., 277.
- IVOIRE, M., 79.
- JACKSON, G., 897.
- JIMENEZ ARENAS, 725, 743.
- JIMENEZ DE ASUA, L., 897.

- JIMENEZ FERNANDEZ, 796.
- JOANIQUEZ, A., 675, 676, 678, 869, 870, 897.
- JOVER, J.M., 906.
- JOVER, L.I., 743.
- JUNYENT, M., 535.
- JUTGLAR, A., 17, 18, 41, 43, 94, 352, 673, 802,
808, 897, 898.
- KANT, I., 449, 555.
- KAPLAN, T., 832.
- KENT, V., 842.
- KERENSKI, 581, 582, 658, 659, 771.
- KEYNES, J.M., 383.
- LACOMBA, J.A., 898.
- LAIN ENTRALGO, P., 48, 49, 50, 51, 805.
- LAMARIE DE CLAIRAC, 362, 573.
- LARGO CABALLERO, F., 242, 370, 394, 395, 396, 412,
664, 665, 780, 898.
- LARRAZ, J., 898.

- LAYRET, F., 292, 542.
- LEFEBVRE, G., 844.
- LEIZAOLA, J.M., 362, 367, 573.
- LENIN, V.I., 372, 524, 684, 858, 898.
- LEQUERICA, J.F., 220.
- LERROUX, A., 161, 201, 237, 242, 268, 269, 270,
271, 358, 370, 376, 394, 412, 490, 576,
612, 614, 617, 647, 648, 686, 706, 707,
711, 712, 720, 721, 723, 724, 739, 741,
753, 754, 863, 898.
- LIENKNECHT, K., 658, 857.
- LÓPEZ OCHOA, general, 377.
- LOYOLA, Ignacio de, 562.
- LUCA DE TENA, T., 777.
- LUCIA, L., 592, 769.
- LUZURIAGA, L., 68.
- LLATES, R., 898.
- LLOPIS, R., 847, 899.
- LLUHÍ, J., 465, 597, 500, 501, 548, 549, 550, 618.

LLUIS XIV, 630.

MACIÀ, F., 81, 83, 93, 95, 121, 122, 123, 124,
201, 220, 221, 227, 228, 243, 255, 273,
275, 276, 277, 279, 285, 286, 298, 299,
314, 332, 385, 406, 412, 461, 488, 523,
526, 537, 538, 551, 618, 623, 624, 672,
830.

MADARIAGA, S. de, 831, 899.

MAEZTU, R. de, 153.

MAISTRE, J. de, 36, 360, 555.

MALEFAKIS, E., 845, 899.

MALUQUER I VILADOT, J., 744, 745, 765, 899.

MARAÑÓN, G., 68, 499.

MARAVALL, J.A., 35, 803, 899.

MARCOSE, H., 840.

MARQUINA, R., 900.

MARCH, J., 521, 615.

MARFÀ, J., 674, 690.

MARTINDALE, D., 804, 900.

MARTÍNEZ ANIDO, 113.

- MARTINEZ BARRIO, D., 242, 370, 614, 634, 705, 771,
773.
- MARTÍNEZ I DOMINGO, A., 13, 67, 625, 729.
- MARTÍNEZ DE VELASCO, 698.
- MARX, K., 33, 37, 60, 553, 757, 804, 858, 900.
- MASSAGUER, R., 674,
- MASSO I VALENTÍ, 262, 263.
- MAURA, A., 139, 582.
- MAURA, G., 132, 133, 210.
- MAURA, H., 659, 660, 724, 734, 735, 739.
- MAURA, M., 51, 210, 229, 242, 351, 352, 368, 488,
492, 495, 834, 900.
- MAURÍN, J., 435, 670, 846, 900.
- MENENDEZ Y PELAYO, M., 105, 375, 555, 737.
- MENENDEZ PIDAL, R., 68.
- MERTON, R.K., 30.
- MILÀ I CAMPS, J.M., 153, 154.
- MILLS, Ch.W., 30, 804, 900.

MIRAVITLLES, J., 770, 901.

MOLA, general, 87, 88, 374, 807, 901.

MOLAS, I., 16, 18, 25, 95, 123, 128, 141, 148,
190, 194, 203, 204, 208, 210, 245, 272,
478, 522, 535, 536, 588, 699, 602, 618,
637, 706, 783, 802, 806, 808, 810, 811,
819, 820, 821, 822, 825, 827, 850, 855,
856, 861, 862, 863, 865, 873, 879, 880,
901.

MONTAGUT, J., 901,

MONTAIGNE, 443,

MONTES JOVELLAR, 210.

MONTESQUIEU, 657.

MOSLEY, 663, 868.

MUSSOLINI, B., 55, 58, 60, 104, 109, 343, 379,
524, 527, 664, 668, 836, 868.

NADAL, J.M. de, 67, 210, 220, 227, 400, 407, 417,
587, 635, 636, 637, 648, 752, 783, 787,
822, 823, 842, 843, 844, 861, 865, 866,
872, 876, 881, 901, 902.

NICOLAU D'OLIVER, L1., 67, 124, 226, 237, 238, 243,

NICOLAU D'OLWER, L., 272, 279, 370, 568, 902.

NIN, A., 770, 902.

NOSKE, 658.

OBIS, J., 44.

OLIVEIRA SALAZAR, J., 611, 711.

ORTEGA I GASSET, J., 20, 30, 31, 48, 49, 50, 68,
161, 204, 449, 488, 493, 494, 495, 496, 497,
505, 506, 803, 831, 902.

OSSORIO FLORIT, 351.

OSSORIO I GALLARDO, A., 68, 506, 508, 902.

PABON, J., 58, 66, 141, 147, 148, 220, 280, 474,
645, 811, 828, 850, 866, 902.

PARETO, V., 30, 35, 36, 38, 75, 176.

PARPAL, J., 881, 903.

PARSONS, T., 30, 176.

PASCAL, B., 449.

PASIONARIA, La, 700.

PAVIA, general, 114.

- PAYNE, S., 326, 373, 391, 392, 834, 839, 903.
- PEIRATS, J., 338, 542, 543, 834, 835, 856, 903.
- PEIRÓ, J., 338.
- PELLICENA, J., 67, 262, 541, 556, 607, 608, 659.
660, 661, 662, 665, 668, 669, 784, 792,
863, 868, 903.
- PEMAN, J.M., 153, 903.
- PENÉLON, 449.
- PEREZ DE AYALA, R., 68.
- PEREZ TEROL, 589, 598.
- PESTAÑA, A., 338.
- PEYPOCH, R., 537.
- PI I ARSUAGA, 491.
- PI I MARGALL, 165.
- PI I SUNYER, A., 67.
- PI I SUNYER, C., 614, 709, 903.
- PICH I PON, J., 743, 748, 749, 750, 753, 754, 759,
766.
- PITARCH, I., 903.

PIUS XI, 565, 575.

PLA, J., 19, 28, 32, 46, 53, 54, 58, 66, 92, 93,
95, 97, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118,
121, 127, 129, 135, 160, 165, 168, 169,
178, 179, 187, 219, 230, 231, 232, 233,
234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241,
244, 249, 269, 270, 271, 298, 317, 323,
324, 326, 327, 342, 347, 350, 351, 358,
365, 373, 376, 386, 387, 388, 389, 392,
394, 396, 437, 439, 470, 471, 472, 480,
514, 530, 531, 541, 570, 572, 573, 574,
576, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584,
585, 609, 617, 618, 620, 630, 631, 632,
633, 646, 674, 690, 694, 712, 722, 730,
734, 768, 772, 774, 779, 793, 803, 805,
807, 809, 810, 811, 814, 815, 816, 823,
824, 825, 827, 830, 832, 833, 834, 836,
837, 838, 839, 840, 841, 842, 846, 847,
847, 850, 851, 854, 856, 860, 861, 863,
864, 865, 872, 873, 874, 878, 879, 880,
903, 904.

PLATÓ, 34, 904.

POLAVIEJA, 95,

POPPER, K., 33, 803, 904,

PORTELA VALLADARES, 743, 746, 748, 753, 759,
766, 768.

PRAT DE LA RIBA, E., 13, 29, 57, 76, 83, 149,
190, 192, 803, 904.

PRESTON, P., 903,

PRIESTLEY, J.B., 868.

PRIETO, I., 20, 159, 161, 242, 318, 319, 321,
322, 324, 327, 370, 394, 412, 490, 613,
616, 627, 632, 633, 665, 694, 833.

PRIMO DE RIVERA, J.A., 714, 724, 730, 732, 734,
735, 736, 739, 763, 777, 790, 791, 792.

PRIMO DE RIVERA, M., 10, 23, 46, 52, 67, 86, 87,
88, 89, 91, 96, 97, 99, 101, 104, 105,
107, 109, 110, 112, 115, 118, 124, 130,
155, 156, 164, 186, 213, 374, 396, 520,
787.

PROUDHON, P.J., 35, 37, 74, 307, 831.

PUIG I CADAFALCH, 10, 12, 13, 32, 91, 99, 101,
102, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 116,
117, 120, 129, 262, 285, 354, 355, 598,
808, 809, 823, 829, 837, 905.

PUIG I VILA, J., 905.

QUEIPO DE LLANO, general, 532.

RACINE, 449.

RAHOLA, P., 13, 32, 67, 262, 267, 439, 440,
441, 486, 487, 488, 596, 671, 849.

RAMA, C.M., 905.

RAMOS OLIVEIRA, A., 847, 905.

REGLÁ, J., 906.

RIBA, J. de, 346, 675, 685.

RIDRUEJO, D., 24, 186.

RIERA I PUNTI, 122.

RIOS , F. de los, 68, 161, 226, 242, 276, 370,
394, 425, 567, 672.

RIQUER, B. de, 18, 906.

ROBESPIERRE, 373.

ROBINSON, R.A.H., 906.

ROCA, F., 805.

ROCKER, R., 804, 906.

ROCHA, 614, 706.

RODÉS, J., 906.

RODEZNO, conde de, 573.

ROIG ROSICH, 466, 473, 490, 848, 849, 850, 851,
852, 906.

ROMERO, L., 906.

ROMEU, A., 674.

ROOSEVELT, F.D., 380, 758.

ROSA LUXEMBURG, 867.

ROSSINI, G., 448.

ROUSSEAU, J.J., 657.

ROVIRA I VIRGILI, A., 67, 68, 124, 147, 629, 906,
907.

ROVIRALTA, R., 743.

ROYO VILANOVA, A., 81, 362, 465, 497, 751, 752,
807, 907.

RUBIÓ I TUDURÍ, 124.

- RUIZ MANJÓN, 613, 863, 907.
- RUSSELL, B., 831.
- SABATÉ, M., 907.
- SABORIT, A., 456.
- SAINT-JUST, 373, 480.
- SAINT-SIMON, 37.
- SAINZ RODRIGUEZ, P., 66, 68, 71, 72, 149, 150,
737.
- SALA, A., 111.
- SANBLANCAT, 299, 362..
- SAMPER, R., 686, 687, 692, 696, 697, 705, 706.
- SANCHEZ ALBORNOZ, 613,
- SANCHEZ GUERRA, 200.
- SANCHEZ ROMAN, 161, 488, 495, 771.
- SANJURJO, general, 479, 531, 532, 533.
- SANTALÓ, 613, 693.
- SBERT, A.M., 67, 68.

- SCHEIDEMANN, 658, 659.
- SECO SERRANO, C., 906, 907.
- SEDÓ, A., 743.
- SEGARRA, J.M., 908.
- SEGUI, S., 542.
- SELVES, 618.
- SERRA HUNTER, 625.
- SERRANO SUÑER, J.. 864.
- SIEYES, abate, 418, 558, 584.
- SMITH, Adam, 36.
- SOLA CAÑIZARES, F. de, 589, 598, 908.
- SOLDEVILA, C., 67, 124, 128, 811.
- SOLDEVILA, F., 908.
- SOLE TURA, J., 18, 908.
- SPENCER, H., 36, 38, 63, 365, 430, 804, 831.
- STUART MILL, 307.
- TALAVERA, A., 197, 601, 752.

- TALHEIMER, F., 840.
- TALLADA, J.M., 197, 665, 792, 833, 868, 908.
- TASIS, R., 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 124,
862, 908.
- TEDESCHINI, cardenal, 359, 376.
- TERMES, J., 18, 802, 896, 909.
- THIERS, 23, 589, 597, 719, 723.
- TIERNO GALVAN, E., 909.
- TORRENTS, A., 744.
- TRABAL, J., 739, 771, 909.
- TRIAS DE BES, J.M., 67, 68, 128, 197, 198, 262, 626,
687, 729, 742, 792, 909.
- TROTSKY, L., 684.
- TUÑON DE LARA, M., 909.
- TUSELL, J., 244, 825, 830, 909.
- UNAMUNO, M. de, 22, 492, 505.
- VALLES I PUJALS, 32, 229, 262, 625, 744, 759, 760,
824.

VALLS I TABERNER, F., 32, 67, 68, 119, 128, 130,
150, 151, 190, 191, 194, 195, 196, 197,
198, 199, 221, 222, 227, 246, 262, 271,
272, 273, 359, 360, 363, 486, 510, 512,
541, 598, 607, 625, 788, 789, 891, 813,
819, 823, 825, 827, 838, 849, 881, 910.

VARELA, S., 910.

VAZQUEZ DE MELLA, 555.

VEGAS, E., 910.

VENTALLO, J., 910.

VENTOSA I CALVELL, J., 10, 12, 13, 32, 40, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 163,
209, 210, 216, 219, 220, 226, 240, 249,
261, 262, 273, 301, 302, 308, 318, 320,
322, 324, 325, 328, 400, 401, 406, 407,
408, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 417,
419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426,
427, 428, 431, 432, 439, 518, 537, 548,
549, 550, 598, 601, 625, 629, 631, 639,
641, 643, 650, 651, 652, 666, 671, 674,
681, 682, 687, 714, 715, 748, 749, 750,
752, 753, 754, 755, 759, 776, 777, 778,
781, 782, 788, 789, 793, 812, 818, 843,
844, 845, 849, 854, 864, 865, 866, 869,
870, 910.

VENTURA GASSOL, J., 123, 618.

VICENS VIVES, J., 311, 817, 832, 910, 911,

VICTOR HUGO, 449, 762.

VIDAL I GUARDIOLA, M., 67, 197, 198, 674, 683,
792, 870.

VILANOVA, M., 478.

VILAR, P., 35, 621, 911.

VILLALONGA, I., 67, 744, 764, 765, 766.

VILLANUEVA, F., 96, 808, 911.

VISCONTI, L., 10.

VIVES, A., 67.

VOLTAIRE, 449, 657, 762.

WEBER, M., 30, 36, 38, 804.

WOLIN, Sh., 803, 911.

XIFRA, R., 911.

XIRAU, A., 287, 465, 488, 495, 529.

ZULUETA, I., 394.

EL CONSERVADORISME CATALÀ A LA SEGONA REPÚBLICA

-Un estudi de la Lliga Regionalista
(Catalana) a través de "La Veu de
Catalunya"-

A P È N D I X D O C U M E N T A L

TESI DOCTORAL DE
Bernat Muniesa Brito

Director: Antoni Jutglar Bernaus

PRESENTACIÓ EXPLICATIVA

Aquest volum constitueix el suport material més directe de la Tesi Doctoral, junt amb un altre, també utilitzat de la mateixa mena -és a dir, articles de "la Veu de Catalunya", però que pel seu mal estat de conservació no han estat possibles de reproduir.

A les "Introduccions" de la Tesi Doctoral he exposat ja alguns detalls relacionats amb la qüestió documental.

Resta, doncs, ara afegir algunes notes complementàries.

El lector trobarà ací, reproduïts, 246 articles força representatius de la temàtica abordada en la investigació. Tots ells han estat seleccionats d'una massa de 1.200 recollits durant dos anys, el que representa una mostra d'un 20 %, que crec és suficientment fiable.

Una dificultat es va presentar a l'hora de classificar aquest apèndix documental. Quina lògica seguir?

Donat que l'obra no és temàtica, sinó que té una línia cronològica ascendent, no era pas possible una organització dels articles per temes, puix molts d'ells, per altra banda, s'inscriuen en temàtiques molt diverses, i és a partir d'aquesta diversitat que han estat utilitzats.

Conseqüentment, i donada la naturalesa cronològica de la Tesi, després de barrinar a fons, vaig creure que el més correcte era una classificació estricta-

ment cronològica dels articles, cadascú dels quals té una numeració "documental", referenciada al cos literari pròpiament dit de la Tesi, que remet a aquest Apèndix Documental.

Així, doncs, el lector trobarà una classificació cronològica i en l'índex anterior la relació numèrica de cada document i el títol corresponent. Les dades, nom de l'autor, etc. figuren al començament de cada article.

Per ampliar aquestes breus notes, hem fet una distribució per autors del conjunt d'articles ací exposats, perquè el lector pugui tenir, almeys, una visió més minuciosa del conjunt. Aquesta distribució és la següent:

<u>Origen de l'article</u>	<u>Nº d'articles</u>
Abadal, Ramón d'.....	1
Bertrán i Busitu, J.	1
Brunet, Manuel	11
Cambó, Francesc	15
Cardó, Carles	2
Divera Romaní, J.	1
Declaracions Oficials del Partit	9
Durán i Ventosa, Lluís	14
Editorials del diari	111
Estelrich, Joan	14
Ortega i Gasset, José	1
Pellicena, Joaquim	2
Pla, Josep	29

Prat de la Riba, Enric 1

Prietsley, J.S. 1

Puig i Cadafalch, J. 9

"Spectator" () 5

Tallada, Josep M. 2

Vallés i Pujals, Joan 1

Valls i Taberner, Ferràr 9

Ventosa i Calvell, Joan 6

Vidal i Guardiola, Miquel 1

x x x x x x x x

Aquesta exposició d'autories, crec, doncs, pot ajudar a una globalització millor del contingut, i veure com el grup d'editorials és el més nodrit, i en molt, de la representació documental, puix lògicament és a través de les editorials que pot seguir-se una valoració més coherent de l'evolució de les actituds del partit polític representat pel diari en qüestió. Per altra banda, tots els capdavanters de la Lliga Regionalista (Catalana) hi són representats: d'Abadal, Cambó, Durán i Ventosa, Estelrich, Puig i Cadafalch, Valls i Taberner i Ventosa i Calvell. Més altres de menys importància ... i escriptors (periodistes) de col·laboració regular a les pàgines de "La Veu de Catalunya", en la primera fase Pla com el més destacat; en la segona, a més a més de la persistència de Pla, Manuel Brunet.

Finalment, i per estar situada la investigació dins el marc més ampli de la República Espanyola, hem reproduït la Constitució, puix al llarg d'aquesta obra és un punt de referència quasi constant.

I això és tot.

Barcelona, 10 d'agost de 1980

(*) Sota el pseudònim de "Spectator", crec que es troben les personalitats d'Estelrich i de Pla, els quals estaven a Madrid quan la discussió al Parlament espanyol, a 1932, de l'Estatut de Catalunya. El primer com a parlamentari; el segon, com a corresponsal del diari.

I N D E X

	<u>Pàg.</u>
PRESENTACIÓ EXPLICATIVA.....	2
Document 1: NI DRETA NI ESQUERRA.....	19
Document 2: UN ARTICLE DEL SENYOR ORTEGA I GASSET...	21
Document 3: REVISIÓ I RESPONSABILITAT.....	23
Document 4: EL COMTE DE LA MORTERA I LA MANCOMU- NITAT DE CATALUNYA.....	27
Document 5: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (I).....	31
Document 6: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (II).....	37
Document 7: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (III).....	43
Document 8: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (IV).....	52
Document 9: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (V).....	61
Document 10: LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DIC- TADOR (VI).....	67
Document 11: L'HOMENATGE A LA INTEL·LECTUALITAT CASTELLANA.....	72
Document 12: L'ACTITUD DEL SR. CAMBÓ.....	77
Document 13: DESIG QUE JA ES VOLUNTAT.....	84
Document 14: PER LA CONCORDIA.....	88
Document 15: CONFERÈNCIA DE FERRAN VALLS I TABER- NER.....	92
Document 16: ACTITUDS ANTILIBERALS I ANTIDEMOCRÀ- TIQUES.....	102
Document 17: ESPERANCES D'UN RETORN A LA TRANQUIE- LITAT.....	105

Document 18: EL DEFENSA DE LA LLIGA.ELS HOMES.....110

Document 19: EN DEFENSA DE LA LLIGA. L'ACTUAL MO-
MENT POLÍTIC.....114

Document 20: EN DEFENSA DE LA LLIGA. L'ACTUACIÓ I
EL TEMPS A VENIR.....118

Document 21: CAMBÓ I ELS HOMES DE LA LLIGA.....122

Document 22: EL LIBERALISME FICTICI I EL LIBERALIS-
ME REAL.....126

Document 23: ELS ORIGENS DEL COP D'ESTAT.....132

Document 24: L'ENDEMA DEL COP D'ESTAT.....136

Document 25: DÈIEM AHIR.....140

Document 26: CONFESSIONS A LA JOVENTUT.....145

Document 27: LA "UNIÓN MONÁRQUICA NACIONAL".....148

Document 28: ELS PARTITS POLÍTIQS QUE HI HA A CA-
TALUNYA.....152

Document 29: ENCARA ...?155

Document 30: ELS REPUBLICANS.EN.GENERAL.....158

Document 31:ELS DE SEMPRES.....162

Document 32. DUES CONCEPCIONS, DOS METODES (I).....165

Document 33: DUES CONCEPCIONS, DOS METODES (II).....168

Document 34: L'ELECTORALISME.....172

Document 35: CONFERÈNCIA DE FERRAN VALLS I TABER-
NER.....175

Document 36: ELS HEROIS MARTIRS.....184

Document 37: MANIOBRES SOSPITLOSES.....189

Document 38: LES INCIDÈNCIES DE LA VAGA.....193

Document 39: A L'ENTORN DE LA VAGA.....196

Document 40: LA LLIGÓ DE LA VAGA.....	199
Document 41: EPILEG ALS PACTES. PERSISTENCIA DE L'EQUIVOC.....	102
Document 42: CAL PARLAR CLAR.....	206
Document 43: EPILEG ALS PACTES. DISTINCIONS ENTRE CATALANISTES.....	211
Document 44: EPILEG ALS PACTES. OBRERISME I CATA- LANISME.....	214
Document 45: COM ABANS, PITJOR QUE ABANS	217
Document 46: EL SECRET DEL SENYOR CARRASCO.....	221
Document 47: ON VA EL SINDICALISME?	224
Document 48: LA POR A LA REALITAT.....	229
Document 49: VENEDORS DE FUM	232
Document 50: PARLAMENT DE FERRAN VALLS I TEBER- NER.....	238
Document 51: PARAULES DE FRANCESC CAMBÓ	243
Document 52: LA UNIÓ CATALANA DAVANT ELS PROBLEMES DE LA CULTURA I EL MOMENT ACTUAL (IV)...	251
Document 53: SI ES VOL TRANSFORMAR ESPANYA.	257
Document 54: L'ADVERSARI VERITABLE.....	261
Document 55: DESPRÉS DE LA VAGA GENERAL.....	264
Document 56: LES VÍCTIMES DE LA VAGA.....	267
Document 57: EL FRACÀS DEL MOVIMENT.....	270
Document 58: LES POSSIBILITATS DE LA REVOLUCIÓ	273
Document 59: LA NOVA ESTRUCTURA DE L'ESTAT ESPAN- YOL.....	277
Document 60: DECLARACIONS DEL SENYOR CAMBÓ.....	281
Document 61: LA VELLA POLÍTICA.....	287

Document 62:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. EL MOMENT REVOLUCIONARI.....	290
Document 63:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. LA REVOLU- CIÓ BURGESA.....	294
Document 64:	SERENAMENT.....	297
Document 65:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. LA INSUR- RECCIÓ MILITAR I LA REVOLTA PRO- LETARIA.....	300
Document 66:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. ORDRE I DE- SORDRE.....	304
Document 67:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. LA REFORMA DEL ESTAT.....	308
Document 68:	EVOLUCIÓ I REVOLUCIÓ. HORA DE CONS- TRUIR.....	313
Document 69:	EL QUE HAN ESTAT ELS PARTITS ES- PANYOLS	316
Document 70:	COM HAN D'ESSER AVUI ELS PARTITS POLÍTIQS.....	327
Document 71:	MONARQUIA? REPÚBLICA? CONSTITUCIÓ.....	338
Document 72:	EL MOMENT ACTUAL.....	343
Document 73:	DAVANT EL MOMENT PRESENT.....	348
Document 74:	LA POSICIÓ DE CENTRE.....	352
Document 75:	LA LLIGA I L'ESDEVENIDOR (I).....	355
Document 76:	UN INTERVIU AMB EL SR. F. CAMBÓ.....	360
Document 77:	L'ESPERIT DE CONTINUITAT.....	369
Document 78:	L'EFICÀCIA DE L'ACCIÓ CATALANISTA.....	374
Document 79:	LA NOSTRA POSICIÓ	380
Document 80:	SERENITAT I DIGNITAT.....	382
Document 81:	L'ORDRE I LA REPÚBLICA.....	386
Document 82:	LA NOSTRA ACTITUD.....	388

Document 83: LA REPÚBLICA DE TOTS.....	392
Document 84: PER LA PAU.....	394
Document 85: UNA NOTA DEL SR. CAMBÓ.....	397
Document 86: PER CATALUNYA I LA SEVA AUTONOMIA....	400
Document 87: LEGALITAT I ORDRE	403
Document 88: LA PATRIA NOVA.....	406
Document 89: PER QUIN PROCEDIMENT LES CORTS CONS- TITUENTS SERÁN ELEGIDES ?	410
Document 90: ENCARA SOBRE L'ELECCIÓ DE LES CORTS CONSTITUENTS	416
Document 91: LA SOCIALITZACIÓ DE LA TERRA.....	421
Document 92: EL CONREU DE LES FINQUES RÚSTIQUES....	425
Document 93: DECLARACIÓ DE LA LLIGA REGIONALISTA..	427
Document 94: EL MILLOR CAMÍ.....	429
Document 95: DEMOCRÀCIA CONTRA DEMAGÒGIA.....	434
Document 96: EL PROGRAMA DE LA PAU CATALANA.....	438
Document 97: EL QUE HAURIEM DIT A L'ASSAMBLEA.....	442
Document 98: MOMENT DE CONSTRUCCIÓ.....	446
Document 99: LA DEPRECIACIÓ DE LA PESSETA.....	452
Document 100: PER A CREAR CONFIANÇA	458
Document 101: LA LLIGA I L'ESDEVENIDOR. (II).....	462
Document 102: EN LA PROXIMITAT DE LES ELECCIONS...	467
Document 103: LA LLIGA I L'ESDEVENIDOR (III).....	472
Document 104: EL QUE HA D'ÉSSER L'ESTATUT DE CATALUNYA.....	477
Document 105: LA REPÚBLICA. LA SITUACIÓ POLÍTICA.	481

Document 106: A PROPÒSIT D'UNA CANDIDATURA.....	485
Document 107: CANDIDATURA DE LA LLIGA REGIONA- LISTA	491
Document 107-bis: CARTA DEL SENYOR VENTOSA I CALVELL.....	492
Document 108: LES ELECCIONS A LES CORTS CONSTI- TUENTS.....	494
Document 109: LES DARRERES INFORMACIONS DEL SR. PRIETO I ELS INTERESSOS DE L'ECONOMIA CATALANA	497
Document 110: LA REPÚBLICA. INDALECIO PRIETO.....	505
Document 111: LA BANCA CATALANA I EL MOVIMENT ECONOMIC ACTUAL.....	509
Document 112: LA VAGA DE LA TELEFÒNICA.....	516
Document 113: PER L'AUTONOMIA DE CATALUNYA.....	519
Document 114: LA INDISCIPLINA SOCIAL.....	525
Document 115: L'ESTRUCTURA DE LA CONVIVÈNCIA.....	528
Document 116: LA REPÚBLICA. DAVANT DEL CAOS.....	531
Document 117: SOTA L'AMENAGA DE L'ANARQUIA.....	535
Document 118: UNA DATA HISTÒRICA.....	538
Document 119: L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. PO- SICIONS.....	542
Document 120: L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. LA HISTÒRIA INFLEXIBLE.....	547
Document 121: L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. ELS CAMINS AL CANVI.....	550
Document 122: LA REPÚBLICA. L'ARREL DEL MAL.....	555
Document 123: LA REPÚBLICA. LA REFORMA AGRÀRIA.....	558
Document 124: L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. L'OR- DEBACIÓ INTERNA.....	562
Document 125: L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. LA REALITZACIÓ PER LA CULTURA.....	568

Document 126:	LA SITUACIÓ ECONÒMICA I EL MO- VIMENT SOCIAL.....	575
Document 127:	L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. INTENSIFICACIÓ CULTURAL.....	580
Document 128:	L'ESTATUT. ELS NOSTRES MOTIUS. LA RESPONSABILITAT DE TOTS.....	585
Document 129:	LA SUPRESSIÓ DE LES ORDRES RELI- GIOSES.....	589
Document 130:	LA REPÚBLICA. LA QUESTIÓ POLÍTI- CO-RELIGIOSA.....	593
Document 131:	LA VAGA GENERAL. LA SITUACIÓ.....	597
Document 132:	DESPRÉS DE LA VAGA GENERAL. LA TASCA A FER.....	600
Document 133:	LA TASCA ANTIDEMOCRÀTICA.....	603
Document 134:	CONTRA EL DRET DE PROPIETAT.....	605
Document 135:	LA DIVISIÓ PROFUNDA.....	608
Document 136:	LA REPÚBLICA. LA SITUACIÓ ECONÓ- MICA I POLÍTICA.....	611
Document 137:	UN CRIM CONTRA LA CULTURA.....	615
Document 138:	VÍCTIMA DE SI MATEIX.....	619
Document 139:	IMPRESSIONS PARLAMENTARIES. COMEN- ÇA EL DEBAT RELIGIOS.....	622
Document 140:	L'OBLIT DEL SR ^e AZAÑA.....	625
Document 141:	IMPRESSIONS PARLAMENTARIES. AZAÑA... ..	627
Document 142:	IMPRESSIONS PARLAMENTARIES: D'AL- CALÁ ZAMORA A AZAÑA	631
Document 143:	EL COMUNISME LLIBERTARI, ES EL PROGRAMA DE L'ESQUERRA?.....	634
Document 144:	EL RESPECTE A LES LLEIS.....	637
Document 145:	I L'ESTATUT?	642

Document 146:	PROBLEMES DE LA CULTURA. RE- FORMA CULTURAL D'ESPANYA.....	644
Document 147:	L'OBSESSIÓ REVOLUCIONÀRIA.....	647
Document 148:	PROBLEMES DE LA CULTURA. L'IDEAL DE CULTURA PER A ESPANYA.....	649
Document 149:	ALGUNS TRETS CARACTERÍSTICS DE L'ECONOMIA ESPANYOLA. (I).....	653
Document 150:	ALGUNS TRETS CARACTERÍSTICS DE L'ECONOMIA ESPANYOLA (II).....	657
Document 151:	LES ESSENCIES DE L'ESTATUT.....	664
Document 152:	LA VEU D'ESPANYA.....	668
Document 153:	L'ARTICLE 26.....	673
Document 154:	UNA EQUIVOCACIÓ TRANSCENDENT.....	675
Document 155:	LA SITUACIÓ DE LA PAGESIA.....	679
Document 156:	LA REALITAT DE L'ENSENYAMENT.....	682
Document 157:	RES DE NOU AL SUO-OEST.....	685
Document 158:	EL RELAXAMENT MORAL DELS COSTUMS....	688
Document 159:	HI HA UNA OPINIÓ CATÒLICA AL MÓN....	691
Document 160:	LES RESPONSABILITATS POLITIQUES.....	694
Document 161:	A L'ENTORN DE LES RESPONSABILITATS..	699
Document 162:	DAVANT L'ESTATUT.....	703
Document 163:	CATALUNYA HA D'ÉSSER GOVERNADA PER TOTS ELS CATALANS.....	706
Document 164:	DAVANT L'ESTATUT.....	710
Document 165:	DE LES GRANDIOSITATS ESPECTACULARS..	713
Document 166:	LES RAONS PERMANENTS.....	718
Document 167:	EL SR. HURTADO, FEIXISTA?.....	723
Document 168:	FEIXISME INCOMPRESIBILE.....	726

Document 169:	L'OBSESSIÓ DELS GOVERNS HOMO- GENIS I EL SR. HURTADO.....	730
Document 170:	L'ADAPTACIÓ DEL SISTEMA ELEC- TORAL FEIXISTA QUE ALGÚ VOLDRIA....	734
Document 171:	L'ESTATUT AL PARLAMENT. CAP A L'ACORD GOVERNAMENTAL.....	737
Document 172:	L'ESTATUT AL PARLAMENT. UNA BONA TARDA.....	742
Document 173:	L'ESTATUT AL PARLAMENT. EL PRIMER ARTICLE. (I).....	747
Document 174:	EL CAS CARRASCO.....	752
Document 175:	L'ESTATUT AL PARLAMENT. EL PRIMER ARTICLE (II).....	755
Document 176:	UNA CONCEPCIÓ SEPARATISTA. "CONLLE- VAR-SE, NO; CONVIURE".....	760
Document 177:	L'EQUIVOCACIÓ DE LES DRETES.....	763
Document 178:	LA DEMAGOGIA AL CAMP.....	767
Document 179:	L'AGITACIÓ DELS PARCERS. TRES PRE- TENSIONS ABSURDES.....	771
Document 180:	L'ASPECTE POLÍTIC DE LA QÜESTIÓ DEL CAMP. PROGRESSIVA INFILTRACIÓ DE L'ANARQUIA.....	776
Document 181:	ELS DRETS PASSIUS A LA CLERECIA.....	778
Document 182:	LA REVOLTA DEL DIUMENGE.....	782
Document 183:	LAS MANIOBRES DE MOSCOU.....	785
Document 184:	L'ENORME RESPONSABILITAT.....	788
Document 185:	L'ACTITUD DEL GOVERN.....	791
Document 186:	EL MANTENIMENT DE LA LLEI.....	794
Document 187:	DON MANUEL AZAÑA (I).....	799
Document 188:	LA VERITABLE FINALITAT DEL COMU- NISME.....	803
Document 189:	DESPRES DE LA REVOLTA.....	808

Document 190: DON MANUEL AZAÑA (II).....	810
Document 191: L'EMPENTA DEL CATALANISME.....	815
Document 192: DON MANUEL AZAÑA (III).....	818
Document 193: LA GUERRA DELS SOVIETS CONTRA ELS PAGESOS.....	823
Document 194: DON MANUEL AZAÑA (IV).....	825
Document 195: ELS VALORS ESPIRITUALS.....	829
Document 196: CAP A L'ESDEVENIDOR.....	831
Document 197: DON MANUEL AZAÑA (V).....	834
Document 198: RENOVACIÓ, PERSONALITAT ...	838
Document 199: LA LLIURE COMPETICIÓ DE L'EN- SENYAMENT.....	843
Document 200: MALTHUSIANISME DE L'ESPERIT.....	847
Document 201: COMENTARI. L'ERROR DELS PRO- PIETARIS.....	851
Document 202: EL PROBLEMA DE LA TERRA.....	854
Document 203: EL MEMORIAL DE GREUGES DE L'ES- GLÈSIA.....	856
Document 204: TRAJECTORIA ANARCO-COLLECTI- VISTA DE LA REFORMA AGRARIA CA- TALANA.....	859
Document 205: LA LLEI PER A RESOLDRE ELS CON- FLICTES DEL CAMP.....	863
Document 206: EL QUE HI HA PER A FER.....	867
Document 207: BARCELONA, COVADONGA DE LES ES- QUERRES?.....	871
Document 208: A L'ENTORN DE LES ELECCIONS.....	875
Document 209: DECLARACIÓ DEL CONSELL DE GOVERN DE LLIGA CATALANA (18-I-1934).....	879
Document 210: LA NOSTRA POSICIÓ (I).....	882

Document 211: LA NOSTRA POSICIÓ (II).....	.886
Document 212: LA NOSTRA POSICIÓ (III).....	.890
Document 213: TORNEM A LA UNITAT.....	.895
Document 214: EL CAPVESPRE DE LA DEMOCRÀCIA?899
Document 215: QUINA DEMOCRÀCIA ?903
Document 216: LA CRISI DE LA DEMOCRÀCIA.....	.906
Document 217: MOSLEY, ES EL MUSSOLINI ANGLÉS?911
Document 218: CERCANT UN NOU ORDRE SOCIAL.....	.915
Document 219: LA COL.LABORACIÓ I LA COMPLI- CITAT.....	.920
Document 220: DECLARACIÓ DEL CONSELL DE GOVERN (16-II-1934).....	.924
Document 221: ENTREVISTA AMB EL SR. VENTOSA I CALVELL.....	.926
Document 222: AL POBLE DE CATALUNYA:NOTA DE LA LLIGA CATALANA.....	.931
Document 223: DECLARACIÓ DEL CONSELL DE GOVERN (22-V-1934).....	.933
Document 224: A L'OPINIÓ PÚBLICA: NOTA DE LA LLIGA CATALANA.....	.936
Document 225: DECLARACIONS DE LA COMISSIÓ D'AC- CIÓ POLÍTICA (2-VIII-1934).....	.948
Document 226: DECLARACIÓ DE LA COMISSIÓ D'AC- CIÓ POLITICA (31-VIII-1934).....	.950
Document 227: EL GOVERN QUE AVUI NECESSITA ESPANYA.....	.952
Document 228: LA CAUSA ESSENCIAL DE CATALUNYA....	.955
Document 229: ALTRA VEGADA EL FRONT ÚNIC.....	.958
Document 230: PER LA CAUSA ESSENCIAL DE CATALUN- YA.....	.961

Document 231: ED PRIMER DE MAIG.....	965
Document 232: SEPARATISME CONTRA CATALANISME.....	968
Document 233: SOBRE L'ESCOLA LAICA.....	971
Document 234: L'ANTICRIST A LES ESCOLES.....	974
Document 235: LA MINORIA DE LLIGA CATALANA A LES CORTS DE LA REPÚBLICA.....	977
Document 236: EL GOVERNADOR GENERAL DE CATA- LUNYA.....	980
Document 237: EN MANS DELS CATALANS.....	982
Document 238: LA REFORMA CONSTITUCIONAL.....	985
Document 239: FELIX ESCALAES, PRESIDENT DE LA GENERALITAT.....	989
Document 240: EL FRONT POPULAR.....	991
Document 241: L'ANY 1936.....	994
Document 242: UNA CONSTITUCIÓ PERTORBADORA I UN PAÍS PERTORBAT.....	996
Document 243: LES ESQUERRES AL SERVEI DEL CO- MUNISME SOVIÈTIC.....	1.000
Document 244: LA SIGNIFICACIÓ DEL VEREDICTE DEL 16 de FEBRER.....	1.003
Document 245: LA GREVETAT DE LA SITUACIÓ.....	1.006
Document 246: CINQ ANYS DE REPÚBLICA.....	1.009
ANEX: CONSTITUCIÓ DE LA SEGONA REPÚBLICA ESPANYOLA.....	1.012

D O C U M E N T S

DOCUMENT 1

LA VEU DE CATALUNYA

5 Febrer 1930

Autor: Editorial

Pàg. 5

NI DRETA NI ESQUERRA

El nostre volgut col·lega La Publicitat, en recollir les notes polítiques del dia, col·loca LA VEU DE CATALUNYA entre els diaris de dreta. Els nostres companys de La Publicitat saben prou bé que nosaltres no som ni dreta ni esquerra. Entre ells hi ha qui foren deixebles predilectes i àdhuc definidors eminents de l'escola de la Lliga. Nosaltres, políticament, som centre.

I som centre per convicció cada dia més arrelada i per l'essència mateixa del nostre catalanisme bàsic. Aquesta nostra situació de centre ens ha permès, històricament, entendre'ns amb Salmerón, Maura o Canalejas, segons les necessitats de l'hora i segons l'interès de la nostra causa, a cada instant. I aquesta nostra situació de centre ens permet atendre la defensa del que nosaltres considerem essencial, per damunt dels accidents anecdòtics i dels episodis fugissers.

Nosaltres respectem sincerament i cordialment la posició que adopti cada un dels grups catalans. Estem segurs que s'inspiraran en les lliçons de l'experiència i en els imperatius del patriotisme. Però la nostra convicció íntima ens allunya, cada vegada més, de les classificacions vuitcentistes de dretes i esquerres. Molt més, encara, en la forma com en aquest país són concebudes les dretes i les esquerres polítiques.

Avui, al món, la complexitat dels problemes plantejats arreu, i de llurs solucions possibles, ultrapassa, de molt, el simplisme de les fórmules arbitràries que divideixen els ciutadans en dretes i en esquerres. A cada moment cal cercar solucions concretes per a problemes concrets. Esser de dreta o d'esquerra, monàrquic o republicà, conservador o liberal, sense res més, no és ésser gran cosa. Perquè hi ha una immensitat de problemes per a la solució dels quals tots aquests rètols són indiferents, i perquè, per damunt de tot això, en el nostre cas, hi ha la qüestió bàsica.

El fet que, ara mateix, des de sectors que podríem anomenar extremistes, sorgeixin veus que conviden a la solidaritat i a la convivència, demostra que hi ha coses essencials per damunt de les divisions accidentals i sovint convencionals.

De la nostra posició de centre estant, podem ésser, quan convingui a l'interès suprem de l'ideal comú, l'aglutinant que uneixi la dreta i l'esquerra. Podem ésser també, i això pot tenir en moments crítics una importància decisiva, la força permanent que actua quan a la dreta i a l'esquerra es produeixin circumstàncies que privin la seva acció d'una eficàcia immediata.

Avui, arreu del món, les línies divisòries de dretes i esquerres s'entrecreuen sovint. Hi ha partits que socialment són dreta i políticament són esquerra. Hi ha partits que políticament són dretes i socialment són esquerra. Els temps nous demanen lèxic nou. Perduren, però, els grans corrents ideològics universals. I nosaltres, avui com ahir, mantenim la nostra posició de sempre: Ni dreta ni esquerra: centre.

DOCUMENT 2

LA VEU DE CATALUNYA

7 Febrer 1930

Autor: José Ortega y Gasset

Pàg. 1

UN ARTICLE DEL SENYOR ORTEGA I GASSET

Sota els epígrafs "Ideas políticas. Organización de la decencia nacional", el senyor Josep Ortega i Gasset ha publicat a "El Sol", de Madrid, un article que clouen els següents paràgrafs:

"En el frontis de la ley fundamental de 1876 se proclaman ciertas garantías; pero el resto de su cuerpo, al funcionar, no ha garantizado aquellas garantías, como afortunadamente han podido ver hasta los ciegos. Para garantizar las garantías de 1876 es ineludible una Constitución completamente distinta que la de 1876.

Aunque parezca increíble, la grande y seria tarea que hoy tienen los españoles inmediatamente ante sí consiste en la "nacionalización del Estado español". Lo demás, o es inane, o supone la resolución previa de esta tarea. Por eso fuera preciso compaginar un enorme partido nacionalizador, por encima de "derechas" o "izquierdas", que son garrambainas impropias de la crítica altura en que se encuentra el sino europeo. Un enorme partido arrollador, tan grande y tan sin manías, que casi no pudiese llamársele partido. Y ya que el uso del idioma imponga este nombre, que pudiese llamarse nacional.

Un partido nacional es un partido hacia dentro de la nación, y, por tanto, excluye el nacionalismo que impli-

ca un "frente a" y un "contra de" otras naciones. En Europa carece hoy de sentido el nacionalismo. Por la sencilla razón de que no es posible un nacionalismo sin agresión e imperialismo, sin batallas y sin conquistas --por eso el gran nacionalista Napoleón fué el mayor imperialista--. Por eso el fascismo inevitablemente fracasará, cualesquiera que sean o fueren sus otros aciertos y oportunidades, que yo aquí no discuto ni ligeramente sentencio. Lo que digo es que en Europa un nacionalismo de 1830 será inevitablemente la política del cuadrado redondo.

Vayamos a un gigantesco partido nacional que por lo pronto se propóngase sólo nacionalizar definitivamente el Estado español, lo cual, dicho con menos tecnicismo, equivale a esto: que se proponga instaurar la plena decencia en la vida pública española. Y la decencia en la vida pública no consiste en otra cosa que en imponer a todos los españoles la voluntad de convivir unos con otros; que por encima y por debajo de todas las luchas propias a la natural disención humana triunfe la resolución de nacional convivencia, por tanto, de respetar la vida pública del enemigo, de no escatimarle, ni discutirle, ni sofisticarle sus derechos de español, sea él quien fuere: el fraile al ateo y el ateo al fraile, el militar al civil y el civil al militar, el patrono al obrero y el obrero al patrono...

DOCUMENT 3

LA VEU DE CATALUNYA10 febrer 1930Autor: editorial

Pág. 7

REVISIÓ I RESPONSABILITAT

Les recentes declaracions autèntiques del nostre il·lustre amic Francesc Cambó, mereixen l'atenció serena i comprensiva de tots els ciutadans que tinguin un sentit clar de la transcendència decisiva del moment històric que vivim.

Cal recordar sempre que la Dictadura no ha estat un fenomen polític produït pels capricis de l'atzar; fou un efecte gairebé fatal de la ineficàcia i de la ineptitud del règim que vingué a enderricar i temporalment substituir. Una restauració pura i simple dels partits vells i de llurs organitzacions no faria sinó reproduir l'ambient i l'estat decoses que fèu possible i pràcticament inevitable la Dictadura.

Cal no oblidar, tampoc, que qualsevol recidiva en el règim dictatorial tindria ara una gravetat immensa, car apareixeria socialment justificada per la necessitat de suplir una democràcia inexistent.

Es, doncs, d'urgència gran, no sols revisar tota l'obra política, econòmica i administrativa del règim d'excepció, sinó també, i per damunt de tot, destruir les causes que produïren aquell perillós efecte.

En les malalties del cos social, com en les malalties del cos humà, tot i atendre amb urgència la remissió dels símptomes més aguts, cal esbrinar-ne i combatre'n els orígens.

Qui vulgui de bo de bo impedir definitivament la tornada de la Dictadura, ha de lluitar, amb totes les seves forces, per evitar la recaiguda en la vella política que en fou la causa.

Es per això que cal voltar amb les màximes garanties de capacitat i d'eficàcia la convocatòria de les Corts noves i l'actuació del Parlament nou. La seva esterilitat i el seu desprestigi serien funestíssims per a la causa de la llibertat i produirien mals probablement irreparables.

Ni dictadura, ni política vella, que no són sinó dues manifestacions distintes d'una mateixa malura ciutadana. Aquest ha d'ésser el lema de tot veritable estadista que copsi l'essència dels problemes bàsics plantejats avui per la realitat de l'hora. De l'encertada solució d'aquestes problemes depèn la lliure reintegració d'Espanya en la plenitud dels seus pobles.

Es clar que la magnitud d'aquest propòsit i la feixuga tasca que representen la seva concepció i la seva realització no permeten que sigui assolit amb fórmules simplistes ni amb terminis fixats prèviament. Cal la complexitat de mitjans conduents a la complexitat de l'objectiu. Cal el temps precís per arribar amb seguretat a les solucions definitives. Si hem esperat més de sis

anys l'acabament de la Dictadura, bé podem esperar uns mesos els resultats inicials d'una vasta concepció política que aspira a resoldre definitivament i harmònicament problemes seculars.

Honorem certament el seny polític del nostre poble la noble serenitat i la confiança infrangible amb què assisteix al curs una mica imprevist dels esdeveniments. No oblidéssim que mai la serenitat és la forma més alta i més pura de l'energia.

Certs articles i comentaris apareguts recentment a La Nau i Mirador revelen que els sectors més radicals de la nostra política tenen ara un concepte clar de llur missió i de llur responsabilitat. Aquesta actitud, que no representa, ni cal que representi, ni convé que representi, cap renúncia a llurs respectius punts de vista, ha de servir d'encoratjament i d'estímul. La tasca és feixuda i llarga. Però el seu resultat final per justificar tots els esforços i tots els sacrificis, si tenim prou constància i prou intel·ligència per a no malmetre les avinenteses històriques i per a donar el nostre ajut i el nostre concurs a qui representa, en un moment de la nostra vida col·lectiva el desig i l'aspiració d'un poble.

.

Dintre d'aquesta concepció general del moment polític, és evident que cal destriar entre revisió i responsabilitats de la Dictadura. La revisió de la seva

obra total ha d'ésser immediata. Nò pot, doncs, ésser endosada a unes Corts futures, la reunió de les quals àdhuc en el cas més favorable, ha de trigar encara mesos. La revisió de l'obra de la Dictadura, la restauració jurídica, és urgent. Cal, doncs, perquè resulti efectiva, que sigui obra del Govern actual. Ningú no pot deixar de reconeixer que ja ha estat iniciada. Cal que sigui continuada serenament, no amb esperit de venjança, sinó amb esperit de justícia. Qualsevol violència prematura i injustificada li llevaria autoritat, i provocaria una reacció contrària. Ni la passió ni la ineffectivitat no han d'entelar aquesta obra saludable de revisió i de rectificació.

DOCUMENT 4

LA VEU DE CATALUNYA22 febrer 1930Autor: Editorial

p. 5

EL COMTE DE LA MORTERA I LA MANCOMUNITAT DE
CATALUNYA

El senyor Gabriel Maura Gamazo, comte de la Mortera, ha escrit un interessantíssim: "Bosquejo històric de la dictadura". Publicat immediatament després de la caiguda del dictador, és el llibre més documentat i més complet que s'ha escrit fins ara del fet històric esmentat. Sobretot l'estudi psicològic de la dictadura espanyola és gairebé insuperable.

Es per això mateix que han causat tan penosa impressió a Catalunya les paraules i els judicis que aplica als fets i als ideals de la nostra terra, i, més concretament a la creació de la Mancomunitat i a la seva obra. Es de doldre que una personalitat que, en altres aspectes, ens mereix tantes simpaties i tants respectes com el comte de la Mortera, no hagi sabut enlairar-se per damunt dels seus prejudicis i dels prejudicis del seu ambient i de la seva formació, en parlar precisament de les coses que a tots nosaltres ens són més cares. Sempre causa dolor veure com una mentalitat serena i amb voluntat de comprensió incorre en els mateixos tòpics que ja desacreditaren en llur dia "El Imparcial" dels seus millors temps i l'"A B C" d'abans de la dictadura.

Hem alludit als perjudicis de l'ambient i de la formació. Cal no oblidar que l'il·lustre Antoni Maura havia sostingut sempre que la Mancomunitat no havia de venir sense la prèvia reforma de l'administració municipal. Per això combaté el projecte de la Mancomunitats de Canalejas. Per al senyor Antoni Maura la Mancomunitat era el coronament de la reforma local. Començar aquesta reforma per la Mancomunitat li semblava començar a bastir la casa per la teulada. Es clar que l'autonomia municipal era una base admirable per la Mancomunitat. Però, per a nosaltres, la Mancomunitat era, per damunt de tot, l'expressió de la unitat de Catalunya, la concreció política de la seva personalitat, del seu ésser col·lectiu. ¿Quina culpa teníem nosaltres que els governs i els partits de Madrid no s'acabessin mai de posar d'acord per a realitzar reforma municipal, que tots conceptuaven urgent? Es per això que Catalunya i els seus representants en Corts tractaren amb els governants que acceptaven el projecte de Mancomunitats: Canalejas, Dato-Sánchez Guerra. El senyor Antoni Maura, les excelsas qualitats d'estadista del qual hem reconegut sempre amb tota sinceritat i amb tota simpatia, no ens perdonà mai aquella discrepància processal. No és, doncs, cosa extranya que el comte de la Mortera hagi hereditat, en l'ambient familiar, aquells perjudicis. Es ara, en aquest punt, on era l'any 1915 quan la seva memorable polèmica amb el nostre Francesc Cambó.

. . .

Però, per lamentable que sigui aquesta reincidència

en els vells tòpics, ni això no ens ha de fer perdre l'esperança de futures coincidències fecundes, no sols en altres afers concrets, sinó en els que són avui mateix matèria de disconformitat. No oblidéssim mai que ni en la vida, ni en la història, ni molt menys en la política, fora possible la realització de cap progrés sense ccontinues rectificacions d'actituts i de posicions. Mai no hem de creure que aquestes posicions i aquestes actituts són immutables. Sempre hem de procurar que qui mantingui posicions contràries als nostres ideals i als nostres interessos col·lectius pugui arribar a ésser convençut de la seva error i es converteixi en un col·laborador lleial nostre.

Hem d'oblidar i de perdonar els greuges quan d'aquest oblit i d'aquest perdó es derivin guanys positius per a la idealitat essencial. Sense ultrapassar els límits del segle actual i sense exhaurir els exemples, recordem que anglesos i boers, enemics en 1901, s'uneixen l'any 1914 contra els alemanys de l'Àfrica Occidental; que l'any 1904 lliutaren russos i japonesos, deu anys després aliats en la mateixa guerra contra Alemanya; que búlgars, serbis i grecs lluitaren contra Turquia l'any 1912; que, immediatament després, en 1913 grecs i serbis lluitaren contra búlgars; que l'any 1915 els búlgars i els turcs, enemics tres anys enrera eren aliats...

I, referint-nos a la mateixa cauda de la nostra llibertat, tots recordem que Canalejas fou l'home que més combaté les Mancomunitats quan forem prososades per Maura. I fou després Canalejas tan ardent defensor de les

de les Mancomunitats que hi va adscriure la seva vida ministerial. El mateix Maura que combaté les Mancomunitats quan les proposava Canalejas presentà anys després la ponència on era reconeguda a Catalunya molta més substència d'autonomia que en el projecte de Mancomunitats. Romanones, que no volia sostenir amb el catalanisme ni el diàleg, anys després feia seu el projecte de Mancomunitats i més tard encara reunia la famosa Comissió extraparlamentària amb un preàmbul que anava molt més lluny dels esmentats projectes. Salmerón, que havia arribat a simbolitzar el sentit unitari de la República morí com a cap del moviment de Solidaritat Catalana. I ara mateix els grups catalans que han d'entrar en contacte amb els nuclis republicans de les terres d'Espanya no tenen cap interès a retreure les actituds personals i polítiques d'alguns dels escriptors i cabdills d'aquestes agrupacions, per recents que siguin. Apressem-nos a dir que trobem aquesta conducta molt assenyada i molt lloable.

Sortosament, el nostre ideal és prou fort per a superar contradiccions i perjudicis. No necessita sinó aires de llibertat. El lliure joc de la política i la cultura li assegura el triomf.

DOCUMENT 5

LA VEU DE CATALUNYA27 febrer 1930Autor: J. Puig i Cadafalch

p. 7

LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DICTADOR

I

Tinc el deure, envers els meus compatricis, de parlar, tot just recobrada la llibertat de pensament, i després del llarg silenci que hem guardat els que no hem sabut conformar-nos a la meitat de la veritat, que és tam-
bé la meitat de l'error.

Aquesta veritat és una pàgina de la trista Història que acaba de viure el poble català, atacat, com en temps de Pere "el Gran", a la vegada per les forces represen-
tants del cel i de la terra.

Aquests anys, viatjant pel segle X, m'he habituat al mètode històric, i una història dels primers mesos de la dictadura és la que intentaré escriure. Ella parlarà per mi amb la força de la raó i amb la claredat que les coses veres irradien.

No tinc, per a fer-ho, les fulles minucioses d'un diari, on hi hauria pàgines tràgiques i còmiques; però, els fets principals, ni el nostre poble ni jo els oblidarem mai més. Molts d'ells resten escrits en documents autèntics que ara, per primera vegada, veuran la llum -
del dia.

Comencem per refer l'escenari on el dictador ha de sortir: La Catalunya de 1923. Jo la vaig descriure en un moment solemne, en dirigir-me a l'Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya després de rebre l'honor de ser-ne elegit per quarta vegada. (I)

Avui, que els desencerts de la dictadura han fet semblar millors aquells temps passats, és bo refeir-se als documents del temps. Estem, deia --i ara resumeixo les pròpies paraules-- fa un quant temps com voltats d'enemics. Com a tals els governs ens tracten. Sembla com si la Mancomunitat de Catalunya, creada pel Govern, sigui cosa sediciosa... Era aquesta institució, per a ells i per a nosaltres, "obra de transició i d'oportunitat, camí de més ampla llibertat". El decret que la implantava contenia una reial promesa. Nosaltres hi hem estat fi--dels; més bé es pot dir que els governs d'Espanya no han tingut paraula de rei.

Cap de les delegacions de serveis d'Estat no ens ha estat concedida. Al contrari, la sèrie dels obstacles passats i presents és inacabable. Recordem aquell llarg període obert davant el Tribunal Suprem de Madrid, en què el Govern mantenia vagament la idea de la il·licitud dels nostres impostos; recordem la campanya contra tota consessió; contra l'essència de la nostra migrada autonomia; contra tot el nostre; tant en les coses materials com en les coses de l'esperit.

Semblava com si les coses catalanes portessin el segell de la infàmia i de la meledicció. Es podria ben

dir, referint-nos al Govern de l'antic règim, allò de la cançó venerable:

"Ara el Rei Nostre Senyor, declarada ens té la guerra."

A Barcelona hi havia l'assassinat diari, al qual responia, no la justícia, sinó la venjança. La ciutat sense Tribunals i sense policia, lliurada a tots els assaigs de vagues a què volia condemnar-la un Consell secret. El boicot declarat a la nostra indústria. Sense governants: el cap de policia un dia ens declarava que no podia perseguir els assassins sinó com a portadors d'armes sense permís. El governador, quan els assassinats passaven de la centena, em consultava, com a remei, un projecte de reglament de la policia... Restàvem sense drets polítics les eleccions falsejades; la força pública impeding les votacions i robant les actes, atropellant els domicilis dels nostres diputats com en temps de Felip IV. Els resultats dels comicis estafats (sic) per actes falses aranjades per les més altes autoritats en les coses de la fe pública... Els Tribunals més alts al servei de les més baixes vergonyes.

L'estat d'esperit de Barcelona era la conseqüència natural d'aquest estat d'anarquia; anarquia de baix i anarquia de dalt, dant-se les mans.

En mig d'ella, el capità general de Catalunya semblava encarnar l'autoritat en actitud serena, encara que passiva. La gent d'ordre veia en ell una esperança. El general, per altra part, no planyia les ocasions d'afala

gar el que més estimem; mostrant la seva simpatia a la llengua catalana, pronunciant-hi paraules en els seus discursos als sometens. Jo el recordo avançant-se per presentar-me al ministre en una ocasió en què jo havia romput les relacions amb el governador, per haver-me retornat una carta de cortesia, afectuosa per cert, en català. Jo el recordo ja pronunciat i com a dictador, contestant el discurs inaugural de l'alcalde, dit en català, en obrir l'Exposició del Moble.

Un cop d'audàcia i vindria a ajudar-lo la fortuna.

El general Primo de Rivera veié clar el moment. Cada dia els fets, l'ambient, tot quant el rodejava, li suggerien la dictadura. De la seva boca en sortien sovint, en moments d'expansió, el desig i el propòsit. Però a Espanya, els qui ocupen lloc d'autoritat, cada dia veuen les flames de la revolució o del pronunciament. I ningú no feia cas de les paraules del general que s'aprofitava de la vida alegre d'una Barcelona confiada en mig de les tragèdies ciutadanes.

Per fi m'arribà concreta la noticia per al cap de tres dies... com tantes altres vegades. Un matí, al cap de dos, el telèfon em despertà amb la realització del fet: la declaració d'estat de guerra; els bans posats per les cantonades entre baionetes en una ciutat tranquila, que es preparava a inaugurar una Exposició de Mobiliari i de decoració interior al parc de Montjuich.

El general dirigia al poble una allocució que durant tot el seu govern la censura ens ha impedit sempre

de reproduir.

Ara té un valor històric del major interès; un valor històric i un valor moral. El dia següent feia a un redactor d "El Día Gráfico" unes declaracions de les qu als és útil reproduir un fragment, que explica el pensament del general.

"DECLARACIONES DEL GENERAL PRIMO DE RIVERA

.....

Haremos una nueva división administrativa, gubernativa, judicial y aún posiblemente militar de España, trabajo que encomendaré hombres doctos en geografía, historia y administración y arte militar, tendiendo a crear la región robusta y con medios propios, ahorrando oficinas, y personal y delegando el Estado importantes servicios que descargarán la administración central; pero sin que los lazos patrios se relajen ni siquiera se discutan. Bandera una para toda España: la española, y en cuanto a los idiomas regionales no los perseguiremos porque tienen tradición, amor y belleza; pero incrementaremos el conocimiento y uso de la lengua castellana, en bien de los nacidos en todas las regiones, que sin este instrumento verían muy reducidos sus horizontes de actividad y a esto nadie se podrá oponer ni resistir más que a título de malquerencia a España, que no se puede consentir más que con la debilidad y falta de dignidad con que se ha venido ejerciendo el poder público, que transigía con todo lo que significava idealismo a cambio de no soltar la presa de lo que interesaba groseramente.

Cataluña no tendrá que sentir nada de nuestro adve-

nimiento al poder. Ahora: el morboso sentimiento catalán de hostilidad a España que tan abandonado y criminalmente han venido dejando desarrollar en la escuela y en el púlpito y en la cátedra los abominables políticos del antiguo régimen, este sentimiento procuraremos desterrarlo por el mismo medio que se ha creado, es decir, por la predicación y cuando sus manifestaciones sean mal intencionadas o rebeldes, entonces las ahogaremos también por la fuerza.

Aun estamos todos, catalanes y castellanos, a tiempo de salvar el concepto y el amor de españolismo, premisa de convivencia eficaz y cordial, y por mi parte he tomado tal amor a Cataluña, que lo que más anhelo es servirle y tener reciprocidad de sentimientos y espero que lo lograré totalmente."

Aquestes paraules, després d'anys de persecució minuciosa de tots els nostres sentiments, després d'anys de caça de tota idea política, per moderada que fos (recordem les fórmules diverses de la unitat nacional donades pels diversos Ponç Pilat), semblen un cruel sarcasme.

J. PUIG I CADAFALCH

(1) Crónica oficial — Mancomunitat de Catalunya — Setembre, 1923. — Segona sessió, dia 29 d'agost de 1923.

DOCUMENT 6

LA VEU DE CATALUNYA

28 febrer 1930

Autor: J. Puig i Cadafalch

p.9

LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DICTADOR

II

Tot el dia 13 de setembre vaig guardar la major reserva. A la tarde el general assistia a la inauguració de l'Exposició del Moble. El moment era ple de dificultats; qualsevol acte podia tenir extraordinàries conseqüències i grans responsabilitats per a mi. El general sentia tambe la gravetat del cas. A l'Exposició del Moble, plena de llegendes en català, esforçava la seva amabilitat, responent amb el seu habitual somriure d'home gentil a les mostres d'aprovació del públic.

Al vespre vaig comprendre que el president de la Mancomunitat no podia estar sense comunicació amb la nova força. Les novelles autoritats, per altra part, m'ha-vien fet saber el nou estat de coses. La cortesia era difícil i delicada. Al vespre vaig redactar i comunicar al general, per mediació del senyor Baró de Güell, una nota que resumia la conversa que amb ell desitjava tenir. Després vaig sentir el goig d'aquesta precaució diplomàtica. Les paraules escrites no se les emporta fàcilment el vent.

La nota deia així:

"Hombres civiles deseamos el desarrollo de la vida política por los medios normales de la época. Estos actualme

mente en España son metódicamente corrompidos por el poder público y un gran sector de la política. La compra - de votos, la coacción a mano armada, la falsificación de documentos mistifican la voluntad popular que designa a los gobernantes. Estos hechos no sólo son tolerados, sino que hallan el amparo de los altos tribunales y de las Cortes. Así no tenemos un poder civil, sino una ficción de vida civil. El poder, además, ha sido empleado no para gobernar sino para la explotación normal del país en provecho de las arcas particulares. Puede decirse, parafraseando una frase del manifiesto del General Primo de Rivera, " que la tupida red ha cogido en sus mallas, secuestrándola", no sólo la voluntad real, sino la voluntad del país. La lucha se establece, pues, entre un hecho integral y la corrupción. En el dilema optamos por el primero.

Todos deseamos poder colaborar a la grandeza común de la tierra hispánica. Compañeros nuestros lo han intento y el desengaño los ha alejado de la obra. Nosotros creemos también que el medio de común convivencia y actuación en el momento actual sería "crear la región fuerte y con medios propios, ahorrando oficinas y personal y delegándole el Estado importantes servicios que descongestionarian la administración central, i estableciendo todo el régimen sobre una base de estricta moral y de elevada justicia".

La región dejaría de ser una cosa muerta, pobre, - sin facultades, y con la libertad de sus actos, y su riqueza empleada en el país, se acentuaría fácilmente el

el esplendor que surge en los más modestos ensayos. El Estado no debería tampoco ser un símbolo frío y muerto y deseáramos no lo fuera en nuestro espíritu para poder colaborar a la obra de su grandeza.

Para eso es necesario la satisfacción interior que da el vivir con libertad y dignidad.

Así, la región fuerte se armonizaría con el Estado fuerte, teniendo aquella por ancho límite de su desarrollo la existencia colectiva de España, que, para ser gran de conservando su unidad estatal, ha de ser varia y formada de regiones libres (naciones, usando la palabra de los clásicos castellanos repetida en la terminología moderna) delimitadas por la geografía y la historia.

Aquella unidad está definida por el derecho político y no es la uniformidad infecunda, siendo fácil definirla y precisarla, haciéndola surgir de la vaguedad con que frecuentemente se la difuma y encubre.

Consiste esencialmente en la existencia de un Poder Central, acatado por todos, en la unidad de ejércitos y marina, en la bandera estatal común, en la unidad de las relaciones exteriores, y la conveniencia exige además el ejercicio de algunas funciones, como el servicio de ferrocarriles, canales y comunicaciones de interés general, en la legislación penal y mercantil, en el sistema de monedas, pesos y medidas, en la legislación social, etc...

El Estado, librado de tantos quehaceres y minucias se sentiría apto para su obra propia y ejercería noble-

mente, cuidadosamente, su misión, no como actualmente con agobio, como un ser platónico, cansado y mecanizado.

En estos términos nuestra adhesión pasaría fácilmente de ser aquella precisa y estricta que tenemos para el poder constituido a la más íntima y cordial, base de la actividad fecunda con que colaboraríamos a la obra generosa iniciada."

El general rebé la nota amb entusiasme, que a mi em semblà fora de mida. " Este serà el programa que - voy a presentar al Rey. Será para mi el mayor honor de mi vida dar satisfacción a los anhelos de ese pueblo, al que tanto debo. "

Recordo bé els termes de la conversa i el quadre en què es desenrotllava. El general anava a sortir cap a Madrid i vessava optimisme i efectuositat. Recordo que jo vaig replicar-li que la resolució del nostre problema ens donaria-el sentiment de la igualtat amb els ciutadans espanyols i així amb dignitat podríem treballar per Espanya.

Un cap d'Estat Major vingué a interrompre'ns per donar compte al general de la quantitat que li trametia la Mancomunitat de Catalunya, del fons lliurat per les entitats econòmiques per als soldats que havien cooperat a la neteja de Barcelona --després de la vaga d'escombriaires-- duta a terme pels serveis sanitaris de la Mancomunitat. Noves paraules efusives.

Dos mots se'm pregava que suprimís de la meua nota: "no para mi, sino para el medio en que deberé actuar" uns mots entre parèntesi on en parlar de les regions deia "naciones , usando la palabra de los clásicos castellanos, repetida en la terminología moderna."

Els diaris en daven compte al vespre, visats per la censura, en els següents termes:

"Ahir a la tarda el senyor president de la Mancomunitat va visitar l'Excm. senyor Capità general de Catalunya. La conversa es va desenrotllar en termes de la major cordialitat, exposant el senyor Puig i Cadafalch el seu concepte personal del moment actual i la seva posició com a home civil davant la nova situació creada pel manifest del general. Ha expressat la coincidència en la crítica, feta en el manifest, de l'estat actual d'Espanya, en la qual es viu una ficció de vida constitucional, i el desig de remei que permeti a Catalunya, i a les regions d'Espanya que ho desitgin, viure en llibertat sense altre límit que les característiques de la unitat estatal que el dret polític fixa i és consentiment universal admetre Aquesta solució i la restauració de l'administració pública sobre la base d'una severa moralitat i estricta - justícia tindran sens dubte, l'adhesió íntima de Catalunya sobrepasant l'habitual, formulària i estricta, respecte als poders constituïts.

"El general s'ha ratificat en el seu propòsit de dedicar la seva activitat a la resolució del problema intern d'Espanya, donant a les regions tota la força i tota la llibertat compatibles amb l'existència que en això està

la base ferma del renaixement del país i ha repetit frases de gran amor a la terra catalana, el problema de la qual desitja, amb eficàcia resoldre."

El general, al cap d'una hora, sortia entre aplaudiments de Barcelona, entusiastes, que després deu haver vist com eren ben diferents dels altres aplaudiments.

I, mentrestant, feia guardar en lloc segur el meu arxiu particular de president de la Mancomunitat.

J. PUIG I CADAVALCH

DOCUMENT 7

LA VEU DE CATALUNYA1^a març 1930Autor: J. Puig i Cadafalch

p. 5

LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DICTADOR

III

Al cap de quatre dies sortia el decret de represió del separatisme. Ara és interessant de rellegir-lo:

"PREAMBULO --- Señor: De los males patrios que más demandan urgente y severo remedio es el separatismo: propaganda y actuación separatista que viene haciéndose -- por audaces minorías, que no por serlo quitan gravedad al daño y que precisamente por serlo ofenden el sentimiento de la mayoría de los españoles, especialmente de los que viven en las regiones donde tan grave mal se ha manifestado.

El presidente del Directorio miliar, que se honra dirigiéndose a vuestra majestad, y de acuerdo con él, so mete a la resolución de vuestra majestad medidas y sanciones que tienden a evitar el daño apuntado, con tanta más autoridad y convicción cuanto que, resuelto a proponer a vuestra majestad en breve plazo resoluciones que definan y robustezcan las regiones y su desenvolvimiento administrativo y aún su fisonomía espiritual, ha de purgarlas antes el virus que representan la menor confusión, el más pequeño equívoco en sentimientos en que no cabe admitirlos y que ningún pueblo ni Estado consciente de su seguridad y dignidad admiten ni toleran.

Madrid, 18 de septiembre de 1923.

Señor, A.I.R.P. de V.M. Miguel Primo de Rivera y
Orbaneja "

"PARTE DISPOSITIVA -- Artículo 1º -- Serán juzgados por los Tribunales militares, a partir de la fecha de este decreto los delitos contra la seguridad y unidad de la patria, cuanto tienda a disgregarla, restarle fortaleza y rebajar su concepto, ya sea por la palabra, por escrito, por la imprenta u otro medio mecánico o gráfico de publicidad o difusión o por cualquier otra clase de actos o manifestaciones. No se podrá izar ni ostentar otra bandera que la nacional en buques, edificios, sean del Estado, de la Provincia o Municipio ni en lugar alguno, sin más excepción que las Embajadas, Consulados, hospitales o escuelas u otros centros pertenecientes a naciones extranjeras.

Artículo 2º -- Las infracciones que contra lo dispuesto en este decreto-ley se cometan se castigarán del modo siguiente: ostentación de banderas que no sean la nacional seis meses de arresto y multa de 500 a 5.000 pesetas para el portador de ella o para el dueño de la finca, barco, etc. Delitos por la palabra oral o escrita, prisión correccional de seis meses y un día a un año y multa de 500 a 5.000 pesetas. La difusión de ideas separatistas por medio de la enseñanza o la predicación de doctrinas de las expresadas en el artículo 1º prisión correccional de uno a dos años. Pandillaje, manifestaciones públicas o privadas referentes a estos delitos, tres años de prisión correccional y multa de 1.000 a 10.000

pesetas. Alzamiento de partidas armadas, prisión mayor de seis años y un día a doce años al jefe, y de tres a seis de prisión correccional a los que le sigan formando partida o partidas, si el hecho no constituyera otro delito más grave. Resistencia a la fuerza pública en concepto de partida, pena de muerte al jefe y de seis años y un día a doce años de prisión mayor, para todos los que formen parte de la partida o partidas. Con las mismas penas señaladas anteriormente se castigarán los delitos frustrados, la tentativa y las conspiraciones para cometerlos. Las señeras, pendones y banderas tradicionales o históricas de abolengo patriótico en cualquiera de sus períodos, que son guardados con amoroso orgullo por Ayuntamientos u otras corporaciones, las del Instituto de Somatenes, gremios, asociaciones y otras que no tengan ni se les de significación antipatriótica podrán ser ostentadas en ocasiones y lugares adecuados sin incurrir en penalidad alguna. El expresarse o escribir en idiomas o dialectos, las canciones, bailes, costumbres y trajes regionales, no son objeto de prohibición alguna: pero en los actos oficiales de carácter nacional o internacional, no podrán usarse por las personas investidas de autoridad otro idioma que el castellano, que es el oficial del Estado español, sin que esta prohibición alcance a la vida interna de las corporaciones de carácter local o regional, obligadas, no obstante, a llevar en castellano los libros oficiales o registros y actas, aún en los casos en que los avisos y comunicaciones no dirigidos a autoridades se hayan redactado en lenguas regionales.

Dado en Palacio a diez y ochò de septiembre de mil novecientos veintitres Alfonso -- El presidente del Directorio militar, Miguel Primo de Rivera y Orbaneja."

Repassi el lector els paràgrafs incongruents. El dictador, que l'havia redactat personalment, no havia en cara perfeccionat la tècnica literària de les seves notes polítiques que havien d'aconseguir fama universal.

Al decret dictatorial seguiren les disposicions dels generals governadors de Barcelona i Girona; dos vents contraris començaven a bufar. Eol havia rodejat Catalunya de dolls plens de vents diversos. La tempesta començava. Jo vaig escriure al dictador la següent carta:

"20-IX-1923.

D.M. Primo de Rivera.

Mi distinguido amigo: creo un deber de lealtad informar a V.E. de diversos asuntos relacionados con la situación política actual. Lo haré en lenguaje brevísimo suponiendo a V.E. enormemente ocupado.

Efecto en la opinión del decreto contra el separatismo y sus consecuencias. -- Se ha corrida la mano del autor más allá de lo debido. El decreto, además, es agravado en la ejecución por disposiciones del General Gobernador civil. El pueblo catalán ha demostrado en diversas formas simpatía por el movimiento; quizás el único que la ha demostrado. Y la paga que recibe inmediatamente es la prohibición de que su bandera sea nunca más exhibida; de que su lengua, eso por acuerdo sencillo del General, Gobernador Civil, extralimitándose, no tenga valor substancial sin la traducción castellana al lado. Se le dice al

pueblo que su bandera, la de las glorias de los pasados, la que con honor hace siglos ondea, no es digna de ser exhibida; en cambio la bandera morada de Castilla lo será usada por el Rey, por ciertas armas especiales, por el municipio de Madrid y el de Burgos. Parecía que debía dirigirse el ataque a las banderas que tuviesen el símbolo separatista, no a la otra, a la secular.

Parecía que debía prohibirse hablar contra tal o cual principio; no ; se prohíbe que nuestra lengua sea honrada por la autoridad. Lengua de pueblo vencido, podrá ser hablada por el bajo pueblo, jamás ennoblecida por el poder en funciones de tal.

El mayor enemigo no podía dictar mejor. Todos obedecerán, el orden material está asegurado por la fuerza, lo que no lo está es la satisfacción de los corazones. Esta sí que es propaganda separatista, quieta, penetrante. Lo otro más parece maniobra guiada por el enemigo que busca el fracaso de la noble causa.

Es impolítico disminuir la base popular de apoyo y aumentar el frente enemigo. Pero, además, el movimiento patriótico de V.E. , que ha triunfado, tiene enfrente todos los viejos políticos, todos los empleados no cumplidores que son legión, tiene la indiferencia muerta de tantas ciudades y villas de España, de las que son la flor de los ciudadanos, los políticos, los Diputados, los empleados, parece una ceguera querer prescindir de los catalanes, querer prescindir de los amigos o de los próximos a ser amigos,

No creo que V.E. piense que es suficiente la fuerza de las armas para ganar el noble empeño en el que V.E. lo

expone todo; primero expuso la vida material, después su porvenir político y quien sabe si el porvenir de España y el del Rey. En el Rhur hay un ejército poderosísimo, vencedor, y con él la gran organización de Francia, y el pueblo, desarmado y empobrecido, tiene la fuerza suficiente para vencer. Pues bien, el decreto, con sus exageraciones, mata el alma de los catalanes y les quita toda simpatía hacia el movimiento. Le quedarán las corporaciones de intereses materiales, los primeros que ante mi desfilaron el día en que S.M. pareció que iba a influir para que la autonomía no fuese concedida; gente veleidosa que también saludarían al Soviet el día que se organizase; pero el pueblo adicto y capaz de demostrar su adhesión, está huyendo silencioso. Diversos detalles le revelan; manifestaciones en los cines, conversaciones con gente diversa.

Yo no señalo males sin solución. La solución, sin claudicar, está en la ley estableciendo las regiones, reconociendo honores a su lengua y derechos y honores a su bandera.

La ley de Jurisdicciones fué más piadosa. No habló de lenguas y honró la bandera; era esto una luz entre tantas tinieblas

Necesidad de que la ley sobre las regiones sea dictada con anticipación a la venida del Rey. -- Después de lo dicho es de toda necesidad que la ley sobre las regiones sea dictada antes de la venida del Rey y no sancionada en Barcelona para que el pueblo pueda conocerla y deshacer el desengaño que ha penetrado en su espíritu.

Conveniencia de advertir al General Llossada. -- El

General Lossada publica diariamente una circular agravando lo dispuesto por decreto y entrando en detalles de todo punto impolíticos.

En el Gobierno Civil no parece mandar él, sino el Secretario Junquito aliado de los albistas de la Unión Monárquica. Es esto un espectáculo poco edificante.

Yo he acudido, y me parece hallaré apoyo en lo que sea justo, al Capitán General.

Escribo de corrido, no bajo la impresión del momento, sino después de reflexión. Lo primero excusará la forma, pero el fondo creo es reflejo de la realidad, que es lealtad no ocultarla. Leo diariamente lo que V.E. manifiesta y me hago cargo de sus dificultades, pero conviene que conozca las dos caras de la cuestión.

Ya sabe el afecto que le profeso, el cual estas difíciles circunstancias acentúan y aumentan, y como mis palabras están inspiradas en el deseo de ayudarle, no con vanas lisonjas, sino con el conocimiento de la realidad.

Su afectísimo amigo. J. Puig i Cadafalch".

El general, que conservava encara la idea de la Regió forta contestava amb la següent carta:

"Madrid, 28 de octubre de 1923

Excmo. Señor:

Don José Puig y Cadafalch.

Mi querido amigo: Sin contestar tengo su carta del 20 de septiembre y otra posterior sin fecha. Ya comprenderá usted las dificultades que habré tenido para verme obligado a retrasar el hacerlo, fundadas en el ímprobo

trabajo que nos agobia, porque los españoles todos se han desatado, movidos sin duda por un rayo de esperanza que nos conforta y alienta, a plantearnos en media docena de semanas todos los problemas políticos, sociales y económicos que la Nación tenía pendientes.

Usted sabe la importancia que yo le doy -- porque sinceramente creo que la tiene -- al de la constitución de la región, pero para poder hacer en esto algo fundamental, se precisa primero una purificación real de los Ayuntamientos, para que revivan libres y curados de impurezas y puedan ser, no solamente organismos administrativos garantizadores de la vida económica de los pueblos sino también capaces de expresar sincera y honradamente su opinión y deseo, en materia de constitución regional.

Cuando esta labor esté realizada, que no creo pueda tardar más que lo que le falta para terminar el año, al comenzar el próximo es posible, y así lo hemos acordado en principio, que reunamos una gran Asamblea, más por la calidad y representación de las personas que hayan de constituir la que por su número, a cuyo estudio someteremos el problema regional, porque como a usted no se le oculta, si hay regiones cuyas aspiraciones están bien concretadas y su territorio bien definido -- como lo que pasa a la de Cataluña -- hay otras que ni en uno ni en otro aspecto permiten pronunciarse por una solución definitiva.

Espero que ciertas asperezas o rozamientos inevitables en el comienzo de la implantación de nuestro régimen habrán de suavizarse pronto y que todas las regiones se habrán de desenvolver en un ambiente más cordial y eficaz que el en que lo hacen ahora.

Cualquiera que sea nuestra conveniencia (sic) personal y nuestro deseo particular, me parece que habremos de llegar al año con carácter de régimen excepcional, si queremos dejar al país en condiciones de que una exuberante vida civil representativa de la cultura y del trabajo, pueda hacerse cargo de él. El mismo discurso pronunciado por Musolini en Turín, en el aniversario de su advenimiento al Gobierno, ha dejado demostrado que un año no le ha sido suficiente para el restablecimiento de la vida normal y del completo uso de las libertades en su país. Como el nuestro no estaba menos dañado ni perturbado, nada de particular tiene que este plazo de tiempo mínimo nos sea también impuesto por una realidad abrumadora.

En la seguridad de que la vida de Cataluña me sigue interesando por igual, en todos sus aspectos, que cuando tenía la satisfacción y el gusto de convivir con ustedes, le reitera su mayor consideración y más sincero afecto su amigo q.s.m.e., Miguel Primo de Rivera. (signat).

Afectuoso saludo." (Manuscrit).

No em caldria quasi signar, si no fos per a respondre de l'autenticitat dels documents.

J. PUIG I CADAFALCH.

DOCUMENT 8

LA VEU DE CATALUNYA2 març 1930Autor: J. Puig i Cadafalch

p. 5

LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DICTADOR

IV

El Consell de la Mancomunitat, per la seva part, complint el seu deure, trametia l'adjunta exposició al Rei i al Dictador.

"Exmo. señor:

El Consejo de la Mancomunidad de Catalunya, por acuerdo unánime se dirige al ilustre Presidente del Directorio y por su valiosa mediación a S.M. el Rey, aportándole la expresión del sentimiento que comparte hoy toda Cataluña de íntima protesta y la súplica de aclaración del Decreto de represión del separatismo, en el que, sobrepasando esta finalidad, se hiere el sentimiento noble de amor a la lengua y a la bandera catalana.

La lengua, Excmo. señor., no se destruye por la violencia. No han sido pocas las catástrofes y transformaciones que han sobrevenido y, sin embargo las fronteras de los cuatro idiomas peninsulares, el castellano, el galatco-portugués, el vasco y el catalan, hoy se señalarían en el atlas lingüístico en la misma forma que cuando se plasmaron en los albores de la Edad Media: son púes, un hecho geográfico de permanencia impacable.

"Las lenguas, signo y prenda de la raza, no se forjan

caprichosamente ni se imponen por la fuerza ni se crean ni se suprimen por ministerio de la ley, ni se abandonan o se adoptan por pura voluntad, pues nada hay más inviolable y más santo en la conciencia humana que el nexo secreto en que viven la palabra y el pensamiento, ni hay mayor sacrilegio y a la vez más inútil que pretender aherrojar (sic) lo que Dios ha hecho espiritualmente libre: el verbo humano, resplandor débil y borroso, pero resplandor al fin, de la palabra divina".

Estas últimas perennes palabras son de un hombre a quién la muerte aumentó la autoridad de gran polígrafo, el mayor que haya tenido la lengua castellana, don Marcelino Menéndez y Pelayo.

Al hecho geográfico se une una tradición histórica gloriosa: en lengua catalana se escribieron leyes internacionales constituciones que contienen el germen de las libertades modernas, amplísimas cartas municipales, actas de parlamentos, conferencias en que se establecieron paces durables: pensamientos altísimos de la filosofía buscaron en ella su expresión antes que en ninguna otra lengua neo-latina, y como otra alguna sirvió de vehículo a la belleza, a la poesía noble que escucharon reyes y pueblos de todo el mare nostrum. Después de siglos, la lengua catalana sigue produciendo hoy día las flores de una gran literatura y de una ciencia y es el idioma de una cultura en todas sus facetas en una parte importante de España que la usa como expresión de su espíritu.

La Bandera de las cuatro barras no es la bandera de un partido ni en su historia se ha vinculado jamás a una bandería, ni tan solo a una clase o a una institución popular; tiene en su origen un carácter absoluto de respeto al Poder público encarnado en el Rey. No es la bandera de la Generalidad ni la de las Cortes que se alzaban de vez en cuando ante la realeza; es el estandarte real de los Condes de Barcelona y de los Reyes de Aragón, desde los tiempos en que el simbolismo heráldico fué introducido en Europa; figura en uno de los cuartetos del Escudo Real de España desde mucho antes que Carlos II fijase los colores de su bandera y sigue hoy ocupando uno de los cuartetos del Escudo del Reino. El elegiría el pueblo de Cataluña como símbolo colectivo, no ha pretendido convertirla en divisa de partido político alguno. Los que han tenido este intento se han apresurado a agregarle nuevos emblemas. La Bandera de las cuatro barras representa para el pueblo catalán el recuerdo histórico de sus empresas de guerra y paz. Llegó a Barbería con Pedro el Grande, a Túnez y el Asia Menor, hasta el confín de Sicilia con Alfonso el Magnánimo; ondeó en empresas comunes hispánicas en las Navas de Tolosa, en Almería y en Murcia. Fué esa bandera la que enarboló Carlos V contra los turcos en Viena y la que desplegó sobre la victoria de Lepanto.

Los decretos que desprecian y ofenden estas dos representaciones espirituales de Cataluña habrían de dejar una levadura de odio en el corazón de los catalanes. No queráis, Señor, tener en vuestro Reino gente que se crea inferior o dominada, ni queráis fundar la obra de rege-

nerar el país sobre la humillación callada, pero viva, de una parte de sus gentes.

La unidad del Estado no debe ser fruto del temor ni de la fuerza, unidad ficticia, unidad de muerte, sino aquella que es fruto del común espíritu; unidad más íntima, fundada en el amor y en el afecto.

Basta, para que sean eliminadas estas anfibologías que empañarían para siempre más vuestra gestión, con que declaréis que la bandera de las cuatro barras está comprendida entre las banderas históricas de qué habla el expresado decreto, pudiendo ser izada en los edificios oficiales de la Mancomunidad de Cataluña en las mismas condiciones en qué se iza la de España y en las fiestas que se celebren dentro de Cataluña. Y que la lengua catalán podrá hacer obra de más hábil política que esta que os sugiere el centro de Cataluña.

No podéis hacer obra de más hábil política que esta que os sugiere el ruego del Consejo de la Mancomunidad, persuadudi de que realiza un acto del más elevado patriotismo, sin que a su ruego quiera mezclar el alegato de ninguno de los derechos que hoy se reconocen a todos los pueblos. Confiando tan sólo en la generosidad del Rey y en la vuestra.

Dios guarde a V.E. muchos años

Barcelona, 15 de octubre de 1923.

Excmo. Sr. D. Miguel Primo de Rivera. Presidente del Directorio. -- Madrid."

I el Dictador li contestava la carta següent, on s'inicia ja un pas enrera.

"El Presidente del Directorio Militar.

Excmo. Señor:

Es mi deber contestar a V.E. y al Consejo de la Mancomunidad la comunicación del 15 de octubre que dirijen a S.M. el Rey por mi conducto, y seguramente para mi conocimiento y resolución.

Breve habría de ser la respuesta si me limitara a expresar a V.E. que el Real Decreto del 18 de septiembre último no sólo no ha tenido por propósito destruir la lengua catalana sino que consagra a ella, en su uso y en su literatura, los elogios y libertades que merece. A fuer de sincero, y estoy obligado a serlo por mi amor a Cataluña -- que no sería mayor ni en el caso de haber nacido en esa hermosa tierra -- debo manifestar que cuanto a uso de banderas y de idiomas dispone el citado Real Decreto, no tiene otro objeto de cortar, al menos por el momento, el abuso y la tendencia que una propaganda equívoca han hecho por eliminar del corazón, de los labios y de la vista de los catalanes, todo amor a los signos del españolismo.

No creo que haya exageración en los preceptos del Decreto, pero sí aseguro que la ha habido en los actos que han obligado a dictarlo y que a V.E. tan inteligente no se le puede haber ocultado que por error, pasión o perversidad son muchas las ocasiones y largo el tiempo en que se ha hecho a la patria española objeto de ti

biezas o malquerencias que han ido separando el alma catalana de este culto indispensable para la grandeza y estimación del País. Bien sé que no es posible, ni ello es pretensión nuestra, arrancar el habla propia de Cataluña, pero también sé que no es conveniente ni justo el perseguir o posponer el habla más generalizada en tierra española que todos quisiéramos ver conocida y cultivada como lazo el más fuerte de la unión de todas las regiones.

En cuanto, a la bandera, si se tremolara siempre fraternalmente unida a la española, no hubiera herido - ningun sentimiento, pero como V.E. sabe perfectamente que en la mayoría de los casos se ostenta como en pugna con ésta y en ocasiones para deducir del hecho vejaciones al sentimiento patriótico, ha habido que proscribir el uso que de ella se hacía, más que por el hecho en sí mismo, por la intención que lo guiaba.

Una comunicación dictada con apremios de tiempo, no puede ser un alegato histórico ni una controversia que poner enfrente de la muy erudita que V.E. me dirige, ni tampoco con ello lograría nada en el fin que me propongo, que no es hacer un recorrido histórico sobre las vicisitudes de Cataluña con relación al resto de España, sino gobernar para la realidad de los vínculos que nos unen y nos deben unir, en conveniencia de todos y que, por propagandas mal inspiradas y peor desarrolladas, iban corriendo el riesgo de quebrantarse sin que, desgraciadamente, el afán y la conducta de tener para Cataluña los mayores cariños, hayan disminuido las manifestaciones de

despego más bien al contrario las hicieron continuas.

Yo insisto en manifestar a V.E. que es propósito firme del Directorio, a realizar en su sazón, el estudiar para España una organización regional, pero y no sería verdaderamente sincero si dejara entrever la posibilidad de que ella dé vida a otras autonomías que las administrativas, pues tengo la convicción de que el estado de ánimo de hoy alienta a una exaltada minoría de ese país, hacer otra clase de concesiones sería contribuir al aflojamiento de lazos y uniones patrióticas, que V.E. comprenderá no pueden estar en mi pensamiento; ni creo que estén siquiera en el de los que, de buena fe, apetecen para Cataluña el desenvolvimiento de su vida económica y conservar todas aquellas prerrogativas a que le dá derecho su carácter propio y su capacidad, pero que sería peligrosísimo ejercieran en el cultivo de sentimientos que no pueden ser más que ardorosamente españoles, si queremos proporcionar a todos días tranquilos y felices.

Hubiérase sabido moderar la propaganda de los sentimientos regionales y seguramente no tendríamos ahora, en la resolución del problema, las cortapisas que nos impone el mal estado que encontramos en una parte de los ánimos y nos podríamos dar la satisfacción, que todos los españoles creo anhelamos, de hacer un régimen completamente descentralizado sin temor a que nadie hiciera mal uso de esta libertad y sin temer a que el alma de la juventud, conducida engañosamente por otros derroteros, quisiera ver en la región catalana algo contrario a la

unidad y fuerza de la Patria española, lo cual nos preocupa y aflige acaso más de lo que V.E. y sus compañeros de Mancomunidad puedan creer.

No es de hoy -- desgraciadamente tiene ya largo abolengo -- la propaganda nefasta que nos ha conducido a la actual situación y que ha tornado en grave problema el que podría haber tenido en pocos momentos solución fácil y aparejada al de las demás regiones españolas; pero, como no podemos mostrarnos ciegos ante la realidad, hemos de retrasar soluciones de esta índole, acomodándolas al tiempo preciso para que ciertos sentimientos, que de vivir acaso las hicieran fracasar, hayan entrado ya en un período de calma y adormecimiento, que tengo la esperanza de que no se hará esperar.

Pongo término, Excmo. señor a esta deshilvanada - comunicación, que ni tengo tiempo para revisar, pero que no he querido encomendar a pluma de secretario, excitando a V.E. y a sus compañeros, una vez más, a que nos ayuden en la labor española y catalana de predisponer los ánimos a soluciones cordiales y que exanen sincera y francamente, con su palabra y con sus actos, los sentimientos de españolismo, no solamente no incompatibles sino forzosamente unidos al del catalanismo, para que - sin recelo del resto de España y sin agravio del gran número de catalanes que piensan como nosotros, podamos llevar pronto a esa región las reformas constitutivas y armónicas que demandan su cultura, su laboriosidad y su civismo.

Dios guarde a V.E. muchos años
Madrid, 7 de noviembre de 1.923.

Miguel Primo de Rivera (signat)

Excmo. señor D. José Puig y Cadafalch. Presidente
de la Mancomunidad de Cataluña.

Per la còpia,

J. PUIG I CADAFALCH

DOCUMENT 9

LA VEU DE CATALUNYA4 març 1930Autor: J. Puig i Cadafalch

p.5

LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I EL DICTADOR

V

Aquest episodi històric té la seva fi en la vinguda del Rei a Barcelona tornant d'Italia. Mussolini, el Feixisme, vingueren en en esperit en les naus reials. Arribada amb paraules corteses. En l'esmorzar S.M. m'adreçà paraules afectuoses en un brindis breu d'aire familiar: "Puig, a las cuatro provincias catalanas. Visca Catalunya." Jo recordo les meves de resposta: " A Vuestra Majestad, a una España nueva." El dictador parlà en cara amb igual afecte. Amb mí comentà aquella ridícula ordre del general Gobernador de Girona, prohibint sense cap autoritat l'ús de l'escut de la Mancomunitat i aquelles subversives barretines que coronen encara les fites de les carreteres i usades així per tot el món. L'ordre, nul·la per ella mateixa, per manca de jurisdicció del que la donava, es derogava.

L'estat del meu esperit el veig en una nota preparada per a parlar amb el President del Directori i que resumeix l'estat de la política.

Política de chismes -- Las antiguas banderas ejerciendo venganzas, por ejemplo Badalona donde se ha encarcelado gubernativamente a personas respetables por

acusaciones fútiles respecto a las cuales la Audiencia havia sobreseido.

Necesidad de aclarar la ley de represión del separatismo -- Excesos en la aplicación en Gerona, prohibición de la enseñanza de la Gramática catalana ; prohibición de programas de conciertos en catalán, etc., prohibición de escudos.

Ley de regiones -- La interinidad causa grandes perjuicios: baja de valores en Bolsa, dificultad de proseguir obras, etc. Bajo una apariencia de calma hay un íntimo descontento. La adhesión cordial no se mantendrá si no se nos dá la sensación de ser tratados como hombres dignos.

Indulto a presos -- Periodistas señores Carrasco y Delelós.

Política menuda en los Ministerios -- Teléfonos, carreteras. "

El final fou en l'àpat reial amb què es celebrà la clausura de l'Exposició del Mòble. Era l'hora de sobre taula. El Rei s'aixecà i en passar em digué paraules afectuoses. Jo, deixant els Ambaixadors de França i Itàlia, entre els quals havia dinat, vaig atansar-me a saludar el dictador. Aquest començà a parlar irat, en contrast amb la seva conversa amable. El vent havia mudat des del dia abans. Al seu costat hi havia el Cardenal Arquebisbe de Tarragona. El dictador portava quasi sol la paraula i el Cardenal i jo glossàvem i combatiem les